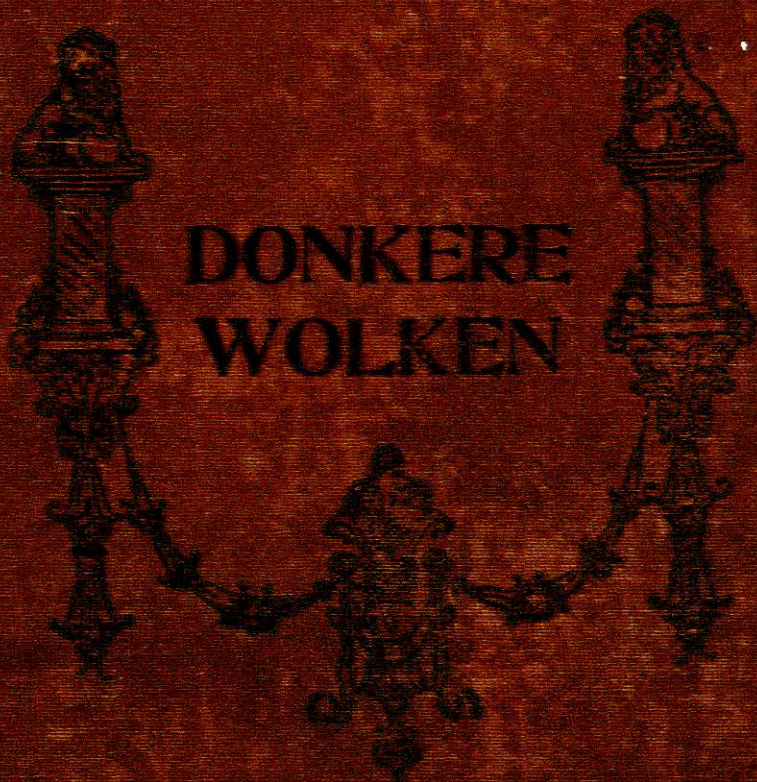

DONKERE
WOLKEN

-d. MAR. 1959
959/969.

—
ALLE RECHTEN VOORBEHOUDEN.
—

VOORWOORD.

Ik hoorde eens een geleerde man zeggen: „Ik heb nog geen boek geheel onvoldaan uit de handen gelegd; want ieder schrijver heeft toch een doel en ik weet hoevele moeilijkheden er aan ieder boek verbonden zijn. Dat het onvermoeide ijver en moed vereist, is ongetwijfeld en dat is toch altoos te bewonderen!” Ik geloof echter niet dat er veel zulke sympathieke beoordelaars zijn! De wateren van publieke opinie zijn zeer onzeker. Hoe dit, mijn werkje, zal varen, kan ik nauweliks denken. Dat het vele fouten en zwakheden heeft, wil ik gaarne erkennen. Echter blijf ik hopen mijn doel niet geheel te missen, ten eerste: Hollandse literatuur omtrent Zuid Afrika en onszelve aan jonge Afrikaners voornamelijk te verschaffen. Ten tweede: De wereld, al was het maar een gering en aan veel kritiek onderworpen denkbeeld te geven van de Afrikaners in hun dagelijkse leven, hun zeden en gevoelens, hun vreugd en smart in vrede en oorlog, in voorspoed en tegenspoed.

DE SCHRIJFSTER.

Bij de tweede druk.

Het bescheiden pogen van de schrijfster is niet vergeefs geweest. Een tweede druk gaat nu de wereld in. Door aankoop is het boek in de „*Unie-Lees- en Studie Bibliotheek*” overgegaan, en voor de Redactie was het een aangename taak deze nieuwe druk met de nodige verbeteringen en illustraties ter perse te leggen. Onder de bewerking is 't ons gebleken, dat het boek van Paula alle eigenschappen bezit, om een *blijvend* deel uit te maken van onze Afrikaanse volks-lektuur.

Met levendige kleuren wordt ons hier geschilderd het leed, door een deftige Vrijstaatse familie doorgemaakt in de oorlog. Maar wat het boek zo biezonder mooi maakt is, dat de kleine aangenaamheden, die dit leven kwamen verkwikken, met evenveel belangstelling verhaald worden. Daar zit 't echte van dit boek in. 't Is of we zelf midden in dat leven in zijn, met al z'n lief en leed.

Met vol vertrouwen bieden we deze verbeterde druk aan de Afrikaanse lezers aan.

Red. „U. L. en S. B.”

J. KAMP.

INHOUD.

Hoofdstuk.	Bidz.
I. Een Voorteken	1
II. Oorlog	5
III. Het Afscheid	11
IV. Angstige Uren	14
V. Twee Brieven	17
VI. Onze Eerste Grote Nederlaag	22
VII. Reeds het Begin der Ellende	27
VIII. Een Blij Wederzien	33
IX. Gered	39
X. Te Laat	44
XI. Een Huis van Smarten	49
XII. Donkere dagen	53
XIII. Een Boer in Khaki	59
XIV. Door een Kat bedrogen	65
XV. Diepe Wateren	68
XVI. Een Mirakel	75
XVII. Corrie Trichardt	80
XVIII. Op de Vlucht	91
XIX. Wachtende op de Vijand	103
XX. Een bittere Scheiding	107
XXI. Onder de Vijand	113
XXII. Het Koncentratie Kamp	120
XXIII. Een Zonderlinge Ontmoeting	124
XXIV. Een Vriend in Nood	129
XXV. Eerste Indrukken veranderen wel	133
XXVI. De laatste Stuiver	136
XXVII. Aan de Rivier	141
XXVIII. Alleen in de Wereld	147
XXIX. In de Gevangenis	151

Hoofdstuk.		Bldz.
XXX.	Vrede	155
XXXI.	Boer Eskimos	159
XXXII.	Naar Huis	163
XXXIII.	Verstandige Koos	166
XXXIV.	In de Smeltkroes van Twijfel	171
XXXV.	De Waarheid eindelijk	176
XXXVI.	Diep Teleurgesteld	180
XXXVII.	Een Krans van Bloemen	188
XXXVIII.	Het Noodlot beslist	195
XXXIX.	Zal ik weder Vertrouwen	201
XL.	Oude Liefde roest	206
XLI.	Een Knappe Zoon	210
XLII.	Besluit	212

Hoofdstuk.		Bldz.
XXX.	Vrede	155
XXXI.	Boer Eskimos	159
XXXII.	Naar Huis	163
XXXIII.	Verstandige Koos	166
XXXIV.	In de Smeltkroes van Twijfel	171
XXXV.	De Waarheid eindelijk	176
XXXVI.	Diep Teleurgesteld	180
XXXVII.	Een Krans van Bloemen	188
XXXVIII.	Het Noodlot beslist	195
XXXIX.	Zal Ik weder Vertrouwen	201
XL.	Oude Liefde roest	206
XLI.	Een Knappe Zoon	210
XLII.	Besluit	212

ILLUSTRATIES.

	Bldz.
Generaal Kock met een gedeelte van zijn burgers in Natal ...	4
Burgers bij het graf van Graaf H. Zeppelin te Elandslaagte ...	13
Zij maakten kleren voor de Burgers.....	21
„O, onze dierbare President!“	28
De dappere Kapitein Danie Theron	36
Deze kleintjes zijn van weggevoerde families naar Portugal ...	45
De la Rey is nog de dappere Generaal.....	68
De oude Pieter Willem van Heerden als krijgsgevangene onder de vlaggen der Republieken	77
Wij dachten dat zij zouden opgeven, indien wij hun vrouwen wegnamen	117
Maar het is ons enigste stukje brandhoud.....	124
Geliefde Zusters! Gijlieden die samen met ons die leeuwen- strijd gestreden hebt.....	165
Deze zeuntjes werden als slachtoffers der menschlievendheid als krijgsgevangenen naar Indië vervoerd	172
Z.Eerw. Ds. Abram Louw houdt Zondagschool met de jeugdige krijgsgevangenen te St. Helena	196
Een school in Krijgsgevangenschap	205

„HET WESTEN“-DRUKKERIJ

BUS 196, POTCHEFSTROOM.

EEN VOORTEKEN.

De zon rees bleek en droevig van achter zwartblauwe wolken, op een koude morgen in de maand Mei van het jaar 1899, over berg en boomtoppen van een boerenhoeve: de fraaie plaats Canossa, gelegen aan de oostergrens van de Oranje Vrijstaat.

„Staat toch op kinderen! De zon is al uit en het lijkt of het gaat regenen of misschien kapokken; want er waait een bijtende wind. Staat toch op! Wij moeten voor dat alles op het dorp zijn.”

Deze woorden waren door Mevrouw De Villiers aan hare twee dochters gericht.

„O, ik ben zo moe, moeder, en het is nog zo vroeg,” was het antwoord van Karolina, de oudste.

„Nee, kind, het is in het geheel niet meer vroeg, en je weet, indien wij vandaag verhinderd worden, zal Eva te laat voor de catechisatie zijn,” hervatte de moeder.

„Ach! moeder, zijn er altijd wolken? En dan zegt u nog, donkere wolken aan de lucht. Het is al sedert Zaterdag onweder, zodat wij toen ook niet konden gaan. Zou mijn leven dan voortaan zo bewolkt moeten zijn?” zeide de andere treurig, terwijl zij haar hoofd oplichtte en door het venster zag.

„Arme, bijgelovige Eva! Zij vreest alweer het ergste! Het zal weldra beter zijn,” antwoordde Karolina, lomerig hare ogen met de handen wrijvende.

Hunne kamers waren vlak tegenover elkaar aan weerszijden van een nauwe gang.

„Ja, dat kan wel een voorteken zijn!” waren Eva's laatste woorden.

Enige uren later, toen allen vrolijk en welgemoed in de fraaie en gemakkelijke landauer, door vier flinke paarden getrokken, naar het dorp spoedden, dacht niemand meer aan

Eva's voorteken. De vader, zijn enigste zoontje, François, en de oude bosjesman bediende, Booi, zouden onmiddelijk met landauer en paarden terugkeren, terwijl de moeder met hare dochters en de meid, Griet, voor een week het nette dorps-huis zouden bewonen. Zolang zou Eva voor de aanneming katechiseren, en terwijl zij van elkander afscheid nemen, zullen wij met hen nader kennis maken.

Piet de Villiers was een van de rijkste en meest geachte mannen in het distrikt. Zijn fiere, zwarte ogen en deftige houding verrieden zijn Franse afkomst. Zijn zwarte haren waren met zilver doormengd; hij had reeds de ouderdom van negenen-vijftig bereikt.

Zijn blondharige echtgenote, bijkans vijftien jaren jonger, was een zachte, beminnelijke moeder en een getrouwe, zorgzame huisvrouw.

Dit gelukkige echtpaar bezat drie kinderen: Karolina, de oudste, een meisje van twintig jaren oud, vader's lieveling. Zij was geen denkbeeldige schoonheid, doch zacht en aanvallig als hare moeder. Haar voornaamste schoonheden waren edele, blauwe ogen en zacht, blond haar.

Eva was de beroemde schoonheid van het distrikt. Zij was langer en slanker dan hare zuster; zij was slechts achttien. Hare grote lachende bruine ogen boezemden iedere vreemdeling vertrouwen in. De neus was welgevormd; de volle wangen zacht-rood gekleurd; het lief bloed-rood klein mondje deed aan een rozeknop denken; en ten spijte van het warme Afrikaanse klimaat was de huid over de elegante vormen zo blank als een lelie. Een massa zacht en golvend haar bekroonde alles.

François, de lieveling van het huisgezin, een wilde, sterk-gespierde knaap van twaalf jaren, was donker als zijn vader.

Cois, wil je niet liever bij moeder blijven?" vroeg zijn moeder bij het groeten.

„Wat, moeder! Een hele week hier blijven! En al die tijd niet éénmaal paardrijden of een beest of schap zien. Neen, neen, dank u! Ik ben een boer!" antwoordde de knaap met fonkelende, zwarte ogen en kinderlike trots.

Bovenstaande gebeurde op Maandag, en Vrijdag kwam Eva welgemoed het huis binnen gelopen met: „Moeder, ik heb zeker niet nodig u te zeggen, dat ik als lid van de Nederlands Gereformeerde Kerk aangenomen ben. U hebt toch zeker niets anders van uw Eva verwacht?”

„Ontvang mijn beste wensen en ik hoop, mijn kind, dat je het je waardig zal maken een lid van die kerk te zijn,” antwoordde de moeder ernstig en drukte haar een kus op de lippen.

„Hier is Lina ook! Waarom zie je er zo bedrukt uit? Heb je je doodvonnis ontvangen? Wens je me niet eens geluk?”

„Nee, dat wel juist niet, doch 't is bijna net zo erg, want het kan het begin van de dood van duizenden zijn. Mnr. Potgieter komt van Johannesburg...”

„Nu wel, is dat iets zo vreselijks? Heeft de arme oude zijn huid of haar of geld of wat al meer verloren?” viel Eva haar spottend in de rede.

„Ach! Eva, je bent altijd zo onverschillig. Wacht totdat ik alles verteld heb, en ga dan met je lichtzinnigheid voort!” antwoordde Karolina, een weinig uit haar humeur.

„Wel, hier zit ik, met mijn Zondags-gezicht op, zeer ernstig om de preken van Mnr. Potgieter door jou te horen herhalen! Begin nu maar eens!” terwijl zij een lang gezicht zette met geplooid mond, zonder een oog te knippen.

„Het is niet nodig zulk een gezicht te zetten en mij zo te bespotten; het is werkelijk iets zeer ernstigs.”

„Laat ik dan horen. Ik begin waarlijk nieuwsgierig te worden. Je lijkt zo ernstig,” spotte Eva voort.

„Ik zal nu niets meer zeggen, ik weet dat zal de grootste straf zijn,” zeide Karolina tergend.

„Ach neen! mijn lieve, mooie Lina! zeg het me maar!” terwijl zij hare armen om de hals van haar zuster sloeg en die lachend kuste.

„Judassen heb ik niet nodig. Ik zal het echter maar zeggen, want ik ben bevreesd dat je van nieuwsgierigheid sterft en dat is zeker een bittere dood.”

„Gauw toch! want de onzekerheidsdood is erger!”

„Als je beloven wilt, mij niet weder in de rede te vallen en mooi als een zoet kind te luisteren, dan begin ik dadelik,” zeide Karolina half lachend, half ernstig.

„Ik beloof allerplechtigst,” antwoordde Eva schertsend.

„Mnr. Potgieter zegt, dat twee mannen in Johannesburg betrappt werden en gevangen genomen zijn. Zij hadden geweren en ammunitie verstoken, geheime tunnels gegraven of enig soort munitie gepleegd tegen de regering. Hij kon alles niet recht uitvinden; het gebeurde net enige uren voordat hij vertrok, er was nog geen verhoor. De meeste mensen hebben de gedachte dat het ontevredenheid tussen Engeland en de Zuid-Afrikaanse Republiek verwekken zal. De gevangenen zijn Engels. Er zijn vele geruchten en veronderstellingen dat er oorlog aan het broeien is, en hij is bevreesd dat deze zaak er iets mee te doen heeft.”

„Het is werkelijk iets zeer ernstigs. Een oorlog in Zuid-Afrika is schrikwekkend en dat met onze zuster-republiek en wat meer is, wij zijn met Transvaal nauw verenigd. Maar is het storietje ooit gegrond?”

„Wel, hij hoopte dat deze en dergelijke zaken vreedzaam zullen aflopen; hij vreest echter voor het tegenovergestelde,” antwoordde Karolina schouder-ophalend.

„O, ik hoor nu het hele ding! Ou Gert is maar net bang. Je weet, de mensen zeggen, dat de oude in de Basoeto-oorlog zo bang was, en ik heb gehoord dat hij laatst voor kommandant werd gekozen,” lachte vrolijke Eva.

„Ja,” antwoordde Karolina, „het kan wel zo zijn, laten wij het maar daarbij laten en het beste hopen. Met al die onzin heb je nog niet eens je tabberd gezien.

„Is hij toch gekomen? Ik was er al zo bezorgd over. O, hier is hij! Ik ben zo nieuwsgierig,” zeide Eva, haastig de lijnen om het pakket los snijdende.

„Lina! Karolina!” klonk de stem van Mevrouw De Villiers. „Is Eva al weer uit?”

„Nee, moeder, hier ben ik. Mijn tabberd is dan eindelijk gekomen. Hartelijk dank er voor. Ik vind hem allerfraaist. Kom en zie hoe de hoed mij past!” antwoordde Eva zelve.

Generaal Kock met een gedeelte van zijn burgers in Natal.—Blz. 8.

Dr. Elsberger.

Genl. Kock.

Graaf Zeppelin.

Veldkornet Potgieter.

„Ja, hij past je goed. Ik heb zo gedacht,” antwoordde zij, „maar heb je de treurige tijding gehoord?”

„Ja moeder, en het is voorwaar treurig; maar ik hoop dat het zo maar een gerucht is.”

„Mag het maar zo zijn,” antwoordde de moeder met een bedenkelijk gelaat.

Van de dertig jonge dochters, die als lidmaten aan de gemeente voorgesteld werden, zag Eva er ongetwijfeld het liefst uit.

Maandagmorgen keerde de familie welgemoed terug, zonder zich het minst om het Johannesburgse gerucht te bekommeren; zij verlieten elkander zelden.

„Wij zijn maar vijf in getal,” placht de vader te zeggen, „en waar één gaat, kunnen ook allen gaan.” Nooit zond hij zijn kinderen van hem naar school; behalve voor hun drie laatste jaren had hij hen naar het Bloemfontein Dames Instituut gezonden en toen klaagde hij altoos: „Ben ik beroofd van kinderen, zo ben ik beroofd.” Door bekwame kristelijke goevernantes liet hij hen thuis onderwijzen.

II.

OORLOG!

Vijf maanden gingen voorbij; vijf maanden van hoop en vrees. Nu dreigde volgens de nieuwsbladen de schrikkelijke oorlog te komen, dan weder streelde de liefdelijke hoop van vrede aller harten, totdat op de morgen van de 2de Oktober een ontzettend: Oorlog, oorlog! Kommanderen, kommanderen! in aller oren klonk. Op elk aangezicht stond ernst, kommer en verontwaardiging te lezen; ieder hart klopte warm van vaderlandsliefde voor de grote onafhankelijkheidszaak.

Op de 2de en 3de Oktober zouden al de strijdbare burgers van de Oranje Vrijstaat en de Zuid Afrikaanse Republiek op het hoofddorp van hun distrikt bij elkander komen, ten einde bevelen te krijgen.

„Ik ga ook, vrouwtje! al ben ik geen strijdbare burger meer. Ik ga hen toch zien, want mijn hart klopt even warm als het hunne. Waarom heb ik niet tien zonen te zenden!” zeide Mnr. De Villiers met diepe ernst tot zijn gade.

„Ja, waarom niet,” herhaalde de moeder van een enige zoon, die nog maar een knaap was. Meer kon zij niet zeggen, haar hart was overstelpt.

„Ja, en ik ga ook mee hen zien, lief vadertje! Niet waar?” riep Eva.

Op de 3de Oktober, om half elf ure klom de landdrost op een rijtuig, omringd van de burgers, meest allen met de geliefde „Mauser” gewapend. De Boeren, zoals wij de ganse wereld door genoemd worden, waren trots tegelijk de burgers en soldaten van hun jeugdige republiek te zijn en waren met weinige uitzonderingen altoos behoorlik gewapend en bereiden, gereed om voor hun onafhankelijkheid en recht — en daarvoor alleen ten strijde te snellen! De landdrost sprak hun aldus toe, terwijl zij zich in een wijde kring om hem geschaard hadden, ieder met zijn geweer in de hand, bandelier om het lijf en zijn paard bij de toom in de arm gehaakt, de krijgsorders afwachtede:

„Zeer geachte burgers van de Oranje Vrijstaat, wij zijn hier bij elkaar gekomen voor een ernstige zaak; die van een oorlog tussen het machtige Engeland en onze verenigde Republieken! Wij zijn zeer zwak; doch ons vertrouwen is op God gevestigd, op Hem, die onze vaders zo menigmaal heeft bijgestaan! Weder eist het reeds door bloed gekochte land ook ons bloed! Maar wij zingen niet te vergeefs:

Dwingt woest geweld ons tot de strijd,
Geschonden eer of waardigheid

Tot 't grijpen van het zwaard:

Dan trekken we op met mannenmoed

En off'ren gaarne goed en bloed,

Voor 't land, ons lief en waard.

Zo, geachte medeburgers, laten wij schouder aan schou-

der staan en onze duur gekochte grond tot de laatste duim verdedigen! Uwe orders zijn om in lagers op de Basoeto-grens te blijven totdat uwe hulp elders vereist zal worden."

Hier werd het volkslied met volle borst door honderden burgers aangeheven, gemengd met enige zachte vrouwestemmen, want er waren niet weinige vrouwen tegenwoordig. Wie wist waarheen vader, broeder, zoon en echtgenoot zouden gezonden worden, en nog is er vrede, waarom dan kunnen zij op zo een gedenkwaardige dag niet tegenwoordig zijn; zij, de Afrikaanse vrouwen, die zoveel deden, die zoveel geleden hebben, dat de grote generaal De Wet hen toeriep: „Zusters! Gijlieden hebt mede onze strijd gestreden!"

Daarna vertrokken de ruiters twee aan twee in drie afdelingen, elke afdeling onder een veldkornet, naar hun verschillende lagerplaatsen aan de Oostelike grens van de Staat. Een van de afdelingen zou nabij Canossa legeren. Bijgevolg gingen Eÿva en haar vader een heel eind weegs saam.

„Ach, vader!" riep zij geestdriftig uit, „wat zien zij er niet edel en heldhaftig uit met hun blinkende „Mausers" en fraaie paarden! Het is waar, zij zijn in geen uniform gekleed zoals de Engelse soldaten zullen zijn, zij zijn ook geen soldaten, maar edele burgers, die voor geen goudlust of heerszucht gaan strijden, maar voor huis en haard, onafhankelijkheid en hun alles! Hoe menigmaal had ik hen alzoo gewapend — vrolik en welgemoed, van een wapenschouwing zien wegrijden en nu zijn zij bereid voor een vreselijke oorlog. Meer dan een rijdt wellicht naar het vrijheidsgraf!"

„Ja," antwoordde haar vader somber, „een donkere wolk hangt over ons, wanneer die weder opklaren zal, weet niemand. 't Zal ongetwijfeld een hardnekkige strijd zijn, want wij vechten voor ons alles en kunnen onmogelijk onze laatste wijkplaats ook aan de Engelsen afgeven. Wij moeten worstelen tot het uiterste, en Engeland is zo machtig en trots."

Het zal inderdaad vreemd zijn hier te midden van een oorlogsverhaal met de geboorte van een kindje te voorschijn te komen. Vreemd als het schijnt, werd Mevrouw De Villiers, nadat François reeds twaalf jaar oud was op de rode Oktober,

President Kruger's verjaardag, de moeder van 'n derde lief, klein dochtertje. Een blonde kleine schoonheid. „Te mooi voor de wereld,” hadden enige oude Boerenvrouwen gezegd. Twee maanden later werd zij met de namen van beide presidenten „Martina Paulina” gedoopt.

Mnr. De Villiers zond elke dag naar het dorp om de telegrammen, die van de grenzen kwamen. De 11de Oktober was de gedenkwaardige dag op welke het eerste schot gevuurd werd. Op de 14de sprong de eerste gepantserde trein of „Rijdende fort”, zoals de Engelsen die met grote verwachtingen noemden, in de lucht. Enige dagen later werden weder schoten gewisseld, en een der Transvaalse burgers gedood en vijf gewond. Laat ter ere van de gesneuvelde vermeld worden, dat hij die 't eerst zijn leven voor de Republieken gaf, een Engelse naam droeg; hij heette Johnstone.

Op de morgen van de 22ste kwam Eva met een rapport in de hand het huis binnen gelopen en riep: „Vader! Moeder! Onze eerste slag is gister nabij Dundee geleverd! Slechts 600 onzer burgers streden tegen 6,000 Engelsen, die later naar Ladysmith vluchtten, met achterlating van hun doden en gewonden. Ook is een trein met paarden, mondprovisie en slachtvee genomen.”

„Wij behoren God te danken dat hij de eerste overwinning aan onze zijde gegeven heeft, kind!” antwoordde de vader ernstig.

De volgende dag was zij weder de eerste om het rapport te lezen. „200 Engelsen gevangen genomen!” riep zij vrolijk uit, „maar ach, hier zijn de namen van onze gewonden! Hoe hartverscheurend!” nu al haar vrolijkheid verloren hebbende.

„Generaal Kock gewond! Foei! Hij is een ware held, die al in de Vrijheids-oorlog streed. Foei, foei! moeten wij zulke beproefde mannen al zo vroeg verliezen,” klaagde Mnr. De Villiers.

„Laten wij verder horen,” zeide François met angstige nieuwsgierigheid, „lees Eva!”

„Hard gevochten bij Elandslaagte,” vervolgde zij, „burgers teruggeslagen. Dr. Coster gesneuveld. De namen der ge-

wonde burgers... Generaal De Kock ernstig gewond in de handen van de vijand gebleven."

„Ach, hoe vreselik, een onzer dappere generaals in hun handen!" zeide zij. „Gewond en — gevangen! Hoe verheugd zullen de parmantige Engelsens niet zijn! Kon onze ambulance hem toch maar uitgekregen hebben," zuchtte zij met waar medegevoel.

Weinig wist zij, arm kind, hoe vele honderden gewond in 's vijands handen zouden vallen. Arme Generaal Kock! Eva was niet nodeloos bevreesd en bezorgd geweest. Hij werd eenvoudig schandelijk behandeld; eerst van zijn geld en horloge beroofd, toen naakt uitgeschud en zonder enig deksel, voedsel of water, zonder iets van verbinding te zeggen, met zijn open wonden onder de blote hemel gedurende de ganse kille nacht gelaten. *)

Verscheidene grote slagen werden geleverd, zoals die van Modderspruit, Spioenkop, of Klein Majuba, Stormberg en Magersfontein. De boeren waren nog altoos overwinnaars en hun verliezen gering tegenover de honderden en wel soms duizenden der Engelsens. Die rapporten werden altoos door Karolina en Eva herlezen en besproken met de grootste geestdrift en 't innigste medegevoel met de gewonde burgers en treurende bloedverwanten. De slag van Magersfontein onder een grote moerbeziënboom besprekende, zeide Eva: „Lina, waarom lijk je zo neerslachtig? Wij hebben wel veel verloren, maar de slag toch gewonnen en de vijand heeft veel, veel meer verloren. Het rapport vermeldt van 4,000, en wij nauweliks 100 aan doden en gewonden." †)

„Daaraan dacht ik juist. Ik gevoel bedroefd om onze zusters, wier harten nu zo vers gewond zijn, ja sommigen die misschien reeds in bezwijming zijn gevallen bij het horen van de dood van echtgenoot, vader, broeder of minnaar. Zij hebben

* Bovenstaande verscheen in de „Express" en is als gegronde waarheid bevestigd.

† Ik heb verscheidene ooggetuigen omtrent de juiste getallen aan beide zijden gevraagd. Niemand is zeker, allen bevestigden echter, dat de slachting vres was. Sommigen meenden dat wij wel nabij de 200 verloren.

echter een troost : Hunne dierbaren stierven de edele vrijheidsdood, zoals „De Kolonialer”, in „Mijn Vaderland” dichtte :

Hoe heet des zangers vaderland?—
 Tans starend op der zonen lijken,
 Dreigt het van smarte te bezwijken;
 Maar 't zal voor de overmacht niet wijken,
 Het dierbaar Afrikaanse land :
 Zo heet mijn vaderland !

Wat wil des zangers vaderland?—
 Geheel zijn kroost voor vrijheid wagen,
 De knechten uit de grenzen jagen,
 En vrij de vrije zonen dragen,
 Of vrij hen dekken onder 't zand :
 Dat wil mijn vaderland !”

„Dat is een mooi vers ! Als ik een minnaar had en die zou moeten verliezen, zou ik hem de heldendood, het vrijheidsgraf gunnen,” zeide Eva opgewonden.

„Ik meen niet zelfzuchtig te zijn, maar ik zou mijn Lodewijk liever willen behouden,” zeide Karolina nadenkend.

Lodewijk van Graan was een veelbelovende jonge prokureur van zeer goede familie, omstreeks vijf-en-twintig jaar oud. Hij beminde Karolina van dat zij zeventien jaar was en had het geluk, niet alleen haar hand, maar ook haar hart te winnen. Zij beminden elkander innig en waren met de toestemming hunner ouders verloofd.

„Je zei straks dat de vijand veel meer dan wij verloren had. Het was juist in mijn gedachte, hoe nu opnieuw vele harten in Engeland en de Kolonies gebroken zijn en dan nog worden zij doodgeschoten voor de heerszucht van de gewetenloze hogelui, die er niet eens aan denken. O, ik kan niet zeggen, hoe ik na iedere slag voel,” zei de zachtaardige Karolina.

„Het is waar. Ik voel vooral voor de arme moeders zo jammer. Hoe kan men verheugd zijn, hoe vreselijk is oorlog toch,” zei Eva en riep eensklaps, „daar komt iemand te paard aan ! Van de kant van het lager !”

„Het is zeker Lodewijk. Hij zal ons vandaag komen groeten.”

„Groeten! Waarom?” vroeg Eva verwonderd.

„Heb je niet gehoord, hij moet met een afdeling van onze distriktsburgers naar het front,” antwoordde zij treurig, voorgevende een moerbezie af te plukken, om haar gewaarwordingen te verbergen.

III.

HET AFSCHEID.

„Lina! Kom, laten wij samen nog éénmaal je rozen gaan zien,” zeide Lodewijk, nadat hij een tijdje afgezaald had.

Rozen waren Karolina's geliefkoosde bloemen, waarvan zij een grote verzameling had; Eva daarentegen was een grote boom- en bloemen-vriendin en onder haar oppertoezicht werden alle soorten van bloemen gekweekt.

„Nog éénmaal!” antwoordde Karolina, terwijl zij een grote Hollandse hoed aan haar bekoorlijk haar vastspelde.

„Waarom leg je zulk een nadruk op éénmaal; heeft iemand mij uitgezet?”

„Er is maar één Lina Villiers in Zuid-Afrika! maar ik ga kommando toe,” was het ernstige antwoord.

„Allen zullen toch niet vallen,” zeide zij bemoedigend, „wij willen hopen dat je een van de gelukkigen zult zijn, die in 't leven blijven en met de lauweren der overwinning terugkeren.”

„Dat willen we hopen, maar — lauweren worden altoos over gesloten graven gedragen,” antwoordde hij met treurige ernstigheid.

„Ach! Lodewijk, spreek toch niet zo. Je breekt me het hart.”

Onder dit spreken waren zij bij de bloemen gekomen.

„Beschuldig mij niet van je hartje te breken, Lina lief!

Ik bemin je toch te innig," terwijl hij zijn arm om haar hals sloeg en haar teder kustte. Na een lang stilzwijgen vervolgde hij, zijn droefheid verbergende: „Waarom ben je zo stil? Sweetheart? Vertel mij een hele massa dingen om gedurende al die tijd te overdenken. Ik weet niet hoe het is, maar ik kan vandaag geen woorden vinden, anders kunnen wij altijd uren samen babbelen."

„Stilzwijgen is liefde!" zei zij, wat schroomvallig.

„Jacobus Dijkman weet anders! Ik heb hem dikwels horen zingen:

„Hand om die nek
Zoen op die bek—
Dit is liefde!"

waarop hij dadelik dit voorschrift in toepassing bracht.

„De burgers moeten vanavond nog een eind wegtrekken. Ik zal heel spoedig van je moeten scheiden, lieveling! Ik ga echter gaarne voor jou en onze onafhankelijkheid vechten."

Deze woorden brachten haar de tranen in de ogen, zij hield zich echter moedig en stamelde: „Ik zou je gaarne nabij willen houden, lieve! wij hebben echter altoos in dit leven een of andere plicht te vervullen, en tans roept plicht je naar het front. Wees dus dapper!"

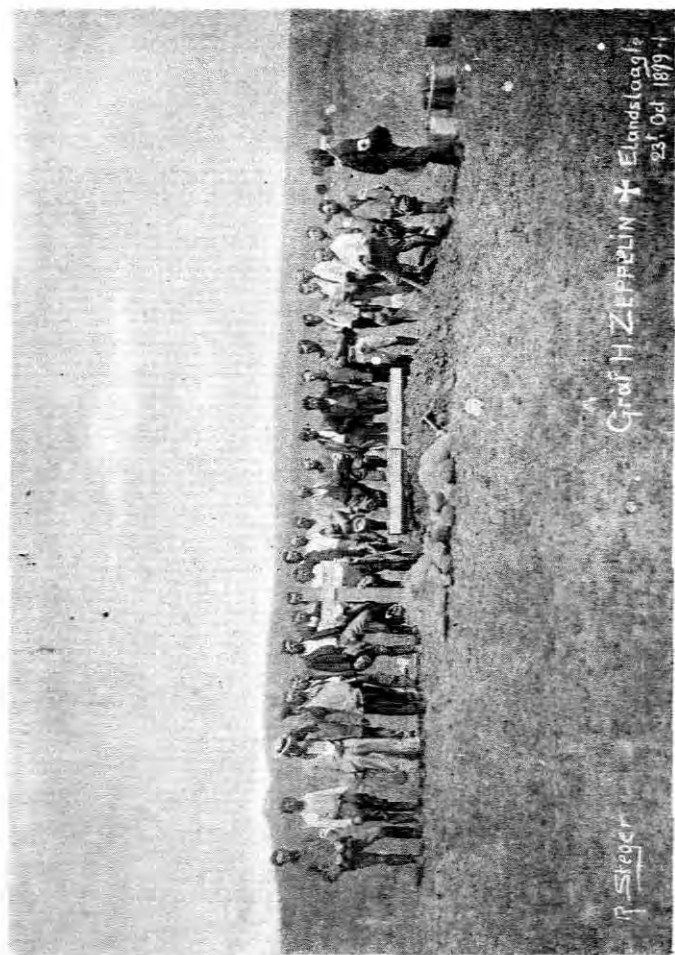
„Als ik mij zeer dapper gedroeg en tot vechtgeneraal werd verhoogd, zou je me dan meer lief hebben?" zei hij half ernstig, half plagend.

„Alsof je meer te beminnen voor mij mogelijk was," antwoordde Karolina met een zucht en een glimlach. „Ik wil niet dat je onverschillig moet zijn; Generaal Wessels placht in de Basoeto oorlog te zeggen: „Een man, die voor het verschanste gat loopt in de assegaaien van de kaffers, is een lafaard!" Ik wil dat je voorzichtig doch heldhaftig zult vechten."

Stilzwijgend langs de rozelanden op en neder wandelende, riep hij eensklaps uit. „Nu moet ik gaan, Lina „dearest"!"

„Wat! nu al?"

„Ja, ik zal al een half uur te laat zijn, ik wou vroeger

Burgers bij het graf van Graaf H. Zeppelin te Elandslaagte.

komen, doch ik kan niet eerder verlof krijgen. Kom, geef mij „some violets”, je weet, ze zijn „my favourites”.

Zonder iets te zeggen, begon zij met zachte vingers de enkele late viooltjes tusschen weelderige bladeren te zoeken, — welke minnares kan veel woorden vinden, wanneer haar minnaar haar onder zulke treurige omstandigheden vaarwel komt zeggen? — Vaarwel! om misschien nooit weder te zien! Wat zij gevoelde, kunnen alleen diegenen zich recht inbeelden, die hetzelfde ondervonden hebben. Het was iets zeer biezonders en bewonderenswaardigs inderdaad, van Karolina de Villiers, om als een geleerde Vrijstaatse jongedochter, geen Engelse woorden in haar gesprekken te gebruiken. Het is zo algemeen onder de geleerde klassen hun gesprekken met Engelse zinnen te vermengen, — voornamelijk in 't vrijen. Toen zij de geurige bloempjes in het knoopsgat van zijn baatje stak, zag zij met betraande ogen naar hem op en zeide: „Liefste Lodewijk, draag ze hier totdat zij vanzelf afvallen.”

Hij omhelsde en kustte haar hartelik. „Ik zal ze dragen, „dearest” Lina, totdat zij verwelkt zijn; dat kunnen zij, maar mijn liefde nooit! En dan zal ik ze hierin plaatsens,” waarop hij een kleine Bijbel uit zijn zak nam. „Zoveel maal ik ze dan zie, zal ik mij jou woorden: Wees dapper! zeer dapper! herinneren.” Hij kustte haar nogmaals, „Good bye, my love!” zul je voor mij bidden gedurende mijn afwezigheid?

Er was geen antwoord nodig, zij kon ook geen woord uiten en kustte hem met vochtige ogen. Er was volstrekt geen tijd meer. Nadat hij allen vaarwel had gezegd, Mevrouw De Villiers en Eva elk met een kus, kustte hij ook Karolina voor 't laatste en fluisterde: „God zegene en behoede je! Vaarwel!”

Allen stonden onder de veranda hem na te zien, totdat hij geheel uit het gezicht verdwenen was. Toen ging Karolina naar haar kamer en nam uit een lade een klein gouden „locket”, de eerste kleinigheid die hij haar gegeven had. Bleek van aandoening, arm meisje, staarde zij voor een geruime tijd naar het kleine portret erin en herhaalde voor de honderdste maal: „God geleide en beware je!” Eerst toen in de eenzaamheid van haar kamer, gaf zij hare tranen de vrije loop,

en plaatste met een bevende hand een lint door het „loket” en bond het onder haar kleding om de hals.

De volgende morgen zag zij er wel een weinig bleker uit, een doffe, blauwe kring onder haar schone ogen verried dat zij niet de ganse nacht met slapen had doorgebracht; verder was zij het stille, vriendelijke meisje van altoos. Zij was trots dat haar Lodewijk een van de uitgezochte burgers was om naar het front te gaan, ofschoon zij niet zo geestdriftig als Eva was. Maar, o, zij voelde zo bedroefd en ongerust, zo bekommerd. Dan schilderde zij voor haar geestesoog een schrikkelijk slagveld, bezaaid met gewonden, kermend en stervend en met bloed, bevlekte lijken, waaronder zij het schone aangezicht van haar Lodewijk verminkt zag, haar met zijn beminde, levenloze ogen aanstarende. Dan weder verscheen de heerlike vrededag, waarop zij duizende burgers, boven wier hoofden de geliefde Oranjevaan wapperde, naar huis zag komen. Soms hoorde zij reeds Lodewijk's stem in haar oor fluisteren — *Karolina! Liefste Lina!* — Nu scheiden wij niet meer!” Ja, zij kon zelfs zijn zachte lippen op de hare gevoelen met de gelukkige welkomstgroet. — Arm meisje!

IV.

ANGSTIGE UREN.

„Wat maakt de oorlog toch alles somber,” zei Eva aan de ontbijttafel op de morgen van de 16de December. „Vandaag horen wij niet eens van „Dingaansdag” spreken en welke feestvreugde hadden wij verleden jaar in het groene veld onder wagens en karren en konden met dankbaarheid terugdenken hoe onze voorouders van die wrede Dingaansdag verlost werden. Welke fraaie aanspraken werden gehouden en hoe werd de algoede God voor die verlossing gedankt.”

„Moge God ons een tweede Dingaansdag geven!” zei de vader.

„Ik voel zo onrustig. Wie weet wat ons te wachten staat,” zei zijn echtgenote.

„Hier is een Booi met de post!“ riep Karolina door het venster ziende.

Eva sprong op om het door het venster aan te nemen en meer spoed te maken. „Hier is slechts een rapport en dit telegram is voor jou, Lina!“ haar een oranje gekleurde enveloppe overhandigende.

„Lees, Eva! lees het rapport! „Alla!“ Het is een grote, vader, kijk! Vandaag zijn weer zeker veel Engelsen dood!“ riep François onstuimig.

Zij konden om de geestdrift en toch een weinig bloed-dorst van het kind een glimlach niet onderdrukken; niemand vond echter tijd hem te kritiseren. Karolina was te ernstig om iets anders te horen of te zien dan een oranje gekleurde enveloppe, die zij goed wist, een telegram van Lodewijk te zijn.

Eva las: Assistent Kom. Generaal Louis Botha seint van Vechterrein nabij Colenso, Natal: Buller rukte gister de 15de met een grote overmacht tegen ons op; maar de God onzer vaders streed ook voor ons. Wij sloegen de vijand met groot verlies terug. Zij vochten dapper en hernieuwden hun aanval tot drie maal, wij behielden het slagveld. Ook hebben wij 10 kanonnen en twaalf wagens met ammunitie genomen. Onze burgers gedroegen zich zeer dapper. De doden en gewonden van de vijand worden op 4 of 5,000 geschat. Wij hebben slechts negen doden en gewonden.”

„Het is toch wonderlik!“ zei Eva, terwijl haar ogen in dankbare tranen zwommen, „zo weinigen aan onze en zo veel aan hun zijde!“

„Wonderlik! en heerlijk!“ herhaalde haar vader.

Ondertussen had Karolina het telegram geopend en las met stille vreugde:

„Harrismith, 13 Dec. 1899.

Van L. van Graan. Aan Mejuffr. K. de Villiers,
Canossa.

„Heden hier aangekomen. Wel. Vertrek dadelik naar vechterrein, Natal nabij Tugela. Brief volgt.”

„Karolina, waarom zeg je niets. Ben je niet blij over die grote overwinning?“ zei haar moeder.

„Welke grote overwinning, moeder?“ vroeg zij recht droog.

Allen schaterden in luid lachen uit, terwijl zij hen bedremmeld zat aan te staren. „Wat scheelt jullie allen? ik heb niet geluisterd, waarom...“

„Ja, waarom,“ viel Eva haar lachend in de rede, „waarom heb je niet geluisterd? Is daar iets zo interessants in dat gele envelopje?“

„Ja, het is... wat! hebben wij een rapport gekregen?“ riep zij verwonderd, het papier in Eva's hand opmerkende en voegde er verlegen bij, „neen, niets bijzonders.“

Het gelach begon opnieuw en François riep spottend: „mijn lieve! heb je dat grote rapport nooit gezien? Ik wist nooit dat een geel envelopje zulk een goed scherm voor oor en oog was! — Wat is er eigenlijk in?“

„Ja, — dat kon ik raden!“ riep de ondeugende jongen weder. „Lodewijk! altoos Lodewijk! wanneer je zulk een lang gezicht zet en — wat nog al van hem? geschoten kon hij toch niet zijn! want hij is maar pas hier weg en...“

„François! houd op met je lichtzinnigheid,“ viel hem zijn moeder in de rede en vroeg medelijdend: „wat is het van Lodewijk? Lina.“ Tranen waren niet meer ver van arme Karolina's ogen.

„Ach moeder, die kleine deugniet tergt mij altoos zo. Lees maar voor je zelf, geef mij dat rapport. Ik zal het alleen gaan lezen, want misschien lachen jullie mij weer uit,“ zei ze met een glimlach, half van ergernis, half van verlegenheid.

„God zij gedankt! hij leeft nog en is wel,“ dacht zij. „Maar ach, hij telegrafeerde eergister al, zeer veel kon van toen af gebeuren. Wanneer kan ik de brief krijgen?“ en zij begon de dagen te tellen, „hoe verlang ik er naar en het kan mij toch niets baten. Waarom zou ik van gister af zo ongerust zijn! Al de andere dagen kon ik alles tevreden in Gods hand laten. Zou er werkelijk iets met hem verkeerd zijn? Hoe ver-

schrikkelijk is oorlog toch. Voor tien dagen was hij nog bij mij, wel en gezond en nu weet ik niets, behalve dat hij eergister nog leefde. Hoe wens ik hem terug. Wanneer zal het einde van die vreselijke oorlog gekomen zijn." Het rapport viel haar te binnen en zij mijmerde voort: „Hoe zelfzuchtig ben ik toch. Hoe kan ik toelaten dat mijn onzekerheid alleen alle medegevoel met treurenden en lachenden doet zwijgen. Ik kon straks met mijn familie niet medelachen en nu kan ik mij niet eens zo ver krijgen om dit rapport te lezen."

In haar angstige spanning lette zij niet eens op de datum of van waar het kwam en dacht: welk een schitterende overwinning! Die grote Sir Redvers Buller kreeg dan ook maar een koele receptie op zijn weg naar Pretoria. Zij opende het rapport nogmaals en daar stond als in vurige letters: December 15—Colenso.

„Goede hemel!" riep zij, „Colenso is aan de Tugela, en Lodewijk telegrafeerde twee dagen vroeger van Harrismith, dat hij dadelik naar de Tugela vertrok. Hij ging waarschijnlijk met de Harrismith-spoorweg en kon dus meegevochten hebben. Er zijn geen namen van doden of gewonden in dit rapport. Wellicht is hij een van die offers. Misschien is hij reeds dood;" dacht zij met een rilling, „ja dood en reeds in een soldatengraf gelegd, zonder iets om zelfs het stof van zijn zachte lokken en lieve aangezicht te houden of misschien wel de geliefde Oranjevaan er over gelegd! Morgenmiddag om drie uur kunnen de namen hier zijn, en tot dan zijn er dertig lange uren voor mij. Lange, lange, angstige uren!"

V.

TWEE BRIEVEN.

„Lina!" riep Eva, terwijl zij de kamer binnen kwam met een bos fraaie rozen van de weligste kleuren en zeldzaamste soorten. „Wat! zit je nog al die tijd hier te mijmeren en te

werden, hij hem op zijn bed liggende vond, met zijn aangezicht in zijn handen verborgen; en toen hij hem vroeg, wat hem scheelde en of hij niet met kommando mee ging, antwoordde hij snikkende: „Neen... de... de... Veldkornet wil niet, dat... ik moet gaan. „O, is dat het,” zei Lodewijk zonder achterdocht, „ik zal met hem gaan spreken.” En toen hij de veldkornet vroeg Jan Martens maar mee te laten gaan, antwoordde die lachend „O, ja.” Toen hij hem dat als een blijde boodschap overbracht, zei hij bevend: „Ja... maar mijn Pa... wil niet.” En toen hij ou Martens daarover aansprak, zei die onschuldig dat hij van de hele zaak niets wist. Hij raadde toen de waarheid en toen hij hem steeds met een bedrukt gelaat vond en hem vertelde, dat zijn vader niets tegen zijn gaan had, antwoordde hij nog met een huilende stem: „Maar... de Kommandant wil niet.”

„O, lieve! lachte Eva,” dat is zoals de oude mensen plachten te zeggen: Groot praten en Rode poeder (voor de angst), drinken, kan men zittend doen!”

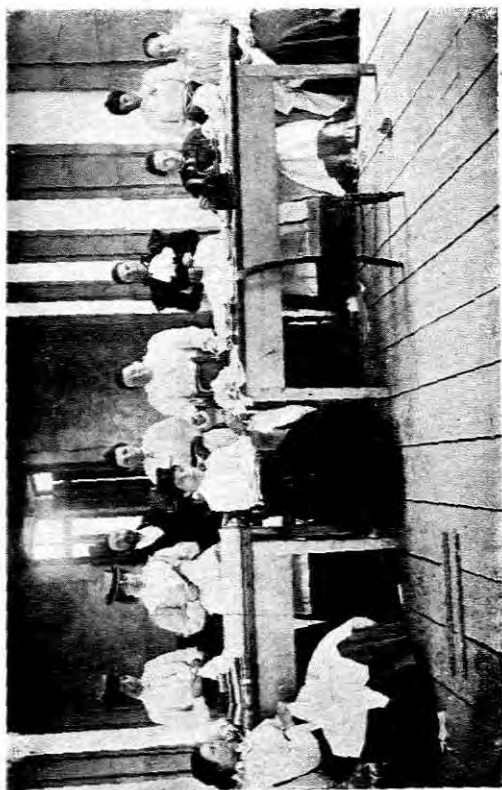
Enige dagen later ontving Karolina de brief van Harri-smith geschreven, waarnaar zij zo verlangd had. Die meldde slechts, dat Lodewijk er veilig aangekomen was en hij haar in de uiterste haast die weinige woorden kon schrijven, daar hij dadelijk vertrekken moest; o.a. schreef hij, dat hij haar woorden „Vecht dapper! zeer dapper” nooit vergeten zou. Spoedig daarop volgde een andere van deze inhoud:

In 't veld Natal.

18 Dec. 1899

Lieve Karolina.

Ik ben op de avond van de r6de hier aangekomen, juist na de beroemde slag van Colenso. Het moet een toneel geweest zijn! Onze burgers waren in de rand boven Colenso, een eindje van hen was een plek met bomen en bossen, welke de Engelsen waarschijnlijk voor Boeren hielden, daar zij meest hun bommen aldaar wierpen; onze burgers schoten met rookloos kruut, derhalve was het maar recht moeilijk uit te vinden waar zij waren.

Zij maakten kleren voor de Burgers....Blz. 24.

Onze weinige gewonden worden goed verpleegd en zijn meestal allen aan het beteren. Ik heb het slagveld vroeg in de morgen van de 16de gaan bezien. Daar het Dingaansdag was en wij de laatste Dingaansdag zo aangenaam doorbrachten, dacht ik zeer veel aan je; niet te zeggen dat ik je ooit vergeet, maar die dag in 't biezonder verlangde ik zeer—zeer naar je, maar ik wil je eerst van het slagveld vertellen. Het was een afschuwelijk schouwspel, dat ik nimmer vergeten zal! Honderden lijken lagen er dooreen met die van paarden. Sommigen spreken van duizenden; ik heb ze echter niet geteld en hoeveel zij waren, kan ik met zekerheid niet zeggen. Wat het toneel afgrijselijker maakte, waren de vele gewonden die er nog lagen, sommigen stervend, anderen kermend, sommigen biddend, anderen vloekend! Het was vreselijk! zoveel smarten, ellende, bloed en dood te zien! Van medemenssen — ja zelfs medegeloofsgenoten! Ik zag er het lijk van een vreselijk verminkte. Hij lag op zijn rug met beide zijn benen en de helft van zijn lichaam onder dat van een paard. Hij had verscheiden schoten, o.a. een door zijn rechter schouder; een tweede paard lag verwond een eindje van daar en juist zo dat het met een zijner voorpoten vlak in het aangezicht van de ongelukkige trapte; zijn linkerarm lag over zijn aangezicht vergruisd, waarschijnlijk had hij er die gelegd, om het trappen enigszins af te weren, daar dit het enigste zijner ledematen was wat hij verroeren kon. Het dier kon zich ook niet verroeren en hield dus aan met zijn schrikkelijk werk! Dat hij niet dadelik dood was en die foltering levend te verduren had, geloof ik stellig, want ik voelde aan het lijk en het was nog niet stijf.

Men vertelde mij (of dat de waarheid is, weet ik niet, ik geloof er niet veel van) dat een van de gewonde Engelsen juist na de slag een onzer burgers om water vroeg. Hij was zo zwak, dat hij zijn hoofd niet oplichten kon; de burger lichtte het, gaf hem water en vroeg medelijdend in 't Engels of hij veel pijn had. „Ja,” was het antwoord, „ik heb nog maar enige ogenblikken, ik ga sterven! Maar,” vroeg hij, „zeg mij toch eens, wie was de witte generaal met een wit paard,

die zo dapper aan jullie zijde streed?" De burger zei dat hij geen witte generaal, die een wit paard bereed, kende en niets van zo iemand wist. „Hoe is het mogelijk!" riep de gewonde, „hij was dan op jullie linker en dan op jullie rechter vleugel—wat hebben wij toch op hem geschoten!" En na enige ogenblikken stierf hij. *)

Herinner je je nog? Toen wij een avond over de oorlog spraken, dat je zei, dat als je een man was, jij zo graag in Natal zou willen vechten, omdat Natal zoveel van onzer voorvaderen bloed gedronken had en ons toch door de Engelsen ontroofd is? Ik heb dikwels aan die woorden gedacht en nu kan ik het voor jou doen, liefste!

Ik moet nu op patrouille uit en heb dus geen tijd meer. God zegene je, beminde Lina!

Je zeer, zeer liefhebbende en
altoos getrouwe,
LODEWIJK.

VI.

ONZE EERSTE GROTE NEDERLAAG.

Tegen Januarië 1900 waren de lagers op de Basoetogrens zo uitgedund, door gedurige versterkingen naar de voorposten gezonden, dat ieder strijdbare burger, die om de ene of andere reden nog achter was, gekommandeerd moest worden. Die waren echter een geringe versterking en zelfs kind en grijsaard snelde te wapen. Ik weet van een knaap, dertien jaren oud, die met een vastberaden stem zei: „Ik ga met mijn vader! Ik wil met hem staan en—met hem vallen!" en van een man, vijf-en-zeventig jaren oud, die vrijwillig naar het front ging met de woorden tot een zijner vrienden: „Jong, ik gevoel mij nu twintig jaren jonger!" Hij vocht mee, totdat hij met Prinsloo's overgave gevangen genomen en wegens zijn hoge leeftijd

* Bovenstaande werd als een feit in de nieuwsbladen gepubliceerd. En van het verminkte lijk is mij door een ooggetuige verhaald.

naar huis gezonden werd. Hij sloot zich echter bij het eerste kommando aan en vocht met grote dapperheid. Hij viel weer in 's vijands handen en nogmaals ontzag men zijn ouderdom en zond hem naar het Concentratiekamp te Springfontein. Van daar liep hij weg, vocht een geruime tijd mee en werd eindelijk andermaal gevangen genomen en naar Indië gezonden. Maar ik moet op mijn verhaal terugkomen. De oude heer De Villiers bood vrijwillig aan om op de grens in het lager te gaan, „want,” zo zeide hij, „dan kan iemand anders in mijn plaats naar het front gaan, daar ik niet paard rijden durf en als ik achter een zoimuur met mijn „ou Wesley Richard” lig, zal ik de kaffers lelik schrik maak!” Zo ging ook hij voor land en volk en vond de eerste scheiding der nauw verbonden familie plaats. In het lager richtte hij alles recht gemakkelijk in, gelijk alle andere oude mensen aldaar. Geen wonder dat Eva hem verweet buiten feesten te vieren. Die lagers waren om aan de Basoeto's te tonen, dat onze grenzen aldaar niet onbeschermd waren, want een kaffer valt maar niet te vertrouwen. Hoe gemakkelijk konden zij kleine invallen maken volgens hun gewoonte in tijden van oorlog, zo zij reeds te Derdepoort deden. Wij waren omringd van Britse Kolonies en moesten diensvolgens onze zwakke lagers zo uittrekken.

Ik wil u van die lagertjes vertellen : Een geschikte plaats werd door de officieren uitgezocht, de wagens in een kring getrokken, de ammunitiewagens gewoonlijk in het midden van de kring, die tegen brand bewaakt werd. Men verhaalt dat in de Basoeto-oorlog een Duitser, die niet heel recht in zijn hersenen was, eens de wacht had en toen goede oude President Brand in het lager kwam en op zijn gemak een sigaar rokende naar de wagen stapte, onze Duitse burger hem toeriep : „Haal die sigaar uit jou bek !” „Ik ben de President,” antwoordde die, menende dat hij hem niet kende. „Het raakt mij niet, of jij President is of niet ! Het is de ammunitiewagen en wet is wet ! Haal die sigaar uit jou bek !” De President wierp de sigaar weg, bluste die uit, klopte hem op de schouder en prees zijn getrouwheid. In die kring werden gewone ronde krijgstenten opgeslagen, elke tien man kreeg één tent. Sommige

burgers lieten zelfs private tenten in een langwerpige vierhoekige vorm maken, welke zij met een of andere stof uitvoerden, om de brandende hitte te temperen. Daar binnen vond men een katel met het daartoe behorende beddegoed, een tafeltje, een stoel, bord, mes en vork, koffieketel en keukengereedschap en zeer zelden werd een grote oude Bijbel gemist. Rondom die tenten en wagens werd een muur van zoden gemaakt, vier of vijf voet hoog, die als een soort van verschansing moest dienen. Achter zulk een muur wenste onze goede oude te liggen om kaffers schrik te maken.

Mevrouw De Villiers en hare kinderen moesten ook nu echtgenoot en vader missen. Alle mannen waren in dienst van hun vaderland, ja ook de vrouwen waren in dienst. Zij, die zich nooit ingespannen hadden, werkten tans met alle macht en ijver om 't vaderland te dienen. Zij zorgden voor de boerderij, ploegden en zaaiden de landen, spitten de tuinen en besproeiden de akkers. Zij maakten kleren voor de burgers, en breiden sjerpen en moffjes voor de aankomende winter, bakten beschuit en koek voor de kommando's op eigen kosten. De beminnelijke gade van onze hooggeachte President was zelf aan het hoofd van dat werk.

Alzo met werken en hopen, vrezen en wensen, goed en slecht nieuws van de grenzen, gingen de dagen voorbij; reeds was Februarië gekomen. Het was een schone, warme zomermorgen, de zon wierp z'n brandende stralen van een onbewolkte hemel. „Welk een lieflike dag!” zei Eva, „die kan zeker geen treurigheid voorspellen.”

Zij waren op weg naar het lager om vader te zien en een predikant te horen, die alle lagers bezocht. Hij was een student van Stellenbosch en liep van daar weg tussen de Engelse lijnen door.

„Wat zijn onze velden toch fraai,” zei Karolina, „hoe fris en groen is het na de regenbui van gisteren.”

„Heb jelui gehoord?” zeide François, geen acht op de schoonheid van de natuur gevende, „wat de ellendige Brown gedaan heeft?”

„Ja,” antwoordde Eva, „meen je van de telegraafdraad?”

„Wat is dat?“ vroeg haar moeder verwonderd.

„Weet moeder dan niet dat de politie al drie maal plaatsen vond waar draad over de telegraafdraad geworpen was, die door Brown bewaakt werd? Men veronderstelt dat het door Brown zelf gedaan is; niemand kan het hem echter bewijzen, anders zou hij al gauw in de tronk gestopt zijn. Ik wonder wat hij doen zal wanneer de gelegenheid hem te beurt valt om ons te benadelen, als hij nu reeds met verraad zo ver binnen de grenzen begint,“ zei Eva opgewonden. Alles tegen de Republieken raakte haar geestdriftig hart.

„Zijn ouders woonden jaren hier en hij is hier geboren, maar een Engelsman blijft toch altoos een Engelsman,“ zei de moeder.

„De schurk hoort in de tronk!“ riep Cois verontwaardigd met glinsterende zwarte ogen.

Wat was hun verslagenheid groot, toen zij in 't lager kwamen en hoorden dat de beroemde Generaal Cronje onsingeld was. Het trof Eva als een slag, De la Rey en Cronje waren haar uitgezochte gunstelingen. Zij kon het geen ogenblik vergeten, „Cronje omsingeld! Cronje omsingeld!“ suisde haar gedurig in de oren. De predikant sprak een ernstig woord over: Psalm 118 vs. 12: „Zij hadden mij omringd als bijen.“ Zij kon hem echter niet volgen, behalve toen hij ernstig bad: „O, Almachtige God! indien het in Uw heilige wil kan bestaan, verlos dan toch door Uw almacht onze broeders, die zo in gevaar verkeren, die zo benauwd worden door een machtige vijand!“ Toen stroomden haar de tranen langs de wangen en zij bad vurig in zich zelve: „Almachtige, Genadige! Verlos hen! O, verlos hen spoedig!“

Sedert zes weken had Karolina niets van Lodewijk gehoord en thuis gekomen, vond zij met verrukking een brief van hem, die meldde, dat hij door zijn linkerarm gewond was. Hij was echter bijkans geheel hersteld en kon dus met zijn eigen hand haar weer schrijven. Door haar vreugde en leed overmeesterd, kwam het haar niet vreemd voor dat een lichte wond door een linkerarm iemand vijf weken te bed kon houden en hem beletten te schrijven. De namen der dooden en gewonden werden

toen niet meer zo nauwkeurig gepubliceerd, derhalve werd haar de pijn, zijn naam onder de ernstig gewonden te vinden, gespaard.

Brown was nog op zijn post, een nieuw bewijs van de argeloosheid van de Boer, en hij kwam om het Goevernement boek te laten tekenen. Die taak viel Eva te beurt. Hij sprak met een vergenoegde glimlach, terwijl hij haar het boek overhandigde: „Je hebt zeker gehoord Miss Villiers, dat Cronje zich gister overgaf?”

De pen viel haar uit de hand. „Generaal Cronje gevangen! Onmogelijk!” riep zij.

„Ja,” antwoordde hij lachend, „hij met 5,000 man!”

Meer durfde hij niet zeggen, teneinde zichzelf niet te verraden; zij kon echter uitbundige vreugde op zijn gelaat lezen en keek hem met zulke verachtende woede aan, dat als verachting doden kon, hij niet als een levend man zou uitgegaan zijn. „Ik geloof het niet! Waar kom je er aan?” zeide zij, haar vader's naam haastig tekenende.

„Het is toch zo!” was het enige antwoord dat zij kreeg en hij verliet met een opgetogen gelaat het huis.

„Moeder, hoe vreselijk! Kan het mogelijk zijn?”

„Het is hard! Ik geloof het echter zonder enige twijfel, want hoewel Brown zo iets van harte wenst, zou hij het toch niet durven zeggen, indien het niet officieel gemeld was.”

„En was niet gister de 27ste?” naar een muurkalender ziende. „Ja waarlik! Op Majuba-dag! Wat zullen die Engelsen trots zijn, zij hebben waarlik Majuba gewroken!”

„Ja, maar zij hebben ook Majuba verdubbeld. Herinner je niet toen hun voorhoede op Spionkop kwam, riepen zij reeds: „Majuba wiped out!” Zij kwamen er echter met honderden gesneuvelden af.”

„Ja, moeder, maar onze Cronje met 5,000 gevangenen is een veel groter nederlaag! En van waar kunnen wij versterkt worden, wij zijn zo weinigen, en behalve dat, zal de moed van de Engelsen rijzen en die van onze burgers te gronde gaan. O, moeder, wat moet hij gevoeld hebben, zijn wapens aan hun voeten neer te leggen!”

Oprechte, moedige Eva, medegevoelige, trotse tranen schoten haar in de ogen en zij was volkomen recht, de moed van de burgers zonk zeer van toen aan.

„Wij hebben te veel van Cronje gedacht, lieve Eva; wij zijn begonnen op mensen te vertrouwen. Wij moeten meer onze ogen naar God de Almachtige heffen, in Wiens naam wij die strijd begonnen hebben,” zeide de vrome moeder met betraande ogen.

Eva kon zich nu ten volle voorstellen wat wij verloren hadden en zij riep in tranen uit: „O, hoe ontzettend! Welk een slag! Onze eerste grote nederlaag!”

VII.

HET BEGIN VAN DE ELLENDE.

Gelijk in het begin, alle voorspoed, was nu alle tegenspoed aan onze zijde. Generaal Piet Cronje had zich met zijn ganse leger bij de Modderrivier overgegeven. Twee duizend ruiters van de vijand waren Kimberley binnengejaagd, dientengevolge was Kimberley ontzet. Het beleg van Ladysmith, dat zoveel offers gekost had, moest opgebroken worden. Wegens de geweldige overmacht van de vijand moesten onze machten van uit de Kaap Kolonie en Natal terug om posities op de grenzen in te nemen ten einde de vijand beter tegenstand te kunnen bieden. Het ene verpletterende bericht na het andere bereikte onze oren.

De vijand was thans ver binnen de grenzen. François de Villiers was paard gaan rijden, hij verbeeldde zich niet gerust te kunnen slapen, indien hij zijn geliefde Baron niet gereden had. Zijn vader was op verlof thuis, insgelijks een buurman. Zij zaten met ontsteltenis de hachelijke omstandigheden van land en volk te bespreken. „Ziet! Hoe hard François rijdt!” riep Karolina, door het venster ziende, „en hij gaat niet naar de stal, maar jaagt hierheen, er is zeker iets verkeerd!”

Allen snelden naar buiten, François riep hun van verre met een bevende stem toe: „Bloemfontein is genomen! Bloemfontein is genomen!”

„Bloemfontein genomen!” riepen allen te gelijk, verschrikt en verslagen. „Is het zeker?”

„Ja—ja, al te zeker! Ik heb Hans van Rooijen ontmoet, hij komt van daar, Bloemfontein is genomen! Sommigen van de burgers zijn in de verwarring van de kommando's geraakt en zij weten niet wat te doen, zij komen naar huis. Ziet voor je zelve! Daar rijden zij!” En ze zagen dan ook drie ruiters van achter een randje te voorschijn komen.

„Barmhartige God! Kan het mogelijk zijn!” zei Mnr. De Villiers, zijn krachtige handen wringende.

„Ja, vader, ja!” riep François, van zijn paard stijgende.

„Ach, mijn arme broeder,” zeide Karolina, terwijl zij een harer blanke handen op zijn hoofd legde en met de andere een traan van het oog wiste, „nooit zul je 'n vrije burger zijn!”

„O, onze dierbare President! Wat zou van hem geworden zijn? Ach, onze eerste Vrijstaatszoon!” zei de moeder ontsteld.

„Zij hebben ons vervolgd en verdrukt,” zeide Mnr. De Villiers met een gevoel van weedom en wraak, totdat zij eindelijk aan onze laatste schuilhoek zijn gekomen! O God, hoe wonderlijk zijn Uw wegen! Hoe onnaspeurlijk Uwe daden!”

„Ja vader, onze laatste schuilhoek!” herhaalde Eva met een onvaste stem, „ons enigste ooilam hebben zij ons nu ontnomen,—zij die zoveel kudde hebben!”

Onze gewaarwordingen op die 13de Maart 1900, toen onze hoofdstad viel, kan geen pen beschrijven! Er kwamen de gansedag enkele burgers voorbij Conossa. Enigen kwamen aanlopen, anderen werden binnen geroepen om toch maar iets te horen; allen hadden slechts die éne treurnare: Bloemfontein is genomen! Alles was echter nog niet hopeloos opgegeven; men was besloten tot het bitterste einde te volharden. Enige dagen na Bloemfontein's overgave kwamen dan ook de kommando's van Stormberg en Colesberg voorbij. Kroonstad was tot hoofdstad verklaard.

PRESIDENT M. T. STEYN.

„O, onze dierbare President!“—Blz. 28.

Wonderlik was het die mannen te zien, zij waren vrolik en welgemoed, vol van hoop en vertrouwen, ofschoon huis en haard, echtgenote en kind, moeder en zuster en hun ganse bezitting aan de genade van de vijand overgelaten waren. En indien zij zulks verkozen hadden, konden zij volgens de proklamaties van Lord Roberts rustig, met hun bezittingen gewaarborgd, thuis gebleven zijn, doch zij verkozen met Mozes vanouds: Liever met Gods volk kwalik gehandeld te worden, dan in een koningspaleis te wonen; liever gingen zij met het wapen in de hand gevaar, kommer, hitte, koude, ongemak en menigmaal honger verduren, dan aan hun plicht, hun regering en hun volk ontrouw te worden. Versta niet dat allen gingen, neen, helaas! Duizenden geloofden Lord Roberts en vertrouwden een vijand, die zijn: „Op mijn woord van eer” zo vaak in: „Ik ben geen slaaf van mijn woord” veranderde. De burgers van het Edenburg distrikt bleven allen, zelfs al hun officieren, met uitzondering van slechts twee personen. Ik kan niet nalaten hun namen te noemen, daar ik hun moed zo zeer bewonder. Zij waren beiden jongelieden tussen vijfen-twintig en dertig jaren oud; ik heb beiden persoonlijk op kommando gezien en gesproken. Een heette: Marais, een welbekende agent van het dorp Edenburg, hij is een jaar later in het Edenburg distrikt gesneuveld. De andere was de dappere kapitein en later kommandant Ackerman, die tot het einde door streed.

Ik moet echter op mijn verhaal terugkeren. Piet de Villiers was te oud en te ziekelijk voor geregelde kommandodienst, derhalve besloot hij te blijven. Daar zaten zij nu in angstige spanning in het donker, zij wisten niet wat te hopen of te vrezen. Enige dagen nadat de laatste burgers als in de duisternis voor hun ogenwaren verdwenen, zat Eva op een avond in haar kamer voor het venster de volle maan te bewonderen. Haar gedachten dwaalden naar de geliefde burgers op het veld. Karolina kwam bij haar zitten.

„Hoe fraai schijnt de maan,” zei zij en legde haar bruin-gelokt hoofd tegen de schouder van haar zuster. „Ik verbeeld mij de burgers om hun kampvuren te zien zitten, met een

gemengd gevoel van vernedering, verontwaardiging en heldemoed in hun harten. Laatste nacht ontwaakte ik en de maan scheen ook zo helder. Weet je wat ik toen deed? Ik stond op om door het venster te zien of hier nog geen Britse troepen waren. Ik verbeeldde mij vast dat ik het huis met wrede lanciers omringd zou zien."

„Malle Eva! De troepen kunnen nog niet hier zijn, en waarom nogal Lanciers? Ik wonder wat je gedaan zou hebben, als ze er werkelijk geweest waren."

„Ik zou mij half dood geschrikt hebben. Ik ben zo bang voor Lanciers, want ik meen altoos dat zij tot de wreedste mensen in het Britse leger behoren. Is men niet soms mal? Sedert Bloemfontein gevallen is, weet ik heel wel dat de Engelsen heel gauw hier zullen komen en ik kon het nog dragen; maar toen de kaffer, die van Aliwal Noord kwam, tot vader zei, toen hij hem vroeg waar de Engelsen gingen: „naar Pretoria!" kon ik hem stuk breken."

„Ik kon het brutale „naar Pretoria" ook maar niet vergeten," antwoordde Karolina, „ik viel er mee in slaap en toen ik wakker werd, klonk het nog in mijn oren. Ach! hoe diep zullen wij nu vernederd moeten worden? hoeveel zullen wij nog moeten dragen? Hoe lang zullen wij nog moeten lijden?"

„Ja, reeds is het begin van de ellende gekomen," zuchtte Eva; „ach, wat staat ons misschien nog voor de deur!"

Na veertien dagen aldus in duisternis doorgebracht te hebben, zonder van vriend of vijand te horen, kwam François een avond hijgend ingelopen en riep: „Hier waren vandaag Boeren!"

„Boeren?" vroeg zijn vader verbaasd.

„Ja vader, August zegt," (August was een van hun veehoeders) „hij heeft vandaag Boeren gezien en Engelsen ook!"

„Dat is nooit de waarheid," antwoordde zijn vader, „hoe kan hij Engelsen en Boeren tegelijk zien?"

„Hij zegt, er kwamen twaalf ruiters, zij hadden allen gele kleren aan en wij weten allen dat de Engelsen khaki dragen, zij spraken Engels, maar zij vroegen hem in Hollands: „Waars die Boers?" Hij antwoordde dat hij het niet wist en

zij waren pas weg, of hij zag zes andere ruiters aankomen. Die kwamen ook naar hem en dit waren Boeren! Zij vroegen wiens jong hij was en of hij geen Engelsen gezien had. Hij vertelde hen van de Engelsen en ook waar zij heengereden waren en kort daarna hoorde hij schoten."

„Was ik maar voor vandaag Augus”, zei Eva lachend en vol hoop, „ik zou wel meer geweten hebben.”

Boeren en Engelsen, vriend en vijand, waren dus in hun nabijheid, en zij gingen een weinig vroliker, een weinig angstiger en veel nieuwsgieriger dan gewoonlijk slapen. Nauweliks sluimerden zij, of de honden begonnen te blaffen, alsof zij er voor betaald werden. Eva vloog met een kloppend hart naar Karolina's kamer, die bevend zei: „hoe blij ben ik dat je kwam, Eva. Wat kan het zijn? Ik ben zo angstig.”

„Laten wij eens zien,” zei Eva opstaande.

„Nee, nee,” fluisterde haar zuster en trok haar op het bed terug.

„Nonsense, Lina! wat ben je lafhartig. Ik zag reeds door mijn venster en bemerkte niets.” Meteen ging zij naar het venster en toen zij juist het gordijn wou wegtrekken, hoorde zij reeds zware voetstappen op de stoep, en was met één sprong bij Karolina terug.

Iemand sloeg eensklaps hevig op het venster, insgelijks daverde het huis met slagen op de voordeur.

„Wie ben je en wat wil je hebben?” vroeg Eva.

„Waar is de baas van de plaats?” werd zij nors in 't Hollands met een vraag beantwoord.

„Hij slaapt, wat wil je van hem?” zeide zij even nors.

„Zeg hem dat hij uitkomen moet, wij willen hem zien, en dadelik! Hoor, dadelik!” riep de onbekende stem bars, terwijl er nogmaals met alle geweld op deuren en vensters gebonst werd.

„Slaat toch niet zo op de vensters. Ik ben een meisje en zal mijn vader dadelik gaan roepen. Hij slaapt en heeft jullie waarschijnlijk niet gehoord.”

„Dadelik! Dadelik!” kreeg zij ten antwoord, terwijl een gemompel van ontevreden stemmen te horen was.

Karolina sprong uit het bed en fluisterde met een angstige stem: „Ik ga ook.”

Zij ontmoetten hun vader reeds op weg naar de voordeur met een brandende kaars in de hand en zij vertelden inderhaast hun ondervinding met kloppende harten en trillende leden. Hij deed de deur open en daar stond voor de eerste maal voor zijn ogen een troep Engelse soldaten.

„Wie ben jij en wat maak jij hier?” vroeg een van hen op ruwe toon.

„Ik ben De Villiers en ik woon hier,” antwoordde hij kalm.

„Waarom ben jij niet met de Boeren meegegaan?” vroeg een ander.

„Omdat ik te oud en te ziekelijk ben,” antwoordde hij volgens waarheid, „en daar ik Lord Roberts' proklamaties zag, had ik besloten mij volgens die te gedragen,” voegde hij er niet heel oprecht bij. Hij had nooit een proklamatie van Roberts gezien en die zou hem niet tot blijven gedwongen hebben, maar hij was onbekwaam voor kommandodienst. De kapitein liet hem toen op vriendelijke wijze zeggen, dat hij niet bevreesd behoefde te zijn; zij zouden hem en de zijnen geen leed doen, zij zochten slechts enige Boeren, welke die dag op hen geschoten hadden. Zij meenden dat dit enigen waren, die van het kommando terugkwamen om wapens neder te leggen, en hij voegde er lachend bij: „Ik veronderstel dat zij de verzoeking van een laatste schot op ons niet konden weerstaan.”

Bijgevolg vonden zij tot hun grote vreugde uit, dat er werkelijk burgers in de nabijheid waren. Zij kenden echter de Boeren te goed om te denken dat zij handsuppers waren. Vroeg de volgende morgen was er al weder een luitenant; hij wilde hun niet lastig vallen, maar hij was verplicht om het huis te onderzoeken, waarop hij met enige manschappen binnen ging. Tien burgers konden zich echter gemakkelijk in dat huis verborgen hebben, zonder dat mijnheer de luitenant hen gewaar geworden zou zijn. Hij liep het huis door, zijn geweer voor zich uit stekende en bij de deur van ieder vertrek boorde hij nauweliks in of hij riep: „No! No Boers here!”

EEN BLIJ WEDERZIEN.

Omtrent te twee uur van dezelfde dag, op welks vroege morgen onze luitenant Boers te Canossa zocht, kwam Griet met grote ogen en hijgende adem Karolina vertellen, dat er al weer een Engelsman aankwam. Het was een vreselijke tijd, iedere ruiter was schrik-aanjagend.

„Een?” vroeg zij verwonderd, „waarschijnlijk een verdwaalde.”

„En hier is hij al! Nonnie kom, kijk!”

Zonder naar het venster te zien, antwoordde Karolina: „Ga, zeg aan François, Griet, hij moet gaan horen, wat die khaki hebben wil.”

„Ach, nonnie!” riep de getrouwe Griet, „laat ik toch maar gaan, dalk vermoor hij mijn klein basie.”

„Ga dan maar,” zeide zij, de moedige getrouwheid van de gekleurde bediende bewonderende. „Weet je, hier is weer een verwenste khaki!” riep zij tot Eva, die bezig was te lezen.

„Neen, waar is hij?” uitziende, „en hij is dan in geen khaki gekleed, maar in een fluweel uniform, bijna gelijk aan die van onze Vrijstaatse politie.”

Karolina volgde haar voorbeeld en riep verrukt: „Zie! Hij heeft een Mauser! En daar is het Transvaalse wapen op zijn hoed! Hij is een burger!”

Beiden snelden naar buiten, vader en moeder in der haast van de blijde hoop verzekerende. Hoe hartelik was de handdruk van een burger — een broeder! Zij droegen dezelfde zaak op het hart, ofschoon hij een Transvaalse Duitser was. Hij was als spion uitgezonden. Zij gaven hem zoveel informatie als zij konden, en hij vertelde hun dat een groot Boerenkommando op weg naar Jammersberg Drift was. Hij had echter geen tijd tot veel spreken, het rapport moest zo haastig mogelijk terug. „En mijn paard is erg lut!” zeide hij met komiese gebaren, weerszijde van de nek van zijn paard met zijn

fraaie, kleine, vette Duitse handjes wijzende, menende dat hij niets had om het dier tot spoed aan te sporen. Flinke François vloog zo haastig als zijn benen hem maar dragen konden naar de tuin en kwam met een lat en een grote kweepeer terug. Beide waardeerde onze Duitser van harte. Schone Eva en bevallige Karolina vonden zijn lachende ogen en vriendelijk aanzicht het schoonste en edelste, wat zij ooit op mannelijke schouders gezien hadden. De ene bracht een glas melk, de andere koek, de moeder vulde eigenhandig zijn zadelzakken met beschuit. Wat waren wij Boerenvrouwen toch geestdriftig! En helaas! alles, ja alles te vergeefs!

„Zijn er nog geen Engelsen in Transvaal?” riep Eva hem na.

„Neen, nog niet één! behalve die te Waterval,” riep hij lachend, de krijgsgevangenen menende.

Destijds hadden zij de waterwerken en meer andere slagen nabij Bloemfontein en de mislukte belegering te Jammersberg Drift; „nu is het weder de moeite waard te leven!” placht Eva te zeggen, toen zij thans iedere dag rapportrijders of bij toeval burgers zag. Het was voor haar zeer vermakelijk om met die mannen over hun eigen, soms wel romantiese ondervindingen te spreken.

Iemand verhaalde haar, hoe de posities te Mosterdhoek bestormd werden. „Hoe opwekkend moet het geweest zijn jullie zo dapper onder 's vijands vuur te zien stormen!” riep zij, inwendig van bewonderende geestdrift trillende. „Vertel mij asjeblieft meer er van.”

„Ik had maar een benauwde dag!” antwoordde hij, „een van mijn vrienden en ik bestormden een van de buitenste schansen, menende dat zij reeds leeg waren, en dat die ons helpen konden. Wij waren echter bedrogen; er lagen twee khakies met hun geweren op ons gericht. Wij richtten de onzen op hen en riepen „Hands up!” Zij riepen terug: „Hands up be d.....!” Er bleef ons dus niets over dan hen neer te schieten en bij hen in de schans te springen, daar het vuur zo hevig was. Een was terstond dood en een zwaar door zijn hoofd gewond, die allerlei afgrijselijke, knarsende geluiden

uitstootte, die mij zelfs onder het gebulder en gekletter de oren doordrongen. Wij hadden echter geen tijd om ons om hen te bekommeren, en deden ons uiterste, totdat de witte vlag gehesen werd. De ongelukkige drommel was toen van zijn lijden verlost en wij stonden tot over onze schoenzolen in—bloed!"

„Hoe schrikkelijk!" riep zij met een rilling. De grote vrijheidszaak was een deel van haar leven geworden, aan niets anders vergunde zij een plaats in haar hart. Heel anders was het met Karolina; haar genegenheid was verdeeld tussen het land en haar minnaar. Door de treurige omstandigheden van de laatste twee maanden, had zij gedurende die tijd niets van hem gehoord. Het was nu veertien dagen sedert zij de eerste burgers terug zag, niemand kon haar echter iets van hem zeggen. Zij zat eenzaam en moedeloos onder een treurwilg in de tuin, zware wolken bedekten de stralen van de ondergaande zon. Alles leek droevig en somber, het was laat in April en de bomen waren reeds begonnen de gele en droeve groene kleuren van de verouderende herfst aan te nemen, telkens als een windje hen bewoog, vielen er enige blaren. „Wat een treurige dag," dacht zij, „juist zo droevig als onze toestand, juist zo duister als onze toekomst schijnt, juist zo bewolkt als mijn arm hart. Mijn Lodewijk! Hoe zeer verlang ik je nog eens te zien. Ben je een gevangene, een dode? Wat is van je geworden!"

Zij was zo diep in gedachten verzonken, dat zij geen zachte voetstappen hoorde, noch bewust was van de aanwezigheid van een tweede persoon, voordat een welbekende stem zei: „Karolina!"

„Lodewijk!... Leef je nog!" stamelde zij.

„Ja, Lina! Liefste! Hoe blij ben ik je weer te zien," zei hij, terwijl hij haar in zijn armen sloot.

Aandoenlike vreugdetranen stonden haar in de ogen, toen zij zich in de armen van haar verloren gewaande minnaar bevond en zij kon slechts fluisteren: „Mijn lieveling, mijn eigen Lodewijk!"

Wij zullen niet in de geheimen of liefdesgesprekken van die minnaars treden. Laten wij hun nu enige uren met elkander

gunnen : enige uren van zoete herinnering voor een van hen ten minste. Laat slechts dit aangemerkt worden; toen zij op hun geliefkoosd wandelpad tussen dalia's aan ene en asters aan de andere zijde doorwandelden, zeide Karolina : „Zijn deze witte asters niet fraai? Ik houd zoveel van witte bloemen, voornamelijk deze asters, want zij zijn zo laat in het jaar, wanneer de rozen niet meer zo mooi zijn. Om de waarheid te zeggen, rozen zijn de enigste bloemen, waar ik recht veel om geef. En wanneer die er niet meer zijn, zoek ik de laatste onschuldige witte aster op.”

„Daar verschillen wij. Witte bloemen doen mij altoos aan een kerkhof denken.”

„Welke sombere gevoelens, Lodewijk!”

„Toch is het de waarheid! Zie, welk een fraaie grafkrans zij zullen uitnaken,” terwijl hij groene bladeren plukte en er enige grote witte asters invoegde.

Nadat zij enige minuten stilzwijgend gewandeld hadden, vroeg hij : „Lina, „Dear”! waarom lijk je zo bedroefd?”

„Je hebt treurige gedachten bij mij opgewekt,’ ’hem met weemoedige ogen aanzende.

„Het spijt mij, lieveling, maar wij moeten allen eenmaal sterven en het is goed er soms aan te denken. Ik dacht, zo dikwels ik burgers op het veld zag begraven, hoe weinigen van hun bloedverwanten en vrienden zullen ooit het voorrecht hebben om hun graven te zien of eens te weten waar die zijn. Nooit werd er met liefderijke handen een bloem op geplaatst en toch is het een eregraf! Ik verkies een soldatengraf boven enig ander. Als ik val, Karolina, zul je dan een ijzeren krans, witte asters met hun fraaie, puntige bladeren voorstellende, op mijn graf plaatsen?”

„Lodewijk! Ach, hoe kan je toch zo spreken! Wat een zonderling denkbeeld,” riep zij hem met betraande ogen aanzende.

„Vergeef mij, lieve!” zei hij, terwijl zijn aangezicht van ernstige droefheid getuigde, „maar beloof het mij. Ik weet, moeder zal er tralies om laten zetten, daar ver misschien in het woeste veld en slechts met jou geliefde kunstbloemen, die

De dappere Kapitein Danie Theron.—Blz. 38.

niet verwelken, met jou eigen, dierbare, zachte hand op mijn vrijheidsgraf geplaatst, zal ik tevreden rusten!"

„Ik beloof het," was het plechtige antwoord, terwijl een traan langs haar bleke wang biggelde!"

Zijn wonden waren uiterst gevaarlike. Hij had haar geen pijn willen aandoen, daarom had hij geschreven dat hij maar lichte wonden had. Een schot was hem door de schouder gegaan, waar het de beenderen geraakt had, en een ander door de borst, vlak onder het hart. Zijn krachten waren grotelijks ondermijnd, en zodra bericht kwam, dat de burgers die streken veroverd hadden, gaf zijn kommandant, die veel van hem hield, hem verlof om, zolang de kommando's in die streken waren, bij zijn familie uit te rusten. Dientengevolge zien wij hem thans terug, juist op een tijd toen zijn Lina het meest bekommerd om hem was. Dat zij die avond heel prettig doorbrachten, behoeft nauweliks gezegd te worden. Zijns vaders plaats was maar drie mijlen van Canossa verwijderd. Een van zijn broeders lag thuis met de koorts en zijn vader had de wapens neergelegd, of ten minste had er nog geen kans toe gehad, maar was toch van voornemen om het te doen. Hij had Karolina beloofd om nog zo spoedig mogelijk een dag met haar te komen doorbrengen. De derde dag echter zond hij een briefje, meldende, dat hij zich onwel gevoelde en dat hij hoopte later te zullen komen.

Een noodlottig rapport verspreidde zich maar al te spoedig op diezelfde avond, dat grote machten van de Engelsen in de richting naar Jammersberg Drift oprukten. De belegering aldaar duurde reeds zestien dagen, en nog hadden de troepen zich niet overgegeven. De toestand van zaken was toen zo gemengd, dat niemand recht wist wat te hopen of te vrezen. En heel spoedig vond een tweede gevreesde vlucht of „terugtrekken", zoals dat genoemd werd, plaats.

Waarde lezer! Hebt gij ooit krijgslieden moedeloos gezien? Toen zag ik hen zo moedeloos, hongerig, moede, mat, hadden zij hun tocht bijkans een maand voortgezet zonder een enkele wagen; zij waren er toen nog niet aan gewoon, zoals later, toen zij zo iets als een wagen haast niet kenden. Zij

hadden niet behoorlijk tijd en geen pot of pan om kost te bereiden. De vrouwen, die van hun komst bericht kregen, hadden zoveel broden, als zij in de haast maar konden, gebakken. Zij brachten die zelfs naar de lagers, alsmede melk en boter en gekookt vlees. Wie echter kan voor een hele legermacht voedsel bereiden! Het bleef maar een druppel aan de emmer en 't viel wel merendeels in de handen van de lager-leggers" en „potdragers"!

Hoeveel helden, die om melk, brood of koffie vroegen, heb ik met betraande ogen en een overvloeiend hart moeten afwijzen met de woorden: „Wij hebben niets meer! Waarde Broeders! Niet eens een druppel melk!" Mij brak het hart, toen ik iemand, met een bleek gelaat, vroeg in de morgen, rillende van koude, te paard zag, met een zijner armen in een witte doek gewonden, aan welke grote, verse bloedvlekken waren. Hij vroeg mij vriendelijk om een kopje koffie en klaagde over de honger. Wij hadden toen niets meer te eten of te drinken in huis. Ik vond nog een weinig zure, koude melk, die hij met blijdschap gebruikte. Alzo trokken onze arme burgers voort, achtervolgd door een grote overmacht van de vijand. Hun achterhoede was nauweliks van één plaats weg, of de Engelse spionnen waren er reeds. Zo gebeurde het ook te Canossa. De vader, door François vergezeld, was in het veld om volgens zijn gewoonte eens per dag naar het vee te zien. Al hun kaffers waren naar Basoetoland gevlucht, behalve enige Baralongs en de getrouwe Griet, die weigerde haar meesteres te verlaten. In angstige ongerustheid wachtten de vrouwen dus alleen thuis, de komst der gevreesde vijanden nogmaals af. De laatste verkenner van de dappere Kapitein Danie Theron waren nauweliks van voor hun ogen verdwenen, of enige woeste soldaten joegen reeds met alle geweld hun paarden naar het huis.

GERED.

Een troep paarden was nabij het huis in een kamp aan 't grazen. Twee gewapende, in Engelse uniform geklede kaffers, wreed uitziende Fingoes, joegen het kamp binnen en begonnen onmiddellik de paarden bij elkaar te brengen en in een naastgelegen kraal te drijven. „Ach, mijn hemel, Eva, „het zijn kaffers! als er toch maar een Engelse officier bij hen is!”

„Ja, maar ach, die barbaarse wilden! Hier is er al een voor het venster!” riep de arme Karolina verschrikt, terwijl een derde gewapende kaffer, echter door enige Engelsen gevolgd, dicht bij de stoep voorbij reed. „Wij zijn nodeloos zo bevreesd geweest, daar zijn ten minste toch beschaafde witmensen bij. Moeder, kom, wij gaan met hen spreken! Zie daar! Zij willen onze paarden roven!” riep de moedige Eva, blootshoofds naar buiten snellende, gevolgd door haar moeder. „Wie is uw officier?” vroeg zij in 't Engels.

„Captain Driscoll,” antwoordde een van de partij nors en reed haar onachtzaam voorbij.

„Is hij hier?” riep zij hem na.

„Ja,” was het enige antwoord, niet eens het hoofd keurende.

Zij wendde zich tot een tweede, wiens gezicht er een beetje reiner uitzag; „wil je asjeblief zo goed zijn, Kapitein Driscoll te vragen hier heen te komen? Ik wil hem gaarne spreken.”

„Ja, juffrouw,” antwoordde die beleefd, en kwam na enige ogenblikken met de kapitein terug. Hij was een lang en fors gebouwd man, in wiens aangezicht met de eerste aanblik te zien was, dat er donkerder bloed dan alleen Brits door zijn aderen vloeyde. Hij had dicht gekruld gitzwart haar, kleine, grauw-blauwe ogen, diep in zijn hoofd geplaatst; een donker, pokdalig gelaat, dat niemand bevallig zou noemen. Ondanks zijn onaanzienlik voorkomen, bezat hij echter een edel hart.

„Ik ben Kapitein Driscoll,” zeide hij vriendelik, „en wat

mag uw naam zijn, mejuffrouw?" Hij sprak Engels en zij antwoordde hem in dezelfde taal: „Ik ben juffrouw De Villiers."

„Gij hebt mij ontboden. Wat kan ik voor u doen?"

„Zij hebben onze paarden in de kraal gedreven, die daar! En ik zou niet graag zien, dat zij die zouden nemen."

Zekerlik niet! Als zij aan u behoren. Ik dacht dat het kommando-paarden waren. Ik zag er een paar, die er sterk op leken."

„Er zijn enige kommando-paarden bij," antwoordde zij volgens waarheid.

„Zou u in staat zijn om de uwe aan te wijzen?"

„Ik niet!" schudde zij 't hoofd, „maar mijn zuster kent alle in dit kamp bij name. Ik zal haar gaan roepen." In een oogenblik was zij met Karolina, nu bevende, terug.

„Kom alsjeblief met mij en wijs ze aan," zeide hij tot haar, van zijn paard stijgende en dat aan een soldaat overlappende. Hij merkte Karolina's bevende handen op en vroeg op zachte, vriendelijke toon: „Ben je bevreesd, juffr. De Villiers?"

Zij antwoordde met een bedeesd gelaat „ja".

„Vrees niet! Er zal u of de uwen geen leed geschieden," sprak hij, medegevoelig zijn grote, grove hand eens over de kleine, blanke, bevende handen strijkende. Die goed gemeende daad echter deed haar meer vrezen en beven. Hij gaf bevel, slechts de kommando-paarden te nemen... „Uw vader is waarschijnlijk te velde?" Zonder echter op een antwoord te wachten, voegde hij er bij: „het kan me ook niets schelen. Ik ben gekomen om te vechten, en niet om te roven!"

„Mijn vader is niet in het veld, Kapitein! Hij en mijn enigste broeder zijn naar het vee gaan zien, zij zullen straks komen."

„En heb je niemand van uw huis vechtende?" vroeg hij verwonderd.

„Niemand? Ik wil hem gaarne zien, ik zal wachten totdat hij komt. Zie hier mejuffr. De Villiers! Ik kreeg een schram van een kogel te Jammersbergs Drift." Zijn hoed afnemende,

wees hij naar een schram aan de slaap van zijn hoofd.

„Ik wens dat zij door uw hersenen was,” zei zij tot zichzelf, „ik ben benieuwd, waarvoor hij vader wil zien.”

Daags daarna, vroeg in de morgen, nog voordat het begon licht te worden, klopte iemand aan Eva's venster. „Holla! Wie is er?” vroeg zij, verschrikt ontwakende. „Is het uw stem, Miss De Villiers? Het spijt mij u gestoord te hebben. Ik wist niet dat het uw kamer was.”

„O! Is u het, Kapitein Driscoll?” riep zij half verergerd, half blij, dat het toch maar Driscoll was, die getoond had dat hij een beschaafd man was.

„Ja, ik ben het! Zeg alsjeblief aan uw vader, dat ons leger onmiddellik over zijn plaats zal trekken. Ik denk, het zal goed voor hem zijn om dadelik op te staan, dan kunnen wij voorzorgsmaatregelen nemen, om te trachten zijn vee te beschermen. Het is ook niet meer zo vroeg!”

„Dank u Kapitein! Ik ga dadelik!” antwoordde zij met een hart, dat tussen hoop en vrees klopte, opspringende. „Vader, waarschijnlijk is er roverij aan de gang,” voegde zij bij Driscoll's boodschap. En terwijl Eva zich zo haastig kledde als men doen kan onder zulke onstuimige gevoelens, want daar haar vader geen Engels sprak, moest zij als tolk dienen, lag Karolina geknield en bad ernstig: „Ach Heer! Gij, die stenen tot Abraham's kinderen kunt verwekken, verzacht Gij toch de harde harten van roofzuchtige vijanden! Bescherm Gij ons en de onzen door Uw almacht!”

Zodra Eva uitkwam, stond hij op en bood met een eerbiedige buiging zijn hand aan met: „Goede morgen! Hoe gaat het?”

Daar stond zij tegenover een gehate, een verwenste vijand. Zij aarzelde een ogenblik en legde haar hand voor de eerste maal in die van een vijand.

Ons leger gaat een mijl van hier voorbij, maar bij de „Brabant's Horse” zijn enigen die altoos op rooftochten uit zijn. Zeg aan uw vader om al zijn vee in kralen te laten drijven; ik zal trachten die zoveel mogelijk te beschermen. Ik doe altoos zoveel ik kan voor weerloze mannen en hulpeloze vrou-

wen. Ik kan natuurlijk niet te veel doen, maar ik doe toch zoveel ik kan."

Na hem op beleefde wijze voor zijn goedheid bedankt te hebben, stond zij op om het vertrek te verlaten; het was niet al te aangenaam om zo vroeg in de morgen dezelfde lucht met vijanden in te ademen.

„Ik heb de laatste nacht nooit mijn hoofd neergelegd. Indien het niet ongelegen voor u is, mag ik alsjeblieft een bed hebben?"

„Zeer zeker, Kapitein! Ga maar daar in," hem een kamer tonende en een zucht van verlichting slakende.

De vogels hadden hun morgenlied geëindigd; de zon begon reeds met haar eerste betoverende stralen een helderblauwe hemel in 't oosten rood te schilderen; de heer De Villiers zat in de eetkamer zijn kommervolle toestand te bepeinen. Een man in het gehate khaki-uniform, met een woest gelaat trad eensklaps door het Franse venster naar binnen en stond voor hem, terwijl hij een sterke reuk van brandewijn gewaar werd.

„What is you naam?" schreeuwde hij in gebroken Hollands.

„Mijn naam is Piet de Villiers! En wat zal dat?" antwoordde de oude man opgewonden, vergetende dat hij een overwonnen vijand was.

„Wie ze sheep is in di kral dar?" schreeuwde hij weder.

„De mijne."

„En dar di beeste en horses is alle joue. Ik shall hul almal vat!—all!"

„Je kan mijn vee niet nemen! Ik vecht niet en heb nooit gevochten! Ik blijf hier volgens proklamatie van Lord Roberts!" Boos zijnde, schreeuwde hij bijkans zo luid als de Engelsman.

„Al het you not kivecht, you het di Boers kihelp!—You het hom kihelp!" herhaalde hij beschonken en verliet het huis, zijn schreden met enigen zijner aanhangers naar de kralen wendende. De heer De Villiers ging Driscoll wekken, die onmiddelijk opstond, doch hoe die sprak en pleitte, schreeuwde hij met vloeken en zweren: „I'll take them! I—will!" en tot

François, die wenend en bevend zijn Baron stond te strelen, die het eerst uit de stal was genomen en door een soldaat bij bij de toom gehouden werd, op ruwe toon zei: „Haai! Waar 's die keys van hier di store!”

„Daar is niets in de schuur als een beetje mielies”, gaf zijn vader ten antwoord.

„Dat hoef jij me not to seh! Ik sal self look! Bring di keys, of I will skop die deur oop!” Voor de deur van de schuur stond een wagen, „en here di wa sal ik ook vat! I will put di mielies daarop!”

„Wil je mij alles ontnemen, heb je geen hart? Ben je geen mens? Heb je ook vrouw en kinderen?”

„Ja, maar di war is hard!”

„Stel je in mijn plaats, moet ik mijn vrouw en kinderen van honger zien omkomen?” zei de tedere vader en minnende echtgenoot.

„You can pampoene vreet, here is banja pampoene!” kreeg hij ten antwoord.

„Wat!” riep Driscoll opgewonden, die nog altoos getracht had hem te kalmeren. „Wil je die wagen nemen? Lafaard! Wij hebben op een plaats dertig wagens gelaten! Ga, en haal daar een wagen, als je een nodig hebt—ga haal allen! Je zegt je hebt zes paarden nodig, neem zes en laat dat een aan die arme wenende knaap, en neem—nog iets nog één ding meer! Jelui geeft voor, voor het land te strijden, maar je doet het net om te roven! Jelui brengt een vloek op Engeland, die nooit uitgewist zal worden! Ik kwam om te vechten en niet om te stelen, als je nog één ding meer neemt, behalve die zes paarden, leg ik mijn wapens vandaag neer en ga terug! Ik zeg niets meer!” Daarop verliet hij hem onmiddelik. Hij ontmoette Eva, met een bleek gelaat, op welks schone trekken de sporen van verdriet en tranen waren. Ook zij had de wreedaard te vergeefs gesmeekt. „Onstel u niet meer Miss De Villiers,” riep hij haar bemoedigend op sympathieke toon toe. „alles zal recht komen.”

„Wie is die wreedaard? Is hij een groot-officier?” vroeg zij.

„Hij is een rover en niets meer ! Alles is echter recht. Ik heb hem gedreigd mijn wapens neer te leggen. Hij zal slechts zes paarden nemen, dat kan ik niet beletten, hij zegt hij heeft die nodig, maar ik zal een „receipt” geven.”

„En dat paardje van mijn broertje, dat ook niet ? Arme jongen ! Hij is er zo aan gehecht. Hij reed het van dat het een veulen was.”

„Neen, dat ook niet,” zeide hij met vergenoegdheid op zijn onaanzienlik gelaat.

„Ik kan u nooit genoeg danken, kapitein,” zeide zij, terwijl uit haar bekoorlike ogen dankbare tranen te voorschijn kwamen. Het is wonderlik hoe dankbaar men voelen kan, wanneer een vijand u te midden van gevaren te hulp snelt. De rover wist heel wel, dat met Driscoll niet te spelen was; zij hielden hem allen voor een grote held; derhalve was hij verplicht zonder zijn gewenste buit terug te keren. Karolina's gebed was verhoord, zij waren gered !

X.

TE LAAT.

Karolina kon niet begrijpen, waarom Lodewijk haar niet eens in de haast had komen groeten; hij was maar drie mijlen van daar; zou hij dan schielik zo ziek zijn geworden, en haar bekommernissen vormden zich in honderden gedaanten. Arm meisje ! Gij zult spoedig uit uwe vertwijfelingen verlost worden. Haar vader was naar het dorp gegaan om volgens bevel zijn geweer en ammunitie af te geven. Het was geen gemakkelijke taak voor hem. „Lieve, oude geweer ! Met jou heeft mijn man mij vijf-en-twintig jaren beschermd !” riep zijn vrouw in tranen uit. Op het dorp kreeg hij een „pass”, hem vrijheid gevende derwaarts te gaan. Niemand, vrouw en kind ingesloten, mochten de grenzen van hun plaatsen over gaan. Op het dorp ontmoette hij Lodewijk van Graan's jongste broeder. Diens

„Hij is een rover en niets meer ! Alles is echter recht. Ik heb hem gedreigd mijn wapens neer te leggen. Hij zal slechts zes paarden nemen, dat kan ik niet beletten, hij zegt hij heeft die nodig, maar ik zal een „receipt” geven.”

„En dat paardje van mijn broertje, dat ook niet ? Arme jongen ! Hij is er zo aan gehecht. Hij reed het van dat het een veulen was.”

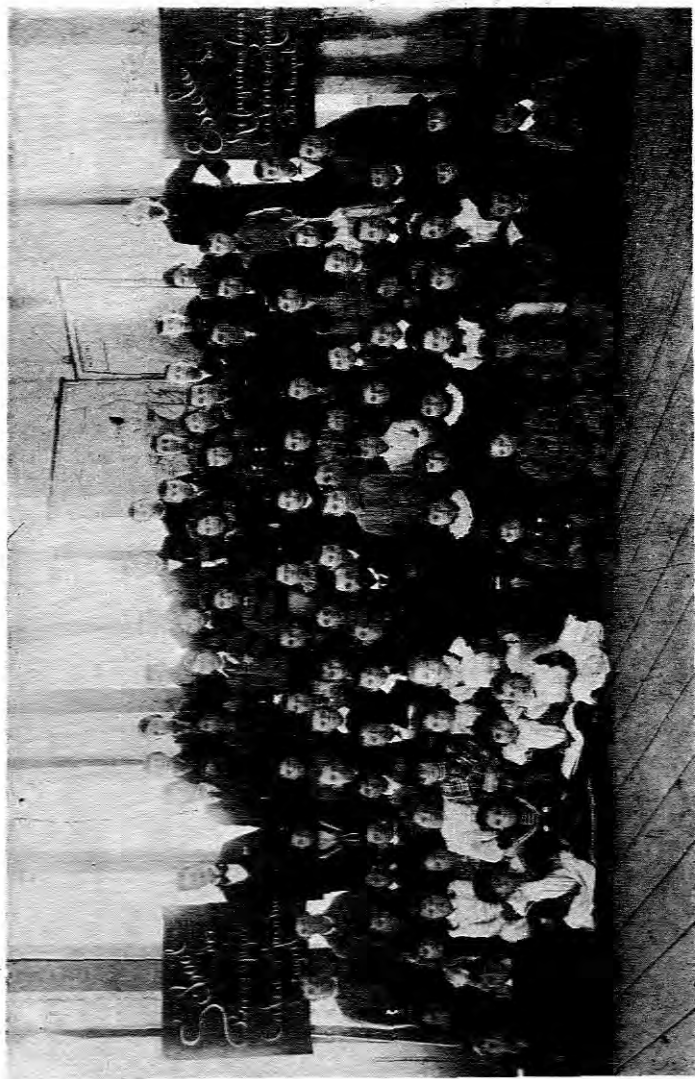
„Neen, dat ook niet,” zeide hij met vergenoegdheid op zijn onaanzienlik gelaat.

„Ik kan u nooit genoeg danken, kapitein,” zeide zij, terwijl uit haar bekoorlike ogen dankbare tranen te voorschijn kwamen. Het is wonderlik hoe dankbaar men voelen kan, wanneer een vijand u te midden van gevaren te hulp snelt. De rover wist heel wel, dat met Driscoll niet te spelen was; zij hielden hem allen voor een grote held; derhalve was hij verplicht zonder zijn gewenste buit terug te keren. Karolina's gebed was verhoord, zij waren gered !

X.

TE LAAT.

Karolina kon niet begrijpen, waarom Lodewijk haar niet eens in de haast had komen groeten; hij was maar drie mijlen van daar; zou hij dan schielik zo ziek zijn geworden, en haar bekommernissen vormden zich in honderden gedaanten. Arm meisje ! Gij zult spoedig uit uwe vertwijfelingen verlost worden. Haar vader was naar het dorp gegaan om volgens bevel zijn geweer en ammunitie af te geven. Het was geen gemakkelijke taak voor hem. „Lieve, oude geweer ! Met jou heeft mijn man mij vijf-en-twintig jaren beschermd !” riep zijn vrouw in tranen uit. Op het dorp kreeg hij een „pass”, hem vrijheid gevende derwaarts te gaan. Niemand, vrouw en kind ingesloten, mochten de grenzen van hun plaatsen over gaan. Op het dorp ontmoette hij Lodewijk van Graan's jongste broeder. Diens

Deze kleintjes zijn van weggevoerde families naar Portugal.

vader lag uiterst ziek aan de koorts, en een broeder bezweek enige dagen vroeger aan dezelfde gevreesde ziekte. Twee kaffers en hij hadden hem begraven in een kist, die zij zelf gemaakt hadden. „En juist toen wij terug kwamen van het graf,” zo verhaalde de jongen, „kwam er een troep Engelsen. Ze stormden het huis binnen en geboden vader op barse wijze om op te staan en ons vee in de kralen te drijven, want zij wilden daarvan kommanderen, (zo noemen zij hun stelen). Hij schrikte hevig, want hij is zeer zwak en vertelde hen, dat hij niet kon. Zonder erbarming echter verplichtten zij hem mee te gaan...”

„En namen zij waarlijk de zieke man uit het bed?” viel Mnr. De Villiers hem in de rede.

„Ja, wat kon hij doen. Ik weet niet hoe het nog met hem zal gaan,” zuchtte het arme kind. „En ook Lodewijk ligt uiterst ziek. Zijn paard viel met hem en bezerde de oude wonden erg. Wij menen dat die reeds tot een ontsteking zijn overgegaan.”

„Hoeveel van uw vee namen zij toen?” vroeg hij belangstellend.

„Alles! Alles! Zij lieten ons net vijf-en-twintig schapen en drie koeien over. Ik weet niet wat van ons worden moet,” schudde de jongen moedeloos het hoofd. „Wij hadden al twee malen een jong met een briefje om de dokter gezonden; die schreef echter dat, hoe hij ook zijn best deed, hij geen „pass” kon krijgen. Arme moeder; zij heeft mij vandaag gezonden om te zien of ik hen niet bewegen kan; maar na tien mijlen te voet gelopen te hebben is al mijn moeite nog te vergeefs! Zij willen niet!” en zijn gemoed werd hem te vol, om meer te spreken.

Een dringend verzoek van Mnr. De Villiers om een „pass” teneinde die rampzalige mensen in hun ellende te bezoeken, bleef ondanks alle pogingen vruchteloos. En het enige antwoord dat hij kreeg was: „It is martial law”. (Het is krijgswet.) Karolina was zelf gegaan en had gesmeekt, echter te vergeefs, geen bede of geen verzoek kon hen bewegen. Daar was haar Lodewijk slechts drie mijlen van haar en toch waren zij als door de eeuwigheid van elkaar gescheiden. Toen zij aan de Magistraat zei, dat haar verloofde stervend was en zij hem gaarne nog zou willen zien, antwoordde de wreedaard: „Je

ziet er nu wel een beetje bleek uit, anders zou je een schoonheid wezen, je zult spoedig een andere hebben, als hij sterft."

Droefheid en verontwaardiging lieten haar niet toe een enkel woord meer te vinden. En van dat ogenblik begon zij plannen te beramen, Lodewijk nog eens te zien. Niets kan de kracht, de moed en de list van een minnende vrouw evenaren. Insteede van zich die avond te ontkleden, wierp zij zich op de knieën en bad. Bad ernstig om kracht, raad en bescherming. Toen alles stil was, ging zij door het Franse venster naar een buitenvertrek, waar Griet sliep.

„Griet," zeide zij, „klein Baas Lodewijk is „banja" ziek, misschien al dood. Ik ga hem vannacht zien en ik wil dat je met mij gaat. Ik heb het aan niemand gezegd, zij zullen mij gek noemen. Griet, je moet het niet vertellen! Als je niet wil, hoef je niet te gaan, ik ben niet bang, maar..."

„Ik sal mij klein nooi nog nooit alleen laat gaan!" viel de getrouwe Griet haar in de rede, terwijl zij opsprong en zich begon te kleden.

„Haast je dan Griet! Haast je! Het is reeds elf uur, en vóór vier moeten wij terug zijn en nog kunnen wij op de weg verhinderd worden. Je moet er niemand iets van vertellen!" herhaalde zij.

Slechts de sterren aan een onbewolkte hemel verleenden juist zoveel licht, als zij op hun gevaarlike tocht nodig hadden. Na een eind wegs zonder tegenspoed afgelegd te hebben, riep Griet eensklaps uit: „Klein Nooi! Kijk daar in die pad! Wat is dat?"

Verschrikt zag arme Karolina op en bemerkte tegen het licht enige voorwerpen, die zij dadelik voor ruiters verklaarde. „Wat gedaan!" riep zij radeloos.

„Kom Nonnie! Ons gaan een entjie uit die pad, plat in die gras leh!", terwijl zij haar meesteres bij de arm nam en uit de weg trok.

„Zij waren juist over dat heuveltje gekomen, toen wij hen zagen, en wij hier in een holte. Ik geloof niet dat zij ons gezien hebben. Het was net een goed plan van je, Griet," fluissterde zij met een kloppend hart, zo vlak mogelijk liggende.

Het scheen hen in hun angstige spanning een eeuwigheid toe, alvorens de troep hen zo dichtbij passeerde, dat zij duidelijk konden herkennen, dat het beesten waren, die door twee te paard gezeten kaffers aangedreven werden. Zwijgend, natuurlijk zonder enige kennis hunner aanwezigheid, gingen zij hun weg; waarschijnlijk dieven, die hun buit naar Basoetoland dreven.

„Laten wij nog maar zo stil blijven liggen,” fluisterde Karolina, toen zij reeds lang buiten 't gehoor waren. Diensvolgens bereikten zij veel later dan zij meenden de plaats hunner bestemming.”

Nabij het huis waren enige hoge blauwgom-bomen, waaronder een bankje stond. „Ik voel zo moe, Griet, laten wij hier een beetje rusten,” zei zij met een zucht.

Daar zat zij te denken, valse schaamte hevig met haar verlangende, tedere liefde worstelende. Nu eerst kon zij ten volle begrijpen wat zij gedaan had. In haar droefheid plannen beraamende, had zij slechts gedacht: „Hoe Lodewijk te zien, hoe met hem te spreken, hoe met hem te bidden! Maar nu? Wat zullen Rhoda en zijn moeder van haar denken? Zullen zij haar niet voor gek houden? Natuurlijk zullen zij weten, dat zij zonder de toestemming of enige kennis van haar ouders kwam. Tranen stroomden haar langs de wangen en zij riep bijkans wanhopig: „Ach! mijn God! Gij weet hoe ik hem bemin. O! neem hem uit genade niet van mij weg, en geef mij de kracht in dit smartvolle ogenblik!”

Hoe vaak noemen wij onze beker smartvol, wanneer het bittere mengsel nog maar de bodem bedekt, zonder te weten dat het welhaast overvloeien zal.

Toen zij met een bevende hand de tranen van haar ogen wiste en verlangend naar het huis zag, waar haar liefste op aarde was, kwam er iemand uit, die zij voor de meid hield. „Griet, ga gauw naar die persoon daar! Zeg dat hier iemand is, die haar spreken wil. Maar je moet niet zeggen dat ik het ben.”

Griet gehoorzaamde, en vond geen bediende, maar Rhoda van Graan, Lodewijk's enige zuster en Karolina's boezemvriendin, die uitgegaan was om iets voor haar vader van een naastgelegen buitenkamer te krijgen. Zij wist terstond dat het

niemand anders dan Karolina was, die op haar wachtte. Ze snelde derwaarts en riep met snikken : „Ik weet stellig de oorzaak van je komst, maar je bent—te laat ! mijn vriendin !” haar armen om de arme, bevende Karolina slaande, „te laat ! onze Lodewijk is er niet meer !”

„Neen, Rhoda ! Ach neen, mijn vriendin ! Dat—kan niet zijn. Ik heb hem geen laatst vaarwel geboden en ik—ik verlangde zo zeer hem te zien. O ! die onmenselijke Engelsen !” snikte zij.

Zij weenden in elkanders armen, hoe lang wist geen van beiden. „Kom,” zeide Rhoda eindelijk, haar zacht bij de arm nemende, „vader en moeder slapen niet, en zij zullen blij zijn je te zien.”

„Neen, beste Rhoda, dat kan ik niet. Ik heb het al vannacht genoeg op mijn zenuwen gehad; maar mijn... mijn arme Lodewijk ! levend of dood, wil... ik nog eens...zien,” stamelde zij met bevende leden. „Wil je mij bij hem brengen, Rhoda ?”

„Kom,” was het enige woord met hetwelk zij haar naar een buitenvertrek geleidde, waar het lijk van de eens zo schone en krachtige Lodewijk van Graan lag, die om acht uur diezelfde avond zijn eeuwige rust was ingegaan. De kalmte en ernst des doods lagen over het beminnelike, vriendelijke gelaat. De edele ogen zullen nooit meer met liefdeglans in de hare zien ! „O, mijn Lodewijk ! mijn dierbaarste ! Mijn enigste—mijn alles !” schreide zij hartverscheurend en legde een bevende hand op het kille voorhoofd, en streelde de geliefde kastanje-bruine lokken voor 't laatst ! „Lodewijk ! liefste Lodewijk ! Zal ik je stem nooit meer horen ? Ben je van mij gegaan zonder een laatste handdruk ! zonder een laatste vaarwel-kus ? Ach ! Ik ben te laat ! Maar enige uren te laat !—te laat !”

EEN HUIS VAN SMARTEN.

Enige dagen nadat Karolina met een verbrijzeld hart en smartvol gemoed was terug gekomen, zonder dat iemand iets van haar geheime onderneming raadde, ontving Francois uit de hand van een Engelse korporaal, die op patrouille uit was, een open brief in 't Engels geschreven aan Eva, als volgt :

Lieve Eva,

Misschien hebt ge nog niet van ons zeer treurig verlies gehoord. Slechts acht dagen na Hermanus is ook Lodewijk hem naar de eeuwigheid gevolgd. Mogen zij in vrede rusten ! Hua lijden was zeer zwaar. Lieve vrienden. Ik weet niet wat te zeggen, ons verlies is — te groot ! Ons verdriet ondragelijk ! Onze toestand allertreurigst ! Jacobus ligt nu ook aan de koorts. Ik hoop de goede God zal ook hem ons niet ontnemen. Moeder en ik zijn alleen nu nog gezond. Wij hebben geen menselijk wezen op de plaats, behalve twee volk. Vader is nu een weinig beter, de dokter kwam eindelijk uit, juist de morgen nadat arme Lodewijk zijn eeuwige rust was ingegaan. Hij was ons in onze ellende zeer vriendelijk. Hij had nu trouw gezworen en kon dus een „pass” krijgen om zijne patienten te bezoeken. Hij gaf vader medicijnen en bracht ons nog die avond een kist voor arme Lodewijk. Ach ! Wat ik te verduren had, en tans heb, kan ik u nooit schrijven, noch vertellen.

Toen Hermanus begraven werd, gingen Jacobus en ik mede; maar ditmaal was Jacobus te ziek en ik had er natuurlijk alleen geen hart voor. Als wij die twee getrouwe Baralongs niet hadden, weet ik niet wat van ons zou geworden zijn. Zij legden beiden in hunne laatste rustplaats, zij alleen waren bij Lodewijk toen hij zijn laatste adem uitblies. Toen vader hoorde dat hij ook stierf, viel hij in een flauwte en moesten moeder en ik met hem worstelen. Ik vrees voor vader, gij weet hij was zo aan Lodewijk gehecht; indien niet zijn leven vrees ik dat hij zijn rede verliezen zal. O, ons lot is te hard. Als wij geen kracht

van een Almachtige God ontvangen, zullen wij allen moeten bezwijken.. Bid voor ons!

Ontvang de beste groetenis van

Uw zeer bedroefde vriendin,

RHODA.

„Indien wij geen kracht van een Almachtige God ontvangen, zullen wij allen moeten bezwijken,” schreef Rhoda van Graan, en inderdaad was hun lot bitter. Als er ooit een huis was dat de naam van een huis van smarten dragen kon, was het tans dat van Karl van Graan en zijn zwakke, tedere gade, zij voornamelijk moest oneindig veel verduren. Terwijl haar echtgenoot en zoon aan de verschrikkelijke koorts en een ander aan geïnflammeerde wonden te bed lagen, moest zij een derde zoon vaarwel zeggen, die met het kommando ging. Zij moest, toen één zoon ten grave werd gedragen, getuige zijn, hoe de andere die met de dood worstelde door ongevoelige vijanden beledigd werd, hoe haar kranke echtgenoot uit het bed gedreven werd en hoe hun gehele bezitting hen op diezelfde dag ontroofd werd. Zij moest haar dierbaren in het zwaarste lijden zien, zonder een geneesheer om hen enige hulp te bieden, zonder een enkele druppel medicijn om hun smarten te verlichten; zonder enige bijstand of menselijke hulp, nooit kreeg zij zelve behoorlijk rust. Drie weken stond zij voor ziek- en doodbedden, zonder raad, troost of hulp van enige vriend; zonder dat een geestelijke hen in hun laatste doodsangst kon troosten. Toen een tweede geliefde zoon stierf, moest zij hem alleen laten om een bezwijmde echtgenoot tot bewustzijn te brengen, die zodra hij zijn spraakvermogens terugkreeg, verward en met hijgende adem riep: „Hoe gaat het met Lodewijk? Zeg mij niet, dat hij dood is! zeg mij niet dat hij sterft! Ik ga naar hem toe!” Al zijn krachten spande hij in, om zich overeind te richten, hetwelk echter vergeefs bleek, en mat viel hij op het bed terug. „Ik zelf wil de dokter gaan roepen! Hij moet, — hij zal gezond worden, als ik maar net de dokter kan krijgen!” riep hij bewusteloos, toen zijn geliefde zoon reeds enige uren de slaap des doods had geslapen.

Hoe de woorden in de oren van een tedere moeder, een

liefhebbende zuster en een zieke, doch bewusteloze zoon die in een naastgelegen vertrek lag, klonken, valt gemakkelijker te begrijpen dan te beschrijven. Die rampzalige vrouw had vier zoons. Twee waren reeds dood, vermoord, door een wrede vijand, die hen geneeskundige hulp onthield; één was op kommando, van hem wist haar brandende hart niets en de enigste, de jongste, lag ook aan de gevreesde koorts en haar echtgenoot bewusteloos; worstelende tussen leven en dood.

„Ach ! Mijn dierbare ! Mijn onmisbare zoon !” riep de troosteloze moeder, gebroken snikkend, toen zij het lijk van Lodewijk in een eenvoudige doodkist, door twee gekleurde bedienden alleen grafwaarts zag dragen. Jou moet je oude liefhebbende moeder ook naar het graf zien dragen ! Hoe bitter ! Geen enkele voetstap die je lijk volgt !... Geen zachte hand die een bloem op je kist plaatst ! En geen vriendenoog, dat een traan bij je geopende graf stort ! Geen gebed of gezang zullen daar op gezongen worden !... Och ! Lodewijk, mijn zoon ! Mijn zoon ! roep ik met David uit; — ware ik — ik voor u gestorven !

Beiden, Jacobus en zijn vader, vonden zo veel baat bij de behandeling van de dokter dat zij spoedig veel beter werden; de dokter deelde echter in de mening van Rhoda, omtrent haar vaders verstandelijke vermogens. Zij hadden gelijk, het duurde ruim zes maanden alvorens hij weer zichzelf was. Toen eerst kon de ongelukkige moeder lichamelijke en morele rust genieten; tevens werd ze ook haar verliezen en haar verdriet meer en meer gewaar. In haar vroegere moeite en ellende, was haar toestand als het ware voor haar onbekend; zij verkeerde als in een akelige droom. De aanhoudende, tedere zorg en hachelijke toestand, vereisten al haar tijd. Het geringste teken van beterschap vervulde haar met hoop en moed, daarentegen nu haar zoon en echtgenoot als uit de kaken des doods, en de laatst genoemde uit een beginnende krankzinnigheid haar waren terug gegeven, kon zij geen troost of moed vinden. Zij was een van die wonderlike vrouwen, die gedurende de oorlog met geen van beide partijen sympathizeerden en slechts hun eigen persoonlijke interest op het hart droegen; derhalve voelde zij hare smarten des te meer. Dikwels zeide zij treurig tot Rhoda : „Hermanus is mij

door de Heere ontnomen, hem kan ik laten rusten, hoewel bitter; maar Lodewijk is door de onbarmhartige Engelsen vermoord! En arme Willem is nog bij het klompje Boeren. Ik moest hem nooit hebben laten gaan. Hij is misschien ook al geschoten zoals arme Lodewijk die met pijnlike smarten zijn leven opofferde. Mijn dierbaar kind, hij is langzaam, ellendig vermoord want hadden zij de dokter vroeger uitgelaten, dat was hij misschien zoals uw vader en Jacobus ook gered. En sedert die ellendeling met een rood kruis op de arm, die zichzelf als een dokter voorgaf, die noodlottige poeder gaf, was hij dodelik slechter geworden en naar zijn pijnlike onstoken wonden, zag hij nauweliks om. O, zij hebben hem vermoord! Een vloed van tranen maakte verder spreken onmogelijk bijna, toch klaagde zij verder: „Waarom moest hij juist tussen zoveel honderden uitgezocht worden om naar het front te gaan. De Boeren handelden ook verkeerd.

Rhoda, zachte, geduldige, stille Rhoda, trachtte altijd met zachte woorden haar te troosten. „Moeder”, zeide zij, eenmaal met een bevende, echter vastberaden stem. „Wij hebben harde slagen onvangen en zware beproevingen doorgestaan, en toch hebben wij ook grote zegeningen ontvangen. Wij behoren niet slechts de donkere zijde van de zaken te beschouwen. Wij moeten Gods zegeningen opmerken. Wij zijn ondankbaar, zeer ondankbaar! Behoren wij niet dankbaar te zijn, dat vader en Jacobus ons van de afgrond des doods zijn teruggegeven? Dat moeder en ik niet door de koorts aangetast werden of ooit ziek waren onder al die rampen? Dat onze woning en nog enig voedsel ons overgelaten zijn? Was die goede God, niet machtig genoeg ook Lodewijk in 't leven te behouden indien dat Zijn Heilige Wil, behaaglik was geweest; daarentegen kon hij ook vader en Jacobus weggenomen hebben, zij waren in hetzelfde gevaar. Behoren wij Hem niet te danken in stede van te murmureren en te klagen? Neen, beste moeder! Wij moeten gevoelig, maar geduldig onze droefheid dragen.”

„Ja, lieve Rhoda,” snikte zij, „wij behoren alzo te doen. Ik ben echter maar een mens en onze Heer en Meester zelf riep angstig aan het kruis: „Mijn God, Mijn God! Waarom

„Lebt Gij mij verlaten!“ — Ongelukkige moeder! Uw beker is nog niet gevuld!

XII.

DONKERE DAGEN.

Zes maanden waren langzaam voorbij gesleept, geen acht op lachen of wenen gevende. Zes maanden sedert onze vrienden te Canossa hun laatste strijdende broeders als in een nevel zagen verdwijnen. „Ach, wanneer zal ik weder een vrijheidsschot horen,” riep Eva de Villiers menigmaal ongeduldig uit. Hoe treurig of duister het ook al met onze legermachten gesteld ware, bleef zij toch vol moed, ofschoon zij, toen de val van Pretoria, en Prinsloo's overgave onverhoeds hare oren bereikte, bijkans ontmoedigd riep: „Ach! Het is met ons gedaan!” De verjaardig van President Steyn was haar zeer aandoenlik.

Duistere, angstige dagen doorleefden inderdaad alle ware nationale harten; angstige dagen, die tot weken en maanden gerekt werden en duister en onzeker bleven. De naam Oranje Vrijstaat, waaraan wij zo gehecht waren, was al reeds in: „Orange River Colony” veranderd. De vijand regeerde overal. Op ieder dorp was een Magistraat aangesteld, alsook politie. Die Magistraten echter deden maar al wat te bedenken was om de arme misleide mensen, die zich onder hun bescherming hadden geplaatst en op de beschaafdheid, grootmoedigheid en christelijkheid van Engeland hadden vertrouwd, te verdrukken en te vervolgen. Hoevelen die volgens hun bevel stil en rustig binnen de grenzen van hun plaatsen bleven, werden zonder aanzien des persoons naar Groenpunt, Simonsstad of de eilanden gezonden, of als gemene misdadigers in de gevangenis geplaatst of een hoge boete opgelegd volgens de uitspraak van het Magistraatshof. En in dat hof vonden zij zoveel recht als in—een Duivels kapel! En die zogenaamde politie waren de voornaamste rovers. Nooit was men een dag van zijn bezittingen zeker. Gelijk in de dagen van de Inkwisitie, werd een hoeve door hen

bestormd en op ruwe wijze werd op grond van de ene of andere belachelijke beschuldiging alle vee geroofd.

Een weduwe, die bezig was haar land te eggen, werd ook zo bestormd. „Waar is uw man?” werd haar op barse toon gevraagd.

„Ik ben een weduwe,” was het antwoord.

„Aan wie behoren die ossen?”

„Aan mij zelve. Moet hen alsjebliedt mij toch niet ontnemen? Zij zijn het enigste van mijn ganse bezitting overgebleven,” zei de arme vrouw bedeesd. Een ieder wist wat zo'n vraag betekende.

„Heb je zoons?”

„Ja vier,” antwoordde zij naar waarheid.

„En waar zijn ze dan, dat je zelf het land egt?”

„Op kommando,” antwoordde de heldhaftige vrouw, zonder schromen.

„Allen? Waarom hield je niet één thuis om voor je te zorgen?”

„Omdat,” zei zij met een besliste stem, „God mij eerst een land had gegeven en toen gaf Hij mij vier zoons, en mijn land is zwak en het heeft alle vier zoons nodig, daarom vond ik het mijn heilige plicht allen te sturen.”

„En dan durf je mij nog vragen je ossen te sparen!” riep hij boos, en gebod vloekende zijn manschappen de ossen te nemen.

„Laat hen toch om Gods wil vandaag nog over! om slechts dat land te eggen, anders zullen wij geen brood ook hebben en alles is reeds weggenomen. Toch vandaag nog! Alsjebliedt!” smeekte de arme vrouw.

„Ik kwam om ze vandaag te nemen! En denk je, nadat ik je dwaze en rebellige gevoelens gehoord heb, dat ik je één overlaten zou? Zulk een gek ben ik niet!” riep hij woedend. „Als je geen kost hebt, is het niet mijn bezigheid! Gaat het maar bij de lieve, goede De Wet halen!”

„Ach, Johanna,” zei zij tot haar dochter, terwijl kommervolle tranen langs haar wangen biggelden, „ons zaad is reeds gezaaid en zie, daar zijn wolken aan de lucht! God zal regen

geven en die zal het zaad inspoelen!" Aldus werd de laatste, enigste bezitting ener weduwe geroofd, wier nationaal gevoel haar grootste misdaad was.

Ieders hart werd een schok gewaar, zodra men enige mannen van die vreedzame politie zag. „Slechts één te zien, is genoeg om mij dagen—neen weken met ontevredenheid te bezielen!" zei Mnr. de Villiers op een morgen tot Eva, terwijl zij onder de veranda de schone natuur zat te bewonderen.

„Dan behoren wij vanmorgen recht aangenaam te voelen, want het is weken sedert er hier laatst een was,... maar ik hoor hoefslagen! Hier is er een!" Terwijl een ruiter om de hoek van het huis kwam, zijn paard inhield, en op een toon, waarmee een groot en hard heer zijn bedienden zou begroeten, zei: „Morning!" En van zijn paard stijgende, ongenood de stoep opkomende, voegde hij er bij: „Ik ben Magistraat van het distrikt." En zich het aanzien gevende van een „Lord Mayor of London", stak hij Mnr. De Villiers zijn hand toe, welke die zonder een woord nam, echter met zijn fiere ogen hem een blik toewerpande, die hem verlegen en sprakeloos deed staan.

„Laten wij hem maar binnen vragen, Vader," fluisterde Eva, „een vogel vindt toch geen baat door zijn vleugelen tegen de ijzeren tralies van zijn kooi te pijnigen."

„Doe zoals je wilt, kind," antwoordde de oude man, nam een sigaar uit zijn zak en begon met minachting te roken.

„Wil binnen komen, Mijnheer," zei Eva in vloeiend Engels. Haar uitstekende opvoeding verried zich dadelik en deed hem op een beleefder wijze antwoorden: „Dank u mejuffrouw."

De Magistraat van hun distrikt zijnde, bracht zij hem in de zitkamer, een groot en ruim vertrek, dat prachtig gemeubileerd was. Hem een zitplaats aangeboden hebbende, zei zij met de grootste koelheid — en Eva, die vriendelijke, zachthartige Eva de Villiers kon koel wezen, wanneer zij het verkoos — „Vader spreekt geen Engels. Als u hem iets te zeggen hebt, kan ik het vertalen."

„O, ik deed maar net een pleziertoertje, daar het zo'n mooie morgen was; maar terwijl ik hier ben, kan ik u zo even een van de nieuwe orders geven. Wij kregen die gisteren van

Bloemfontein. De Boeren zijn nu tot guerilla oorlogvoeren overgegaan. Het Goevernement is dus verplicht straffe maatregelen te nemen," zei hij, terwijl hij haar een stuk papier overhandigde, welks tirannieke woorden haar het bloed naar de hersenen, en tranen naar de ogen deed stijgen. Om echter niet haar gewaarwordingen aan 'n verfoeide vijand te doen blijken, zei zij kalm tot haar vader: „'t Is in Hollands ook. Wil vader lezen?"

Met verontwaardiging las hij, dat „ieder verplicht was elke Boer, of Boerenkommando, op hun plaatsen komende of verwachtende, te rapporteren, insgelijks enige kennis van hun bewegingen of beraadslagingen aan de Magistraat van het naastgelegen dorp. In gebreke van gehoorzaamheid, zal het huis verbrand, de hoeve verwoest en alle vee verbeurd verklaard worden."

„Hebt u mijn vader niets meer te zeggen?" vroeg zij, zo bedaard als zij onder haar onstuimige gevoelens kon.

„Het is al, mejuffrouw," antwoordde hij recht beleefd.

„Wel, aangezien u voor een pleziertochtje kwam in de heerlike morgen, zult u wel uw toertje verder willen genieten. Goede morgen, mijnheer!"

„O neen, ik heb geen haast," zeide hij onnozel, de wenk niet opmerkende, terwijl een glimlachje op zijn onaanzienlike trekken speelde. „Een morgenwandeling onder gindse groene bomen moet inderdaad heerlijk zijn. Mag ik de eer hebben, u er op te vergezellen, mejuffrouw?" Als door een slag getroffen, stond zij hem voor een ogenblik aan te staren. Geen gevoel van Engelse wreedheden benevelde toen meer haar brein; geen sympathie met strijdende burgers vervulde het hart; geen tranen drongen meer naar de ogen, zij vergat alles in het overweldigend gevoel van belediging, persoonlijke belediging, haat en verachting, die door haar trots hart woedde. Iedere spier trilde van verontwaardiging, zij die slechts met de meest geëerde en hooggeachtste jonge mannen wandelingen deed. „Gij, gij! Mij op mijn wandelingen vergezellen! Iemand van wie ik niet weet, vanwaar hij kwam, wie hij is of wat zijn naam is! Een Engelsman! En ik een Boer!" riep zij, terwijl van verachting haar schone, bruine ogen straalden.

„Ha, gij spreekt alsof het een groot voorrecht is, een Boer te zijn! En jelui bent niet eens een ras!” zei hij spottend.

„Niet een ras!” riep zij, hem met doordringende blikken aanziende. „Ja, het is waar; wij hebben niet één ras, maar wij zijn afkomstig van verscheidene van de voornaamste en edelste en beschaafdste naties van Europa! Vandaar dat wij Engeland's tirannieke juk niet kunnen gedogen!”

„Nu, van welk ras zijt gij dan, mijn trotse juffrouw Boer? Geen Engels, geen...”

„Ik dank mijn God!” viel zij hem in de rede, „dat ik niet het voorrecht heb, mij op één enkele droppel edel Engels bloed te beroemen!”

„Nu hebt gij mij niet beantwoord, slechts beledigd,” zei hij recht bedremmeld.

„Niet zo diep als gij mij. Ik kan u echter antwoorden, en niet genoeg, want voor het bloed dat mij door de aderen vloeit schaam ik mij niet, integendeel ben ik er zeer trots op! Mijn vader is afkomstig van de vrome Franse vluchtelingen. De geschiedenis luidt: Frankrijk verliest door de herroeping van het Edikt van Nantes 3 à 400,000 van zijn beste zonen en dochteren. Mijn moeder's vader kwam van Hollandse ouders en haar moeder was van Duitsland afkomstig. En de meesten onzer Afrikaners kunnen zich alzo op het bloed van de drie edelste en taaiste volken van Europa beroemen. Goede morgen!” zei zij, het vertrek verlatende.

„Ik wou u nog iets vragen, mejuffrouw. Denkt u niet dat die nieuwe order, het verstandigste plan was om die guerilla-oorlog te eindigen?” riep hij haar na.

Het Franse bloed, waarop zij zich beroemde, kookte haar in de aderen en zich omkerende vroeg zij: „Ben je genegen mijn opinie te horen, juist zoals die is?”

„Zeker! Ik ben genegen die te eerbiedigen,” was het geveinsde antwoord.

„Wel, volgens mijn opinie kan een beschaafd, hooggeeroemd, grootmoedig Goevernement als dat van Groot Brittanje, geen wreder, onmenselijker en onverstandiger wet uitvaardigen.”

„Wel! Hoe?” riep hij verbaasd.

„Ten eerste is het wreed, onuitsprekelijk wreed, om mensen te gebieden hun volk, hun regering, hun broeders te verraden! Ten tweede is het onmenselijk, wanneer iemand weigert zó gemeen te zijn, zijn hoeve te verwoesten en het vee te konfiskeren. Volgens vorige proklamaties mocht niemand de grenzen van zijn plaats over gaan. Zullen zij dan van honger moeten sterven of door ellende en jammer verkwijnen? Ten derde is het onverstandig van uw regering, omdat een der sterkste karaktertrekken der Afrikaners is, zich in vuur en door sneeuw te laten leiden, echter nimmer één schrede te laten drijven.”

„Waarom noemt u de Britse regering de mijne en is die niet ook de uwe?” vroeg hij zonder enige verdere aanmerkingen omtrent haar onbeschroomde opinie.

„Zekerlik niet! zolang President Steyn met twintig man nog niet in de macht van de Britse legers is, is hij mijn President!”

„Ha! Ha!” lachte hij, „hij is reeds lang in hun macht! Hij heeft niet eens meer een mierhoop!”

„Des te meer bewonder ik zijn moed en edel streven en kan onmogelijk nog een ontrouw hart boven zijn lasten en moeilijkheden pakken!” zei Eva.

„Gij behoort voorzichtiger te zijn! Weet gij dat gij met zulke rebelse opinies de ganse bezitting van uw vader in gevaar stelt?” zeide de veinsaard.

„O, is dat het einde van uw schone belofte? Na mijn opinie gehoord te hebben, mij voor rebel te schelden! Wij leren sedert jaren de Engelsen kennen als schenders van alle konventies en verbrekers van alle traktaten; echter wist ik niet dat men ulieder woord op zo iets gerings ook niet vertrouwen kan!”

„De rechte snaar was geraakt, hij had geen woord, behalve met een dreigende blik het huis te verlaten: „Wees voorzichtiger in de toekomst.” Neem vooral geen koloniale rebellen in uw huis. Ik heb goede reden te geloven, dat er enigen in de nabijheid zijn.”

XIII.

EEN BOER IN KHAKI.

Vroeg de volgende morgen, geen stralen der morgenzon waren nog te bespeuren, kwam Francois hijgend Karolina's kamer binnen gelopen en riep: „Lina! Lina!” „Ja, Cois,” antwoordde zij verschrikt ontwakende, „wat is er?”

„Een burger! Een burger,” hijgde hij met vonkelende ogen en een zijner bruine handjes op het van geestdrift kloppende jeugdige hart drukkende.

Hem met een liefdevolle glimlach aanziende zeide zij: „Je hebt gedroomd mijn arm broertje. Waar is hij?”

„Hier komt hij aan, hij is in khaki gekleed; maar hij is een Boer! De Khakies hebben zelden een handpaard en ik ken het rijden van een Boer te goed!

Hierop kwam ook Eva binnen, met verwarde haren, pas van haar zoete sluimering door de hoefslagen van paarden gewekt en zei even hijgend als Francois: „Raad eens wie is hier! Rosseau!” Rosseau een Koloniale-rebel, wiens reputatie veel te wensen over liet. „En hij is in khaki! zou hij ook ontrouw geworden zijn, of is hij een Boerspion of wat kunnen wij van hem denken?”

„Ik weet het ook niet,” antwoordde Karolina schouderophalend. Moeilike omstandigheden maken slechte mensen gewoonlik door en door slecht. Beter dat wij op onze hoede zijn, misschien is hij een Engelse spion.

„Veroordeel nooit iemand, voordat je er reden toe hebt, Karolina; misschien is hier een Boerenkommando in de nabijheid en kwam hij ons iets vertellen. Hij kent ons zeer goed.”

Beiden begonnen zich overhaastig te kleden met bevende handen en kloppende harten in welke zij niet wisten, hoop, vrees, angst, vreugde of algehele teleurstelling de eerste plaats te geven. Ondertussen was Francois naar buiten gevlogen, Oom Rosseau geholpen af te zadelen, zijn paard op stal gezet en hem bij vader en moeder in de slaapkamer gebracht. „Wel, mijn lieve kerel!” riep zijn vader verbaasd, „van waar kom je

om hemels wil? Jelui Kolonie mensen worden toch gewoonlijk niet meer ontrouw, na Grootrivier met de Boeren-Kommando's over gekomen te zijn."

„Zekerlik niet!" zeide hij lachend, hem met een warme handdruk groetende.

„Ik ben blij om je in leven en wel te zien," zei de moeder zonder te zeer uit te wijden, aangezien men volgens het spreekwoord van die dagen, zijn eigen zaak niet vertrouwen kon, terwijl zij een stoel voor hem zette.

„Nu, Rousseau, zonder iets van je schelmstreken! zeg mij nu rechtuit, ben je Boer of Brit?" zei Mr. de Villiers zonder veinzen.

„Mijn goede oude vriend! Kun je aan mij twijfelen? Ik ben nog altoos Boer! Daar is een pas geschreven dokument door Gen. de Wet. Gen. de Wet's handtekening was aan De Villiers goed bekend en toen verdween onmiddelik alle twijfel.

„Die Khaki draag ik, omdat wij er zo'n menigte van bij Roodeval gebuit hebben," zei hij de wantrouwende blik van Mevrouw de Villiers op de vijandelike uniform opmerkende.

„Volkomen van zijn trouw verzekerd, ging de moeder ook haar dochters van het goede nieuws verzekeren. „O, mijnheer Rousseau, hoe blij ben ik weer een burger te groeten, na al die maanden slechts die „nare" Khakies gezien te hebben!" riep Eva verrukt, „hoe gaat het met lieve President Steyn? Hebben jelui nog ammunitie? nog kanonnen? De Engelsen zeggen dat jelui niets meer hebben!"

„Hij lachte hartelik om haar onstuimigheid en antwoordde: „Wel, goed, nieuwsgierige Eva, welke vraag moet ik het eerst beantwoorden! Ammunitie hebben wij nog in overvloed. Kanonnen houden wij maar weinig aan, want die zijn te zwaar om met onze vliegende kolommen te vervoeren..."

„O, dan hebben jelui waarlik nog net vliegende kolommen en hebben de Engelsen alle kanonnen genomen." Viel zij hem teleurgesteld in de rede.

„Haykona! Khaki is laat! Wij hebben die geplant (begraven), wij zijn te zwak voor hun grote overmachten en moeten hen dus door onze vliegende kolommen met kleine gevechten

zeer maken. President Steyn is wel. Hij vecht nu zelf."

„O, mijn dappere, eerlike President!" riep zij in geestdrievigheit uit. „De lage Engelschen hebben al dikwels verteld dat hij ook gevlucht is. Ik kon nooit geloven, dat hij gelijk Oom Paul zijn volk in de allerhachelikste toestand zou verlaten."

„Straks heb je me berispt, iemand te veroordelen, voordat ik er reden toe had. Waarom verzeker je, je niet eerst van Oom Paul zijn vlucht," zeide Karolina. „Is het de waarheid?" het woord tot Rosseau richtende.

„Hij is niet gevlucht, maar hij is oud en kan ons toch niet van hulp zijn, en dan meent hij volgens laatste berichten ons van veel dienst daar te zijn. Hij deed ons weten: dat wij de moed maar niet opgeven moeten en onze zaken staan bij de meeste der Europese mogendheden zeer gunstig. Wij weten niet welke grote dingen de Heer misschien met ons voor heeft. Hij blijft steeds in de geest met ons en bidt gedurig voor ons.

Gelijk de grootste meerderheid van het volk was hij genegen aan buitenlandse interventie te geloven; en gelijk een drenkeling zich aan een stroohalm vastklemt, verheugde hij zich om het geringste gerucht. Arme mensen, die zich er op verlieten. Hoe menigmaal zag ik hen met grote van hoop stralende ogen en blijmoedige aangezichten elkander verhalen van de zeer gunstige laatste kabels! — Nieuws meestal zonder enige basis.

„Vader, ik behoor u in alles te gehoorzamen, zo zal ik in uw tegenwoordigheid niet een woord weer tegen President Kruger bezigen. Ik moest het ook niet gedaan hebben, daar ik wist hoe hoog vader hem acht. Mijn opinie zal ik echter behouden. Hij en Generaal de Wet zijn mijn gunstelingen niet en zij zullen die ook nooit worden," antwoordde Eva beslist.

„Een ieder heeft zijn eigen opinie, het is waar en die twee zijn juist mijn gunstelingen," sprak de vader enigszins bedaard.

„En de mijne ook," zeide Rosseau.

„En Generaal Louis Botha de mijne," gaf Karolina als haar opinie.

„En Assistent Gen. Piet de Wet de mijne," riep Francois luid, en werkelijk het kind had hem van het begin met zijn goede opinie begunstigd.

„Och, dan ben je er het slechtste af, mijn jonge!” zei Rosseau, „want hij gaf zich over en vecht tans met de vijand mee.”

„O, die verrader!” riep de jongen opgewonden en zat de anderen teleurgesteld aan te staren, die allen in luid lachen uitschaterden.

„Beter voortaan geen partikuliere gunsteling meer te hebben, zoals ik Cois, opdat je niet weer bedrogen uitkomt,” zeide zijn moeder hem in zijn teleurstelling bejammerende.

„Ja, moeder, ik wil met het hele oude Kommando met Generaals en Kommandants en al niets meer te doen hebben.”

„Delarey, is nog de dappere generaal van altoos, niet waar, Mr. Rosseau?” vroeg Eva.

„O ja, hij levert nog prachtige slagen, onlangs nog heeft hij „Lady Bobberts”*) een der grootste Engelse kanonnen genomen.” „Hoera! Hoera! Drie hip, hip, hip hoera's! voor Generaal Delarey!” riepen alle drie kinderen handklappende, in een koor.

De opinies verschilden ettelike malen in huisgezinnen gedurende de oorlog en er werd dikwels uren lang over de ene of andere zaak of een voornaam persoon geargumenteerd. In weerwil van de strenge waarschuwingen van Mijnheer de Magistraat op de vorige morgen bereidde mevrouw De Villiers de rebel een smakelik ontbijt en na enige uren aangenaam bij hen doorgebracht te hebben, nam hij een hartelik afscheid, hun heilbede en zegewensen met zich nemende.

Alzo kregen wij telkenmale enige berichten, dan weder verliepen enige weken en maanden, zonder iets anders in het oog of oor te krijgen dan vijanden en hun leugenachtige rapporten. Met die te herhalen zou ik mijn lezers op oude sprijs trakteren, aangezien ze de ganse wereld door gebazuind werden. Hoe zij meer Boeren gevangen namen, dan er Boeren (vrouwen en kinderen ingesloten) in de Staten waren; meer dood schoten dan er ooit onder de wapenen waren! Ook onder ons waren leugenachtige, soms wel belachelike geruchten niet een ongewoonheid.

† Het gerucht dat Gen Delarey de „Lady Roberts” nam was echter abuis: Zij werd door Gens. Ben Viljoen en Muller genomen.

Het was het grootste genoegen van sommige personen geruchten op te vangen, er niet weinig bij te voegen en ze dan als iets zeer aangenaams te verspreiden. Onze vrienden hadden zulk een buurman. Het was een van die moeilijke personen die niet altoos wezenlijke leugens vertellen, doch ook zelden de vaste waarheid, bijgevolg wist men nimmer wanneer hem te geloven of niet. Hij had echter ook zijn deugden, onder andere was hij een goed patriot en daarom waren zij altoos blij buurman Opperman te zien, en daar zijn weg naar het dorp over Canossa leidde, genoten zij nog al dikwels van dat voorrecht. Toen Gen. De Wet's intocht in de Kaapkolonie mislukte in het tragiese ongeval te Moddervlei, drong het gerucht in verscheiden vormen tot hun oren door. Ontsteld en onzeker wachtten zij met hoop op buurman Opperman.

„Ah, oom Opperman! eindelijk ben je toch gekomen! Zeker heeft u vandaag zakken vol nieuws!” riep François, zo luid onder de veranda, dat vader en moeder het in de eetkamer hoorden en toesnelden.

„Ja Cois, zakken vol, maar, slecht nieuws,” antwoordde hij, de leidsels aan het wiel van zijn kar vastbindende.

„Slecht nieuws!” riep de vader, „wij hadden al slechts genoeg! Wil je niet uitspannen?”

„Nee, nee, ik ben vanmorgen vroeg al van huis. Het is nu te laat,” en volgens zijn gewoonte naar de zon ziende, en een hoed, die eens betere dagen gekend had, van zijn voorhoofd stotende, „en ik heb vandaag zoveel ergernis gehad. Ik ben Roelf gaan wegbrengen.”

„Roelf weggebracht? Hij was op kommando! Hoe kwam dat?” viel Mnr. De Villiers hem ongeduldig in de rede.

„Eva, Eva!” riep Karolina opgewonden, „hier is oom Opperman! kom nieuws horen!” Nieuwsgierige Eva liet zich niet tweemaal noden.

Allen namen rondom hem plaats en toen vond de oude het maar moeilijk om al de vragen te beantwoorden. Ondanks zijn sombere stemming kon hij zich van lachen niet weerhouden. „Het is te laat, kinderen,” zeide hij, „ik zal nu net in alle haast vertellen, juist zoals Roelf mij verteld heeft.

„Ja, ja, gauw oom!” riepen Karolina en François te gelijk. Eva belde. „Griet, schenk gauw nog een koppie koffie in voor die baas.”

„Wel, ik meen, Roelf zegt,” begon hij, smakelik kleine teugjes koffie nemende.

„Als hij begint te menen, komen er twijfelachtige dingen,” dacht Karolina.

„Ik meen,” herhaalde hij, „met ons kommando's is alles maar treurig. Ik meen, naar hij zegt is het met ons gedaan! Die meeste burgers zijn slecht gekleed en ellendig gewapend, sommige hebben niet meer dan drie of vier tot tien patronen in hun bandeliers. De ammunitiewagens met een groot deel van de paarden bleven in Moddervlei. Een geweldige overmacht achtervolgde hen vandaar en nog veel meer paarden gaven in. Hij gelooft niet dat er meer dan dertig in het hele kommando behoorlik te paard zijn. Velen lopen te voet—sommigen blootsvoets! Anderen trachten met zwakke paarden zo goed zij kunnen voort te komen. Zij hebben nog twee kanonnen, een Krupp en een Maxim Nordenveldt. De as van de Maxim is gebogen en hij gelooft niet dat het meer ver voort kan, en voor het Kruppkanon hebben zij nog drie schoten. Hij dacht het dus beter maar te komen opgeven; hij zelf had geen ammunitie, noch paard noch schoenen.”

De vader beet op zijn onderlip en zei met een ernstig ge-laat: „Hoe verschrikkelik! Hoe noodlottig.” De moeder wies een traan van het gezicht. Karolina begon het verhaal, indien niet ongegrond, dan overdreven te vinden. „Hoe vermoeid en uitgeput, hoe moedeloos moeten zij niet zijn!” riep Eva ontsteld.

„Ja, zo zegt hij,” hernam Opperman, „zelfs de President was zo moedeloos, dat hij aan gene zijde van de Grootrivier, onder zijn kar liggende, aan Gen. De Wet zei: „Ik zie geen kans meer. Wat zijn je plannen?” De Wet echter sprak hem weer moed in.”

„Ach, onze arme President!” sprak de moeder weemoedig, „die ellende aan te zien en die moeilijkheden zijn te veel voor hem, hij is er niet aan gewoon.”

„O, onze dierbare President! Is dat het einde van uw veel belovende regering, u als een gehele overwonnene aan de voeten van uw vijand te moeten onderwerpen! Ontzettend, ondragelijk moet het zijn!” riep Eva, bleek van aandoening.

Nog uren zaten zij die zaken te overwegen en de vrouwen konden zich telkenmale van het vrouwelijke wapen — wenen — niet weerhouden. Zij spraken er over, hoe wij van de vroegste eeuwen verdrukt werden, hoe onze jeugdige staat nauwelijks vijftig jaren als een vrije Republiek telde; hoe wij geleden en gestreden hebben. Zullen ons bloed en onze tranen, ons lijden en kommeren alsoz beloond moeten worden? Zullen wij, niettegenstaande alle opofferingen, onze onafhankelijkheid moeten verliezen? Zij hadden die innig lief en konden ten volle beseffen wat daarmee verloren zou zijn. Hun hart beefde bij die gedachte. Helaas, arme mensen, weinig wisten zij dat hun lijden maar pas begonnen was.

XIV.

DOOR EEN KAT BEDROGEN.

Er werd op de voordeur geklopt, terwijl zij nog zo zaten te gezelschen en tot hun grote verbazing stonden er drie burgers voor hen, die van Gen. De Wet's kommando afgedwaald waren. Zeer voorzichtig spraken zij in het begin, arme mensen, want hoe dikwels werden zij niet door eigen landgenoten verraden. De voornaamste, naar het scheen, was net gekleed en behoorlijk gewapend, één wat slechter en de andere heel schamel gekleed en bijna blootvoets. Dat de een tien en de andere vijftien patronen in zijn bandelier had, had Eva met de eerste blik opgemerkt. Toen zij die tweemaal telde en de soorten oplettend gadesloeg, vond zij met vreugde dat de een Mausers en de andere Martini Henry's had. „Indien een van hen mij maar vertrouwen wil,” dacht zij, „de persoon met de schamele kleding heeft nog geen woord gesproken, hij lijkt zo diep eenvoudig, ik zal mij tot hem wenden. Eenvoudige mensen zijn nooit

verdacht." Toen zij zeer minzaam met hem begon te spreken, kreeg zij niets anders dan „ja" en „neen" of „ik weet niet" ten antwoord. Menende dat het echter niet door argwaan, maar door eenvoud was, hield zij vol. „Waarom vraag je je kommandant niet om meer ammunitie?"

„Hij heeft 't ook niet," verraadde hij onbewust zichzelf.

„Wil je gaarne meer hebben?"

„Ja," was het korte antwoord.

„Ga met mij, dan zal ik voor jou en jou maat ieder 150 patronen gaan halen," zeide zij half fluisterend.

„Vraag liever de luitenant," naar de welgeklede jongeman wijzende.

„Is hij ongetrouwd?" vroeg zij glimlachend en kreeg een toestemmend antwoord. Zij wist dat haar vaders eed gebroken zou worden, indien hij burgers met ammunitie assisteerde. Zij had echter geen eed afgelegd en wist wel, hoe hem voor meineed te vrijwaren. „Luitenant", sprak zij, „een mijner vriendinnen, een schone jonge dame," voegde zij er lachend bij, gaf mij een belangrijke boodschap om aan de eerste Boeren Officier, die ik zag, af te geven. Ik hoor nu juist dat u zo iemand zijt."

„Zo! En wat is dat wel?" lachte hij.

„Het is een geheim," zei zij met een ondeugende blik.

„Dan moet je het mij in 't geheim zeggen — maar weten moet ik het."

„Met plezier," zei zij, de weg naar de voorkamer leidende. Zij vertelde hem dadelik van haar krijgslist, om hem alleen te krijgen om haar te helpen de patronen uit te halen. Zij had die persoonlijk begraven. „Bravo! Bravo! Afrikaanse dame!" riep hij opgetogen, met de voeten stampende en in de handen klappende. En heel speedig waren zijn zadeltassen met flinke „Mauser" en „Martini Henri"-ammunitie gevuld. Bovendien gaf zij hem een briefje aan een harer vriendinnen, hem verzoevende haar begraven ammunitie ook aan hem te geven.

Tot hun grootste leedwezen vonden zij uit, dat het werkelijk met dat kommando niet al te rooskleurig gesteld was; echter bleek jonge Opperman's verhaal ver overdreven. Hij was een

lafaard; een „handsopper”, zoals de burgers diegenen noemden die zichzelf overgaven. Na een hartelik avondeten samen genoten te hebben, verdiepten onze burgers zich in een gewenste zoete rust; zij hadden de laatste vier-en-twintig uren geen oog dicht gedaan. Mevrouw De Villiers zelve hield bij de uitgeblazen lichten met haar getrouwen de wacht; en te drie uur wekte zij hen om de weg der patrouillerende Engelsen over te komen.

„De Khakies vangen jullie nog een dag!” En „did'nt you fall in love,” met onze luitenant!” riep Eva de volgende middag haar vriendin lachend van verre toe. Die woonde slechts een mijl van hen en was met een kaffermeid te voet overgekomen.

„I only fell in trouble! Wat lol je nog met liefde!” antwoordde die, en verhaalde verslagen, hoe hun kaffers op een kleine afstand gezien hadden, dat zij de patronen opgroef. Zij waren echter niet zeker wat zij deed, want zij vroegen aan haar klein broertje: wat zijn zuster in de grond zocht, terwijl de Boeren er waren. Zekerlik had zij aan hen ammunitie gegeven en zij zouden het aan de Engelsen vertellen zodra al de Boeren weg waren.

„En wat zei hij?” vroeg Eva, dadelik op een plan komende, en hoe laat waren de burgers bij je?”

„Ze zijn er pas weg. Zij zaten gedurende de morgen in de berg te spionnen.”

„Wacht, Christina! Ik heb net een goed plan. Je gaat nu dadelik je kat in een kamer opsluiten en geef haar gift; en van nacht ga je haar in die plaats begraven, alwaar je de patronen uitnam. Zie je! Zodra zij er onderzoek naar komen doen, zeg je maar zo eventjes met een lang, onschuldig gezicht: Mijn lieve oude kat had gift,, hetwelk wij voor de muizen hadden neergelegd, ingekregen en ik nam zo weinig notitie van de Boeren, dat ik ze begroef terwijl zij hier waren. Zie je! Zij zullen je ongetwijfeld niet geloven maar de plaats gaan onderzoeken en die juist zo vinden.”

„Werkelik! Een uitstekend plan!” riep het meisje lachend, „mijn arme oude kat! Wie kon ooit denken, dat ook zij zo patriotties zou worden om zelfs haar leven te geven om ons volk

te helpen en haar meesteres uit moeilijkheden te redden. En weet je wat, Eva? Ik gaf hen nog een zeer goede Mauser Revolver ook. Ik vond het op een oude Engelse legerplaats. Ik denk het zal hen net goed van pas komen, want vele der burgers die weer aangesloten zijn, zijn nog ongewapend."

„Dan zal het leven van je dierbare kat wel goed betaald zijn!" lachte Eva.

Enige dagen later, toen enigen van de politie haar waartik vertoornd vroegen: wat zij voor de Boeren uit de grond groef, leidde zij hen met een ernstig gelaat naar het graf, dat ze heel spoedig open hadden en — daar stonden zij bij het lijk van een kat! Beschaamd, verbolgen en — bedrogen!

XV.

DIEPE WATEREN.

Hoe kampten en vochten — wat leden en streden wij niet! Terecht noemt men die oorlog: „De worstelstrijd der Afrikaners". Welke plannen beraamden wij niet — wij, een klein, machteloos volk tegenover het reusachtige Verenigde Koninkrijk; — een zuigeling tegenover een Goliath! Het kleine Holland hield het tachtig jaren tegen een machtig Spanje uit en — datzelfde bloed vloeiende ons door de aderen! Jammer maar, dat er zo vele soorten ingemengd waren, die ons bijgevolg niet eendrachtig deden zijn. Hadden wij allen ons uiterste gedaan zoals een klein gedeelte, dan waren wij er beter afgekomen! Eindelijk was er geen andere raad meer dan kleine kommando's naar verschillende plaatsen te zenden om de geweldige macht van de vijand te verdelen, hen dus te verplichten grotere machten in de dorpen aan te houden. Dit plan gelukte deels, want waar zij niet een sterke macht waren, vluchtten zij naar de naaste dorpen en bijgevolg waren weder grote delen van het land in de handen der Boeren gevallen. Macht echter triomfeerde weer. Overweldigende kolonnes met zwaar geschut werden van de Kaapkolonie, Pretoria of elders gezonden, waartegen onze kleine

GENERAAL J. H. DE LA REY.

De la Rey is nog de dappere generaal...Blz. 62.

machten, hoe verenigd ook, niet bestand waren. Door hun krijgslist, kennis van 't land en hun radheid, kwamen zij echter gewoonlijk vrij; ook deelden zij de vijand soms wel geduchte kleine slagen toe.

Toen begon het schrikkelike tijdperk van onze worstelstrijd. Toen begon de oorlog tegen alles wat adem had. Toen begon het krijgsgevangen-nemen der vrouwen en kinderen. Het krijgsgevangen-nemen? Zij voerden immers nimmer krijg? Misdadigers dan? Zij waren aan geen misdadig schuldig bevonden, dus — geen misdadigers! Refugees! werden zij genoemd. Welk een snode leugen, welke hemelstergende huichelachtigheid! Welke Afrikaner vrouw of welk kind vluchtte ooit naar hun bescherming? Ik spreek niet van enige mannen — lafaards! die, om hun vee tegen de roofzucht der troepen te beschermen, naar de Britse kolonies vluchtten of die renegaten, schurken, die naar hun kolonnes gingen, de wapenen tegen hun land opnamen, hun eigen gewetens met schuld belaadden en de eeuwigdurende haat van hun volk op hun halzen haalden!

Naar de „Refugee Camps” (Vluchteling Kampen) werden wij dus gebracht om veilig te zijn en verzorgd te worden. Een ieder moge bidden om bewaard te blijven voor zo'n toevluchtoord! „Refugee camps!” — „Moordkampen!” mochten zij heten, dat was wat zij eigenlijk waren. — Ten spijte van tranen en smekingen der vrouwen en kinderen, werden zij derwaarts gedwongen. — Wij de Refugees! Het was — oorlog en door onze onmacht waren vrouwen en kinderen van vechtende burgers in de macht van de vijand gelaten en konden zij dus met hen handelen naar hun goeddunken en zij dachten het goed vrouwen en kinderen — gevankelijk weg te voeren. Dat is voor hun rekening, maar — waarom ons, vrouwen, die gereed waren alles te doen wat wij maar konden om onze zaak te helpen bevorderen met zulk een soort van verraderlike naam als — Refugees bestempelen?

Drie tot zes huisgezinnen werden op een wagen geworpen. Enigen grepen enig beddegoed, anderen enige kledingstukken, anderen niets. Ik weet van een vader en moeder met vier grote kinderen; de jongste was twaalf jaren, die op hun Kaapse Kar

met vier zitplaatsen vervoerd werden; zij namen niets anders mee dan twee kombaarsen en vier kussens. Maar dat was nog behoorlijk vervoeren. Ik was getuige van een ander geval, waar zeven vrouwen, onder welke een oude moeder van zeventig jaren, en twintig kinderen gedwongen werden hun goederen op een Schotskar te plaatsen en zelve te voet vier mijlen af te leggen, hun kleine kinderen dragende; de groteren droegen enige goederen, want het is begrijpelijk hoeveel op één kar geplaatst kon worden. „Maak spoed! Maak spoed!” werd hun toegebruld, toen zij trachtten nog enig beddegoed op te laden, „in ons leger zullen jullie alles krijgen.” Daargekomen, werden ze allen op een gewone kale ossewagen gepakt, waarop zij de brandende zonnestrallen of de nederstortende regen zes-en-dertig mijlen ver moesten trotseren. Bij een ander geval werden 32 mensen, vrouwen en kinderen op één ossewagen 45 mijlen ver vervoerd en toen drie weken op het spoorwegstation met slechts een zeil tot beschutting gelaten. Gedurende die tijd regende het bijna elke dag en eindelijk werden zij veertien dagen met hun dertienen in een gewone krijgstent gestopt. Sommigen werden echter beter behandeld.

Bijna twee maanden waren verstreken sedert onze vrienden iets van de vijand gehoord of gezien hadden. Het was iets onbeschrijfelijk heerliks, weer eens onder onze lieve, oude regering te verkeren en vrienden te zien en geen verfoeide, gevreesde vijand meer. Eensklaps echter verspreidde zich het noodlottig bericht, dat van alle kanten zware Engelse kolonnes oprukkende waren. Verschrikt, verbijsterd zagen zij elkander aan. Zware, zwarte rookwolken waren reeds in de verte te zien; huizen, graan en het veld werden een prooi der vlammen. „Wat zullen wij doen? Wat kunnen wij doen? Hoe vreselijk is het in de handen van een vijand te vallen!” riepen allen nogmaals, de komst van hun woedende vijanden afwachtende.

„Niets, beste man! Niets, dan ons aan de voeten van een genadige God neer te werpen; aan Hem onze ellende op te dragen en van Hem onze hulp en bescherming af te smeken. Onder Zijn machtige vleugelen zijn wij veilig!” sprak de vrome moeder.

„Och! Moeder, liefste Moeder! Nu komen zij ons ook vangen en van alles beroven!” riep Karolina verslagen.

„Wij zijn immers niets beter dan anderen,” zei de moedige Eva, „hoevelen zijn reeds lang in ballingschap.”

„Ach, Moeder! Gaan zij nu al onze goederen nemen en ons ook nog vangen?” sprak François met snikken, zijn armen om de hals van zijn moeder slaande.

„Lief kind, wij willen God bidden ons nog ditmaal te bewaren!” troostte de moeder.

„Er is geen tijd als heden, laten wij nu alzo doen,” zei de vader. Zij vielen op hun knieën en zonden de een na de ander, ernstige gebeden voor hun bewaring ten hemel; zelfs kleine François bad met een in tranen gesmoorde stem, telkens door snikken geheel afgebroken.

Niet veel uren daarna dreven woeste kaffers hun paarden in kralen; Baron werd het eerst gevangen. Een kaffer wierp ruw zijn zadel op arme François' lieveling. „Mijn Baron! O, mijn lief paard! Vaarwel! mijn Baron—Baron!” snikte de arme jongen, de nek van het fraaie dier strelende.

De nieuwe heer duwde hem ruw weg en zeide met een woeste lach: „Jij het hom genog gerij, nou is het weer mij beurt. Ik zal de Majoor gaan vertel om jou ok te kom haal.”

Ondertussen waren anderen met al het vee aangekomen, hetwelk zij voor hun ogen naar de kolonne dreven; anderen waren bezig de graanschuren in brand te steken; anderen al het pluimvee en zelfs de varkens te doden. Verpletterd, ontroerd, stonden zij die verwoestingen aan te staren. Alles was reeds verdwenen en rookpilaren stegen hemelwaarts. Karolina zong met een zoete, ofschoon weinig onvaste stem, begeleid door haar spelen op de piano:—

Dwingt woest geweld ons tot den strijd,
 Geschonden eer of waardigheid
 Tot 't grijpen van het zwaard:
 Dan trekken w'op met mannenmoed
 —En off'ren gaarne goed en bloed
 Voor 't land, ons lief en waard.

Nauweliks waren de laatste van hun beroofde bezittingen van voor hun ogen verdwenen of er kwam een afdeling troepen met een luitenant aangejaagd. Zeer geweldig konden Engelse soldaten een huis bestormen, waar zij slechts vrouwen en kinderen verwachtten! Terwijl de luitenant met de heer De Villiers stond te spreken, waren de troepen overal het huis doorsnuffelende. Wat zij eigenlijk zochten, kon niemand raden, tenzij zij uitgehongerd waren en iets te eten zochten, want wat maar te eten viel, werd in de zakken gestopt.

„Hier is brood,” zei een, „dat is wat we hebben moeten.”

„Je kan ons brood niet nemen,” zei Eva, „de luitenant heeft ons aangezegd gereed te zijn om morgen met de kolonne te vertrekken en ik geloof niet dat jullie genadige opperbevelhebber zich er over bekommeren zal of wij gedwongen vluchtelingen, morgen brood hebben of niet!”

„Neemt het brood niet,” zei een ander, die meer menselijkheid bezat.

„Wij zijn soldaten en kunnen nemen wat we behoeven!” hernam de eerste, waarop de luitenant binnentrad en het belette.

„Je hebt een fraai tehuis,” zei die tot Eva, „het moet zwaar zijn dat te verlaten. Het zal echter niet te lang duren, op het uiterste zes weken.”

„Wat! Zes weken! Hoe meent u?”

„O, dan zullen de nog vechtende weinige misleide Boeren wel allen in handen zijn. Zij hebben nu niet eens meer kanonnen of ammunitie.”

„En, mag ik vragen, waar is „Lady Roberts”, uw beroemde kanon, mijnheer?” viel zij hem spottend in de rede.

„Die hebben zij genomen, dat is waar — maar tot wat nut? Zij hebben er geen ammunitie voor en het is ook te zwaar voor hun vliegende kolonnes,” antwoordde hij hoogst tevreden.

„Ik meen ook niet dat de Boeren met „Lady Roberts” en haar ammunitie de oorlog eindigen kunnen, maar dezelfde weg langs welke zij haar kregen, is nog open.”

„Je spreekt alsof je nog hoop voor hen hebt. Welke won-

derlike mensen zijn jullie Boerenvrouwen toch! Ik dacht dat je wenen zou bij het bevel die fraaie woning te moeten verlaten en daarvan spreek je niet eens, maar wel van de hoop, hoe om krijgsmateriaal te bemachtigen. Schrik je niet eens van de gedachte weggevoerd te worden?"

„Nee! Wij Boerenvrouwen zijn van de vroegste jaren gewoon samen met de mannen verdrukt en mishandeld te worden. In Frankrijk werden zij zowel als de mannen gemarteld en moesten zij een wild Zuid-Afrika binnen, en alle ontberingen, aan immigratie verbonden, trotseren. In Natal, Transvaal en ook hier werden zij zowel als de mannen door wrede barbaren vermoord en nu weer worden wij door het beschaafde Engeland en de zogenaamde meest christelijke en — grootmoedige natie ter wereld als gevangenen weggevoerd.”

„Dat is De Wet's schuld! Waarom geeft hij niet op? Het is nu eenmaal te vergeefs.”

„Omdat een man, die niet zijn laatste en uiterste pogingen aanwendt om zijn land en volk te sparen, niet waardig is een man genoemd te worden!” antwoordde de moedige Eva zonder schromen.

Haar voor een ogenblik bedremmeld aanziende, zei hij: „Laten wij liever van bomen en bloemen spreken. Wat zullen wij ons met staatkunde bemoeien.”

„Ik voel vandaag niet genegen van bomen en bloemen te spreken,” zei zij, met minachting het hoofd schuddende.

„Ja, zeker niet, want je moet heel spoedig de uwen verlaten. Het moet hard zijn! Het is beter zoals ik, die nimmer zo iets bezat en geen tehuis kende. Nu hoef ik er ook niet van te scheiden.” Zijn aangezicht verried bij die herhaalde aanmerkingen meer trekken van triomf dan van sympathie. Mogelijk was hij een van de vondelingen van „Dr. Barnardo's Homes”.

„Zij hebben al onze rijtuigen genomen, behalve een ossewagen zonder tent. Ben je van plan mijn invaliede moeder daarop te vervoeren? Waarom belet je niet je mannen de landauer te nemen? Zie, daar gaan zij!” zei Eva, hem op enige wijzende die ondertussen de landauer ingespannen hadden.

„O, die ossewagen is heel goed, daar kun je meer goederen op laden,” was het onbedachte, onvriendelijke antwoord.

Eva's hart werd met verontwaardiging en jammer voor haar tedere, zwakke moeder vervuld en zij sprak ernstig: „Luitenant, kun je alsjeblieft niet een beter plan maken? Mijn moeder zal het nooit op die open wagen kunnen uithouden.”

„Ik zal ossen van het konvooi moeten brengen, dan zal ik trachten een wagen met tent of misschien een ambulance-wagen te krijgen.” Zij bedankte hem voor die voorgenomen goedheid.

De zon was al in al haar Afrikaanse glorie ondergegaan en verheerlikte door haar nastralen in verscheiden toverachtige kleuren de wolken van een bleek-blauwe hemel. In het westen enige grauwwachtig blauwe wolken allerfraaist met een doorschijnende gouden rand omzoomd; een zeer zacht, nauweliks merkbaar noord-oosten windje bewoog enige purperen als met streepjes bloed bestreken wolken boven het hoofd. In het noordoosten was een vaste bank wolken, een grote, blauwe berg in de verte gelijkende, wiens toppen uit gloeiende kolen, deels uitgedoofd, bestond en al meer uitdoofde, naarmate de zon wegzakte, totdat de laatste vuurgloed aan de uiterste toppen vervloog. Een laatst purperrood licht tegen het oosten wervende, was zij, de onontbeerlike zon, met al haar bekoorlikheden op de treurigste dag, die Canossa ooit zag, verdwenen. De volgende morgen om zes uur zouden zij voor die tragiese tocht gereed moeten zijn. Wat viel er al niet klaar te maken. De altoos zorgzame moeder vergat in de treurige omstandigheden niet zuurdeeg te maken, of zoals wij het noemen, in-te-zuren, om die nacht nog beschuit te bakken. De nuttigste dingen werden met treurige, slappe handen samengepakt — treurig werk voorwaar, bij hetwelk meer dan één traan viel.

Niettegenstaande de drukte en verwardheid, sloop arme Karolina weg, om op de geliefde oude wandelpaden, alwaar zij en haar Lodewijk zo menigmaal gewandeld hadden, voor 't laatst haar ogen te vestigen en onder de grote boom, waar hij haar voor 't laatst omhelsd had, te wenen. Een eensklaps op-

komende sterke noordewind wekte haar uit haar mijmering.

Om acht uur die avond bevond de familiekring zich weer alleen en nadat vader zijn gewone avondgodsdienst met een ernstig gebed voor bewaring gesloten had, zei arme François met snikken: „Ach, vader, zal de Here ons dan nog horen? De khakies hebben dan reeds al onze goederen genomen.”

„Ja zeker, mijn kind!” zei de vader, „wij moeten niet onze God wantrouwen.”

„Het is inderdaad niet te verwonderen dat François begint te wankelen, vader,” zei Karolina en begon ook wankelmoe-dig te wenen, „wij hebben van 't begin op de Heere vertrouwd en — hoe zijn wij toch verguisd en vernederd!”

„Gods wegen zijn niet onze wegen, Lina!” antwoordde de moeder gelovig, „als wij mensen Gods wegen konden verstaan, was hij geen God.”

Om de beker van kommer en ellende te vullen, was tegen elf uur de ganse lucht bewolkt. De noordewind, die Karolina uit hare mijmering wekte, had spoedig wolken aangebracht en was nu gaan liggen. Het dreigde zacht en aanhoudend te regenen.

XVI.

EEN MIRAKEL.

Gedurende de ganse na-nacht viel een zachte, doordringende regen. Bij het breken van de dag hield de regen op en een sterke westewind dreef grote, wolachtige en zware mistwolken door een helder blauw hemelgewelf, terwijl de zon haar eerste vriendelijke stralen over Canossa wierp. Eva stond reeds gekleed onder de veranda, haar bekoorlike ogen door tranen ontsierd naar de kant gericht vanwaar zij hun gevangennemers verwachtten. Nooit voelde zij zich zo gehecht aan de oude plaats met al haar zoete herinneringen als thans, nu zij op het punt stond die te moeten verlaten; voor hoe lang, wist niemand, en hoe die terug te vinden, was onzeker. Wij beho-

ren dankbaar te zijn, lieve, oude woning, als wij uw muren ooit terugkrijgen!

Zij stond alles te beschouwen, bijna ieder ding in het bijzonder, het was alsof zij voor ieder een plaatsje in haar hart had. Duizenden gedachten woelden door haar brein. Zij dacht: hoe misschien meer dan een van haar voorouders also hun woningen gade hadden geslagen, alvorens die voor een woest, wild Zuid-Afrika te verruilen. Die gedachte beurde haar weer op en zij besloot zo moedig en tevreden mogelijk te zijn. „Ja, gelijk zij, moet ook ik alles verlaten — alles van kindsheid af zo lief en dierbaar!” zei zij eindelijk luid en trad door het Franse venster naar binnen en zag ook daar met een laatste afscheidsblik alles aan.

„Nonnie! Hier 's die water!”, drong een stem door het venster.

„Wat, Griet! De wagen al? En ik zag niets.”

„Nee! Die water, Nonnie!”

„Welke water, Griet?” vroeg zij verwonderd.

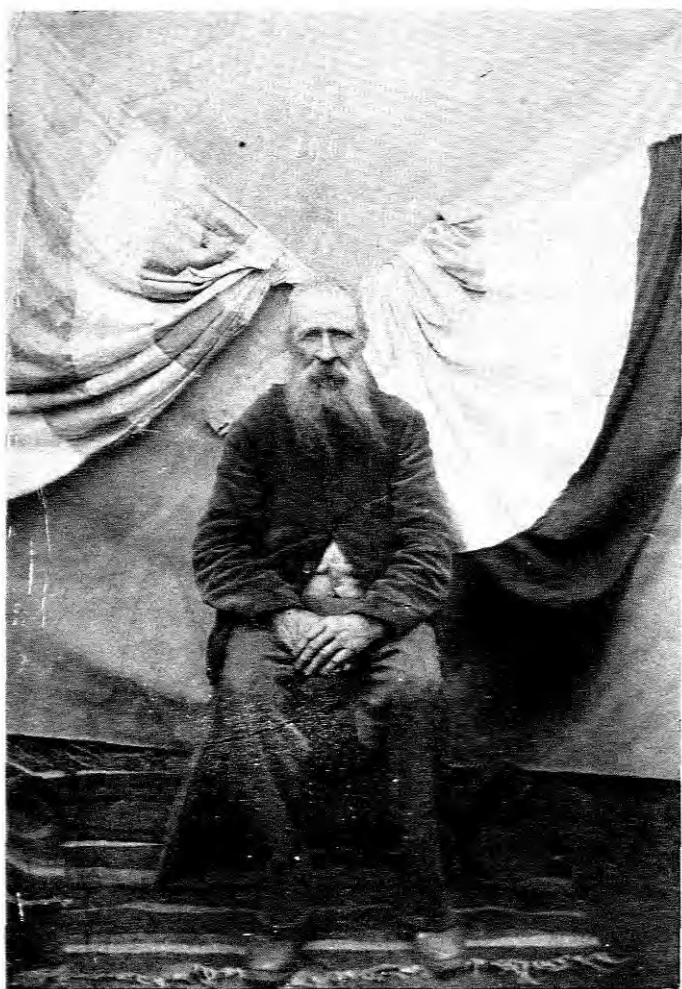
„Maar die water ver die blomme, het Nonnie dan die blomme ve morre glad vergeet?”

„En wij moeten dan weg,” antwoordde zij met een bewogen stem.

„Nou wil Nonnie die arme goed dan vandaag al laat dors hij?” zei de getrouwe bediende met een niet minder bewogen stem en begon zelf water over de bloemen te gieten.

„O! jou getrouwe Griet! Wat zal nog éénmaal toch baten! En arme Wakker! Misschien zullen zij jou ook doden!” barstte het moedige meisje in tranen uit en streefde met een tedere hand de grote hond, die tegen haar opsprong en, onbewust arm dier, vrolijk met zijn staart kwispelde.

De vader had ondertussen een ander treurig drama te doorleven. Volgens gewoonte van kindsheid af, wendde hij zijn schreden naar de kralen. Daar was echter geen levend dier en slechts verwoesting ontmoette zijn blikken. Dood pluimvee en varkens en verbrande schuren; de regen echter bluste de vlammen, alvorens die hun vreselijk werk ten volle hadden verricht en maakte het toneel treuriger, verbrand en met as

De oude Pieter Willem van Heerden als krijgsgevangene onder de vlaggen der Republieken.

VRIJDAG **16** FEBRUARI

ZON

opgang 7.16
 onderg. 17.14

MAAN

opgang 10.27
 onderg. 0.58
 E. K. 13.15

*En als hij nu afging, kwamen hem zijn dienst-
 knechten tegemoet, en boodschappen zeggende:
 Uw kind leeft!* Joh. 4 : 51.

In vele woningen worden ziekbedden gespreid voor een ernstig ziek kind. Maar geen vader, geen moeder knielt bij het beddeken neer, om den Heere eerbiedig en onderworpen te bidden: Heere! kom af met uw gunst en macht uit den hoogen hemel, eer mijn kind sterft. In vele huizen is alle verwachting uitsluitend van den medicijnmeester. De koninklijke hoveling, ofschoon hij ook niet bekeerd en geloovig was, nam echter zijn toevlucht in den nood tot den Almachtige, die alles vermocht, en aan wiens liefde hij niet twijfelde. Hij deed 't niet tevergeefs. Jezus sprak het woord van genezing. En toen de hoveling naar huis ging, kwamen de boden hem al tegemoet met den jubel: Uw zoon leeft! Dat trof den hoveling tot in 't diepst der ziel. De genezing was ingetreden op het oogenblik zelf, waarop Jezus zijn machtwoord gesproken had. Van dien Jezus kon Hij niet meer loskomen. De ziekte en 't herstel van zijn kind werd het middel in Gods hand om den vader met onverbreekelijke geestelijke banden aan Jezus te verhechten: Hij geloofde zelf, en zijn geheele huis!... wat de genade door een ziekbed al niet werken kan!

Lezen: a. Joh. 4 : 43—54.

b. Ps. 66.

HET OUDE ANTIOCHIE (3).

Slot.

Toen deze strijd op het Apostelconvent te Jeruzalem beslist was in den zin van een vrijere opvatting, waarvan voornamelijk Paulus de voorstander was, en de uitspraken van het Convent in Antiochië bekend gemaakt waren, kreeg de gemeente in die stad steeds grooter beteekenis. Zij mocht met recht de moedergemeente van de Christenen uit de Heidenen genoemd worden, en met het oog op de verbreiding van het Christendom als de wereldgodsdienst steeg haar beteekenis nog voortdurend. De overlevering, dat Petrus zeven jaren in Antiochië bisschop geweest is, heeft geen historischen grond. De handelwijze van Petrus te Antiochië (Gal. 2 : 11) maakt deze overlevering al zeer onwaarschijnlijk. Later hebben in Antiochië mannen den bisschopszetel beklommen, die van zeer grooten invloed geweest zijn, zooals Ignatius en Chrysostomus. In Antiochië heeft ook de door haar historischen zin beroemd geworden Antiocheensche school gebloeid. In deze stad werden ook sinds 252 n. Chr. tot op den tijd, toen Antiochië in de handen der Mohammedanen viel (637 n. Chr.) vele belangrijke kerkvergaderingen gehouden.

Tegenwoordig heet het oude Antiochië *Antakia*. Het is een weinig beteekenende stad, waarin slechts weinig Christenen wonen, maar waar de Turksch-sprekende Mohammedanen verreweg de overhand hebben. De omvang van de stad is nauwelijks $\frac{1}{5}$ van de vroegere grootte.

ZONDAG**18****FEBRUARI****ZON**opgang 7.12
onderg. 17.17**MAAN**opgang 11.57
onderg. 2.59
V.M. 23 Febr.

Want in hetgeen Hij zelf, verzocht zijnde, geleden heeft, kan Hij degenen, die verzocht worden, te hulp komen.
Hebr. 2 : 18.

Het lijden van Christus bepaalt zich niet tot wat Hij in de laatste week zijns levens doorstaan heeft. Vlak vóór zijn optreden in 't openbaar werd Hij reeds tot driemaal toe in de woestijn door den duivel verzocht en heeft Hij daarin *geleden*, zegt de dagtekst. 't Viel Hem zwaar. Hij voelde zich door angst en benauwdheid beklemd, toen de duivel Hem allerlei heerlijkheden voorspiegelde,... maar met het zwaard des Geestes, d. i. Gods Woord heeft Hij den verzoeker van zich doen wijken. Oók de geloovigen worden vaak door den duivel verzocht, om van Gods weg af te wijken en het zondepad in te slaan. Helaas voelt niet ieder dit als een lijden, maar de kinderen Gods doen dit wél. 't Zijn de bitterste uren huns levens, wanneer zij aangevochten worden om den rug aan Christus toe te keeren, zij zijn zwak in zich zelf, en de satan is sterker dan zij. Zij zouden zeker bezwijken, indien Christus er niet was, om hen te hulp te komen. Hij is de beste Helper, daar Hij zelf óók verzocht is geweest. Hij weet uit ervaring, hoe benauwend dat is. Hij begrijpt ons in ons klagen, ondersteunt ons, en doet ons zien op Hem, die ook óns in dien nood overwinnaar kan maken.

Lezen: a. Hebr. 2.

b. Matth. 4 : 1—11.

GENDROWOH (2).

Vervolg.

De man, die hier woonde, had als jongen van zestien jaar de ouderlijke woning verlaten, was met een pikol houtskool als reispas en een spaansche mat als reispenning, naar Djokja vertrokken en had daar, na eenige moeilijke jaren van gebrek en ontbering, een goede betrekking gevonden als huisbediende bij een Europeaan. Door overleg en zuinigheid had hij in tien jaar een sommetje van vijf-honderd gulden opgespaard en bovendien een goede garderobe bijeengebracht. Hij keerde als welgesteld man in zijn oude dessa terug.

Hij vroeg en verkreeg, daar hij een schoon gesneden krisscheede voor hem meebracht, toestemming van het dorpshoofd om aan de kromming van den weg een warong te bouwen.

Hij was destijds reeds een man op jaren, maar nog steeds ongehuwd. Toch zou geen meisje in de geheele afdeeling hem afwijzen. Maar Soero, zoo heette de man, had andere plannen.

Na een jaar had hij zijn kapitaaltje verdubbeld en bovendien den heelen voorraad van zijn warong vrij.

Zijn moeder kleepte zich toen op een goeden dag op haar sierlijkst aan en ging bij den ondercollecteur een bezoek afleggen, om Sarinah, de jongste dochter van den ondercollecteur, voor haar zoon als vrouw te vragen.

En ze werd niet afgewezen. Soero had zeer goed geweten wat hij deed.

De ondercollecteur zat in geldverlegenheid.

Wordt vervolgd.

MAANDAG

19

FEBRUARI

ZON

opgang 7.10
onderg. 17.20

MAAN

opgang 12.55
onderg. 3.54
V.M. 23 Febr.

Opdat op u kome al het rechtvaardige bloed, dat vergoten is op de aarde, van het bloed des rechtvaardigen Abels af. Matth. 23 : 35a.

Jezus zegt hier harde dingen, die ons doen beven. De *verstokte* Joden hadden steeds de rechtvaardigen, die God tot hen zond, vervolgd en gedood. De aarde had het bloed van vele rechtvaardigen van 't begin der wereld ingezogen, te beginnen bij Abel, den herder, die zijn hoogste vervulling zou vinden in Christus, den Goeden Herder! Zij halen daarmede het Goddelijk oordeel over zich zelve: al dat vergoten bloed had een *stem*, die om wraak naar den hemel riep, en die wraak zou zeker over hen en hun kinderen komen, ... tenzij zij zich bekeerden tot Christus, dien zij óók zouden dooden, maar wiens bloed betere dingen spreekt dan dat van Abel! Waar Abels bloed om wraak d. i. om rechtvaardige vergelding ten hemel schreide, spreekt Christus' bloed van verzoening, afwasching der zonden en Goddelijke vergeving. De hardnekkige Joden riepen uit: Zijn bloed kome over ons en onze kinderen! en 't is wrekend gekomen in hun verstrooiing over de gansche aarde. Ach! dat zij zich bekeerden tot den éénig Rechtvaardige, zich slaande op de borst, dan zou dat rechtvaardige bloed zegenend en reinigend komen over hen en hun nageslacht!

Lezen: a. Matth. 23 : 25—39. b. Gen. 4 : 1—16.

GENDROWOH (3).

Vervolg.

Het voorstel van Soero, die eenige dagen te voren nog in tegenwoordigheid van den onder-collecteur gebluft had op zijn rijkdom, was dus een ware uitkomst voor den ambtenaar. Een paar weken later was het bruiloft.

De jonggehuwden leefden twee jaar in toenemenden voorspoed, toen Sarinah haren echtgenoot een zoon schonk die den naam van Koeroes ontving.

Soeroe noemde zich nu voortaan Pakoeroe.

Koeroes bleef jaren lang hun eenig kind, en eerst toen hij reeds tien jaar oud was werd hem een zusje geboren dat den naam kreeg van Simah.

Alles scheen Pakoeroe voor den wind te gaan; toch was er iets dat hem erg hinderde.

Koeroes was lui en had slechte streken. Hij blonk onder zijn makkertjes uit door list en sluwheid, doch was in de school, waarheen zijn vader hem geregeld zond, de luiste en onoplettendste.

Pakoeroe dacht, dat het het beste zou zijn om zijn zoon de wijde wereld in te sturen; als hij zichzelf moest redden zou hij wel flink worden.

Koeroes kon zich een paard uit den stal kiezen, een nieuw stel kleeren uit de warong uitzoeken en moest dan maar naar de kotta (stad) om er zijn fortuin te zoeken. Pakoeroe zou hem een makker medegeven en flink wat geld.

Koeroes was verrukt over het besluit van zijn vader. Als een groot heer, met een volgeling achter zich, een rijtoer naar de kotta te maken, was net iets wat hem leek.

Toen een gunstige dag was aangebroken, werd de reis aanvaard.

Wordt vervolgd.

DINSDAG**20****FEBRUARI****ZON**opgang 7.6
onderg. 17.21**MAAN**opgang 14.4
onderg. 4.41
V. M. 23 Febr.

En Abraham zeide: God zal zich zelve een lam ten brandoffer voorzien, mijn zoon! Gen. 22 : 8a.

Abrahams geloofsbeproeving is 't zwaarst geweest, toen de Heere hem oplegde zijn éénigen Zoon, dien hij liefhad, Hem af te staan, ja, hem eigenhandig te offeren. De Heere scheidt geen behagen in menschenoffers, — dit toont de uitkomst. Maar Abraham wist, dat de Heidenen rondom hem wel menschenoffers brachten in de hoop daarmede de goden te verzoenen. En als Izak zijn vader vraagt: Waar is het lam? antwoordt hij, dat God zich zelve een lam ten brandoffer voorzien zal! Laat het waar zijn, dat hij de volle beteekenis van dit antwoord niet terstond gepeild heeft, hij spreekt er toch een heerlijke waarheid mede uit. Wij kunnen Gode geen offer brengen om onze zonden te verzoenen en in 't reine met God te komen. De Heere zal zich zelf een lam moeten voorzien. Wij prijzen zijn Naam, omdat Hij dat in Christus gedaan heeft. Zijn eigen Zoon, zijn Eénige, dien Hij liefhad en op Wien zijn welbehagen was, heeft Hij uitgekozen met zijn zienden en doorzienden blik, om het Lam Gods te zijn, wiens bloed de zonden der zijnen bedekt. 't Is waar, *wij* hebben Hem door onze zonden aan 't kruis geslagen, — dit is onze schuld. Maar Gods hand was er toch óók in ons om allen door die ééne offerande te heiligen.

Lezen: a. Gen. 22 : 1—19. b. Hebr. 11 : 8—19.

GENDROWOH (4).

Vervolg.

Pakoeroe viel het scheiden zwaar, maar hij wist dat het slechts op deze manier mogelijk was zijn zoon tot een man te doen opgroeien.

Koeroes vervolgde zijn weg verder in gezelschap van zijn volgeling, een twintigjarigen jonkman, Karto geheeten, die in de warong van Pakoeroe als helper gewerkt had en met hart en ziel aan zijn meester gehecht was.

Te Djokja aangekomen, vervoegde Koeroes zich eerst bij den gewezen heer van zijn vader en bracht dezen de groeten en een geschenk in vruchten. Hij moest tevens den bijstand van den vriendelijken ouden heer vragen om ergens in dienst te komen, maar Koeroes had geenszins lust in werken en dus liet hij dat gedeelte van zijn boodschap maar achterwege.

Als boodschapper van een ouden dienaar, voor wien de heer des huizes werkelijk genegenheid koesterde, werd hij intusschen rijkelijk onthaald.

Er waren nog drie van de bedienden, die met Pakoeroe tegelijk bij den Europeaan gediend hadden. Een van deze begreep spoedig wien hij voor had en sprak met Koeroes af, dat hij hem 's avonds de stad eens zou laten zien.

Die avond werd door meer gevolgd en dit kwam Koeroes duur te staan, omdat hij zijn nieuwen vriend ook moest vrijhouden. Zijn geld raakte op en op 't laatst zag hij zich genoodzaakt zijn mooie kris, zijn kleeren en zijn paard te verpanden.

Wordt vervolgd.

WOENSDAG**21****FEBRUARI****ZON**opgang 7.5
onderg. 17.23**MAAN**opgang 15.20
onderg. 5.25
V.M. 23 Febr.

En Hij zeide: Steek uwe hand wederom in uw boezem. Exod. 4 : 7a.

Als God Mozes roept om Israëls verlosser te worden, durft hij 't niet aan: hij is bang dat de Egyptenaren 't niet gelooven zullen, dat de Heere in en door hem werkt. Daarom geeft God hem een bewijsteeken zijner almacht mee. Hij moet tweemaal de hand in den boezem steken. De eerste maal komt zij er uit, wit van melaatschheid, de tweede keer volkomen rein en genezen! zelfs de Egyptenaren zouden erkennen: dit is een wonder Gods, die met Mozes is. Steken wij de hand in den boezem om ons eigen hart te doorzoeken en halen wij haar weder te voorschijn, dan is zij ook gansch melaatsch vanwege de zonde, die er in woont. Wij zien en belijden, dat ons hart diep bedorven is. En in die ellende roepen wij: Heere! waar dan heen? o, Voeg er aan toe: Tot U alleen! Gij kunt en wilt ons reinigen van al onze schuld en smet door de almacht uwer genade in Christus, die zijn bloed vergoten heeft tot verzoening der zonden. Geef ons geloof in dien Christus, Hij kan ons alleen rechtvaardigen voor U. En als wij de hand dan wederom in den boezem steken, dan ontmoet zij daar Christus' genade en is zij rein!

ezen: a. Exod. 4 : 1—8. b. Mark. 1 : 40—45.

GENDROWOH (5).

Vervolg.

Maar ook dat geld was er spoedig doorgebracht. En binnen veertien dagen stond Koeroes berooid en in een geheel ander kostuum dan waarin hij te Djokja was verschenen, op straat en zegende Allah, dat hij een plaatsje als staljongen kon verkrijgen bij een armen pangeran, die hem daarvoor sobertjes den kost gaf.

Karto had herhaaldelijk beproefd den losbol op het rechte pad terug te brengen, maar toen hij zag dat dit onmogelijk was, was hij naar Pakoeroe teruggegaan, om dezen op de hoogte van de zaken te stellen.

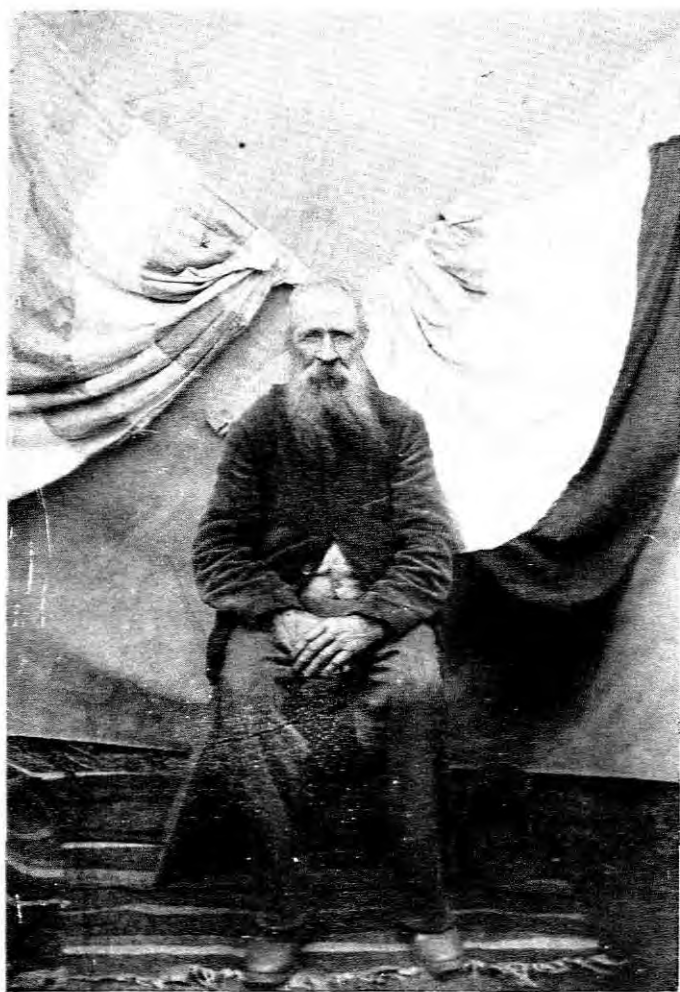
Pakoeroe had zich dadelijk op weg begeven naar de hoofdplaats, doch was daar eerst aangekomen toen Koeroes reeds de kroon gezet had op zijn dwaasheden.

Door zijn hartstocht voor een danseres aangespoord, om, 't mocht kosten wat het wilde, geld meester te worden, had Koeroes zijn meester bestolen en was op heeterdaad betrapt.

Toen Pakoeroe eindelijk de verblijfplaats van den jongen man uitvond, was deze reeds veroordeeld tot vijftien jaar dwangarbeid in den ketting.

Met gebroken hart keerde de arme vader naar zijn dessa terug. Hij durfde Sarinah de geheele waarheid niet mededeelen en vertelde haar dat Koeroes gestorven was. Hij hield hetzelfde vol tegen iedereen, veranderde zijn naam zelfs in dien van Pasimah en verbood zijn vrouw den naam van Koeroes ooit weer uit te spreken.

Wordt vervolgd.

De oude Pieter Willem van Heerden als krijgsgevangene onder de vlaggen der Republieken.

doormengd graan, stukken van half gebrande balken, stenen en verbogen ijzer lagen alles dooreen.

De grote huisklok had zes geslagen, geen beweging was echter te bespeuren, zeven en acht waren ook afgedaan, maar — die angstige spanning zou niet eeuwig duren — daar was de noodlottige wagen met een patrouille eindelijk aan het komen, echter niet van de kant van waar men 't verwachtte. Moedige Eva droogde haar tranen, zodra zij hen van verre in 't gezicht kreeg. „Zij moeten niet zien dat wij huilen.” zei zij tot Karolina.

„Ach Eva, hoe kun je in zulke vreselijke omstandigheden nog zo trots zijn? Ik kan het niet helpen — het is te hard,” antwoordde arme, zwakke Lina en begon opnieuw te wenen.

„Wil je dan een lafaard zijn onder een hard lot? Wil je hun wrede harten verheugen, door hen te doen zien wat je gevoelens zijn? Laten wij hen tonen, Lina, dat wij de dochters zijn van moedige, vrome martelaren, en edele voortrekkers.” Bij deze woorden kon Eva echter zelf niet een traan bedwingen. Ondertussen was de patrouille aangekomen. „Good morning Miss”, sprak de luitenant vriendelik, zijn hoed afnemende. „hier is de wagen nu. Ongetwijfeld kreeg jelui kennis gereed te zijn.”

„Ja, maar mijn moeder is een invaliede en luitenant Smith, van kolonel Cole's kolonne, had beloofd een betere wagen te zenden,” antwoordde zij, zonder in 't minst te weten wat die woorden voor hen zouden doen.

„O, kreeg je kennis van kolonel Cole's kolonne, dan heb ik over mijn lijn gewerkt,” verschoonde hij zich en vertrok met een andere vriendelijke buiging; echter werden zij niet van hem ontslagen, voordat hij een hoop mielikoppen in de tuin uitgesnuffeld had. De wagen, met welke die aangereden waren, stond er ook nog, en diens wielen uitgenomen hebbende, wierp hij die op de mielies, stak het aan brand, en keerde met al zijn bedienden naar de kolonne terug. Het was reeds twaalf uur geworden en nog was niets van luitenant Smith te zien. „Het lijkt mij waarlik of wij gaan blijven,” zei de moeder met een melankolieke hoop naar de klok ziende.

„Waarlik, zij zijn allen weg,” riep Lina, die zo ver haar ogen maar reiken konden, alle vlaktes en randjes verkend had.

„Ja, maar mijn moeder is een invaliede en luitenant Smith, dan,” riep François, moedig opspringende en emmers bij elkaar rapende, „kom, help, wij moeten het vuur blussen!”

Met niet weinig moeite en geduld hadden François, zijn vader, Griet en Eva met haar zachte handjes genoeg water aangedragen en was een deel van de mielies gered. Eindelijk was de zon nogmaals ondergegaan, terwijl zij in hun geliefde woning verkeerden. Niemand van hen vergat in de eenzaamheid hartelijke dankgebeden voor hun mirakuleuze bewaring ten hemel te zenden.

Tegen de derde dag begon het leven recht onplezierig te worden. Geen mens, geen levend dier was te zien, behalve Wakker. „Ik wil een beetje naar Zandfontein overstappen,” zeide Mnr. De Villiers tot zijn vrouw. Zandfontein was een naburige plaats. Op zijn weg ontmoette hij niets dan woestingen, geplunderde of verbrande huizen en dood vee; onder anderen herkende hij een van zijn ingevoerde koeien, en bij 't dode lichaam van zijn moeder stond het arme kalfje te bulken. Met aandoening zag de barmhartige man dit arme, zwakke diertje, het laatste van zijn levende have, aan, en het gebulk van nog een beest horende, zag hij op en niet ver van daar, bij een kraal, stond een koe.

Wat was de vreugde van moeder en kinderen groot, toen zij vader veilig terug zagen komen met een koe en kalf. „Wat, vader, een koe! Wij kunnen die toch melken, de korenkoffie zonder melk of suiker, gaat niet langer meer,” riep François blij, hem tegemoet snellende.

„En ken je het kalfje, Cois? Het is „Halfmaan” haar kalfje!”

„Maar vader! Het is niet Halfmaan die! Ach, en nu krijgen wij toch geen melk,” zei de arme jongen gans teleurgesteld.

„Ja, mijn kind, wij zullen melk krijgen. God heeft er voor gezorgd, zij neemt het kalfje.”

„Hoe is het mogelijk, vader,” riep de jongen verbaasd en

ongelovig. Ondertussen waren allen komen aanlopen.

„Staat net stil!” riep de vader „en jelui zult zelf zien.” Het dier, waarschijnlijk door overvloed van melk gekweld, liet het kalfje zuipen.

„Ik zal haar melken, vader. Griet, breng gauw een emmer!” riep François, die maar heel weinig van melken verstond.

„Ach, moeder, zie hoe blij is arme Cois met een weinig melk,” zei Eva met treurige indachtigheid.

„Wij allen behoren blij te zijn. Hoe dikwels heb ik melk aan alle armen in mijn nabijheid uitgedeeld, en nu moet ik een weinig van de koe van een vreemde krijgen,” antwoordde die, en wiste een traan van het gezicht.

„Ja, moeder, wie dacht ooit dat wij zo ver zouden komen. Hoe arm zijn wij toch,” zuchtte Eva.

„Hoe ondankbaar ben je toch, Eva,” zei Karolina ernstig, „in oorlog moeten wij niets dan ellende verwachten en wij zijn toch niet zo heel arm. Ons geld is begraven en onze gronden kunnen zij niet wegdragen, al verwoesten zij ook de oogst.

„Maar wat baat ons geld en grond, als wij geen voedsel hebben.”

„Juist daarom wijs ik je op je ondankbaarheid. Wees dankbaar voor deze ons wonderbaar verschaft melk.”

„Maar Lina, ik heb het niet zo erg gemeend. Ik ben ook dankbaar,” antwoordde zij beschaamd.

„Ou nooi! Ou nooi!” riep Griet, hijgend aankomende lopen.

„Wat is er Griet? Waarom ben je zo verschrikt?” vroeg **Mevrouw De Villiers**.

„Een skaap! Ou nooi — een skaap,” hijgde zij. „Ik het 'n skaap in die tuin gekrij, ik het gaan water haal. Zeh, Klein Basie moet kom help, laat ons hom vang! Ons het reeds nie flys nie!”

„Zie je kinders, de Heere heeft nu voor vlees ook gezorgd.” zei de moeder, en er rolden tranen over haar wangen.

Eva kon echter een glimlach om de ijver van Griet niet

onderdrukken, want die stond maar te roepen: „Kom Basie! Dalk hardloop die skaap weg, kom help ver mij!”

„En wie sal slacht, Griet?” vroeg Lina.

„Ik Nonnie, ik, as die ou Baas hom net keel af snij,” en Griet hield haar woord en slachtte het laatste lam van de eens zo rijke schaaiboer netjes af.

„Wij koken van avond groenbonen, niet waar moeder?” zei Karolina. „Ja, wat zal het heerlijk smaken; maar dit vlees is te vers, niet waar?” zei Eva teleurgesteld.

„Arme Eva, je weet heel veel van koken!” lachte de moeder, „vers vlees is juist wat je nodig hebt om groenbonen recht smakelik te maken, maar ons ontbreekt suiker en peper.”

„Maar wij zullen het toch kunnen eten?”

„Ja zeker, en wij zullen een kleine verandering niet eens opmerken,” was het antwoord van de moeder, en zij daent met een ernstig gevoel van bekommerde tederheid, wat zal van u worden, mijn arm kind, wanneer misschien het noodlot eens van uw zachte handjes en onbezorgd hoofdje uw eigen onderhoud zal vereisen.

Met zeer goede eetlust zaten allen om een welvoorzijene tafel; alvorens zij echter iets genoten hadden, vond Wakker voor de eerste maal gedurende de laatste drie dagen aanteiding om te blaffen.

XVII.

CORRIE TRICHARDT.

Verschrikt zagen allen elkaar aan, want wat wisten zij, arme mensen, wat hen kon overvallen? Hun land was een wildernis geworden, in hetwelk vijandelike kolonnes en tevens broederlike benden rondslingerden; de Basoeto's over de grens waren Britse onderdanen en niet meer dan woeste barbaren. Zonder enige bescherming — ontzettende toestand, niet waar?

Niets zo ondragelijk als onzekerheid, derhalve snelde een ieder naar een venster, om, al was het zich van het ergste te vergewissen.

„Moeder,” fluisterde Eva, die haar met een kloppend hart ontmoette, „ik hoor hoefslagen van paarden en het gekletter van tomen. Wie kunnen het zijn?”

„Wie mijn kind! Wie anders dan de gevreesde vijand! Hier zijn zij al,” antwoordde een, terwijl zware voetstappen reeds op de stoep te horen waren.

Er werd op de voordeur geklopt en met dat kloppen zacht open gedaan. François was in de gang, die, wegens de treurige omstandigheden, nooit meer verlicht werd. Niettegenstaande de duisternis, herkende hij Veldkornet Wessels echter terstond en schreeuwde verrukt: „Veldkornet Wessels! Vader! Moeder! Het is Veldkornet Wessels!! Kom!!”

Nu, waarde lezers! Wie beschrijft dat gevoel? Dat gevoel van angstige, tedere vrouwenharten, die gevreesde vijanden, woeste barbaren, moordenaars of rovers verwachtende en — vrienden, lieve broeders te ontmoeten.

„En wel, Piet,” zei de vader vergenoegd tot veldkornet Wessels, „hoe wisten jelui, dat wij nog hier waren? Wij hadden al de deuren en vensters waar een licht omtrent in de nabijheid was, met dichte kombarsen behangen.”

„Wij zagen echter toch een streepje licht bij een van de vensters, toen wij voorbij wilden gaan. Ten minste, Koos zag het, want het was zo gering, dat niemand anders het opgemerkt zou hebben; maar arme Koos! Hij leefde nog altoos op hoop. Maar Oom, wat is hoop toch een voornaam ding!” zei Veldkornet Wessels tergende (allen wisten hoe smoor verliefd arme Koos Naudé op Eva was). „Anders waren wij jelui voorbij gegaan en hadden dit heerlike maal ook verloren en dat komt ons heel goed van pas, daar wij 36 uren reeds niets hebben gehad.”

„Nu, zit dan aan, kerels!” zei Mnr. De Villiers, zich aan het hoofd plaatsende.

De moeder en haar dochters snelden naar de keuken om opnieuw toebereidselen voor de onverwachte gasten te maken.

Zelfopofferende vrouwen! Zij vergaten hun eigen honger. Toen allen eindelijk laat in de nacht gevoed en gesterkt waren, bleef er nauweliks over om hun ergste honger te stillen. „Moeder,” zei Karolina, terwijl zij een brokje voor Griet op zij zette en een traan niet bedwingen kon, „in welke grote ellende verkeren wij toch. Wij kunnen niet eens twintig gasten voeden, ik spreek niet van onthalen, en iets voor onszelf overhouden.”

„Ja waarlik,” sprak de altoos hoopvolle Eva en zette tans ook een bedenkelijk gezicht, „er is ons waarlik niets dan de halfgebrande mielikoppen overgebleven. Wij zullen die nu moeten eten.”

Op de laatste woorden trad Koos Naudé naar binnen. „Wat, Eva!” zei hij vrolik, „breek je dat klein hoofdje, om iets te eten te krijgen? Slaap maar gerust! Morgen bij het ontbijt zal je alles hebben. Wij hebben reeds een groot deel van de mielies, waar je van spreekt, aan onze paarden gegeven en „mind you”, wij hebben elk twee en zelfs drie paarden!”

„Lieve tijd, Koos! Hoe kunnen jelui toch zo onbarmhartig zijn, om ons enigste voedsel aan paarden te geven! En van waar zal je alles krijgen? Alles bevat veel!” riep zij bijkans met verachting.

Als hij iemand anders was geweest, zou zij zijn bemoeigende woorden ten zeerste bewonderd hebben, maar arme Koos was de wolf in kwaad gerucht bij haar en kon niets goeds in haar ogen doen of zeggen. Iemand die eens haar respekt verloren had, kon dat nooit terug krijgen. De volgende morgen echter was haar wantrouwen niet weinig beschaamd, want hij hield zijn woord en vroeg in de morgen waren er een tiental koeien, die door een van de burgers gemolken werden. Tegen ontbijttijd was een vette os netjes afgeslacht en een vracht meel in de meelkamer gepakt. Vanwaar dat? zal de lezer misschien verwonderd uitroepen, alles was reeds verwoest! Oorlogsfortuin, mijn vrienden! Vandaag namen de Engelsen en morgen veroverden de Burgers, en overmorgen misschien heroverden de Engelsen diezelfde artikelen.

„Nu! voel je niet beschaamd omdat je arme Koos gister-

avond zo beledigd hebt?" zei Karolina, niet zeer vriendelijk tegen haar zuster. Koos Naudé was een knappe jonge man en zij kon niet verstaan waarom Eva hem niet goed vond.

„Wat heb ik gezegd om hem te beledigen? Ik vroeg slechts vanwaar hij alles krijgen kon," kwam het antwoord met een vraag terug.

„Ja, dat is je oude manier met Koos; je zegt niet zo veel als je toont."

„Ik zal hem een wenk geven dat je niet verloofd bent en hem zo zeer bewondert," antwoordde Eva nu opgewonden.

„Ik heb het niet zo gemeend en ook niet dat je kwaad moest zijn; maar ik kan niet verdragen dat je hem altoos op zo'n fijne manier met gebaren en blikken weet te beledigen, al is het niet met een enkel woord, en hij voelt het!"

„Als hij het voelde, zou hij mij niet zo aanhoudend met zijn vervelende attenties en herhaalde laffe aanzoeken overladden!"

„Je meent dat die verzoeken altoos komen zullen en...!"

„Ik wens dat hij die in de toekomst aan jou wil adresseren. Ik ben ze van harte moe! hij zal toch nimmer slagen, al hield hij aan tot... „de jongste dag," viel zij haar ongeduldig in de rede.

„Ik heb hoegenaamd geen toegenegenheid voor hem, zoals jij 't voorstellen wilt, maar ik voel respekt voor hem, want hij is het waard," antwoordde Karolina vastberaden, die geen kwaadheid tegen haar vrienden verdragen kon.

„O! zo!" riep Eva met een veelbetekenende blik, „respekt! — respekt is de vader van toegenegenheid en ik gevoel geen van beide voor hem!"

„Ik kan niet begrijpen wat je tegen hem hebt," antwoordde Karolina ook niet heel bedaard meer.

„En — ik kan niet begrijpen wat jij — aan hem hebt! En mij nog wilt waarschuwen dat zijn verzoeken ophouden zullen! Poeh!" zeide zij met een trotse beweging van het hoofd.

„Eva! Je bent te hovaardig! Omdat hij toont wat hij voor je gevoelt, behandel je hem zo. Ik bedoel niet zijn zo verachte

aanzoeken, maar alle anderen, die tientallen goede offers die je al van de hand wees."

„Ik zal nooit trouwen, indien ik niet van harte beminnen kan, en ik gaf om geen van hen iets, maar, heb ik ooit een van hen met één woord of zelfs met blikken en gebaren, zoals jij meent, beledigd?"

„Neen, dat is juist wat ik niet verstaan kan. Hij is ongetwijfeld een van de beste."

„Ik heb voor de geringste onder hen meer gevoeld dan voor hem, want zij namen mijn besliste weigering als mannen aan en waren er tevreden mee."

„Ik geloof niet, dat iemand van die anderen je zo zeer beminde," zeide Karolina met simpatie.

„Waarom niet? Omdat zij mij niet om ieder hoekje hun liefde aanboden? Verscheidene van hen hebben mij meermalen gevraagd. En daar heb ik niets op tegen. Ik gevoelde zeer jammer voor hen. Maar hij heeft een soort van verbeelding, dat ieder meisje hem moet lief hebben als hij maar net de moeite nemen wil om haar te vragen. Ik geloof niet dat hij mij werkelijk lief heeft; het is niets anders dan eigen wil en zelftrots, want de meeste meisjes, naar ik hoor, denken veel van hem. Daarom voelt hij natuurlijk zeer beledigd, omdat ik hem weigerde. Zeker meent hij nog mijn opinie te veranderen en dat zal — nooit gebeuren!" zei zij met nadruk. „Ik was gisteren twintig en ik herinner mij niet ooit mijn eerste opinie omtrent een jonkman te hebben veranderd."

„Liefde kan toch gewonnen worden," zei Karolina met beslistheid in haar stem. „Nu, zonder gekheid! Koos Nandé met al zijn sentimentaliteiten daar gelaten. Heb je waarlijk nog nooit bemind?"

„Nog nooit. Ik meen natuurlijk niet die kleine toegenegenheden die gewoonlijk tussen schoolkinderen bestaan, maar — die werkelijke, vertrouwende liefde, welke iedere vrouw aan haar man verschuldigd is, bezat ik nog nimmer."

„En meen je die waarlijk te zullen bezitten, voordat je trouwt?"

„Ja zeker, anders blijf ik Eva de Villiers, zolang ik leef."

Veldkornet Wessels besloot om voor een tijdje met zijn twintig man bij hen te stationeren. Zijn manschappen moesten elke dag de door de kommandant aangewezen afdelingen verkennen, en gereed zijn wanneer zij door de hoofdkommandant bijeengeroepen mochten worden, zich met hem te verenigen.

Mevrouw De Villiers, door haar dochters en Griet flink geholpen, kookten en bakten met het grootste geduld en vurigste ijver voor hun nu grote familie. Zij herstelden hun klederen en maakten zelfs nieuwe. Het was een vreselijk tijdperk waarin zij toen leefden. Zij wisten nooit, wat te hopen of te vrezen. Het duurde enige dagen also voort, totdat eens op een morgen, terwijl allen afwezig waren, behalve een van de zestien-jarige burgertjes, en een klein kaffertje, die beiden bij de paarden waren gelaten, dat het burgertje het huis overhaastig binnengelopen kwam en tot Mevrouw De Villiers zei: „Er is fout, Tante Sannie! Er is fout! Ik zie mensen van die kant aankomen!” naar de zuidkant wijzende, „en van die kant komen ook enigen hard aangejaagd! Hier zijn ze al!” Terwijl vijf ruiters voor de deur halt hielden en schoten in de verte gehoord werden.

Allen snelden naar buiten. „Wat is er?” vroegen zij verschrikt tegelijk. Want de hijgende paarden, een losse toom, een hangende buikgordel; een ruiter zonder hoed en een zonder bandelier, getuigden alle van een wilde vlucht.

„Waar is de Veldkornet?” vroeg Mevrouw De Villiers.

„Hij en de Kommandant en dertig man zijn op de kop vastgekeerd!”

„En hoe kwamen jelui dan uit?”

„De Veldkornet heeft gezegd, wij moesten de losse paarden vangen en de kleren en ammunitie er oppakken en ons gereed houden om te vluchten en zolang „neuk” hij naar de kop toe en tussen de Engelsen in.”

„En waar zijn de handpaarden?” vroeg Karolina verslagen.

„Die d..... goed hol weg en die verd..... khakies schiet so met kanonne! Wie die duiwel kan nog agter paarde rond jaag! Die verd..... goed hol reeds tusse hulle in!”

„Je hoeft niet zo vreselik te vloeken, Swanepoel! Je krijgt er immers niets voor,” zei Mevrouw De Villiers met afkeer.

„En waar zijn de patronen?” vroeg de altoos voor gebrek aan ammunitie kommervolle Eva.

„Een zak konden wij niet gauw krijgen; wij wisten ook niet hoe die weg te krijgen. Een hele zak vol! en een klein klompje is al reeds zo d..... zwaar!” vloekte hij weder.

„Mijn lieve tijd! Jan, hoe kunnen jelui toch zo lafhartig zijn, om werkelijk de enigste patronen in die afdeling en velen er van door vrouwen bewaard, in de handen van de vijand te laten! Vanwaar kunnen jelui, om 's hemels wil, andere krijgen? En al de vet gevoerde paarden weg hebben, en hoort dat hevige schieten! Wordt net één paard van die burgers daar gedood, dan moet hij te voet gaan, en heel waarschijnlijk kunnen al hun paarden gedood worden; want volgens de manier van de Engelsen wordt het meeste op de arme dieren gebombardeerd. En wat moet dan van die burgers worden?”

„Maar kinders,” zei Mevrouw De Villiers, „waren daar werkelijk zoveel Engelsen? Ik hoor geen kanonschoten. Konden jelui niet maar zo in de verte van één kant op hen schieten? Dan hadden zij jelui voor een versterking gehouden en zouden zo maar gevluht zijn. Al was het net zo'n opening dat de burgers uit konden.”

„O, machtig! Wie zal nog.....”

„Ach! moeder, ik zie nu het hele ding: Zij liepen zo maar weg, het was zo erg niet!” viel Eva hem in de rede, die nooit haar opinie terughield.

Meteen viel een kanonschot. „Hoor jelui nu!” riep hij met angstig verwilderde ogen, bijkans drie mijlen van de gevreesde bommen verwijderd! „Je wilde ons zo straks niet geloven! Ik zal mij „wragtig” niet van khakies laat vang, om een ellendig klompje patronen! Jelui vrouwen kunnen gemakkelijk spreken, omdat jelui altoos ver onder de kogels weet uit te blijven! En praat niet van de vreselike bommen! De duivel zelf kan de bommen niet staan! Dit is verduiveld gemakkelijk om te praat!”

Ondertussen waren de anderen ook aangekomen. Eva's verontwaardiging kende toen geen palen en zij merkte de nieuwe ruiters zelfs niet op, en zei met een onvaste stem, terwijl tranen haar in de ogen kwamen: „Wat! Vreselijke bommen! Durf jij, een — Boer! een — zoon van vaders en moeders die zo veel voor dit land trotseerden, zo iets zeggen! Jelui, die voor huis en haard, onafhankelijkheid en volksbestaan vecht! Wat moeten wij ons voor onze natie schamen! De Engelsen, die wij zo laag denken, kunnen voor de Britse eer en nationale heerszucht onder het dodelijk vuur van onze Mausers en van Nordenfeldt Maxims staan!”

De lafaard vond toen geen woord, en wendde zich derhalve tot de nieuw gekomenen. Zij waren drie Kolonialers, die bij Kapitein Scheepers aangesloten waren; een Transvaler en de anderen Vrijstaters. Zij gaven voor op verlot van Generaals Fouché en Kritzinger kommando's te zijn en op weg naar Generaal De Wet. Zij hadden rapporten bij zich; ik geloof echter niet dat negen als rapportrijders gezonden werden. Ik denk enigen vonden dit een schone gelegenheid om hun vrienden of misschien familiebetrekkingen, of wel een vluchtende minnares raak te lopen. Maar wat ook al hun oogmerk geweest is, zij waren — mannen!

„Mij machtig! Man! ben je ook hier? Vanwaar kom jij? Ik wist niet dat je ook vocht!” riep Swanepoel tot een van hen.

De aangesprokene was een jonge man, niet lang, echter sterk en welgebouwd, met een edele houding. Zijn aangezicht had niets buitengewoon schoons, echter was het een aangezicht dat door iedere oplettende tussen een menigte opgemerkt zou worden en dat een gelaatkundige voor slim en verstandig zou verklaren.

„Wist je niet dat ik ook een Transvaler was?” was het antwoord.

„Ja, maar je waart maar drie maanden daar, toen de oorlog uitbrak. Je kon gemakkelijk naar huis gegaan zijn. Waarvoor vecht je? Je had niet eens stemrecht. Ik zou mij toch niet in dit d..... spel begeven hebben, als ik zo'n kans had gehad.

Ik ben dit verd..... ding nu net zo moe als maar wezen kan!" vloekte hij opnieuw, en rukte zijn arm paard medogenloos bij de toom in de bek. „Damned! waarom sta jij niet stil!" riep hij het dier toe, zonder te weten dat hij het gedurig onbedacht met de sporen prikkelde.

„Ik verkoos met ons volk te lijden en te strijden voor een land, in hetwelk ik in dagen van voorspoed mijn fortuin trachtte te maken," antwoordde Trichardt, zo heette de vreemdeling, en wendde zich met afkeer van hem naar Karolina en Eva, die nu vriendelijke gezichten trachtten te zetten, maar de sporen van pasgestorte tranen, schrik en verslagenheid waren maar al te duidelijk te zien.

„Ik wil je gaarne binnen vragen, Burgers!" zei Karolina, „maar volgens die mensen hier geloof ik niet dat het voor jelui raadzaam zal zijn."

„Wat is er eigenlijk, Juffrouw? Ik ben Trichardt, en deze is mijn vriend Robinson," introduceerde hij met een beleefde buiging, zijn hoed afnemende.

„Ik ben miss De Villiers, en dit is mijn zuster. Zij zeggen: hun Kommandant en Veldkornet met dertig burgers zijn niet ver van hier omsingeld!" antwoordde Karolina.

„En dat de khakies hun bommen en kogels te vreselijk zijn om hun broeders te gaan helpen, of even de paarden en patronen te redden," voegde Eva er spottend bij.

„Aan de schoten is het waarschijnlijk niet ver af," zei Robinson. „Corrie! man, kom, wij gaan hen helpen!"

„Ja, kom! Er is geen tijd!" was het antwoord, terwijl zij de meisjes een haastige, warme handdruk gaven, op hun paarden sprongen en wegreden. Trichardt riep in het rijden terug: „Wie van jelui wil ons komen helpen, de mensen daar loschieten?" Allen die met hem kwamen, en een van de vluchtelingen, een jongen van vijftien jaar, volgden hem.

Het schieten werd heviger en vreselijk bulderde een kanon en dreunde een pom-pom. Het moedige dertigtal hield stand, een was reeds dood en een gewond en, zodra Trichardt en Robinson van achter een bult te voorschijn kwamen, en nog twee, en nog drie, en weer drie, dacht khakie, dat De Wet daar was

— en daar gingen ze! Echter de burgers hun paarden met zich nemende.

„Mijn kind,” zei Mnr. De Villiers, die gedurende die verwardheid afwezig was, tot het burgertje, toen hij alles gehoord had, „ik denk jij en Januarië moeten maar zolang de paarden bij elkaar brengen en de goedjes oppakken, om aanstonds te retireren als het nodig wordt.” Dit bevel was nauweliks ten uitvoer gebracht, of daar kwam een ruiter aangejaagd, nog een — en nog twee — nog een tiental!

„Het is verkeerd!” riep Mnr. De Villiers. „Het is vluchten! Maakt dat je weg komt mensen!”

„God zegene en sterke u! mijn zusters!” riep Trichardt, die vlak voor de deur voorbij joeg, tot Karolina en Eva. „Hier komt een hele „kolom” khakies aan! Wij kregen echter al de burgers uit; behalve een dode! Slechts één is gewond, maar zwaar! Vaarwel! Tot wederziens!” De laatste woorden waren nauweliks hoorbaar.

Met betraande ogen en ontroerde harten stonden zij hem na te staren. Hij was nauweliks 500 passen van hen verwijderd, toen Karolina verwonderd om zich heen zag. „Wie klapt met een zweep hier, Eva?”

„Cois, waarschijnlijk François!” riep Eva naar hem.

„Nog eens! En nog eens! O God! Het is een kogel! Zie daar!” terwijl een kogel vlak voor hen in de grond sloeg. „En zie daar! Die khakies!” riep Karolina verschrikt, terwijl een nieuw aantal ruiters te voorschijn kwamen, die voortdurend enkele schoten in de verte de burgers nazonden.

„Hoe ontzettend, hoe hartverscheurend is het toch onze arme burgers zo voor hen te zien vluchten,” zei Eva met een vloed van tranen, „maar goede Hemel, Karolina! Wat scheelt ons? Zijn wij krankzinnig! Zij zullen ons doden! Laten wij binnen gaan,” terwijl zij haar zuster bij de arm pakte en naar binnen sleepte:

Versuft als het ware gingen zij in een hoek bij elkaar zitten, terwijl de kogels op het dak vielen, om het huis heen, en zelfs bij een venster naar binnen vlogen. Griet zat met grote, angstige ogen aan hun voeten en Wakker, als een van de huis-

genoten, lag vast tegen haar. Nauweliks was het laatste schot in de verte verdwenen, of de waagzieke vrouwen kropen ieder naar een venster en riepen vrolijk, vol moed, alsof zij hetzelfde rijmpje tot een les gekregen hadden: „Ik zie geen khakies meer!”

„En wat omtrent de burgers? Tegen de avond kwamen zij allen, hun gewonde ingesloten, bij elkander. Voor de arme lijder was echter geen dokter te bekomen, zelfs hadden zij geen medicijnen, behalve een weinig boegoe-azijn en een zeer beperkte hoeveelheid eau-de-cologne, welke mevrouw De Villiers in alle haast aan de laatste burger gaf die voorbij joeg. Ongezouten vlees lag op de rokende kolen, of half uitgedoofde as, te braden, of liever te warmen, toen een zilveren maan haar vriendelijk, vol aangezicht, in 't oosten begon te vertonen. De gewonde knerste de tanden van pijn, maar geen klaagtoon kwam hem over de lippen. Hij was een held, die wist dat helden zowel behoren te lijden als te strijden. Boven de knie was het vlees van zijn rechterbeen door een dum-dum kogel verscheurd. Lang stroomde hem het warme bloed uit de wond, zonder enige kans het te verbinden. Hij was bezig een stuk half rauw mager vlees naar binnen te zwelgen, daar hij vier-en-twintig uur nog niets genoten had, en hem de adem dreigde uit te vliegen. Toen opeens een kreet van de brandwacht: „Die khakies kom!” gehoord werd.

Het heldenbloed kookte hem in de aderen, en zijn geweer grijpende, rees hij overeind, maar viel machteloos neer.

„Laat! O, laat mij niet in hun handen!” riep hij, „wel-dra zal ik gezond zijn. Zaal! zaal mijn paard op en help mij er op;”

Die woorden troffen het hart van Corrie Trichardt. In een ogenblik had hij zijn paard, zowel als dat van de gewonde gereed, en hielp zijn lijdende medestrijder in de zaal.

„Help! Alles wordt zwart... voor mijn ogen, verlaat... mij...” stamelde hij en zijn heldengeest was voor een ogenblik gevlogen.

Door de laatste weinige eau-de-cologne tot bewustzijn gebracht, ging het op volle vaart over „graspollen”, gaten en

sloten heen. Tegen de morgen eerst kon hij een weinig rust genieten — rust — op een enkele kombaars over een natte en hard bevroren aarde uitgespreid! Koude koorts deed zijn vermoeide en gefolterde leden rillen. Zijn nieuwe vriend verbond met zachte handen de pijnlike wond en bedekte hem met zijn eigen kombaars, ja, nam zijn eigen jas af en legde die er boven op. Onder dat liefdewerk echter kon hij het aangezicht van een schone vrouw, gloeiende van vaderlandsliefde en in geestdriftige tranen maar niet vergeten — tranen, die hem meer dan eens, wanneer zijn moed hem begaf, tot nieuwe ijver aanvuurden!

XVIII.

OP DE VLUCHT.

De 3de Julie was gekomen en zij waren thuis. Hoe zij echter telkenmale vrij kwamen in 't biezonder te verhalen, zal u ongetwijfeld vervelen. Ik zal slechts hun gewone leefwijze gedurende de nabijheid van vijandelike kolonnes korteliks verhalen. Veldkornet Wessels was nog altoos bij, of in hun nabijheid, zij waren als een deel van zijn burgers geworden, en kregen getrouw bericht van naderende vijanden. De melkkoeien en slachtschapen werden door de boodschapper een eind meegenomen. Voerde de vijand die weg, dan werden, zodra het veilig was, andere gebracht. Voor het gevogelte werd onder de bomen kaf met mielies geworpen, en alzo daar in 't leven gehouden. Dan zette niemand een voet buiten huis, en werden alle vuren geblust. Enige gordijnen waren neergelaten, andere geheel weggenomen, en sommige vensters open gemaakt, ten einde het huis zo verlaten mogelijk te doen lijken. De graanschuur was reeds verbrand, en hielp de verwoesting van de plaats voltooien. Door deze listen gelukte het hun dikwerf niemand van de vijand te ontmoeten, ofschoon zij zeer nabij kwamen. Het ontbrak hen aan levensmiddelen nooit;

zelfs werden door bevriende kaffers en een burger, die in Basoetoland goed bekend was, koffie en suiker van daar doorge-smokkeld. Canossa was een ware oase in de wildernis. Daar konden vermoeide strijders verversingen krijgen; daar konden officieren weder eens een smakelik maal, door vriendelijke vrouwenhanden bereid, genieten; daar kon een gewonde of zieke zijn door pijn gefolterde ledematen op een zacht bed uitstrekken; daar konden de moedige jonge krijgslieden zich nog wel in het gezelschap van twee schone jonge dames verlustigen.

Aldus voortsukkelende, was de avond van 3 Julie eindelijk gekomen, Zware, zwarte rookwolken in de verte, en wel van drie kanten, verrieden dat zoveel Engelse kolonnes aan het naderen waren. Diezelfde avond kwam bericht dat een vrouwenkonvooi, bestaande uit 130 rijtuigen, enige mijlen van daar was. Ditmaal kregen zij het zo nauw in hun afdeling, arme mensen, dat zij die verlaten moesten, en hier waren zij te midden van drie vijandelike kolonnes!

De moedige jonge Generaal zond onmiddellik rapporten, ten einde al zijn burgers bijeen te krijgen. Zijn gehele macht bestond uit nauweliks 500 man. Toen hij echter vernam, dat niet drie, maar zeven kolonnes in zijn kleine afdeling waren, was hij verplicht dit plan op te geven. Hij had niet meer dan één Veldkornet met 38 manschappen bij zich. Met dat kleine gevolg echter deinsde hij niet terug 200 Engelsen met twee kanonnen aan te vallen.

Dit gevecht vond niet ver van Canossa plaats. Het schrikkelike gekletter van de vijandelike pom-pom, het gebulder van de kanonnen, het barsten der bommen, het onafgebroken gekraak van de geweren, gelijk mielies in een pot vet springende — alles was duidelijk hoorbaar. Zij stonden buiten, met angstige harten naar dit bloedig gevecht te luisteren; maar — hoort! Daar is plotseling alles stil. „Een van beiden is gevlucht,” zeide Mevrouw De Villiers.

„Neen, vrouw, er vond geen vluchten plaats, dat is ongetwijfeld, want het is te schielik afgebroken zonder enkele nashoten. Het is overgave!”

„Ach! vader, dan zijn het de onzen, want dat handjevol kan toch niet een hele Engelse kolonne vangen,” zei Karolina verslagen.

„Daar komt een aangejaagd!” riep François, die altoos de eerste was om iets in de verte te onderscheiden, „het is Roelf!”

In angstige spanning wachtten zij die boodschapper af, gelijk Koning David zo vele duizenden jaren vroeger. Met de grootste vreugde vernamen zij, dat de onzen de winnende partij waren geweest. De dappere Generaal had de Engelsen met zulke onverschrokken moed en juiste kriegslist aangevallen, dat zij verplicht waren zich na een heftige tegenstand en groot verlies over te geven. Bij die overgave werden wij twee kanonnen machtig, voorts ammunitie en een aantal goede paarden, geweren en klederen. Het feit dat twee welbekende burgers gesneuveld waren en dat er ditmaal geen kans tot vechten bestond, en het enigste redmiddel vluchten was, verdoofde heel spoedig de vreugde. Zij moesten zich tot vluchten gereed maken, volgens de raad van Veldkornet Wessels.

Vluchten! Vreselijke ondervinding! Vluchten voor een grote overmacht, moest de held met zijn zes-en-dertig volgelingen. De tweehonderd, die zij tot overgave gedwongen hadden, konden zij slechts ontwapenen; morgen misschien komen zij weder tegen hen. Geen gemakkelijke taak was het voorwaar voor de Boeren, dat zij geen plaats tot het behoud van hun krijgsgevangenen hadden. Vluchten moesten ook zij ditmaal. Hoe verward was alles. Op vier mijlen afstands waren twee grote korenmolens met honderden zakken koren in een geheime kelder verborgen, twee dikke, helse rookpilaren verrieden dat de gevreesde vijand aldaar was gekomen. Van de noord- en oostkanten kwamen zware rookwolken al nader, zoals velden en uitgestrekte rijpe mielielanden de prooi der vlammen werden. Nieuwe rookwolken hebben aan de noord-westen kant hun verschijning gemaakt. Van het zuiden waren reeds schoten te horen en zij moesten vluchten! Waarheen? Hoe? De zon begon te dalen. Goddank! Met de nacht komt altoos de ene of andere vertroosting of hulp voor moede strijders en benauwdevluchtelingen.

Met zonsondergang kwam hun hulp in de persoon van Koos Naudé; edele jongman. Nadat zijn krijgswerk van die dag afgedaan was, was hij de enigste die er aan dacht hen paarden te brengen. Hij wist dat er een verewagen en tuigen waren, met welke zij aardappelen en patates hadden aangebracht. Hij had volstrekt geen tijd hen voort te helpen, want hij wilde in de haast nog die nacht drie paarden op een naburige plaats, nabij de vijandelijke linies, gaan halen. De altoos zorgzame moeder vergat echter niet, ondanks alle verwardheid, zijn zakken vol biltong en beschuit te stoppen.

„Nogmaals dank, Koos! God zij met u! Vaarwel!” riep Eva hem met een bewogen stem na; teerhartige, enthousiastiese Eva, Koos Naudé was een held in elke zin van het woord, en een held te bewonderen, kon zij niet nalaten. Nu hij weder de vijand te gemoet moest gaan, voelde zij van harte voor hem. „Als wij eens niet weder komen, wij hebben al uwe klederen en die van de andere burgers daar geborgen!”

Het vrouwenkonvooi was enige mijlen van daar en door Koos geïnformeerd zijnde, wisten zij waar dat te vinden. In onbeschrijfelijke haast en verwardheid werden een kaffer met enige kledingstukken, een pot en een emmer, een beker, een weinig koffie en suiker, een verenbed, zes kussens en vijf kombaarsen op het wagentje geworpen. Thans was er geen tijd voor wenen of een hartroerend afscheid nemen van de oude geliefde woning. Alle krachten werden ingespannen om maar aan de klauwen van de vijand te ontsnappen. Door een volle maan geholpen, kwamen zij vroeg in de nacht bij het konvooi. De tijd was hachelik, niemand had nog aan slapen gedacht. Vijanden waren aan alle kanten, en volgens de oude spreuk: „was goede raad duur”.

Met het kriecken van de dag was alles in rep en roer. De Kommandant met zijn burgers vertrok naar de Generaal, om zich met hem te verenigen, en liet acht gewapende burgers, van welke hij een tot lager-kommandant aanstelde, bij het konvooi.

Zonder enige biezonderheden trokken zij voor drie dagen voort. Op de vierde dag verenigden zij zich met een ander

vrouwenkonvooi, uit een dertigtal rijtuigen bestaande, het overschot van 150, die de vorige dag gevangen genomen waren en woonden de plechtigheid bij van het begraven van een vrouw, die aan een noodlottig vijandelijk schot 's nachts bezweken was. Afrika had niet slechts de lijken van zijn dochters door de kampen vermoord in zijn schoot te ontvangen, maar moest insgelijks haar bloed drinken! Een klein meisje werd ook gewond en een oude man gedood; beiden bleven met hun bloedverwanten in de handen van de vijand.

Aldus verenigd, waren zij 170 rijtuigen. Kaapse karren, spiders, twee fraaie landauers, veerwagens en vier ossewagens. De gewapenden waren nu tot twintig of meer aangegroeid, en een menigte van „torren" of „penkoppen", zoals de jongens genoemd werden, ieder met twee tot zes handpaarden. De ossewagens vooraan, dan de rijtuigen en de torren met hun vele paarden, soms in grote wanorde, er langs, slingerde het konvooi links en rechts, dan voor, dan achterwaarts tussen de Engelse kolonnes door. Soms bleef men ganse nachten doorvluchten. Zeer plechtig klonk dikwels gedurende die nachten, dan in 't ene en dan in 't andere rijtuig :

„Heft burgers 't lied der vrijheid aan,
En zingt ons eigen volksbestaan
Van vreemde smetten vrij,
Bekleed ons klein gemenebest,
Op orde, wet en recht gevest,
Rang in der staten rij."

Wat mij meer dan eens de tranen naar de ogen deed wellen, waren de verheven tonen van het Transvaalse Volkslied. Die :

„Dat vrije volk zijn wij!
Dat vrije volk!
Dat vrije volk!
Dat vrije — vrije volk zijn wij!"

was voorwaar niet voor bijkans hopeloze vluchtelingen ge-

meend en drong mij door merg en been. Dan weder klonken de stemmen van onbedachte torren vrolik :

O, Engeland ! Roem gerus
 Al op jou grote mag,
 Ons is fer jou nie bang,
 Ons vlug in die nag !

Zij waren in een plaats geheel door bergen, randjes en kopjes omgeven. De enige weg er heen met welke zij kwamen, was een oud, verlaten pad door een kloof, welke met de grootste voorzichtigheid bereikbaar was. De arme vluchtelingen begonnen honger te lijden. Hier werden enige schapen geslacht en een weinig koren rondgedeeld. Sommigen kookten dat, anderen vermaalden het tot meel in koffiemolens of brandden het tot koffie.

Het was tijd van rusten, en Mevrouw De Villiers spreidde, gelijk haar voorouders in de wildernis, haar bed langs het wagentje. Arme François wikkelde zich vermoeid in enige kombaarsen, gelijk alle burgers en legde zich er naast neder; hij toch had een kussen, anderen moest het zadel tot hoofdkussens dienen. Griet legde zich aan de andere kant op het gras en trok haar tjalie over het hoofd. Het wagentje diende de meisjes tot slaapkamer. Zij stieten de twee harde houten bankjes tegen de achterkist, spreidden er een kombaars over en dekten zich met een ander. „Ik ga mij vanavond ontkleden en heerlijk slapen, want ik ben toch te moe,” zei Karolina, die zeer gaarne sliep en het niet met weinig doen kon.

„Ik geloof niet dat ik heerlijk slapen zal, want de zaken lijken mij maar al te verward,” antwoordde Eva, maar slimerde onmiddelik in, in weerwil van haar ongerustheid en hard bed. Die rust was echter van korte duur. Nauweliks was alles stil of er klonk een teleurstellend : „Opzaâl ! Opzaâl ! Inspan ! Inspan !” door het legertje. Zonder morren sprongen allen op, en werden overhaastig de weinige goederen in de rijtuigen geworpen. Niets was hun te moeilijk of te opofferevend, als zij maar vrij konden blijven. O, die Afrikaanse vrijheidsgeest !

De maan scheen bleek en treurig van een enigszins bewolkte hemel, op dit indrukwekkend toneel. Kinderen van acht tot twaalf jaren zadelden of brachten paarden aan. Vrouwen spanden in, anderen zochten verslagen naar een vermist paard. Kleine kinderen door dat gewoel en opnemen ontwaakt, schreiden troosteloos; anderen stonden met naakte voetjes op de koude aarde te bibberen en te wenen, terwijl moeder inspannen moest en geen tijd had naar hen om te zien. Heel spoedig waren allen gereed en ontvingen zij het bevel dezelfde weg te gaan, als waarmede zij gekomen waren. Na een mijl stapsgewijze voortgetrokken te hebben, kwam een nieuw bericht, dat een Engels konvooi niet ver van daar recht voor hen gekampeerd was. Zij moesten terug, en op dezelfde plaats overnachten, vanwaar zij begonnen waren.

Met de eerste schemering des daags waren allen reeds op. Een Kommandant reed het konvooi door en riep met luider stem: „Alle gewapende burgers komen uit! Kom, help mij dat kopje bij de kloof bezetten! De Engelsens zijn aan alle kanten en wij moeten trachten dat pad open te houden! Mijn mensen heb ik er tegenover aan de andere zijde gelaten. Mensen! kom mij helpen, anders krijgen wij het konvooi niet door!”

Zes gehoorzaamden aan zijn bevel. „Hier zijn zes!” riep hij weder, „hier zijn meer dan zes! Veel meer! Komt allen!” Nog vier kwamen. „Als jelui nu niet uitkomt!” riep hij opgewonden, zal ik jelui met een sjambok hier uitvellen!”

Niemand echter stoorde zich aan dat dreigement, en wetende dat op gedwongen krijgslieden niet te vertrouwen was, en geen tijd hebbende, rende hij met de tien voort.

De kloof door, had men rechts een lange rand en links een grote vlakte, door welke een diepe spruit kronkelde. Op de rand plaatste hij de tien, om met enige anderen die in bezit te houden, en de vooruitkomende patrouilles der Engelsens terug te schieten. Hij zelf haastte zich naar een andere kant, waar een hevig gevecht te horen was.

Daar waren zij in het nauw, verschrikt, verbijsterd, arme mensen! Zwakke vrouwen, hulpeloze kinderen, onweerbare,

oude of invaliede mannen en — sterke gewapende lafaards, het meest verschrikt van allen! Van twee kanten was vreselik kanongebulder te horen. De Lagerkommandant van een konvooi was bezig een grote witte doek aan zijn zweepstok te binden.

„Waarvoor is dat?” riep een vrouw hem toe.

Ik wil mijn konvooi overgeven, ik zal niet één van mijn mensen die liederlike kloof uitlaten om hen te doen verongelukken en zoals die andere dag, te laten doodschieten!”

„Ik zal mij niet van jou laten overgeven!” antwoordde zij, die een van zijn konvooi was, stak haar paarden onder de zweep, en reed op een wilde draf voort. Een tweede rijtuig volgde haar voorbeeld. De torren, die meenden dat het konvooi voort moest, joegen hen met hun vele paarden in de grootste wanorde voorbij. Allen volgden; slechts vijf rijtuigen bewilligden zich over te geven. De ossewagens waren volgens gewoonte vroeger gezonden; er bleef hen echter geen kans over, zij waren verplicht in de kloof uit te spannen. Met betraande ogen en angstige, ontroerde harten, arme vrouwen, zagen zij hun gevreesde vijanden te gemoet. Een dapper jongman, die aan het gevecht deelgenomen had, joeg het konvooi tegemoet en riep: „Rijdt mensen! Jaag, als jullie je niet wil overgeven. Er is geen tijd meer! Met haast kunnen jullie nog uitkomen!”

Zij waren nu bijna aan het einde der kloof gekomen. Het was een toneel, dat voor een ooggetuige nimmer te vergeten is. Een ieder spoorde zijn paarden tot de uiterste spoed aan, niemand zag meer naar een pad. Ongelofelik te denken, dat zoveel rijtuigen zulk een bijkans onbereisbare plaats op zulk een wilde vaart door kunnen, zonder dat de allerafgrijselikste ongelukken plaats vonden. Fraaie, vette, Afrikaanse paarden tot hun uiterste aangespoord, liepen schuimbekkend voorbij de arme, magere, uitgeputte en afgewerkte dieren. Een vrouw geraakte met een prachtige landauer en een paar opgevoerde wilde paarden in een modderpoel; niemand bekommerde zich om haar. Een van de strengen der achterpaarden van de wagen van Mnr. De Villiers brak; er was geen tijd die te herstellen, en hij joeg met één streng voort. Toen zij voorbij de wagens kwamen, wuifden de vrouwen hen wenend hunne zakdoeken

toe. Mevrouw De Villiers riep met een in tranen gesmoorde stem : „God zij en blijve met u, lieve zusters!”

Een jonge dame, een vriendin van Karolina, bereed een fraai, vurig paard, joeg hen in de wildste vaart voorbij en riep hen met vochtige ogen toe : „Houdt moed, lieve vriendinnen! Jullie zult met Gods hulp uitkomen!”

De knappe, jonge burger riep bemoedigend : „Voorwaarts! fluks maar! Fluks! Wij komen uit!” en dreef met een lange zweep de paarden van vrouwen, die in de haast hun zwepen verloren hadden.

Aan het einde van de kloof gekomen, hadden zij aan de linkerzijde voor hen een grote vlakte en van achteren een lange berg; zware rookwolken stegen van achter die berg hemelwaarts; enkele kogels vlogen over en om hen heen en veroorzaakten grote wanorde. Sommigen joegen onverschilliger voort; anderen wilden halt houden en konden de opgewekte dieren niet gemakkelijk bedwingen; weder anderen dreven met geweldige slagen de lompe veroverde khaki paarden, van welke het zweet reeds straalde, tot meer spoed aan; enigen hielden stil en begonnen witte vlaggen te hijsen. Mnr. De Villiers begon ook zijn paarden in te houden. „Jaag, vader!” riep François, die te paard reed, „jaag! zij vangen ons!”

„Wij moeten ons overgeven kind! Blijf hier! Zij zullen ons dood schieten!” antwoordde de vader stilsthoudende.

„Ach! Neen vader! Lieve vader, rijd maar voort! Zij zullen ons niet doden, vertrouw op God! Mijn lieve vadertje! Geef toch niet op!” smeekte Eva, nam hem om zijn hals en kuste hem, terwijl hare warme tranen op zijn gelaat vielen.

Het vaderhart brak, en een traan van de sterke man vloeide met die van zijn dochter. „Wij zullen op God vertrouwen!” sprak hij, en dreef zijn magere en reeds moede dieren tot nieuwe spoed aan.

„Nonnie! Kijk daar! Hoe kom ja dar die mense so?” zei Griet, die op de achterkist zat.

„Welke mensen Griet?” vroeg Eva verschrikt, de geringste aanmerking in zulke benauwde tijden is ontstellend.

„Dar di pere ruiters wat van die rand af kom !” antwoordde de bediende.

„Goede Hemel ! Het is — Khakies ! Vader ! Zie daar van de rand komen khakies aan !” riep zij luid.

„Neen, kind, het zijn Burgers,” antwoordde die bedaard.

„Het zijn Burgers,” bevestigde Karolina en haar moeder.

„O God ! Het zijn — Engelsen ! Zie daar ! Zij zijn nu na genoeg !” riep Eva weder.

Vlak voor hen was een ammunitiekar met twee sterke en vette paarden bespannen, door een jongman gedreven en een jongen van omtrent acht jaren zat naast hen, en een kind was er langs met drie handpaarden. Vier Engelsen kwamen recht op hen af en de anderen — niet meer dan tien of vijftien — joegen naar de voorste rijtuigen. „Halt ! You damned Boers ! Halt ! Hands up ! — or we fire !” kwam het bevel. De jongman hield stil en stak zijn handen naar omhoog. Vandaar joegen zij naar het achtereinde, bij ieder rijtuig dat bevel gevende. De gewapende lafaards joegen, ieder zijn eigen koers gaande, de vlakke in. Als zij maar enige schoten hadden gelost, zouden die helden wel heel spoedig het hazenpad gekozen hebben. Maar op konvooi-burgers was minder te vertrouwen dan op de zwakste vrouw.

„Vader,” zei Eva, „zullen wij ons van vier khakies laten vangen ? Laten wij ook hier in de vlakke afjagen !”

„Ja, ziet, daar gaat reeds een kar !” sprak de vader, en trok zijn nog hijgende paarden op.

Op datzelfde oogenblik sprong de jongman uit de ammunitiekar en besteeg een van de handpaarden er langs. Beiden joegen weg, het arme kind wenend op de kar latende.

„Ziet daar ! Die lafaard !” riep Eva. „Wacht vader, laat mij uitspringen, en de kar met kostbare ammunitie en dat arme kind uithij en !”

„Je bent te wild, Eva. Je zult verongelukken,” protesteerde de moeder.

„Laat haar maar gaan,” zei de vader, en in een oogenblik was zij op de kar en dreef snel voort.

„Waarom huil jij, mijn jongen?“ sprak zij vriendelik tot het kind, dat troosteloos snikte, „waar is je mama?“

„Ik weet niet, zij is in een andere kar.“

„Huil maar niet meer. Zij zal wel uitkomen. Vanavond breng ik je bij haar. Wees nu maar stil,“ troostte zij en nam met een zachte hand de vuile hand van de jongen van de rood beschreide oogjes.

Met een betraand gezichtje zag hij naar haar op en zei snikkend: „Ik weet, ik zal mijn ma weer krijgen, maar ik ben bang dat de khakies mij zullen vangen.“

Dat was te veel voor haar geestdriftig hart; grote tranen verduisterden hare ogen zo, dat zij bijkans haar werk niet doen kon. „O God!“ sprak zij, „zoudt Gij die kindertranen niet zien! Zoudt Gij zulke schouders een dwingelands juk doen dragen!“ en plaatste een arm zacht om hem heen en snikte bijkans even luid. „Wees maar stil, mijn broertje. Wij zullen uitkomen. God zal ons helpen.“ En zijn tranen wegvegende, voegde zij er hoopvol bij: „Neem die zweep en slaat de paarden, dat wij gauw weg komen.“ Een jongen laat zich gewoonlik met een zweep troosten.

De gehele vlakte was nu vol met rijtuigen en ruiters. Een dertig of veertig rijtuigen, met flinke paarden, dreven met zulk een geweld, dat de vijand hen opgaf; echter niet tevreden zijnde met die welke zij hadden, achtervolgden zij drie van hen, die de vlakte afjoegen. Niemand der vluchtelingen had een geweer, en de gewapende helden waren de bulten reeds over. De jongen, ongerust omziende, riep verschrikt: „Hier kom de khakies! Jaag Aunty! Jaag! Hulle vang ons!“ en begon onhandig de paarden opnieuw te slaan.

De krachten der arme dieren begonnen hen te begeven, en de vijand kwam al nader. „Vader! zullen wij ons van die khakies moeten laten vangen?“ riep Eva, terwijl zij zo dicht mogelijk aan het wagentje dreef. „Is hier geen enkel wapen tussen ons? Eén schot zal hen op hol zenden!“

„Nee, wat! Al die lafaards zijn weggevlucht!“ antwoordde de vader, die nu opgewonden begon te worden, dat zij zo laf waren. Zij waren nabij enige ruiters gekomen. „Mis-

schien is hier een gewapende burger," zeide de moeder hoopvol.

„Neen wat! Dat zullen wel allen arme kinders met paarden zijn," antwoordde haar echtgenoot.

„Daar is Luikes Klopper!" riep Karolina blijde, „ik ken zijn paard en hij is een man! Zou hij hen dan niet zien?"

„Cois!" riep Eva, „jaag gauw naar Luikes en zeg hij moet die vervloekte khakies schiet!"

Flinke, wilde François liet zich dit niet tweemaal zeggen en kwam met dezelfde boodschap bij Klopper aan: „Luikes! Luikes, Eva zegt, je moet die vervloekte khakies schiet! Zie! Daar kom drie!"

„Waar, Cois? Zijn het dan niet onze mensen?" vroeg hij verwonderd.

„Neen, zij vingen het konvooi. Het is zeker! Maak gauw!"

„Dit paard is te moe, Cois, ik kom van het gevecht. Geef mij gauw een van je handpaarden!" riep hij tot een van de jongens, en in een ogenblik had de dappere, jonge Klopper een vers paard bestegen en stormde hij terug. Nauweliks zagen de drie helden één Boer op hen afkomen, of — daar gaat khaki!

Het was twaalf uur geworden; de paarden waren afgemat. Twee van Mnr. De Villiers waren flauw en hij kon ze niet meer voortkrijgen. Een oude man, die een hele troep handpaarden had, gaf hem twee andere. Zij waren nu een bult over en de vijanden waren niet meer te zien, echter wisten zij dat die niet ver af waren. Stapsgewijze gingen zij voort; aan uitspannen viel niet te denken. Er waren nu acht rijtuigen bij elkander gekomen, en in het veld; niemand wist meer, waar een pad te vinden. Eindelijk kwamen zij op een spruit af, gans ondoorreisbaar! Radeloos zagen zij elkander aan. Enige ruiters waren nog achter en in angstige spanning wachtten zij op hen. Een geruime en kostbare tijd verliep, alvorens zij kwamen. Klopper wist waar de naaste drift was, omtrent twaalf mijlen van daar. „Daar is geen tijd, Oompies! Khaki kom! Klapt de paarden op!" riep hij.

Arme dieren, getrouwe paarden! Zonder kost of water van

de vroege morgen en het was twee uur. Al hun krachten inspannende, brachten zij nog met hunne verlamde leden de mensen binnen drie uren bij de gewenste drift. De magere, uitgeputte dieren van vier rytuigen konden niet meer voort, en moest men hun meesters, of liever meesteressen, halverwege aan hun lot overlaten. De drift door zijnde, reden zij nog een half uur verder. „Nu kunnen wij een weinig gerust wezen,” zei een van de ruiters tot Eva, op zijn horloge ziende. „Half zes gaat de zon onder en het is nu kwart over vijf. Nu zullen zij niet meer komen.”

„Gerust! Mijn hart klopt nog maar in mijn keel. De zon lijkt mij nog maar al te hoog. Loopt uw horloge niet misschien naar de maan?” vroeg zij met een treurig glimlachje.

„Ja, Eva,” zei Klopper tergend, „hij heeft gewoonlijk opzittijd! Maar ik denk ook, je kunt maar een beetje gerust worden. Het is al laat!”

Nauweliks waren de laatste woorden geuit, of een: Pom! pom! en met een vreselijk gekletter barstten pom-pom-bommetjes vlak voor hen; een granaat suisde over hunne hoofden, en barstte met een oorverdovend geluid op een twintig treden afstands. Enige honderden passen voor hen was een randje, dat over zijnde, waren zij veilig. De ruiters vlogen er heel spoedig over. „Jaagt, Ooms! Jaagt!” riep de jongen die bij Eva was, „jaagt Ooms! Hulle schiet ons pap!”

De paarden konden echter, ten spijt van al het drijven, niet sneller dan stapsgewijze voortkomen en — nog kwam een granaat, en — nog een pom-pom! Helaas! zij moesten de — witte vlag hijsen!

XIX.

WACHTENDE OP DE VIJAND!

Niettegenstaande de witte vlaggen, kwamen nog twee granaten en een pompom. Enige ruiters kwamen over een bult te voorschijn, en de kanonnen begonnen een andere plaats niet heel ver af te bombarderen. Er bleef hun niets over, dan de

arme, hongerige dieren uit te spannen, die reeds begonnen te grazen, terwijl zij nog aan de riemen gehouden werden. De zon was onder gegaan en mens noch dier had gedurende die dag iets te eten of te drinken gehad. Ik zag een vrouw, die eindelijk langs haar kar liep en hare flauwe paarden aandreef, totdat haar aangezicht werkelijk een blauwachtige kleur aangenomen had en haar de tong als die van een hond uit de mond hing. Ik gaf haar met mijn hand water, om het gehemelte nat te maken. *Edele Boerenvrouwen! Heldhaftige Boerenvrouwen!* En toch zijn wij slaven!

„Wij zijn nu eenmaal gevangen,” sprak de altoos zorgzame mevrouw De Villiers, „en allen hebben waarschijnlijk erge honger.....”

„Moeder,” viel Eva haar in de rede, „ik heb helemaal vergeten dat wij nog nooit vandaag gegeten hebben.”

„Ja, ik ook,” zei Karolina, „welk een korte, benauwde dag was het. Men zou zeggen dat hij zeer lang moest geweest zijn.”

„Waarlik,” antwoordde haar vader, „wij waren zo bezig met drijven en verkennen en pad zoeken, dat er geen tijd over bleef om aan eten te denken.”

Stormjagers, een stukje biltong, en een kannetje water, lauw en onsmakelik, werden te voorschijn gebracht. En onder een oorverdovend bombardement, niet ver van hen af, zaten zij te eten. Alvorens zij echter hun maal geëindigd hadden, riep François, die in angstige ongerustheid op de wagen geklommen was: „Daar komt een troepje ruiters aan! Zij komen ons zeker halen.”

Zij hadden zich overgegeven, doch zij hadden hun uiterste gedaan, zij wisten dat het eenmaal te vergeefs was nog te hopen; echter was het opnieuw horen van naderende, gehate Engelsen, voldoende om alle eetlust weg te nemen. Niemand genoot meer iets; met kloppende harten en bevende handen werden de weinige dingen samengepakt.

„Och Heer!” sprak de vader, „gij kent uw tijd. Wij moeten met Uw wil tevreden zijn.”

De moeder wies een traan uit het oog, en zeide: „Hoe

verschrikkelijk is die oorlog toch. O God! wat zal nog over Zuid Afrika komen."

Karolina, in tranen uitbarstende, zeide: „Ach, moeder, hoe hard is het te denken, onze burgers nooit weer te zullen zien, en naar het vreselijke kamp verbannen te worden. Hoe zullen wij daar klaar komen. Wij hebben zo weinig bij ons en niet eens geld. Waarom hebben wij toch niet een beetje uitgehaald!"

„Ja, vader heeft werkelijk niet meer dan vijf pond bij zich. De lieve Heer alleen weet wat van ons worden zal. O, mijn arme kleine! Hoe zul jij er leven," zei de moeder, met tranen hare kleine Martina aan het hart drukkende. Het kleine onschuldige wichtje vatte haar met de lieve, kleine handjes in het aangezicht, en kuste haar met een engelachtige, onschuldige glimlach.

„Ach, moeder," snikte Eva thans: „Nog nooit was mijn vertrouwen op God zo teleurgesteld als vandaag. Ik bad zo vurig tot Hem."

„Mijn kind, wees tevreden en blijf Hem vertrouwen. Hij verlaat de zijnen nooit. Hij alleen weet wat goed voor ons is. Wij zien maar altoos de verkeerde kant van het tapijt," troostte de vrome moeder.

Het bombarderen hield op en een hevig schieten met klein geweer begon. François was weder op de wagen geklommen, stond op zijn tenen, rekte zijn hals en tuurde overal rond; geen ruiter vertoonde zich echter aan zijn oog. „Zij kunnen immers niet zó lang in de laagte blijven," zei hij eindelijk.

Het begon te schemeren. Het schieten hield op. Geen Engelsman kwam voor de dag. „Ik zal toch niet tot morgen hier op hen wachten," sprak de vader, „zodra het donker is, span ik in en rijd voort, waarheen weet ik niet, voort, totdat zij mij vangen; maar hier blijf ik niet."

„Ja, vader, ja!" antwoordde François.

„Ja, ja," stemden allen in, en hunne ogen begonnen met nieuwe hoop te fonkelen.

„Wat zijn jullie plannen?" schreeuwde mnr. De Villiers

tot de anderen, een eindje achter hen. „Zullen wij maar niet voortrijden, zodra het donker is?”

„Ja, onze plannen zijn ook zo! Ja! ja!” riepen allen, mannen en vrouwen.

„Ja, Oom! Khaki is laat!” riep een onbedachte tor lachend.

„Hush!” riep François, die weder op de wagen was geklommen, „hier komen zes khakies aan.”

„Welk een slag! Alle hoop verijdeld! Zij komen recht op hen af, al nader en nader. Teleurstelling, neen, ik durf zeggen, wanhoop stond op ieders gelaat te lezen. Ogen, die straks zo fonkelden, waren zwaarmoedig geworden. Treurige trekken ont sierden elk aangezicht. „Het zijn Burgers,” riep mevrouw De Villiers eensklaps uit.

„Stil! mijn vrouw, waar krijg je die gedachte?” zeide haar echtgenoot waarschuwend.

Allen rekten hun ogen in de schemering derwaarts. Zij kwamen al nader. Hoop en vrees worstelden vreselik. Zij stijgen reeds af — helaas! Zij zijn in het gehate khaki uniform gekleed. Het allerlaatste vonkje van hoop doofde uit. „God dank! het zijn Burgers! Ziet het Vrijstaatsse wapen op hun hoed daar!” riep Eva verrukt, en vloog naar een oude, onbekende man en kuste die met dankbare tranen.

Karolina en haar moeder volgden haar voorbeeld, en van vreugde lachten en weenden zij te gelijk. Die burgers verhaalden, dat zij met hun tien in een sloot in de spruit waren, en toen omtrent dertig Engelsen aankwamen, waarschijnlijk met het doel om hen te halen, openden zij het vuur, en dientengevolge werden zij geducht gebombardeerd. Zij zaten echter veilig verschanst hen uit te lachen. En toen het donker werd, trok khaki in goede orde terug. De anderen waren gegaan om die vluchtelingen, welker paarden ingaven, ook uit te brengen. Vroeg de volgende middag kwamen zij bij het konvooi, dat nog maar vijftig rijtuigen telde, aan. Met gelukwensen en vele tergachtige aanmerkingen, zoals: Welkom terug „Handsuppers?” Wie heeft 't eerst „gehandsup?” „Wiens voor-schoot was het?”

„Haykona! Handsup! — Khaki is laat!” riep de tor nu — weder veilig zijnde, in pochtende tonen.

De jongen welke met Eva ontkwam, die Frederik Nell heette, zocht echter te vergeefs naar zijn moeder. De Engelse kolonnes waren eindelijk verdwenen, en allen keerden, na nog vijftien dagen rondgevlucht te hebben, huiswaarts. Zij vonden hun woningen wel geplunderd, maar nog niet verwoest.

XX

EEN BITTERE SCHEIDING.

Drie weken later deed kanongebulder in de verte ieder een bedenkelijk gezicht zetten. Mevrouw De Villiers lag ernstig krank. De vijand kwam al nader. De burgers moesten weg. Celijk voorheen, bleven zij in huis en hoopten ook ditmaal te ontkomen. François en Frederik, die grote vrienden waren geworden, hielden zich bezig met door de vensters te loeren. De anderen waren zo met kommer en zorg voor de lieve moeder vervuld, dat er geen plaats voor overige kommernissen bleef. François, verstandig genoeg, riep Eva in de eetkamer, en vertelde haar met een bezorgd gelaat en waarschuwend gebaren, dat overal op de werf Engelsen waren. Die voorzorgen, voor zijn moeder genomen, waren echter vruchteloos. Terwijl hij nog sprak, sloeg een soldaat het venster harer kamer aan stukken. Een tweede zond hen de ruiten bijna in het gezicht. Met zijn geweerkolf sloeg een derde de achterdeur zo hevig, dat de spaanders naar binnen vlogen. „Maak toch als je blief niet zulk een geraas,” riep Eva, bleek van ontsteltenis door het venster.

„Waarvoor sluit je jezelf in huis op?” riep hij bars.

„Wij sluiten ons niet op. Mijn moeder is ziek. Wij zijn bezig haar te verplegen. En wat kunnen wij buitenshuis doen?”

„Hoeveel personen zijn jelui hier?” vroeg hij, zonder

enige acht op hare verontschuldiging te geven. „Je moet je gereed maken. Wij zullen jelui vanmiddag komen halen.” En hij stapte zonder ceremonie het huis binnen.

„Wij kunnen niet gaan. Mijn moeder is te ziek,” protesteerde zij.

„O, dat zal wel niet zo erg zijn. Ik veronderstel, het is weder een voorgewend ziekte volgens de sluwe manieren van de Boeren,” sprak hij beledigend.

Ondertussen waren zij overal het huis door. Niets kon hen bewegen van hun boze voornemens af te zien. Laat in de middag kwam een patrouille met een dokter en een kale ossewagen terug. De dokter verklaarde, dat zij bronchitis in de ergste graad had. „Wij kunnen dit hele Boerenest niet hier laten,” zeide de kapitein.

„Zij zal sterven als je haar een nacht in de open lucht brengt. Ik weet niet wat te doen,” sprak de dokter schouderophalend.

„Wel, dat kan — ik niet helpen. Het is — oorlog!” antwoordde de wrede kapitein.

„Jij het niet helpen!” riep de dokter verontwaardigd. „Als zij sterft — zal — ik — jou voor moord opbrengen.”

„De dokter zegt,” zeide hij tot mnr. De Villiers, „dat uw vrouw te ziek is om haar te vervoeren. Ik zal genadiglijk met jelui handelen. Een van de jongens, en jezelf, kunnen met je vrouw thuis blijven. Over veertien dagen zal zij wel gezond of dood zijn, dan komen wij terug en zullen allen meenemen. De twee meisjes en een jongen moeten met ons.”

Als door een slag getroffen, kon hij bijna geen woorden vinden. „Meen je dat ik mijn tedere dochters van hun stervende moeder met jelui moet laten gaan? Dat is immers onmogelijk!”

„De order is eenmaal zo!” was het korte, besliste, onmenselijke antwoord.

„Die zwakke meisjes kunnen niemand leed doen. Laat hen maar hier om hun zieke moeder te verzorgen en te troosten. Alsjeblieft, mijnheer? Wees toch niet zo hard,” pleitte de liefhebbende vader.

„Het wordt laat. 't Is beter hen de nodige dingen te helpen inpakken. Uw spreken zal toch niets baten,” kreeg hij ten antwoord.

„Dan moet je mij ook nemen, kapitein,” zei mevrouw De Villiers met een zwakke stem. „Indien wij niet allen kunnen blijven, neem ons dan alsjeblieft allen. Ik kan onmogelijk in zulke omstandigheden van mijn dochters scheiden. Breek een zwakke moeder het hart toch niet.”

„De dokter zegt, dat je in de open lucht sterven zult.”

„Of ik in de open lucht sterf, of van een gebroken hart, is één dood. O! kapitein, scheidt mij om Godswil van mijne dochters niet?”

„Ik kan het niet helpen. Het is order. Er is geen tijd meer. Maak spoed,” kwam het wrede bevel.

„Als je ons niet allen nemen wilt, dan blijven wij allen,” sprak de vader beslist, wiens wil nog altoos wet was. Arme man, hij vergat zijn tegenwoordige zwakke toestand.

„Daar zal ik jou niet naar vragen!” schreeuwde de woest-aard en beval zijn soldaten naar de kamers der meisjes te gaan en alle beddegoed en trommels op de wagen te werpen.

In spijt van de smekingen der zwakke, zieke moeder, de tranen der meisjes en het snikken der jongens, bleef de ellending zo hard als marmer, zo onbeweeglik als een rots.

De arme Eva—trotse Eva, die nog nooit haar gevoelens door een vijand had laten zien, viel voor hem op hare knieën neder, nam zijne voor haar afschuwelijke hand in de hare, zag met haar bekoorlike ogen naar hem op, tranen stortende tot op zijn schoenen, en smeekte hem om genade. Hij was nog een jongman, en als er een greintje menselijk gevoel bij hem ware geweest, moest haar schoonheid en onschuldige zwakheid hem bewogen hebben.

„Mijnheer,” zo sprak zij in zijn eigen taal ten laatste: „Hebt gij een moeder? Hebt gij zusters? Hebt gij een menselijk wezen dat gij bemint? Denk aan hen! Denk, dat gij een zieke beminde zo in een wildernis moest achterlaten. Die slag zal haar doden en wie — wie zal haar begraven! Was u nog nooit ziek? Hoe zal mijn ongelukkige moeder, wanneer zij

vannacht door pijnen wakend gehouden wordt, de dubbele smart aan haar hart kunnen dragen! Om Godswil, wees genadig! Gij Engelsen beroemt u de meest christelike natie ter wereld te zijn. Toont dat gijlieden die naam waardig zijt. Toon gij persoonlijk, dat gij een grootmoedig man zijt! Een edele zoon, op wie Engeland trots kan zijn — een held, die de tranen van vrouwen; de tranen van een bedroefde dochter voor haar stervende moeder eerbiedigt. Ga naar uw bevelhebber terug en zeg dat gij niet zulk een gemene lafaard zijt om weniende vrouwen van elkander te scheuren. Welk nadeel zouden — wij — twee zwakke, hulpeloze meisjes, aan het machtige Britse leger kunnen doen?"

„Jelui blijft hier om de Boeren te assisteren,” antwoordde hij onbewegelijk.

„Wij hebben niets. Waarmede zullen wij hen assisteren?"

„Maakt dat jelui nu op de wagen komt! De goederen zijn er reeds op, of ik zal jelui er door kaffers laten opbrengen!” riep de onmens op ruwe toon.

„Hebt gij geen hart?" zei Karolina met snikken. „Zult gij ons waarlijk wegnemen? Welk kwaad zullen wij toch kunnen doen?"

„Je zult de Boeren kost geven,” was het belachelike antwoord.

„Wij hebben maar weinig voor ons zelf,” antwoordde zij, en was bevreesd te zeggen, „dat brachten zij ons.”

„Al hebt gij slechts mielies gekookt en de Boeren komen hier, dan zult gij hun ongetwijfeld ook geven. Niet waar?"

„Niettegenstaande dat, zullen de Boeren voor hen zelf mielies koken,” antwoordde zij.

„Geen onzin meer! Groet uw familie!” Welk een bevel. Wie kan de gevoelens dier harten beschrijven?

„Wij zijn immers niet beter dan anderen,” zei moedige Eva, haar betraande ogen afdrogende. „Hoeveel zoons verlieten stervende moeders? Hoeveel duizende vrouwen zijn reeds lang in kampen!

„Wij zijn echter zwakke meisjes, Eva, en moeder is zo ziek,” snikte arme Karolina. „O God! Welk een bittere kelk!”

„Frikkie,” zei Eva, „ik kan François toch ook niet van arme tante wegnemen. En zij zeggen, één moet mee. Je moet maar gaan, mijn jongen. Misschien krijgen wij je mama daar. Laten wij maar gaan. God zal ook daar voor ons zorgen.” En, ondanks alle pogingen, barstten zij in een nieuwe vloed van tranen uit.

„Ja, Aunty Eva. Ach! Arme Tante!” zei het kind, haar hand, die zij op zijn hoofdje gelegd had, tussen zijn beide handen nemende, schreide hij grote tranen.

Zij konden niets zeggen. Zij konden slechts wenen. Ware vreugd en innige smart kennen geen woorden.

„Maak haast! Jelui hebben mij nu lang genoeg opgehouden!” riep de onbarmhartige kapitein.

Karolina scheurde zich los en vloog in de armen van haar vader, zij was zijn geliefkoosd kind. „Vader, beste vader! Mijn dierbare vader! Die mij nooit iets ontzegd hebt,” snikte zij.

Hij omhelsde haar met de ene en Eva met de andere arm. Tranen rolden langs zijn eerbiedwaardige grijze baard. „O, mijn kinders!... Mijn lieve, zoete kinders!” sprak hij gebroken. „Ach... liever zie ik jelui... naar het graf dragen, dan, dan... alzo wegvoeren!”

„Neen, vader! Beste vader!” zei de moedige Eva. „Van het graf is geen herkomen... Wees niet zo bedroefd. God is immers overal.”

„O! Mijn God! Het is te hard!” schreide de liefhebbende, tedere moeder.

„Wees getroost, lieve moeder. Wij zullen weglopen en weder tot u komen,” fluisterde Karolina, haar nogmaals omhelzende.

„O, neen, mijn kind. Doe dat niet. Stel je niet in groter gevaar. Blijf op God vertrouwen. Hij kan jelui bewaren. Blijf altoos goed en eerlijk, mijn kinders!” sprak zij ten laatste tot beiden met snikken.

„Ach, liefste moeder! Wie zal voor u zorgen. O, ik ben zo bekommerd. God blijve met u!” zei Eva, haar wenend met een angstig voorgevoel herhaaldelijk kussende.

„Maak niet zulk een bloedig geraas!” riep de onmens op ruwe toon. „Maak dat jelui nu eenmaal op de wagen komt.”

Arme Frikkie stak de zieke nu bevend zijn handje toe. „Ach, mijn arme weesknaap!” barstte zij opnieuw in een vloed van tranen uit. „Moet ik van jou ook scheiden? Ik dacht altoos je moeder te zullen blijven... totdat ik je persoonlijk aan je familie zou kunnen afgeven. Kinders, zorgt voor hem!... Verstoot hem nooit!”

Nog een laatste kus. Nog een laatste omhelzing, en de moedige drie bannelingen sprongen op de ruwe, kale ossewaggen. „Vaarwel! Lieve ouders! Bidt voor ons! Beste groete en wensen voor onze getrouwe Broeders!” riepen zij met in tranen gesmoorde stemmen.

François, die biezonder aan zijn zusters gehecht was, stond achter de wagen en hield in elke hand een van de hunne. „Mijne zusters! Mijn dierbare zusters!... Mijn arme zusters!” was het enige, dat hij snikkend spreken kon.

De getrouwe Griet greep eerst een hand van Karolina en toen van Eva, en terwijl tranen langs haar zwarte wangen afbiggelden, zei zij: „Ik sal ver ou nooi mooi oppas. En ver klein Martina oek. Mij Nonnies! Ach! mij nonnies! Ik wil graag met julle saam gaan; maar ons kan nie almal ver ou Nooi weg gooi nie!”

Op een galop dreven de kaffers de ossen voort en — daar gingen zij! Enige minuten en het laatste van de geliefde, deftige woning en dierbare bloedverwanten was reeds uit hun ogen verdwenen. Aan weerszijden van de weg kwamen vlammen al nader. Bijkans in de rook verstikkende, kwamen zij voorbij een woning, welke in lichtelaaie vlam stond ... alleen arme, hulpeloze kinderen, te midden van vijftig gewapende Tommies, verborgen hun aangezichten in hun handen en begonnen opnieuw te wenen.

ONDER DE VIJAND.

Zij kwamen niet bij het konvooi, voordat het stikdonker was. Hun wagen werd langs die van een vrouw getrokken. Een tentwagen met zeil werd gebracht en hunne goederen overgepakt. Waarlijk meer dan zij verwacht hadden. Mevrouw Rautenbach, zo heette de vrouw, die voor hen een vreemdeling was, haar dochter en drie zoontjes, waren de enige gevangenen aldaar. Een soldaat bracht hen enige harde, droge „biscuits” (klinkers door de boeren genoemd) en een blikje marmelade.

Geen van beiden deed gedurende de lange nacht een oog dicht. Hun gedachten waren in chaos, hun harten verscheurd, hun zenuwen gans ontsteld. De zon rees, rood als weerkaatste zij het bloed, gedurende de laatste tijd in Zuid Afrika gestort. Een kille zuidewind woei over de kale, zwart gebrande velden. Met een onbeschrijfelijk gevoel van verdriet, stonden zij vroeg reeds gekleed langs de wagen. Ruwe kaffers waren overal bezig wagens in te spannen. Vuile Tommies zadelden paarden en maakten voor de tocht gereed. Hier en daar verscheen een net geklede officier. Een niet zeer gering aantal Boeren (Vrijstaters), waren druk bezig om het konvooi in gereedheid te krijgen. „Transport Conductors” werden die genoemd en—zij meenden recht van hart te zijn. Eindelijk was alles gereed en moesten zij op die tragiese tocht vort. Te tien uur werd reeds gekampeerd. De „Provost Marshal,” een net geklede, kleine, rode Engelsman, Engelsman in elke zin van het woord: partantig, praalziek, formeel, kwam bij de vrouwenwagens. „Ik kwam om uw namen op te schrijven,” zeide hij tot Karolina. „Je kunt om elf uur om je rantsoen zenden.”

„Dank u. Kunt u mij als 't u blijft zeggen: wie is opperbevelhebber van dit konvooi?” vroeg zij.

„Colonel Copeman,” kreeg zij ten antwoord.

„Mijn zuster en ik willen hem gaarne spreken. Zouden wij hem nu kunnen zien?”

„Ik veronderstel zo. En wat wilt ge eigenlijk van hem heb-

ben? Ik ben „Provost Marshal!” antwoordde hij op verheven toon, zoals Washington's korporaal.

„Het spijt mij u lastig te vallen; maar ik wil gaarne mijn verzoek persoonlijk tot hem richten. Wilt u zo vriendelijk zijn hem te vragen of, en wanneer ik hem spreken mag?”

„O, ja, wat is er juffrouw?” vroeg hij vriendelijker aan mej. Rautenbach, die jammerlik begon te wenen.

„Zie daar! Die wreedheid!” antwoordde zij, op een troep arme schapen wijzende, die vlak achter hun wagens door kaffers en tommies vastgekeerd en onbarmhartig met bajonetten doodgestoken of geslagen werden. Met de kolven hunner geweren sloegen zij sommigen de heupen in.

Hij was werkelijk beleefd genoeg hen te bevelen hun wreedheden elders uit te voeren, en de wagentrijver te zenden om voor hen (de vrouwen) van die schapen te slachten, zoveel zij verlangden. Die arme dieren werden allen afgemaakt. Terwijl zij bezig waren het vlees te bewerken, kwam de Kolonel, vergezeld van een Boer, die als tolk diende. „Waar is mej. De Villiers?” vroeg die.

„Ik ben het,” antwoordde Eva, van haar ongewoon werk opziende.

„Vraag haar, wat zij van mij hebben wil,” sprak hij op verheven toon tot de Boer-khaki.

„Ik zou zeer gaarne van uzelf weten, Kolonel,” antwoordde zij in vloeiend Engels, voordat meneer de tolk een kans had, „of gij, de opperbevelhebber van een beschaafd Engels konvooi, bewust zijt van de zaak, dat wij, twee meisjes, zonder enige reden, en ondanks het bidden en smeken, van het huisgezin, van een zieke moeder weggescheurd werden?”

Hij begon met het gewone, lange Engelse: „Wel', ik gaf bevel uw familie te vervoeren. En toen mij gezegd werd dat iemand ziek was, zond ik de dokter en beval dat, indien hij de zieke niet voor de reis bekwaam vond, om dan een paar personen bij haar te laten. Eigenlijk was het niet mijn doel u van uw zieke moeder te — scheuren! zo als u aanmerkte.”

„Dan ben ik inderdaad jammer u lastig gevallen te hebben

Kolonel; want daar het uw bevel was, op wie zal ik mij kunnen beroepen."

„Als ik geweten had dat u niet gaarne wilde komen, zou ik u daar gelaten hebben." Schandelijke leugens.

„Maar kunt gij niet begrijpen, dat geen dochter ter wereld haar kranke moeder verlaten zou?"

„Ziet u. Het is mijn daagelijks werk. Ik gaf er niet zo veel acht op." antwoordde hij met een ongevoelig glimlachje; zich niet schamende te erkennen, dat zijn dagelijks werk was, weerloze vrouwen en kinderen als bannelingen weg te voeren. „Het spijt mij," hervatte hij, „maar ik weet nu werkelijk niet wat te doen."

„Ik weet!" riep arme Eva, terwijl nieuwe hoop in haar ogen vonkelde. „Laat ons slechts hier, en wij zullen onze weg wel huiswaarts vinden! Als 't u blijft, mijnheer?"

„Nee! Nee! Ik mag u niet zo onbeschermd hier laten. Het is omtrent achttien mijlen van hier. Niet waar?"

Haar ogen waren naar de grond geslagen en haar gemoed was zo vol, dat zij niet durfde opzien. Zij knikte slechts met het hoofd toestemmend.

„Ik heb geen tijd hier te vertoeven en kan ook geen patrouille missen, anders kon ik u terugzenden," sprak hij met voor-gewende heiligheid.

Trouwe dochter! Nog een laatste poging wilde zij aanwenden en hare ogen smekend naar hem opslaande, kon zij haar grote tranen niet weerhouden. „Geef ons slechts een van de slechtste open karren, een van de vele nutteloze hier, en twee magere, voor u onbruikbare paarden, en wij zullen zelve teruggaan?"

„Maar ziet u! Wij hebben order gekregen, geen rijtuig van enige aard, noch paard in de handen der Boeren te laten komen." Dat was te veel van de grootmoedigheid van onze held gevergd!

De allerlaatste hoop dus verijdeld, moesten zij de volgende dag maar tien mijlen verder voort — voort van de geliefde, zieke moeder — voort van de oude woning — voort, waarheen wisten zij niet.

Enige dagen later trachtte Eva, flink door Frikkie geholpen, een vuur aan brand te krijgen. Haar zachte handen waren aan geen ruw werk gewoon en in weerwil van haar moedig streven, kon zij nu en dan een traan niet weerhouden. „And how do you enjoy your trip? Miss De Villiers” (Een hoe bevalt uw uitstapje u?), vroeg haar de Provoost-Generaal op vriendelijke toon, waarschijnlijk om aan het spreken te komen.

„Een treurig uitstapje voorwaar!” antwoordde zij met be-
traande ogen. „Hoe zou u een uitstapje naar uw gevangenis vinden?”

„Gevangenis!” riep hij verbaasd, „gij gaat immers naar geen gevangenis; slechts naar een „Refugee Camp”.”

„Ik ben geen „refugee” (vluchteling) mijnheer! Ik ben met geweld, en met uiterst geweld weggevoerd!”

„Je moet maar trachten het beste van een slecht ding te maken. Oorlog is oorlog. Het zal niet lang meer duren. De Boeren kunnen niet lang meer volhouden. Er zijn nu slechts nog enkele misleide Guerilla benden.”

„Kent gij ons devies?” vroeg zij. Hij schudde het hoofd ontkennend. „Geduld en moed.” „Zij zullen nog lang geduldig volhouden. En uw: „Dieu et mon droit” — wat betekent dat?” vroeg zij weder met een veelbetekenende blik.

„Voor God en recht,” antwoordde hij met een trotse beweging van het hoofd.

„O! Is dat het!” riep zij spottend met voorgewende verbazing. „Ik dacht altoos het betekende: „Macht is recht!”

„Maar beminnen de Boeren hun vrouwen dan niet?” vroeg hij, het onderwerp veranderende. „Wij dachten dat zij opgeven zouden indien wij hun vrouwen wegnamen.”

„Juist omdat zij hun families oprecht beminnen, willen zij alles opofferen, teneinde hen voor vreemde overheersing te bewaren.”

„Ik wonder,” zeide hij, „als wij b.v. een groot vuur zouden maken en de vrouwen en kinderen daarin werpen. of zij dan zouden opgeven.”

„Maak een groot vuur en gooi al die ver... I.Y. daarin, zodat zij De Wet niet altoos met alles wat hij nodig heeft kun-

nen voorzien. Dan zal de oorlog gauwer tot een einde komen!" riep een Kolonialer, hen voorbij lopende, in 't Hollands. Mijnheer de Provoost-Generaal verstond er natuurlijk niets van.

Enige dagen later werd gekampeerd na nauweliks een mijl getrokken te hebben. Alles was in rep en roer, eindelijk trokken 300 ruiters met twee kanonnen uit. Tegen de namiddag kwamen zij binnen en de vrouwen dichtbij passerende, riep een van de officieren hen toe: „Wij hebben een hele boel Boeren gevangen! Jelui zult gezelschap krijgen. Zij zullen straks komen!"

„Na lang gewacht te hebben, kwamen de gevangenen, bestaande uit: Vijf vrouwen, enige kinderen — twee gewonde burgers en twee ambulance karren met de dokter en zijn assistent. Dat was de grote vangst.

„Wij zullen morgen bij het spoorwegstation komen. Wij zijn van plan daar een concert te geven," zei diezelfde Kapitein de volgende morgen tot Eva.

„Ja, als er maar niet weer een Boeren ambulans voor is om ons een hele dag op te houden," antwoordde zij recht droog.

Bij het station gekomen, werden zij met hunne goederen op het platform afgezet. De wachtkamer werd tot een Staf Officierskantoor ingericht. Het werd avond. En vol kommer (arme vrouwen, Engeland's slachtoffers) richtten zij hun ogen naar zware wolken in het westen. Een bijtende zuidewind blies hun scherp in het aangezicht. Tegen negen uur vielen reeds enkele regendroppels, en de kleinen begonnen jammerlik van koude te schreien. Een Kanadees was barmhartig genoeg hun een zeil te brengen. Door hun goederen op vier hopen te stapelen, en het zeil er over te trekken, kregen zij enigszins een beschutting gereed. Hieronder kropen zij allen en brachten de nacht wakend, in onbeschrijfelijke ellende door. Enige flauwe zonnestralen braken te tien uur in de morgen door. Aangrijpend was het de rampzalige kinderen, bibberende van koude, sommigen door en door nat, om brood en melk te horen schreien. Hun goederen werden eindelijk op open of vee-spoorwagens geladen en zij zelve moesten er ook in.

Onze vrienden en mevrouw Rautenbach, kregen een open

wagen, morsig, nat en koud. Te Bloemfontein werden zij als vee opgesloten, en gedurende de nacht op het station gelaten. Geduldig, zonder avondeten, behalve klinkers, spreidden zij hun bedden en vlijden zich met een gerust geweten, ofschoon smartvolle harten, neder.

De volgende morgen waren zij vroeg reeds gekleed. Karolina stond treurig, te denken: hoe zij vroeger die stad bezocht had; hoe zij haar gelukkige schooljaren daar sleet en wat haar tegenwoordige toestand was. Een man, in Engelse uniform gekleed, wandelde haar voorbij. Met eens kreeg hij haar in het oog en keerde zich om. „Good morning Miss De Villiers! You here! Indeed!” riep hij verwonderd, met een welbekende stem.

„Ja. En kun je vandat de Engelsen in het land en jezelf in Engelse kleren bent, geen Hollands meer spreken, menr. Van Zijl?” antwoordde zij op scherp verwijtende toon, terwijl zij zijn uitgestoken hand koud aannam.

„Ach! Lina, waarom zou je nu zo hard op mij zijn. Voor de oorlog sprak je ook Engels en vele anderen,” antwoordde hij op intieme wijze. Hij was een oude schoolvriend van haar.

„Ja, ik sprak in school ook Engels, omdat ik het leren moest. Je weet echter dat ik nooit tot die klasse behoord heb, die zo gaarne hun gesprekken met Engels vermengen. En te meer nu wij zo door die oorlog moeten lijden.”

„Ach, het is jelui eigen schuld. Ik heb nog geen moeilijkheid. Mijn vee is veilig in de Kolonie. Toen de Boeren nog een beetje sterk waren vocht ik mee. Zodra Bloemfontein echter genomen was, was ik gelukkig niet zo onnozel en dwaas om mij verder door hen te laten misleiden. Ik voegde mij eenvoudig maar aan de sterkere zijde en maak tegelijker tijd een beetje geld. Maar — neen! Nu willen jelui met Oom Paul en De Wet mee! Aan het einde zullen die grote mannen weten hoe zich te redden. En dat andere gedeelte — die zo mooi President en Generaal speelden, blijven in de modder zitten!”

„Phill! schaam je je niet zulke taal te spreken? Jij! Die een van de grootste „lawaai makers” was, op 't punt van nationaliteit en Engelsen uit het land drijven!”

„Oh! But circumstances alter cases! And this young lady is your sister, I suppose. You didn't introduce me even, Carolina." (O! Maar omstandigheden veranderen zaken! En deze jonge dame is, veronderstel ik, uw zuster. Gij introduceerde mij niet eens, Karolina.)

„Only equals are to be introduced, Sir! And as I belong to the idiots true to the Republican Presidents and Generals, we are no equals!" (Men behoort slechts bij zijns gelijken geïntroduceerd te worden. En daar ik tot die onnozele getrouwen aan de Republikeinse Presidenten en Generaals behoer, zijn wij geen gelijken!), zeide Eva spottend, keerde hem haar rug toe en begon met Bettie, de dochter van mevrouw Rautenbach, te spreken.

„Uw zuster is een ware patriot! Hm! And yet she spoke English to me," zei hij tot Karolina.

„Zij dacht zeker, daar je zo gaarne Engels spreekt, dat je haar anders niet wel verstaan zou."

„Ach! Carolina! Moet nu ook niet beginnen te spotten, laat al de oude politieke kwesties maar blijven. Wil je niet een kopje koffie drinken? Je hebt zeker nog niets gehad van ochtend."

Toen hij met een presenteerblad met koffie kwam, dat aan Karolina gaf om aan allen op de wagen een kopje koffie te presenteren, schudde Eva slechts het hoofd! „Oh! Drink je geen koffie, Miss? Would you like a cup of tea?" vroeg hij beleefd.

„Nee, dank u, ook geen tee," was het korte antwoord.

„Waarom niet? Ik weet niet wat anders u zo vroeg in de morgen aan te bieden. Een kopje cocoa dan?"

„Ik drink koffie, dank u; maar ik ben bevreesd dat ik altoos de smaak van bloed zal behouden.

„Wat? De smaak van bloed? Er is geen bloed in. Het schijnt maar zo rood tegen de morgenzon."

„En wat van uw handen zo druipend van broederbloed! En uw geld — zo verkleurd door vrouwen- en kindertranen!" zei zij, hem met doordringende blikken aanziende.

Hij verliet hen onmiddellijk, zonder een woord te zeggen.

Het algemeen zachte Afrikaander hart was nog geen onbewe-
gelijke rots geworden, ofschoon de conscientie als met een
brandijzer was toegeschrœefd.

Hierna kwam een vuile Tommie en zei medelijdend :
„Poor women ! I am so sorry for you !” en vroeg of hij niet
voor hen koffie mocht brengen. Allen bedankten, behalve de
zonderlinge Eva; die zei zeer vriendelik, dat zij gaarne een
kopje hebben wilde.

Tegen twaalf uur stoomden zij eindelijk langzaam voort. Op
weg kwamen verscheiden concentratiekampen in het gezicht.
Zij bleken echter niet voor die bestemd te zijn. Eindelijk wer-
den zij nogmaals op een platform afgezet, hun goederen
op twee ossewagens geladen, zij moesten er allen ook op, en
alzo kwamen zij laat in de avond in het gevreesde concentratie-
kamp aan.

XXII.

HET CONCENTRATIEKAMP.

Millioenen sterren flikkerden aan een onbewolkte hemel en
door hun flauwe schemering verlicht, konden onze vrienden
enige passen om zich heen tenten en een gewoel van mensen
bespeuren. Hun goederen waren op één hoop dooreen gemengd
of geworpen. „Nu zijn wij eindelijk onder de blote hemel,”
zei Eva met een zucht.

„Wij bleven er veertien dagen onder en werden meer dan
eens door en door nat geregend of versmachtten van hitte on-
der de hete zonnestrallen. „Mijn vriendinnen, ik hoop, het zal
u beter gaan,” zei een jonge vrouw, in zwaar rouwgewaad
gekleed, op simpatieke toon en stak ons de hand toe.

„Mijn lieve mens ! Hoe gaat het hier toe ? Hoe leven jelui
in deze plaats ?” vroeg Eva, haar hand nemende.

„Wij leven moeilijk, inderdaad ! Het gaat ons zeer treurig.
De mensen sterven veel. Ik heb in de laatste veertien dagen

twee zusters en mijn lieve man naar het graf zien dragen!" antwoordde zij, en begon te wenen. „Wanneer men zich in deze treurige plaats bevindt, is het beste wat men doen kan om zich voor de eeuwigheid gereed te houden! Hele huisgezinnen zijn reeds hier uitgestorven of enige hulpeloze kinderen overgebleven."

Eva sidderde bij het horen van deze woorden. Zij was zo jong, zij had slechts nog het goede der aarde genoten. Zij kende geen droefenis, behalve die welke de oorlog aanbracht. Na veel moeite waren eindelijk alle bedden gespreid.

„Wij kunnen ons niet ontkleden hier in 't open veld, en hoe zullen wij ons morgen om 's Hemels naam voor deze schaar van mensen weder kunnen aankleden!" zei Karolina zwaarmoedig en kroop zelfs met de schoenen aan onder de kombeersen.

„Wie dacht ooit dat een dochter van Piet Villiers zo ver zou komen," zuchtte arme Eva, die in geen ongemakkelijk bed slapen kon en zeer trots op haar naam en haar afkomst was. Een zuidewind stak eensklaps op, dreef hen het stof in de ogen en drong met geweld onder en door de kombeersen, en bracht hen koude rillingen over de leden. Tegen middernacht ging de wind liggen en een zware vorst viel. Het was Juli, het hart van de Afrikaanse winter. O! die lange, bittere koude Julie-nachten van een concentratiekamp! Bittere ondervinding!

De zon begon haar eerste, gewenste, rode stralen te vertonen. De tenten stonden eentonig in lange rijen, hier en daar door een kleine zeilenhut afgebroken. Duizenden kleine rookpilaartjes stegen plechtig naar omhoog, want bijna bij iedere tent was een verkleumd uitziend kind of een armzalig geklede vrouw zwaarmoedig bezig, met weinig brandstof, een keteltje water te koken. Met dit laatste vonden wij ook onze Karolina bezig. De vorst lag overal wit en maakte de voeten erg koud. Eva en Bettie waren gaan water halen. Zij volgden een kind met emmers, dat hen tot bij een rivier geleidde, bijkans een kwartmijl afstands. Met gevulde emmers de steile, hoge en dik met zand bezaaide rivierwal uit zijnde, wierpen zij een deel van het water uit en vervolgden hun moeilijke weg; alvorens

zij echter boven waren, moesten zij uitgeput weder rusten. Arme tere meisjes. Geen van beiden droeg ooit een emmer water op effen grond. „Ach! Eva, hoe komen wij ooit nog die lange weg over! Ik ben nu al zo moe,” sprak haar vriendin, met een zucht de emmer neerzettende, terwijl tranen haar ogen vulden.

Het was twaalf uur geworden, maar niemand van de autoriteiten kwam echter. Zonder huis, haard of vriend, lagen zij daar in 't open veld. Een broeder van Mevrouw Rautenbach hoorde van haar. Van hem vernamen zij, dat zij hun namen bij het kosthuis moesten gaan opgeven. Geen gemakkelijke taak was dit voor onze gentiele, trotse vrienden. Ieder huisgezin kreeg toen een kaartje met het getal der leden. Dat moesten zij vertonen om hun rantsoen te krijgen. Mevrouw Rautenbach's broeder verwachtte zijn vrouw van een ander kamp en had diensvolgens een tent voor haar gekregen en gereed gemaakt. Zij arriveerde echter nog niet en hij stond die goedgunstig aan onze vrienden af. „O, welk een kleine ruimte. Hoe zullen wij onze dagen in zulk een armzalige woning kunnen doorbrengen,” zuchtte Karolina, in een gewone Engelse „belltent” rondziende.

„Houd moed, Miss Villiers! Wij dachten allen zo, men wordt er aan gewoon,” sprak een vreemde vriend bemoedigend.

„En hoeveel mensen krijgen nog zulk een tent?” vroeg Bettie Rautenbach treurig.

„Niet minder dan zeven. Daarom gaf ik ze ook aan Miss Villiers. Anders stoppen zij misschien een van de andere huisgezinnen, die jelui niet verlangen, bij jelui in.”

„Goede hemel, oom! Dat is immers ondragelijk!” riep Bettie verslagen.

„Dat is niet het enigste ondragelijke ding dat men hier ondervindt,” antwoordde haar oom.

Op de negende dag kwam mevrouw Rautenbach's schoonzuster met zeven kinderen. Nogmaals waren zij op de vlakte. Hun aanzoeken om tenten waren vruchteloos. Met een bezwaard hart moest arme Eva nogmaals naar het kantoor. Zij,

die zo gewoon was alles maar te hebben, moest een verfoeide vijand om een tent gaan bedelen. Toen zij binnen kwam, vroeg een ellendige Republikeinse, of liever Mak-Engelsman, zoals wij die noemden, haar met minachting: „Niggie, wat wil jij heh?”

„Is dit niet het kamp-kantoor?” beantwoordde zij zijn vraag.

„Ja. En wat?” kreeg zij spottend ten antwoord.

„Het bloed kookte haar in de aderen. Zij had echter al geleerd om te zwijgen. Zij kon ten volle realiseren dat zij — Eva de Villiers — een gevangene was, en zeide, diep beledigd voelende: „Ik kwam om de nieuwe Superintendent te zien!”

Zij werd naar een tafel, om welke drie personen zaten, verwezen. Niemand zag van zijn boeken op. „Mag ik de Superintendent spreken, mijnheer?” zeide zij in het Engels.

Een man van middelbare leeftijd, met een gelaat welks rimpels zijn jaren ver vooruit waren, grijze knevel, sluwe, woeste, kleine blauwe ogen, in welke wreedheid en dronkenschap te lezen stond, zag nors op met slechts het woord: „Ja,” en vervolgde zijn werk. Zij vroeg hem beleefd om een tent.

„O, zodra de tenten komen, zult gij er een hebben. Gij zult wel zo lang een of ander vriend krijgen om u in te nemen,” zeide hij onverschillig, niet eens opziende.

„Wij zijn hier onbekend. Onze goederen zijn al negen dagen buiten. En onze enige vrienden zijn nu weder met ons op de vlakte. Wij kunnen onmogelijk in dit kille, stormachtige weer onder de blote hemel liggen. Het is zeer hard, mijnheer! Zelfs een Afrikaanse meerkat heeft een hol!” zeide zij.

„Gij hebt nog zo lang een tent gehad. Anderen hadden niets,” antwoordde hij ongevoelig en bromde iets omtrent: „Your people”, de burgers menende. Zij kon niet meer verdragen, viel hem in de rede met „Goede morgen,” en verliet het kantoor.

XXII.

EEN ZONDERLINGE ONTMOETING.

Enige dagen later werd een aantal tenten ellendig door twee kaffers opgeslagen, onder toezicht van een Boer, wiens zoon een „Burgher Police” was. Heel spoedig had elke tent een meesteres. Nauweliks was de laatste pen ingedreven, of een vrouw sprong met een graaf binnen en spitte het gras uit, ten einde een soort van vloer te maken. Dat noemden zij schertsend „geproklameerd”. Soms vielen er nogal heftige geschillen voor omtrent een tweede proklamatie. Met hun zachte handen hadden Karolina en Eva eindelijk hun vloer gelijk geschoffeld. Zij waren aan geen ruw werk gewoon. Nu zij het echter moesten doen, pakten zij het moedig aan. Een diamant kan even goed de hardste klip boren, het fijnste glas snijden, als prikken in een konigskroon. „Nu moeten wij water krijgen,” zei Karolina met een bezweet aangezicht.

„Ja, maar ik ga halen, Aunty Lina!” zei Frikkie, terwijl hij de grote emmer moedig met zijn kleine handjes aanpakte.

„Het is goed Frikkie. Je kunt ons helpen; maar alleen zal je het toch niet kunnen doen.”

„Ik zal kan, Aunty! Als ik maar net twee kleine emmers had, dan zou ik een draagstok maken, zoals Tante De Bruijn haar kinders en gemakkelijk al ons water aanbrengen,” antwoordde het kind met een vergenoegd gelaat, sprong naar buiten en kwam met een stok binnen. „Zie hier! die stok is net goed!” riep hij welvoldaan.

„Maar het is ons enigste stukje brandhout, Frikkie.”

„Dat is ook weer waar,” zei hij, het moedeloos neerwerpende.

„Het is net een goed plan van Frikkie, Lina. Mevrouw Rautenbach vertelde mij, dat men paraffin stoofjes tegen 7s. bij Meyer & Co. krijgen kan. Laten wij er een krijgen. Als wij niet onze kost rauw willen eten, moeten wij het hout toch ook maar kopen,” zei Eva.

Maar het is ons enigste stukje brandhoof...Blz. 124.

„Ons geld is zo beperkt; maar toch zullen wij wel twee blikken emmers, die niet zo zwaar zijn, kunnen bekostigen”, zei Karolina, die met kommer aan de vijf ponden dacht. In hun verwarring had niemand er aan gedacht om het geld uit te graven, toen zij gevangen genomen werden. Het was ook niet raadzaam tussen de Tommies. Dus hadden zij niets meer dan de vijf ponden in huns vaders beurs, wat hun reeds op de vlucht met kommer vervulde.

„Een zoontje heeft mij gister een stukje draad beloofd,” zei Frikkie, en vloog de tent uit. Binnen enige minuten was hij met een stuk draad terug en had met behulp van Eva heel gauw een draagstok gereed.

Toen Karolina vermoeid de oneffen weg van de rivier met de zware emmer water opkwam, stapten twee prachtig, doch zonder smaak geklede jongevrouwen, haar voorbij, terwijl een haar met een vergenoegd lachje toeriep: „Ja! Zo gaat het met hoge mensen! Ha! Hoogmoed komt voor de val!”

„Ja,” voegde de andere er bij, „Ja, zo gaat het, als men zich zo aanstelt! Nu moet je water dragen, en wij, die door jelui zo min geacht werden, omdat wij niet rijk waren, leven lekker!”

Zij antwoordde koel: „Goede mensen! Dat ik mij ooit aanstelde, is onwaar. Alleen heel domme mensen stellen zich aan. Indien ik trots was, ben ik dat nog, want het strekt mij niet tot oneer, hier een gevangene te zijn; maar veel meer het hooggeroemde beschaafde Engeland. En al moet ik nu zwaar werken, ik slaap met een gerust geweten.”

Deze twee jongevrouwen woonden vroeger in hun buurt en werden door meneer De Villiers en zijn familie niet geacht. Niet zoals zij aanmerkten, omdat zij niet rijk waren, maar de ene wegens het lage karakter van haar familie en haar zelf. De andere was eer rijk dan arm; maar er vloeide een dikke stroom zwart bloed door hun anderen, ofschoon dat bij sommige mensen niet in aanmerking wordt genomen, zolang zulke personen maar geld hebben. De laatste was met een „Burgher Police” getrouwd. En de eerstgenoemde was met een Engelse troeper

getrouwd, die waarschijnlijk de schatten, waarop zij zich beroemde, geroofd had.

Met donderen en weerlichten dreigde het die avond sterk te regenen. Vol kommer, tevens meer dankbaar dan zij ooit in hun deftige slaapkamers gingen, spreiden zij hun bedden op de nog klamme vloer van hun tent. Regende het, dan zou het water heel spoedig naar binnen lopen, want er was nog geen voor om heen. Het regende echter niet, en Frikkie arbeidde de ganse volgende dag onvermoeid aan de voor. Tegen de middag had hij die gereed en kwam hij met een bezweet en niet heel rein aangezichtje, op welks trekken een vergenoegd, trots glimlachje speelde, naar binnen, plakte zich met een niet heel rein broekje op het schone bed neder; stootte de hoed achterover en zei heel deftig: „Nu kunnen jelui een man gerust nog een kopje koffie geven.”

Beiden lachten hartelik om dat grootmanschap en gaven de man gaarne nog een kopje. Met een gemoed zo opgeruimd als zij in lange tijd niet gevoeld hadden, gingen zij die avond naar de kerk aldaar. Dit was een tamelik ruim vertrek, bestaande uit een raamwerk van hout, met zeil omspannen. Driemaal per week werd er kerk gehouden, om allen een kans te geven van dit voorrecht te genieten. Het gevolg was echter, dat menner maar al te dikwels dezelfde gezichten moest zien van diegenen, die dachten dat zij een goed werk verrichtten, wanneer hun zitplaatsen driemaal per week gevuld waren, ofschoon zij derhalve anderen buiten drongen.

Eva, in een vastsluitend onopgetooide tabberd van het beste laken, verlicht met slechts een klein roomkleurig vest van satijn, en een even onopgesmukte vilten hoed van dezelfde kleur, geleek Eva weder eens de Eva van ouds, en trok met haar schoon gelaat en haar bevallige figuur de aandacht van niet weinigen. Karolina's tabberd was van dezelfde stof en fatsoen, maar donker blauw van kleur met wit satijn.

„Maar wie is zij, om 's hemels wil! “I never saw such a beauty before!” zei een jongman tot zijn vriend, toen zij nauweliks de kerkdeur uit waren.

„Hush! Hier zijn ze vlak voor ons,” fluisterde deze.

„Hoe stik-donker is het Eva! Wij krijgen onze tent nooit!” zei Karolina.

„Ik weet niet eens waar die te zoeken. Ze zijn allen zo gelijk. Als we maar mevrouw De Bruijn's huisje kunnen krijgen, zullen wij spoedig No. 30 hebben.

„Ik weet ook niet waar dat te krijgen,” antwoordde Karolina, „wat nu gedaan?”

„Ik weet heel goed waar mevrouw De Bruijn haar huisje is, juffrouw. Indien u er niet om geeft, kan ik u daarheen brengen?” zei een onbekende mannelijke stem op zeer vriendelijke toon.

„Wij zullen zeer verplicht zijn voor uw vriendelijk geleide, meneer,” antwoordde Karolina.

De vreemdeling, verheugd dat zijn nieuwsgierigheid zo spoedig bevredigd werd, presenteerde beleefd zijn armen aan beide.

„Aan wie hebben wij dit veilige geleide te danken, meneer?” vroeg Eva bij de tent gekomen zijnde, en zag voor 't eerst bij een flauw kaarslicht binnen een tent in een concentratie kamp het schone gelaat van de jonge man, die zulk een voorname rol in haar levensdrama zou spelen.

„Mijn naam is Wijnand Cronjé, juffrouw, of liever Wijnie, zoals mijn vrienden mij noemen. En wie mag ik de eer hebben voor die aangename wandeling te bedanken?”

„Ik ben juffrouw De Villiers. En deze is mijn zuster.” En zij legde voor het eerst hare hand in de zijne.

„Ik ben waarlik zeer blij om met u beiden kennis te maken. Ik hoop wij zullen goede vrienden worden,” zei hij met een glimlach, die zijn schone trekken volkomen maakte, en een rij gelijke witte tanden voor de dag bracht.

„Wij zullen blij zijn vrienden te krijgen; want wij kennen bijna geen mens hier tussen deze 7000,” zeide Karolina, zijn hand nemende.

„Verschoon mij meneer Cronjé? Maar ik kan het eenmaal niet helpen. Ik kan niet schijnheilig zijn. Het is mij wonderlik zulk een heldenaam onder de Afrikaners in een „Refugee

„Camp” te vinden,” zei Eva half tergend, half verwijtend, met een lichte blos, terwijl zij een stoel voor hem zette.

„En ik schaam mij er om, juffrouw De Villiers. Maar een troost voor mij is, dat de mijne niet de enigste alhier is. Wat van de Retief's, Joubert's, Botha's en De Wet's? En wat meer is, zij zijn Republiekeinen en wij zijn van de Kolonie. „A bad excuse is better than none!” Niet waar?”

„Natuurlijk ben je dan onschuldig! De Kolonialers zijn in 't minst niet verplicht om voor ons te vechten. Maar hoe komt het dan meneer Cronjé, dat je ook hier bent?”

„Ik was een van de tweede klas rebellen. Je weet zij noemen de Kolonialers, die in 't begin meevochten, doch niet de Oranjerivier met de Burgers overgingen tweede klas, en die volhielden eerste klas rebellen. Zij beschuldigden mij later de Boeren te hebben geholpen, dat konden zij echter niet bewijzen en zo werd ik veiligheidshalve hier heen gezonden.”

Te tien ure, later mocht niemand op straat zijn, nam hun nieuwe vriend met een beleefde buiging en een vriendelijk „Tot wederziens” afscheid.

„Maar is hij niet werkelijk mooi?” zei Karolina, zodra hij buiten gehoor was.

„Is hij? Ik lette waarlik niet zo nauwkeurig op hem. Ik weet hij is wel-opgevoed. Hij zat ook zo tegen het licht. Maar hoe bevalt hij je? Ik verdraag hem niet. Ik kan wel niet eigenlik zeggen wat het is; maar — iets in hem bevalt mij niet.”

„Je weet ik vorm nooit zo'n schielike opinie. Ik kan nog niet omtrent hem oordelen; maar ik vond niets verkeerd in hem,” antwoordde haar zuster.

Karolina had volkomen gelijk. Wijnand Cronjé was mooi, lang, sterk en welgebouwd, met een deftige houding. Zijn ge-laatstrekken lieten niets te wensen over. Bij dat alles was hij welgemanierd, en zijn Stellenbosse opvoeding voltooide het geheel.

EEN VRIEND IN NOOD.

De mazelen woedden vreselik. Arme Frikkie, die nu een maand lang zijn aangenomen zusters getrouw bijstond, viel ook ten offer. Zijn moeder was in een Vrijstaats kamp. „Maar Lina! waar ben je al die tijd gebleven?” vroeg Eva ongeduldig, toen Karolina met hun wekeliks rantsoen kwam. „Je wist, ik moest nog naar de winkel om voor Frikkie een beetje rijst voor soep te krijgen. Het arme kind heeft vanmorgen nog niets gegeten.

„Ach, Eva!” antwoordde zij, terwijl haar de tranen in de ogen stonden: „Ik kwam dicht voorbij de deur van een der tenten en zag drie arme kleine kinderen rondom een schotel meel zitten. Het grootste kind huilde jammerlik. Ik dacht bij mijzelf, welk een zorgeloze moeder, en vroeg waarom zij huilden en waar hun moeder was. De oudste, een dochttertje, niet ouder dan tien, antwoordde snikkend, als ware het jeugdighartje vaneen gescheurd: „Ach Aunty, mijn Ma is dood... en wij moeten bakken en... ik kan het deeg toch niet gekneeld krijgen.” „Waar is je vader?” vroeg ik. „In Ceylon, en twee van mijn broers ook. Mijn zusje, die groter dan ik was, had voor ons gezorgd vanaf dat Ma dood is, maar voor een maand geleden is zij ook dood,” antwoordde de arme kleine. Ik kneedde toen het brood en hielp hen het vuur in de oven aan brand krijgen. Ach, Eva! Ze zijn zo vuil en verwaarloosd en toch behoorden zij zeker aan geen slechte ouders. Terwijl ik bezig was te kneden, zei de grootste met een welvoldaan gezichtje: „Zie je! Ik heb je gezegd, de lieve Heer zal wel weer voor ons zorgen.” En „Aunty,” voegde zij er bij, „dit is nu al de derde maal, wanneer wij moeten bakken, dat de Heere een vreemde Tante stuurt om ons te helpen. *)

*) Mijn waarde lezers! Denk toch niet dat het bovenstaande een verhaaltje zo maar uit de lucht gegrepen is. Het is een feit. De drie kleinen werden juist also gevonden en zij hebben dezelfde woorden gebrnikt.

Twee dagen later kreeg ook Karolina de mazelen. Frikkie was uiterst ellendig. Eva had op school mazelen gehad. Mevrouw Rautenbach had koorts en haar zoontjes hadden allen de mazelen, derhalve was Eva alleen gelaten — alleen in de grote wildernis van mensen! Zij had de hele nacht bij Frikkie gewaakt en stond vroeg in de morgen zonder enige troost voor de deur van de tent! Treurige gedachten vervulden haar ziel. Zij dacht aan de kranke moeder, misschien dood, aan vader, broeder en de kleine Martina; aan de burgers, die haar als ware bloedverwanten waren geworden; aan betere dagen, toen zij allen zo aangenaam, zo gelukkig samen geleefd hadden; aan de bijna stervende jongen, die zij reeds had leren beminnen; aan de zieke zuster, haar enigste hulp en vriend. Als zij sterft, als Frikkie sterft, als beiden sterven! En de tranen rolden haar langs de bleke wangen.

„Goede morgen! Hoe gaat het vanmorgen? Ik zag de dokter uw tent in de laatste dagen bezoeken,” zei de zachte stem van een buurvrouw vriendelijk. Zij was enige dagen geleden van een ander deel van het kamp gekomen.

„Goede morgen, juffrouw! Het gaat zeer treurig. Dank u. Al mijn mensen zijn ziek.”

„Wat scheelt hep? Mag ik hen zien?” vroeg zij, naar haar toe komende.

Frikkie lag beweegloos met een bleek gelaat en gesloten ogen, zijn lippen hadden een blauwachtige kleur en slechts een zware ademhaling toonde dat hij nog leefde. „Die jongen is ellendig. Wat zal ik voor hem doen? Zijn moeder weet niet eens waar hij is. Ik voel zo jammer voor hem,” antwoordde zij met vochtige ogen. „De dokter was wel hier; maar hij was zo nors en onachtzaam. Ik geloof ook niet aan zijn bekwaamheid.”

„Ik heb een hansbokje. *) De kampkommandant heeft mij telkenmale geboden het arme diertje te slachten, maar ik kon nog nooit zo ver komen. Ik zal het nu onmiddellijk slachten

*) Troetelbokje, bij het huis grootgebracht.

en stukken van 't vel op zijn hoofd en borst leggen. Dat is een onfeilbaar middel tegen inflammatie. Ik heb niet veel hoop voor hem," fluisterde zij, het hoofd schuddende.

Eva's onervaren ogen zagen niet dat het reeds zo erg was. „Je moet maar zeggen wat ik voor je doen kan," voegde zij er bij, „ik wil je gaarne helpen."

„Kan ik dan als je blief uw oven en pannen krijgen?"

„Wat! Gedurende de nacht niet geslapen? En jij, mens alleen, met twee zieken, vandaag bakken?"

„Ja, wat kan ik anders doen?" zuchtte Eva.

„Ik zal je een brood geven. Morgen zal ik bakken en dan zal ik uw meel laten halen."

Zij bedankte haar nieuwe vriendin, die Mimmie Pelster heette, met dankbare tranen.

De goede vrouw plaatste een deel van de warme huid op de lijder. Het overige liet zij onafgeslacht. Na een korte tijd was dit gedeelte van de huid op de zieke reeds bedorven en werd dat door een vers deel vervangen. Benevens gaf zij hem van het warme bloed te drinken. Het was bij de oude voortrekkers gebruikelijk om lijders aan inflammatie bloed te drinken te geven, dat verkregen was door de oren van honden te snijden. Na enige uren begon de ademhaling allengs zachter te worden, totdat die nauweliks merkbaar was. „Ach, beste Tante! Hij sterft," zei Eva, verschrikt haar goede vriendin aanzien.

„Neen, kind, de inflammatie is gebroken. Hij slaapt. Ik begin nu hoop voor hem te krijgen," antwoordde zij fluisterend met een bemoedigende blik."

Nog een uur sliep hij voort. Eensklaps opende hij zijn ogen en riep: „Ma! ma! ma! Ach, mijn ma!"

„Wat is het lieve Frikkie?" zei Eva zacht en over hem buigende.

„Waar is ma toch? Roep mijn ma!" Voor de eerste maal vroeg de jongen naar zijn moeder, en deed Eva het zachte hart breken. Met betraande ogen ze zij: „Hier ben ik, mijn broertje. Ken je dan Auntie Eva niet meer? Wat is het?"

Hij opende zijn ogen mat en zei langzaam met een zwakke

stem : „Ik ken u nog, mijn Aunty Eva, maar... ik heb van ma gedroomd, ach ik verlang zo naar ma. Ik heb toch zo'n dorst.”

Zij gaf hem strouwater, wat haar nieuwe vriendin aanbevolen en gekookt had. Hij sliep weer in, en tegen de avond toen de dokter kwam, zei die : „Oh, he will be all right soon !” (O, hij zal gauw helemaal beter zijn !)

Mevrouw Pelsters' zoon, een jongen van veertien jaar, verstuitte zijn been tegen de rivierwal. Goede Tante Mimmie, zoals Eva zijn moeder noemde, en die wij voortaan ook zo zullen noemen, lag enige dagen later ook te bed met zware hoofdpijn, erge pijn in de rug en een mat gevoel over het gehele lichaam. Eva was andermaal alleen. Zij moest zelve hun wekelijks meel gaan ontvangen. Hester, de dochter van Tante Mimmie, zou over de vier patienten waken en zij zou hun meel ook meebrengen. Na lang met ongeduld gewacht te hebben, kwam zij door de menigte verdrongen, gestoten en gestampt, eindelijk aan de beurt, en kon door de vele gemoedsaandoeningen van de laatste dagen, en het weinig slapen gedurende de nachten uitgeput, nauwelijks met haar last voortkomen. „Ach ! En nu moet ik nog water onder die brandende zon gaan halen,” zei zij, met een zucht het meel nederzettende en zonk moe op een stoel neder.

„Hester kan gaan. Zij is sterk en gezond,” zei Tante Mimmie. Zij waren arme, goede, eerlijke mensen, en aan zwaar werk gewoon. Eva, die nog nooit in haar leven bakte, ofschoon zij wel kon kneden, stortte meer dan één traan en zweetdruppel bij de oven. Beider brandstof tezamen gebracht, was niet voldoende om de kleine oven te verwarmen. „Hoe lijkt het, Hester, is de oven al warm? Ik weet er niets van,” zei Eva bekommerd.

„Nee, en hier is niets meer,” antwoordde het kind, nadenkend om zich heen ziende. „En wat maak je met dat vel daar, Eva?” op een schapehuid langs de tent wijzende.

„Een Hottentot, onze drijver, wierp het nog in het konvooi op onze wagen. Hij vergat het waarschijnlijk en 't werd met onze goederen afgeladen.”

„Laten wij dat aan stukken snijden en in de oven werpen,” zei het meisje.

„Zeker, Hester! Als het maar branden zal.”

„Je weet niets van armoede of ongemak, Eva,” zei het kind, vlug het vel in zes stukken snijdende.

XXV.

EERSTE INDRUKKEN VERANDEREN WEL.

„Goeden avond juffrouw De Villiers!” zei een stem die zij niet dadelik herkende. „Ik was bij No. 30, maar de deur is toegebonden.”

Zij was bezig het brood, hetwelk tot hare vreugde een sukses was, uit de oven te nemen. Het kapje uit de ogen stotende, zei zij erg blozende: „Goeden avond meneer Cronjé!” Zij was niet gewoon jonge mannen bij een bakoven te ontvangen, en wist bijna niet wat te zeggen.

„Hoe gaat het jelui?” vroeg hij.

„Met mijzelve wel. Dank u. Behalve een beetje moe,” zei zij met een glimlachje. „Mijn zuster en kleine Nel hebben beide de mazelen. Ik had het recht moeilijk. Mevrouw Pelster, de enigste vriendin die mij bijstond ligt nu ook ziek. Ik vrees dat zij de koorts gaat krijgen. Het gaat nu echter veel beter. De dokter zegt dat Frikkie morgen al kan opstaan en mijn zuster had het maar in een lichte graad.”

„Het spijt mij dit te horen. Ik wist niets van de ziekte. Waren zij zo ziek dat je waken moest?” vroeg hij belangstellend.

„O, ja, dat putte mij het meest uit. Ik sliep de laatste nacht als een os, en voel nu weer een hele man,” zei zij lachend.

„Je moet vreselik sterk zijn, om nadat alles met een nacht slapens weer wel te gevoelen. Zijn je zenuwen niet verzwakt?”

„O, ik heb „nerves of iron and a will of steel!”” zei zij

met een ondeugende glimlach, die weer de oude glans in haar ogen deed fonkelen.

„Only have the courage of a lion and a hart of wax, and you will be an ideal woman!” lachte hij.

„Is dat uw ideaal! Een wonderlik ideaal inderdaad! Een hart van was en de moed van een leeuw behoren niet bij elkaar,” zei zij het hoofd schuddend. „Ik geloof heel wel dat mannen gaarne zouden zien, dat wij allen harten van was hadden, om die te buigen en te vormen naar hun eigen welbehagen. Dat zullen zij echter te vergeefs bij mij zoeken. Ik heb mijn hart in mijn hand en ik doe er mee, zoals ik wil!”

„Dan was je nog nooit verliefd, juffrouw De Villiers! Alle vrouwenharten worden was, wanneer zij beminnen!”

„Daar heb je misgerekend, meneer Cronjé! Of anders verstaan wij elkaar niet. Meen je bijvoorbeeld dat wanneer een jonge dame een man bemint, zij heel tevreden met hem is, en hij haar hart eenvoudig neigen kan tot alles wat hij wil?”

„Ja. Dat is het juist. Liefde heeft geen verschil, liefde ziet geen kwaad.”

„Ik heb nog nooit waarlik bemind; maar dit is niet mijn idee van liefde,” antwoordde zij met een gefronst gelaat.

„Ziet u! Dat is het juist. Wanneer je bemint, zal je gelijk allen ondervinden, hoe je hart in de hand van een man smelt.”

„Aykono! Ik zeg niet dat ik niet van harte zal beminnen. Ik geloof stellig dat ik het ten volle zal doen wanneer ik begin; want overdrevenheid is een van mijn zwakke punten. Maar dat ik hulpeloos in de hand van een man zal zijn, nimmer!” zei zij met een stampvoet en een blos, die haar schoonheid verhoogde.

„Ach, juffrouw De Villiers,” lachte hij, „ik wou u slechts beter leren kennen. Na onze romantiese ontmoeting, stel ik zoveel belang in u.”

„En wat vond je nog al uit?”

„Je liet je op kaf vangen, lachte hij weer. „Ik ken nu een van uw voornaamste karaktertrekken en ik weet dat daarmee

niet te spelen is. Ik ben zeker, wij zullen goede vrienden worden, wanneer wij elkaar beter kennen."

„Ik geloof ook zo; want ik redeneer met mijn beste vrienden gewoonlik het meest," antwoordde zij lachend.

„Daar wij goede vrienden gaan worden, kan ik misschien morgen iets voor u op het dorp doen? Je hebt zeker iets voor de zieke nodig?"

„Ik zal blij zijn als je een bottel brandewijn voor mij mee brengen kunt."

„Wij mogen geen brandewijn in het kamp brengen; maar ik zal een halve bottel wel kunnen door smokkelen, al zou ik maar een kleine platte bottel boven in mijn hoed zetten!"

„Khakie is laat! Zo als de burgers plachten te zeggen. Dat is net een goed plan," zei zij hartelijk lachende.

„Maar van de os op de ezel. Hoe gaat het toch met de burgers? Hier horen wij niets dan leugens. Al beschuldigde je mij zo spoedig van lafhartigheid, juffrouw De Villiers," zei hij tergend, „verlang ik toch om te weten hoe het met de Republikeinse krijgsmachten gesteld is."

„Ik ben blij om te horen dat je nog enig belang in de arme Boerenzaak stelt. Ik dacht dat alle mannen hier jing's waren."

„Ditmaal heb je misgerekend. Ik sympathiseer van ganser harte met de Boeren. Hebben zij nog paarden, geweren en ammunitie om bijvoorbeeld aan nieuw aangesloten burgers te geven?"

„O, zeker! Zolang de Engelsen dit hebben, zullen zij 't ook hebben. Zodra zij gebrek krijgen, gaan zij eenvoudig maar het een of ander klompje overrompelen en zijn heel spoedig van alles voorzien."

„Zo dacht ik. Weet je, juffrouw De Villiers, om de reine waarheid te spreken, ik heb nog nooit getwijfeld dat de Boeren de oorlog winnen zullen; ofschoon zij zo zwak en de Engelsen zo machtig zijn, kan ik mij er niet toe krijgen om te geloven dat zulk schreiend onrecht zegevieren kan!"

De laatste woorden troffen haar geestdriftig hart. Voor de eerste maal veranderde haar opinie omtrent een vreemdeling. Voortaan lette zij nauwkeurig op ieder woord. Het gesprek

nam geen schertsende toon meer. Zij vond zichzelf tot hem aangetrokken als waren zij oude en beproefde vrienden. Onder het spreken had zij iedere gelaatstrek in het bijzonder beschouwd, toen weer allen tezamen. „Hij is werkelijk mijn ideaal van mannelijke schoonheid,” dacht zij. „Als hij maar even veel mannelijke deugd bezit.”

Het kamp was zo vervelend, zo eentonig. De enigste verandering kwam slechts in de vorm van een nieuwe ziekte of grotere ramp. Ondanks alles bleef Eva heel wel en vond de ettelike bezoeken van Wijnand Cronjé een aangename verandering. Eens lachte zij des middernachts luid.

„Wat scheel je, Eva!” riep Karolina opgewonden. „Hoe kan je hier te midden van zoveel ellende zo hartelijk lachen.”

„Vergeef mij toch die ijdelheid, lieve! Ik lach omdat ik zo mal ben. Ik heb op het ogenblik vergeten waar dat ik ben. Weet je, als ik Wijnie Cronjé ingeen Refugee Kamp vond, zou ik stellig geloven dat ik op hem verliefd ben,” lachte zij weer, „want toen ik straks ontwaakte, was mijn eerste gedachte aan hem. Is dat niet laf!”

XXVI.

DE LAATSTE STUIVER.

De mazels woedden voort en sleepten grote getallen, oud en jong, groot en klein, ten grave. In de Vrijstaatse kampen werden van twee tot zeven lijken, in 't begin, in ellendige kisten uit kastjes vervaardigd, in één graf geplaatst. Zelfs werden enigen in kombeersen gewikkeld en zo evenals hun gesneuvelde broeders, in de koude aarde gelegd. De Koloniale kampen waren bekend als de besten. En zelfs in een van die, zagen onze vrienden van een tot negentien lijken dagelijks grafwaarts dragen. In eenvoudige doodkisten, echter sterk en goed, zonken soms 9 à 10 lijken op een ogenblik, elk echter in een afzonderlijk graf. Bij de begrafenis werden door de koster

enige toepasselijke woorden gesproken. Hij moest heel voorzichtig zijn om in geen geval één nationaal of te medegevoelig woord te gebruiken, of werd door een lage lafaard verraden, en heel spoedig naar het een of ander eiland verbannen, of voor een tijd in het prisonierskamp of in de gewone gevangenis geplaatst, wegens zijn overtreding.

Gedurende de ziekte was de schrale beurs van onze vrienden heel wat lichter geworden. Allen waren nu weer gezond, en ijverig zagen zij uit naar de een of andere betrekking. Een applicatie voor ziekenoppaster was vergeefs. Een andere voor de betrekking van onderwijzeres werd gemaakt, en op een antwoord waren zij met bekommernis, echter, hoopvol, wachtende. „O, dat wassen,” zuchtte Karolina, het natte wasgoed in een schotel pakkende, „zullen zij onze applicatie toch niet aannemen. O, mijn vader, die zo trots op uw dochters was, dacht je ooit, dat hun zachte handjes eens zouden moeten wassen.”

„Wij zullen onze gezondheid geheel verliezen. Mijn voeten zijn nat en zo koud als de dood,” zei Eva treurig, „ach als wij maar niet al ons geld begraven hadden.”

Meer dan één teer opgebrachte vrouw slaakte diepe zuchten bij de wastafel. In het begin moesten zij het water de steile rivierwal uitdragen. Later werd het door een lokomotief uitgetrokken en in grote waterbakken (tanks) gelaten en moesten die duizenden het bij enige kranen krijgen, waar natuurlijk telkens geschillen rezen. Enige wasbanken werden gemaakt, daarom heen was het echter zo nat en morsig, dat men er zich liefst niet van bedienen wilde.

„Maar wie zouden toch die vrouwen zijn?” zei Eva, bij de tentdeur uitziende, terwijl zij bezig was het wasgoed op te vouwen. „Zie daar Lina! Hier komen zij. Zij zijn geen Afrikaners.”

„De mensen praten er zoveel over. De een meent dat het Fransen zijn, de ander Duitsers, de ander weer Russen, en ik weet niet wat ze al meer genoemd worden.”

„Ach, „nonsense”! Ik stoor mij niet aan zulke belache-

like geruchten. Wat zullen die hier komen doen?" zei Eva, „hush! hier komt er een."

„Good afternoon. May I come in?" zei die op zachte, vriendelijke toon met een glimlach.

„O, Ja," antwoordde Karolina.

„Wij zijn gekomen om te zien hoe jullie hier behandeld wordt." zei de vreemde. „De Koning zond ons. Wij hadden in Engeland gehoord dat vrouwen en kinderen slechts met de kleren aan hun lichamen en zonder enig beddegoed uit hun woningen waren genomen. Ik zie nu echter dat het niet zo is."

„Ons werd toegestaan die goederen mee te brengen, behalve de katel, die lieten wij hier maken. Het is echter een feit dat sommigen niets konden meenemen. Ga maar zo even in de marquee vlak hier achter ons en ge zult voor uzelve kunnen getuigen," antwoordde Eva.

„Wat omtrent het voedsel? Is het toereikend?"

„Ik weet niet van anderen, maar wij hebben voldoende meel, koffie en suiker. Ik geloof echter niet dat jongens en mannen er mee kunnen uitkomen. Voor het middagmaal is ons vlees ook toereikend. Dat is echter ons enig voedsel. Of men de ene dag na de andere op een half pond vlees, een stukje brood en een kopje koffie middagmaal houden en gezond blijven kan, kunt gij voor uzelve uitmaken. Voor ons ontbijt en avondeten hebben wij niets dan brood en koffie."

„Hoeveel brandstof krijgen jullie?"

„Voor ieder persoon een pond steenkolen per week en een klein stukje hout."

„Eén pond steenkolen per week! Is het niet per dag?" vroeg zij verbaasd en schreef in een zakboekje. „Hoeveel zeep en kaarsen?"

Ieder persoon krijgt één steentje „sunlight"-zeep per week. Kaarsen hebben wij nog nooit gekregen."

„Waarover beklagt gij uzelve het meest?"

„Alles is moeilijk! Voornamelijk het water dragen die steile wal uit en over die grote afstand kunnen geen vrouwenkrachten verduren." Weer werden enige aantekeningen gemaakt.

Enige weken later kreeg ieder persoon wekeliks boven zijn

rantsoen : een halfpound komfijt, een weinig rijst (dikwels van een gemene soort), een weinig meliemeel en nu en dan enige groente. En bij iedere tent werd een zak steenkolen afge- laden.

„Ach! Lieve vriendin, wat gebeuren er toch hedendaags treurige dingen!” zo schreef een vriendin aan Karolina van het Springfontein Kamp. „Ik voel zo jammer voor twee meisjes alhier. Een hunner broeders is enige maanden geleden gesneuveld; twee kleintjes zijn alhier gestorven en eergister stierf hun moeder. Zij werd op de vlucht gevangen genomen en een van haar zoontjes werd vermist. Zij weet in het geheel niet wat van hem geworden is. Arme moeder! Mij brak het hart toen zij stervend nog riep: „Frikkie! Mijn arm kind! Ach, wat is van hem geworden?” Met vochtige ogen vouwde zij de brief dicht en vroeg: „Heb je een broeder die nog vecht, Frikkie?”

„Ja,” kreeg zij ten antwoord.

„Is je vader in Ceylon en heb je nog twee kleine broertjes en twee grote zusters?”

„Ja,” was het antwoord weer.

„Dan vrees ik mijn arme jongen, dat beide je ouders dood zijn,” zei zij medelijdend, en nam onmiddelik hun laatste shilling en zond een telegram, meldende dat Frikkie Nell bij hen was, en vroeg of de ongelukkige meisjes die naam droeger.

Het antwoord kwam bevestigend. Arme Frikkie was een wees. Gedurende de ganse dag weende het rampzalige kind en zei eindelik snikkend: „Ach, aunty Eva, als wij naar huis gaan..... moeten jullie mij toch niet weggagen? Nu mijn Ma dood is wil ik maar bij jullie blijven.” Beiden weenden met hem en beloofden hem dat.

De volgende dag kwam hij met zijn hoed gevuld onder de arm de tent binnen. „En waarom loop je in die brandende hitte blootshoofds? Ik zag je van het ondereind van het kamp al komen,” zeide Karolina op berispende toon.

„Ach!” antwoordde hij met een welvoldaan gelaat: „Ik heb voor ons perskies gekoop,” haar de hoed met perziken van niet een heel voorname soort in de schoot zettende. „En

zie hier is nog twee shillings ook!" riep hij vrolijk, die tussen zijn duim en voorvinger ophoudende. „Ik heb voor tante Sannie Ter Blanche haar vlees ontvangen en elke dag een emmer water gebracht, en vandaag gaf zij mij drie shillings. Zij zegt, zij zal mij nu elke maand drie shillings daarvoor geven. Laat ik zien: twee en nog drie," op zijn vingertjes tellende, „maakt vijf. Zal ik voor 5s. een paar schoenen voor je kunnen krijgen, aunty Lina? — over een maand zullen die je nu draagt geheel stuk zijn," een handje over haar voet strelende.

„En je vergeet je eigen voetjes, mijn jongen," zei zij, een hand op het blonde hoofdje leggende.

„Maar ik kan toch beter blootsvoets lopen dan u!" riep hij deftig.

Een nieuwe teleurstelling kwam in het bericht dat ook de laatste applicatie niet aangenomen was. De plaats was reeds ingenomen. „Ach, wat nu gedaan?" sprak Karolina moedeloos. „Onze laatste stuiver is heen!"

„En arme Frikkie is reeds blootsvoets," antwoordde Eva treurig.

„Wij moeten hem maar naar de schoenwinkel zenden. Misschien krijgt hij toch een paar. Wij zullen dat eerlang zelve moeten doen."

„Wat!" riep Eva met opgewonden verontwaardiging, „een dochter van Piet De Villiers de lage Engelsen om schoenen gaan vragen! Eer ga ik met blote voeten door sneeuw! Ik heb Goddank nog mijn handen! Ik zal door naaiwerk bij het hospitaal aanzoek doen. Om te werken schaam ik mij niet. Indien dat ook mislukt, zal ik briefjes naar het dorp zenden, kennis gevende dat wij „Dressmakers" zijn, en tabberds tegen slechts zeven shillings maken. Ik weet, daarvoor zullen wij heel spoedig werk krijgen."

„Wij hebben niet eens een machine, Eva, en waar heb je „dressmakerij" geleerd?"

„Een Afrikaner behoeft niet juist alles te leren. Al je mensen zeggen, dat onze eenvoudige serge tabberds, die wij hier gemaakt hebben, zo net zijn. Ik heb nog nooit iets met ware ijver geprobeerd waar ik niet in geslaagd ben. Tante

Mimmie vertelde mij reeds dat mevrouw Charles een tabberd wil laten maken. Ik zal wel een machine te huur krijgen. Een ieder zal maar blij zijn enige shillings in dit akelige nest te krijgen."

Op de laatste woorden trad Tante Mimmie binnen. „Spreekt van een engel, dan is hij nabij! Wij spraken juist nu van u tante Mimmie. Wat van mevrouw Charles en haar tabberd?" vroeg Eva hoopvol.

„Zij vroeg mij gister weer; wie die mooie tabberd voor mij gemaakt had. En zij wil gaarne ook een laten maken. Ik ga vanmiddag haar strijkgoed wegbrengen, dan kan ik haar vragen of je de hare zult maken."

„Als je blief toch tante Mimmie! Zie je Lina! Je geloofde straks niets van mijn kleermakers bekwaamheden!" riep zij vrolijk. „Waar woont zij? Zeg haar maar morgen te komen."

„Goed. Ik zal het doen. Zij en een hele lot andere mak-Engelsen wonen daar in de grote zeilhuizen nabij de rivier."

„Waar krijg je toch een machine? Je bestelt dan al morgen te komen," zei Karolina moedeloos.

„Je kunt de mijne krijgen," sprak goede tante Mimmie met een bemoedigende glimlach op haar beminnelijk gelaat.

XXVII.

AAN DE RIVIER.

Het was een warme dag in November. De zon wierp haar brandende stralen van een onbewolkte hemel op duizenden tenten neder. Daar binnen was de hitte als in een lauwe oven, buiten was 't eenvoudig ondragelijk en brandde de hete aarde zelfs door de schoenzolen heen. De ongelukkige bannelingen, die reeds aan dat leven begonnen te wennen, zaten geduldig vlak op de grond te naaien, te stoppen, of te lezen. Anderen, die de lediggang prettiger vonden, zaten in kleine groepjes bij elkaar de laatste oorlogsgeruchten, gewoonlijk uit

de luchtgegrepen, of de jongste schandalen van het kamp, te bespreken. De tenten waren overal rond opgebonden en een koeltje speelde er door. Maar de natuur vergunde hen zelfs dat niet. Een sterke noordewind sprong eensklaps op en dreef zulke massa's zand naar binnen, over hun werk, op de kleedren en zelfs in de ogen, dat heel spoedig een „Maak de tenten toe!” van alle kanten te horen was. Zonder enige verpozing woedde dit eentonig gesuis en het vervelend geklap-klap van tenten tot laat in de middag. Toen was alles stil en de hitte enigszins getemperd. De geduldige zindelijke vrouw begon te stoffen en te boenen. De ledige of onachtzame begon van de ene naar de andere tent te slenteren.

Een vreemdeling, die niets van de ellende of van het ontstaan van het kamp wist, en er thans voor 't eerst een wandeling door deed, zou er zeker geen slechte mening van krijgen. De natuurbezem veegde alle zand of vuil weg. Aller koffie was reeds gemaakt en voor 't avondeten was niets te bereiden. Troepjes kinderen speelden overal onbezorgd rond. Twee rijen jongens, bijna van dezelfde grootte, tegenover elkaar geschaard en met zweepen gewapend, waren bezig een nieuw en geheel oorspronkelijk spel te spelen. Het telkenmale herhaalde bevel van: „Stormt Burgers! Voorwaarts kerels! Wat is het Kommandant? Veldkornet daar! Schiet kerels—schiet de Khakies!” verried wat in de jeugdige harten omging. De lente versierde de velden met haar fris groen. De rivier, gezwollen door een zware hogerop gevallen bui, rolde haar vuile vale wateren snel voort. In de groene bomen aan haar oevers lieten fraaie geel- en rood-borstige vinken hun tjilpen, raven hun schorre krassen en tortelduiven hun lief koer-r-r-koe horen. Een groen houtkappertje zat aan de stam van een rivierwilg met zijn lang, dun bekje te kappen, en vloog volgens hun aardige wijze, telkenmale zingend, naar de andere zijde, om te zien of het gat niet reeds door de dikke boomstam was, en dus geschikt voor zijn nestje werd.

Een jonge dame, eenvoudig doch netjes gekleed in een donker blauwe serge rok, wit batist lijfje en matrozenhoed, en haar gezelschap, een jonge man met een deftige houding, in een

flanel pak kleren, waren op een omgevallen boom gaan zitten. Zij spraken onafgebroken en op 't oog schenen zij zo opgetogen met elkaar, alsof zij geheel hun toestand en die van hun land en volk vergeten hadden. Het oog is echter bedrieglijk. „Ik ben een volkomen vreemdeling hier. Hier is absoluut niemand die ik ooit vroeger gezien heb,” zei de jonkman tot zijn gezellin. „Ik geef er ook niet om, wat wie ook al van mij denkt, wanneer morgen het „houd de dief!” overal rondgeschreeuwd zal worden: Cronjé is weg! Hij is daar of daar!”

„Wat bedoel je toch Wynie? Ik versta je niet! Hebben zij je nu eindelijk vrij gegeven om naar huis te gaan?” viel Eva de Villiers hem in de rede met een teleurgestelde blik. Zij had geleerd Wijnand Cronjé als haar beste vriend en aange naamste gezelschap te beschouwen.

„Nee, dat is het niet. Ik ga u vrijwillig mijn geheim openbaren, beste vriendin! Ik vraag je ook niet dure beloften af te leggen om het te houden; ik weet dat je dat van zelf zult.”

Eva de Villiers te zien, was haar te bewonderen. Haar te kennen was haar te vertrouwen. Zij kon, zoals zij zelf erkende, niets voorwenden dat niet volkomen strookte met de gevoelens van haar hart. Vreemdelingen bewonderden haar altoos bij de eerste ontmoeting. Velen echter, die niet scherp genoeg zagen, om haar onkreukbare rechtschapenheid en edele gevoelens te kennen, trokken hun bewondering terug, omdat zij nooit schroomde met haar ware gevoelens voor de dag te komen en noemden haar hovaardig, koud of parmantig. Diegenen die volhielden, moesten haar van harte beminnen en volkomen vertrouwen. Zij zou zich liever schade of ongemak getroosten dan vertrouwen, wat haar geschonken was, teleur te stellen of te beschamen.

„Daar je mij zo volkomen vertrouwt Wynie, beloof ik vrijwillig en allerplechtigst je geheimen te houden, wat er ook al moge gebeuren,” zeide zij ernstig.

„Ik had je de eerste avond van onze ontmoeting verteld, dat ik hier gezonden werd, omdat zij mij verdacht hielden de Boeren te hebben geholpen. Zij konden het maar net niet be-

wijzen. Het is de reine waarheid! Ik assisteerde en informeerde de Burgers met wat en wanneer ik ook al kon. En sinds ik in het kamp kwam, smokkelde ik hun brieven naar hun families hier door, insgelijks van hier naar hen. Hoewel ik de krijgsbedrijven van de Boeren daardoor niet bevoordelen, of de Engelsen benadelen kon, en het slechts deed om nu en dan een straal van blijdschap in verlangende of bedroefde harten te doen schijnen, zullen zij mij toch voor een verrader houden, indien zij mij uitvinden."

„Dat zullen zij zeker doen! Je nam je leven in je hand!" viel zij hem in de rede en bewonderde zijn edelmoedigheid.

„Ik weet dus bijna altijd wanneer een Boeren kommando in de nabijheid is," vervolgde hij, „ik heb een trouwe vriend, die een heel eind van het dorp woont en door de Engelsen voor strikt loyaal gehouden wordt. Hij ziet de burgers dikwels en is dus in de gelegenheid om brieven aan hen af te geven en te ontvangen. En ik ontmoet hem weer op het dorp."

„Dan is dat het spel, dat je speelt!" riep zij verwonderd. „Weet je? Sommige mensen houden je voor een jingo."

„Zolang allen het maar niet doen," lachte hij, en vervolgde ernstig: „Hier is nu weer een kommando nabij. Vannacht nog kan ik hen bereiken. Voordat ik echter ga, wil ik gaarne wat van je horen, beste Eva?"

„Wat! Wijnie? Ben je werkelijk van plan te rebelleren?" riep zij verbaasd.

„Niet zo luid, lieve vriendin! Wij zijn niet reeds binnen de Boeren-lijn. Ja, ik heb vast besloten. Ik ga vannacht. Maar voordat ik ga, Eva," terwijl hij haar hand teder in de zijne nam, „wil ik weten, je kent mij niet anders dan hier... maar ik was nog nooit aan een plaats verbonden — toen ik negentien was, verliet ik mijn ouderlike woning en ging op mijn eigen plaats boeren, maar aan dit akelige concentratiekamp met al zijn ellende en duizenden van vreemden om wie ik geen stroo geef, ben ik vast verbonden. Want hier is er een in wier ogen ik altoos goed wil zijn. Slechts één die mij hier bindt met een sterke band van liefde! En die een is, Eva de Villiers!"

Zonder een enkel woord te spreken, zat zij voor een ogen-

blik voor zich te staren. Zij was zo gewoon aan de huweliks-aanbiedingen, liefde-onzin, zoals zij die noemde, van jonge mannen. Waarom kon zij nu niet met de vriendelijkste woorden en minzaamste gebaren zeggen: Beste Wynie! Ik acht je hoog, ik waardeer je als mijn beste vriend, ik voel voor je als een zuster, maar de liefde waar je van spreekt, ken ik niet! Zij gevoelde zo in twijfel als nog nooit te voren. Zij kon geen gepast woord vinden en bleef met verhoogde kleur en neder-geslagen ogen voor zich staren.

„Lieve Eva!” begon hij weder met een tedere stem (man-nen kunnen in 't vrijen hun stemmen tienmaal verzachten), „Kun je niet zien hoe zeer ik je bemin? Is er geen hoop? Heb je geen woord voor mij? Ik beminde je bij de eerste aanblik — voordat ik nog wist wie je was, en in die vier maanden waarin ik je bijna dageliks zag, leerde ik je zo vurig beminnen, zó vurig, als ik nooit dacht te kunnen beminnen. Liefste Eva!” terwijl hij haar hand zacht in de zijne drukte, „heb je geen woord voor mij? geen enkele blik! Was al mijn hopen te ver-geefs? Heb je geen hart? Spanning is vreselijk!”

„Juist omdat ik een hart heb, ben ik zo ernstig. Als ik geen hart had, zou ik vrolik je redenering kunnen weglachen,” antwoordde zij eindelijk.

„Nu dan, als je ernstig bent, vraag je eigen hart, en ant-woordt met een oprecht gemoed, de reine waarheid. Zeg slechts „ja” of „neen”, volgens het antwoord dat je daar vindt. Ik wil geen gedwongen liefde hebben. Indien je mij niet vrijwillige, ware, natuurlijke liefde geven kunt, zeg dan slechts „neen”! En ik zal als een man mijn lot en mijn verdriet dra-gen!”

„Ik wil geen gedwongen liefde hebben. Zeg slechts neen en ik zal als een man mijn verdriet dragen!” Die woorden suïden haar in de oren. Dat was spreken als een man. Hij was het type van mannelike deugd die zij bewonderen kon. Hij was de man tot wie zij met ware hoogachting kon opzien; die zij voor haar heer en meester kon erkennen. Zij kende hem niet, zij wist van hem niets en toch vertrouwde zij hem van harte. Iemand te vertrouwen is iemand te beminnen. Wee de liefde

zonder vertrouwen! Dat hij als een lafaard in een concentratiekamp was, had altoos vreselijk met haar trots gevoel geworsteld; maar nu haar geopenbaard was welke edele daden hij reeds deed, welk een heldedeed hij nu ging doen, was de enigste hinderpaal weggeruimd, ofschoon zij niets van zijn bestaan of zijn bezitting wist. Ware liefde, die vanzelf komt, vraagt niet: „Wie ben je?” of „Van waar kom je?” of „Wat bezit je?” Ik zeg echter niet dat zulke romantiese liefde door verstandige personen behoort gevolgd te worden, of dat die wel altoos waar geluk brengt. Maar dat het zo zijn kan, is een feit.

Zij bewonderde die grootmoedigheid ten zeerste, om als een rebel zijn leven dus dubbel in zijn hand te nemen, om voor de onafhankelijkheid der republieken, waarvan hij nooit een enkel voorrecht genoten had, te strijden. Met haar bekoorlike, oprechte ogen zag zij hem enigszins schroomvallig aan, en zei met een glimlachje: „Denk toch als je blijft niet Wynie, dat ik als was in je handen ben, maar met een oprecht gemoed en rein geweten moet ik je zeggen, dat je de enigste man bent, die ik ooit bemind heb.”

„Is dat je antwoord? Mijn liefste! Mijn enigste! „My precious darling!” riep hij verrukt. „Kan je mij beloven mij waarachtig getrouw te zijn?”

„Ja,” was het korte, ernstige, duidelijke antwoord.

„Wees verzekerd Eva van mijn zelfde dure belofte. Hoe heerlijk! Mijn Eva, de mijne voor altoos!” riep hij weder, sloot haar in zijn armen en kuste haar weder en weder, hoeveel malen zullen alleen minnaars kunnen berekenen.

Zij dacht hem voor haar ideale minnaar een weinig te hartstochtelik. Haar liefde was teder, rein, oprecht, zonder een greintje van zelfzucht en zij haatte hartstocht. Hij was echter ook geen denkbeeldige man; maar de werkelijke, levende, wandelende zoon van een gevallen Adam.

„Mijn Eva! Mijn beminde en minnende Eva! O, ik ben zo blij. „My pretty love! My own! Mijn enigste!” herhaalde hij.

Was het ware vreugde die in zijn wonderlike, onverstaanbare ogen fonkelde, of was het zegepraal?

XXVIII.

ALLEEN IN DE WERELD.

Laten wij een maand teruggaan en Canossa nog eens bezoeken, en wel op de rode Oktober van het jaar 1901. Het was een der schoonste lentes welke de Oranje Vrijstaat gedurende de eerste zes jaren van de twintigste eeuw kende. De moeder, door Gods genade weder opgericht, wandelde treurig, haar kleine Martina aan het handje houdende, door de fraaie tuin langs nette wandelpaden, tussen kunstig uitgelegde, nu verwaarloosd uitzierende bloembedden. De Meibloem stond reeds in haar sierlik gewaad, wit als een bruid. De rozelanden waren met millioenen knoppen beladen, die hier en daar begonnen te ontluiken. Zij hadden dit voorjaar niets van het knappe snoeien van de hand van hun oude meesters, noch de bewaring van de hand van hun jonge meester, noch de bezoeken of de bewondering der jonge en liefhebbende meesteressen ontvangen. Ondanks dat alles groeiden en bloeiden zij als in een bekoorlike wildernis. De ongelukkige moeder! Op dezelfde plaats, waar zij zo menig uur vrolijk met haar dochters doorgebracht had, stortte zij thans warme tranen. „Hoekom huil Mammi?” vroeg de onbedachte kleine, en perste meer smart van het bedroefde moederhart. Het was haar tweede verjaardag en zij kon reeds alles lispelend babbelen. De moeder tilde haar liefdevol op en gaf haar als enig antwoord een paar kussen. Met de kleine, onschuldige kinderhandjes veegde zij de tranen weg en zei: „Mammi moenie huil nie. Mij hart ook seer krij.”

Hoefslagen trokken haar aandacht huiswaarts. „Mevrouw De Villiers! Waar is uw jongen?” riep een man, net in khaki gekleed, haar in het Engels toe.
„wat van hem?”

„Hij is in het huis, kapitein,” antwoordde zij verschrikt,
„Laat u het hart niet breken, mevrouw,” zeide hij, naar haar toekomende. „Ik ben zeer jammer voor u. Ik ben gezonden uw jongen te komen gevangen nemen; maar ik heb er het hart niet voor. Zend hem onmiddellik naar de tuin en laat hem

zich daar verbergen. Ik zal zeggen dat de Boeren hem de laatste nacht hebben meegenomen."

Bleek van aandoening vroeg de arme moeder bevend : „En de soldaten, kapitein? Zie, daar spreekt hij reeds met hen !”

„Ach, die Tommies, wat weten zij van een bevel af,” antwoordde hij bemoedigend.

Een Engelse kolonne was reeds enige weken in hun nabijheid gekampeerd, en zij hadden ettelijke bezoeken van de goedhartige kapitein gehad.

Twee dagen later werden zij eindelijk allen genomen. Hun tijd was gekomen en zij moesten ook de mara van een refugeekamp in haar bitterste smaak proeven. Na vijf-en-twintig dagen met het konvooi rondgezworven te hebben, kwamen zij aldaar aan. Hun beker van scheiding en smarten werd tot aan de rand gevuld. De heer De Villiers en François werden naar het prisonierskamp te Bloemfontein gezonden. Dit trouwe echtpaar was gedurende hun huweliks jaren eenmaal vijftien dagen van elkander gescheiden. De rampzalige moeder was nu alleen gelaten : zij en haar kleine Martina, Griet en Wakker, waren de bewoners van een armzalige tent.

De ellende die algemeen in de O. V. S. kampen heerste, is eenvoudig onbeschrijfelijk. Bijkans geen tent waarin geen patient te vinden was. Stapels lijken werden dagelijks grafwaarts gedragen, meer dan een was de hongerdood gestorven. De rijksten moesten met de armsten het grootste gebrek lijden. Niets was voor geld te krijgen, behalve in de dorpen, en derwaarts was een verlot met de grootste moeite zeer zeldzaam verkrijgbaar. Het half pond vlees, dat de ongelukkige bannelingen per dag kregen, was zo mager en slecht, dat het merendeel ondanks de honger oneetbaar was. Het stonk en ettelijke malen krioelden er wormen in.

Heel spoedig viel Martina, de teder gekoesterde kleine lieveling, gekweekt als het teerste plantje, ten slachtoffer van een vreselijke ziekte, door de gevangenen kampkoorts genoemd. Zij werd al bleker en zwakker. De beentjes en armpjes, ja het gehele lichaampje, teerde uit, totdat slechts de huid over de beenderen was.

Met de tederste zorg, een bekleemd hart en kommervol gemoed waakte de ongelukkige moeder alleen over haar lieveling. Een harer zusters was ook daar en stond haar trouw bij; maar helaas, de wrede dood ontnam haar ook die.

De mensen waren voor de O. R. K. Koncentratie-hospita-len zo bevreesd als voor het graf. En toen de dokter eens haar Martina daarheen wilde zenden, zei zij beslist: „Dokter! zij is de laatste die ik nog bezit. Mijn hele huisgezin is mij al ont-nomen en als je haar naar het hospitaal zendt, ga ik met haar en zo niet, dan blijft zij bij mij. Zij is mijn enigste en ik heb haar lief als de appel van mijn oog. Niemand kan haar beter verzorgen dan ik, haar moeder.”

Een nieuwe kampwet was gemaakt: Geen kleurlingen mochten in het kamp overnachten. Dientengevolge kon Griet wel in de dag haar meesteres dienen, maar gedurende de nacht moest zij in de lokatie blijven. De ganse donkere nacht zat zij bij de sponde van haar lijdende lieveling. In het begin werd haar zelfs niet toegelaten een licht te branden. Later kwam zij op de gedachte een kaars binnen een kastje te plaatsen en het licht bij de opening er van op de kleine afstand door een scherm te temperen. Zodoende verkreeg zij een flauw licht, dat de eenzame tent somberder en akeliger deed schijnen. Na bijna een maand geworsteld te hebben, zei de kleine kranke een nacht met haar zwak, zacht kinderlik stemmetje: „Ach, mij lieve mammie, mij lijffie is toch so seer.”

„Ach mijn arme kleine! wat kan je mammie toch doen?” antwoordde de rampzalige moeder, haar zacht opnemende met een verbrijzeld hart.

„Ja, so mij mammie... laat ik op je handjies leh, dan is het tog nie so seer nie.”

Op haar knieën voor het bed liggende met het wichtje op hare handen rustende, bracht zij de nacht door. *) Zij zag het einde reeds naderen en dacht met een onbeschrijfelijk gevoel van smart aan haar dierbaren, die zo wreed van haar

*) Bovenstaande vertelde mij een moeder persoonlijk vier jaren na de vrede nog met betraande ogen.

gescheurd waren. Welke grote vertroosting en hulp zou zij door de aanwezigheid van een van hen ondervonden hebben. Door smart versuft, zat zij voor zich te staren. Het snorken van Wakker, die rustig aan hare voeten lag, was het enigste geluid hetwelk de akelige stilte van de nacht verbrak.

Met de eerste stralen van de zon kwam Griet als een ware lichtstraal. „Ach! Griet!” barstte zij in tranen uit, „Onze lieve Martina zal de zon vanavond niet zien ondergaan! Ga, zeg die Ou Nooi hier voor ons, zij moet toch komen zien hoe zwak zij is.”

Te tien uur was het gekoesterde bloempje gegaan om in een beter land te bloeien. Zij kwam in de oorlog en zij ging in de oorlog. De moeder moest ook haar missen. In haar fraaie woning, omringd door alles wat het hart vrolik maakt, waren zij altoos te zamen en nu van alles beroofd, zonder huis of haard, bloedverwant of vriend, trad de wrede dood voor 't eerst haar woning, nu een armzalige tent, binnen en nam van daar haar enige troost. In het gewone lijkhuis of liever lijk-hok, want slechts enige ijzerplaten waren overeind tegen een raamwerk van hout vastgemaakt, zonder enig deksel van boven; bij het hospitaal werd ook het lijkje van haar geliefde Martina gelegd. En de volgende dag daalde zij met vier anderen samen in één graf neder.

Enige dagen later kwam een nieuw bevel: Alle honden in het kamp moesten gedood worden. Er was geen uitzondering, ook de getrouwe Wakker moest van zijn meesteres scheiden. „Ach!” riep zij in tranen uit, „blijft hier mij dan niets, niets over! Mijn laatste huisgenoot is nu heen. Nu ben ik alleen in de wereld! Gans alleen.”

„En ik! Ou Nooi! Hier is ik nog,” snikte de arme Griet ontroerd.

„Mevrouw De Villiers, niet waar?” vroeg een jongen, die bij het kantoor in dienst was om boodschappen, brieven en telegrammen rond te brengen. Hij kreeg een toestemmend antwoord. „De Superintendent wenst u bij het kantoor te zien juffrouw,” gaf hij zijn boodschap korteliks af.

IN DE GEVANGENIS.

Bij het kantoor vernam zij dat haar echtgenoot en zoon nu in het Koncentratie Kamp te Bloemfontein waren en dat hun verzoek voor haar gedaan aangenomen was en zij dus derwaarts vertrekken mocht. Het was een zeer moeilijke tijd om per spoor te reizen. Dikwerf werd de kostbaarste bagage vermist en wanneer men met de grootste inspanning een onderzoek instelde, werd men met een zeer koel: „It is war time” (Het is oorlogstijd) beantwoord. Wat was de vreugde van de moeder groot toen zij weer met haar echtgenoot verenigd was en brieven van haar dochters ontving. Die kregen veel naalde-werk en konden met de inkomsten hun uitgaven bestrijden.

„Lieve Moeder,” zo schreef Karolina, „De heer heeft wonderlik voor ons gezergd. Toen wij juist de laatste stuiver besteed hadden kwam er uitkomst. En nu toen wij bijna geen werk meer hadden en vol kommer waren, ontvingen wij de £25 van vader. Ik moest dikwels, wanneer ik zo moedeloos was, beschaamd uitroepen: „O, Heer! Gij hebt mijner gedacht terwijl ik u vergeten had.”

De ettelike applikaties die gemaakt werden verzoekende om bij elkaar te komen bleven alle vruchteloos.

Op een zekere morgen kwamen enigen van de Bloemfontein politie en namen Francois en zijn vader nogmaals gevangen. Zij werden beschuldigd geheime kommunikatie met de Boeren te hebben gehouden. Niet met hen tevreden zijnde werd ook mevrouw De Villiers gevangen genomen. De tent werd nauwkeurig onderzocht en onder andere tekenen van nationaliteit werd een fraai zijden Vrijstaats vaandel gevonden. „Gijlieden houdt kommunikatie met de Boeren,” werd in het kantoor tegen haar gezegd.

„Nee, mijnheer! niet in het minst zo ver ik weet,” antwoordde zij kalm.

„Wil je ook ontkennen dat deze vlag in uw tent gevonden werd,” en toen tot de politie: „Brengt haar naar de tronk!”

Een ieder moest het bloed in de aderen koken : een geachte, voorname vrouw, door vuile, lage Tommies naar de gewone kriminele gevangenis te zien drijven ! Ja, zij werd in dezelfde koude, donkere cel geplaatst waar de laagste misdadigers opgesloten werden; waar gemene, wrede moordenaars hunne laatste jammervolle dagen sleten. Zij, die beminde, teerverzorgde echtgenote, alleen in een misdadigers cel met slechts één khaki kombars om de lange nachten op door te brengen. Hoe zullen wij ons haar gevoel kunnen voorstellen, toen de zware ijzeren deuren met een donderend geluid gesloten werden ! Toen de cipier, zich nogmaals met een verschrikkelijke slag, die het gebouw deed daveren, kwam verzekeren of alles in orde was !

Daar waren nog enige Boerenvrouwen. Bij zonsondergang moesten zij reeds naar binnen en daar blijven tot tien ure 's morgens. Dan werden zij in de ommuring gelaten en waren verplicht de ganse hete Afrikaanse dag onder de blote hemel door te brengen. Het was twee uur in de middag geworden en twee knappe Boerenvrouwen kregen nu het eerste en laatste voedsel gedurende vier-en-twintig uur om het lichaam en de ziel aan elkaar te houden, slechts enige schreden verwijderd van de plaats waar enige dagen vroeger een mede Afrikaner aan de galg werd gehangen ! Ja, diezelfde galg stond er nog, akelig togedekt ! Dat voedsel bestond uit onreine rijstsoep of liever krachteloos rijstwater in een smerig, verroest blikken schoteltje, een pond beestevlees en een pond brood voor ieder persoon.*)

Gij zult ongetwijfeld sidderen, mijn beschaafde lezers, als gij in een deftige kamer rondziet; uw in kostbare stoffen fraai gedrapeerd bed beschouwt en denkt dat gij dat alles moest verruilen voor een akelige, van allerlei soorten van insecten krioelende, duistere misdadigers cel ! Als er ooit dwaalgeesten in de wereld zijn moet men die aldaar gewaar worden. Zoudt gij niet rillen als gij uw zachte, met juwelen versierde handen

*) Iemand die dit ondervonden heeft, heeft mij bovenstaande persoonlijk verhaald.

ziet, die gewoon zijn om met zilveren vorken en lepels de beste spijzen van porseleinen borden naar uw mond te brengen, en u verbeelden moet een gemeen, vuil schoteltje aan te tasten van hetwelk gij uw enigste spijs onrein en onsmakelijk eens per dag moet krijgen? En dat alles omdat uw vaderland met een machtige vijand in oorlog is gedompeld en gij uit vaderlandsliefde het vaandel van uw land diep in een kist verborgen of in een geestdriftig ogenblik uw nationaal lied aangeheven hadt?

Op de vijftiende dag werd zij naar het kamp teruggezonden. Met dankbare tranen ontmoette Francois haar. Hij was dadelik teruggezonden en had alleen de eenzame tent bewoond. Zijn vader was andermaal tot het prisoniers kamp veroordeeld. Dit innig aan elkaar gehechte huisgezin van vijf leden was aldus in vier delen gescheiden.

Een zwak gestel hebbende en door de smartelike gewaarwordingen van de laatste maanden zowel als de ellende van de gevangenis was haar gezondheid geheel gebroken. Na enige dagen het bed gehouden te hebben werd zij naar het hospitaal gebracht. Eens per week mocht Francois haar gaan zien.

„Ach, wat ziet mama er toch bleek en vervallen uit,” riep het arme kind verschrikt, toen hij haar voor 't eerst ging bezoeken. „Ik heb voor mama de twee kussens gebracht. Ik zag wat een hard graskussen zij u gaven de dag toen wij u hier gebracht hebben.”

„Ik ben zeer blij mijn kind, mijn hoofd is reeds zo zeer. Ik dacht niet dat je zulk een verstandige jongen was,” zei de zieke met een zwaarmoedige genegenheid.

„Hoe voelt moeder nu? Wanneer komt moeder weer naar het kamp? Het is toch te treurig zo alleen,” haar met een tedere blik aanziende.

„Ik ben zo jammer je hartje zeer te doen, mijn kind; maar je mama zal nooit weer bij je gaan blijven.”

„Ach neen, lieve moeder! spreek toch niet zo,” antwoordde de jongen, terwijl een traan hem over de wang rolde.

„Ja mijn kind, je moet je gereed maken om mij misschien niet eenmaal weer te zien. Zeg aan je vader Karolina

en Eva, ik weet, ik zal hen nooit weer op deze aarde zien. Zij moeten toch altijd goed en vroom blijven. Zij moeten toch niet murmeren, maar de hand des Heeren kussen. Ach! Ik wou hen toch zo gaarne nog eenmaal voor mijn dood gezien hebben."

„Lieve mama, gaat u dan waarlik sterven? Ach, neen, neen!" snikte de jongen, haar bleke gelaat kussende.

„Ween niet te zeer, mijn dierbaar kind," zei zij met een zwakke, bewogen stem, en veegde met een bevende hand de tranen van zijn ogen. „Wij moeten eenmaal allen gaan. Mijn arm kind, je bent nog zo jong. Ik wou je zo gaarne een groot opgegroeide man gezien hebben. God echter wil het anders. Ik mocht het voorrecht niet hebben. Vergeet de lessen van je moeder nooit. En de drank, mijn zoon!" Terwijl haar ogen zich voor 't eerst met tranen vulden. „O! wacht je er toch voor! Denk toch altoos, wanneer iemand je verleiden wil, zodra je het glas in de hand neemt, dat je moeder je op haar sterfbed met tranen gewaarschuwd heeft."

Met iedere spier, trillende van verdriet, lag arme François op zijn knieën en het hoofd op haar boezem leunende, kon hij slechts wenen. Het half uur was vervlogen en hij moest reeds heen. Na hem weder en weder gekust te hebben, waren haar laatste woorden: „Cois, zeg aan de burgers, die tot aan het einde zullen gestreden hebben en naar mij vragen: Ik sterf als een Afrikaner!" *) De angstige banden des doods waren niet sterk genoeg om de ware vaderlandsliefde uit haar hart te verbannen.

Een bericht kwam de volgende morgen, dat ze stervende was. Arme François met een vriendin snelden er heen, om slechts het ontzielde lichaam reeds koud en stijf te vinden.

De eenvoudige waarheid was, dat toen men de dood die nacht had zien naderen, een scherm om het bed geplaatst werd en dat niemand wist wanneer zij gestorven was. Ja, de beminde gade en dierbare moeder, die zo vele vrienden had,

*) Feitelijk werd zulk een boodschap door een stervende vrouw achtergelaten.

streed haar bange doodstrijd alleen. Geen dierbare, die met haar bad, haar een druppel water toereikte of haar ogen sloot. Slechts François, een nicht en twee mannen gingen met de lijkwagen naar de begraafplaats te Bloemfontein, alwaar het laatste stoffelijke overschot van de zo geliefde mevrouw De Villiers in tegenwoordigheid van vier vrienden en bloedverwanten en enige doodgravers in een vreemde rustplaats werd neergelaten. Zij was reeds een maand in het kille graf, alvorens haar echtgenoot iets van haar sterven vernam.

XXX.

VREDE.

Het is een geruime tijd sedert wij het laatste van mevrouw Van Graan gehoord hebben. Mijn lezers zullen zich echter nog herinneren, hoe wij haar in tranen verlieten. En nu, bijkans twee jaren later, vinden wij haar weder in diezelfde treurige toestand. „Weder in tranen! Werden de Boerenvrouwen het wenen dan nimmer zat?” zoudt gij misschien ongeduldig uitroepen. Want niemand die niet de donkere dagen met ons doorgemaakt heeft, kan inzien welke zedelijke martelingen wij te verduren hadden. Niettegenstaande dat verkeerden wij toch niet altoos in een zwaarmoedige stemming, maar droegen mederendeels het harde lot met onvergelykelijke heldemoed.

De zoon van mevrouw Van Graan, die nog op het slagveld was en van wie zij nog nooit enige tijding kreeg, heette Willem.

„Goede hemel! Jack! ben jij ook onder de Khakies?” riep Rhoda van Graan verbaasd een jongman in de Engelse uniform gekleed, toe. Zij was bezig een kleine oven met papier en tentpennen te warmen, iets wat dikwels in het Bloemfontein Koncentratiekamp gebeurde wegens gebrek aan brandhout.

„Ja, Nicht Rhoda, is het een wonder? Ik ben niet de enigste, noch de eerste die dat deed,” antwoordde hij, haar onbeschaamd zijn hand toestekende.

„Noem mij niet meer je nicht, Jack Viviers! Ook geef ik

je mijn hand niet," antwoordde de anders zo bedaarde Rhoda opgewonden en verborg haar hand onder haar voorschoot.

„Wel wonderlike schepseltjes zijn jullie vrouwen toch! Toen je mij 't laatst zag, gaf je voor nimmer te zullen ophouden mij te beminnen. En nu, na de lange scheiding, wil je niet eens mijn hand aannemen!"

„Toen dacht ik niet dat je een misdadiger zou worden. O! wat ben ik bedrogen! Ik dacht altijd dat je als een man voor ons land en volk streed! En nu! nu!"

„Het schijnt of je mij voor de grootste misdadiger ter wereld houdt, omdat ik niet gek genoeg was mij als broeder Hendrik en vader voor niets te laten doodschieten!"

„Ja, twee dagen nadat hij viel, verliet ik de Boeren."

„Jack! Jack Viviers! Heb je een hart? Nadat je vader en broeder hun levens voor land en volk opofferden, tegen hen te gaan vechten!"

„Ik vecht niet tegen hen; zij zijn reeds dood, en jou broeder Willem is ook dood. Brown vertelde mij, dat hij hem eergister schoot, terwijl wij met een ander klompje vochten," antwoordde hij onverschillig.

„Mijn God! help!" riep arme Rhoda en viel met een gebroken hart op de grond.

Haar moeder kwam juist in tijd om de laatste vreselijke woorden te horen. Ongelukkige Rhoda! Zij leed aan een hartkwaal. Haar oom gesneuveld; zijn zoon, haar neef en minnaar, die zij vuriglijk beminde, een verrader! Haar broeder dood! Door de hand van zijn neef gevallen! Dit kwam alles binnen enige ogenblikken in één stroom op haar neder.

Na verloop van enige dagen, toen de Superintendent aan de lijkbezorger op onverschillige toon vroeg: „How many are there this morning?" (Hoeveel zijn er van ochtend?) was Rhoda er een van. Haar teder minnend hart was door de ontrouw en onverschillige laagheid van haar minnaar en het verlies van nog een broeder gebroken. De enigste dochter van de reeds be-roofde moeder was ook heen. Van hare vijf kinderen was er nu maar één overgelaten. Met hun drieën werden zij naar Brandfort gezonden.

De 1ste Junie was gekomen, de onvergetelike eerste Junie van het jaar 1902. Een tamaai „Union Jack” werd bij het kantoor opgetrokken. Een geweldige wind slingerde haar links en rechts om de paal, als vergunde die haar niet over de met Boerenbloed gedrenkte grond te wapperen. Het was vrede ! Vrede ! vrede ! was op alle lippen. Och ! maar helaas, welk een vrede ? Niemand juicht ! Niemand dankt ! Geen vreugdeschot knalt ! Op ieder Afrikaner gelaat stond teleurstelling, vernedering, ik durf zeggen, wanhoop te lezen.

Met treurige blikken en betraande ogen ontvingen de reeds gefolterde patriottiese vrouwen het woord : Vrede ! Zij wisten wat een vrede met de vijand in het bezit van elke stad en dorp betekende. Al hun lijden en al de opofferingen waren te vergeefs geweest. Sommigen echter hoopten nog het beste; anderen slingerden tussen hoop en vrees. De mensen in het Brandfort Koncentratiekamp waren bekend als zeer geestdriftig. Door de Engelsens werden zij „Fancy-sick” genoemd. „Wij moeten de overmacht der Engelsens erkennen,” schreef een jongman, die tot aan het einde streed, aan zijn verloofde aldaar. Met telegrafiese snelheid vlogen die woorden het kamp door en als pijlen van smart doorschoten zij ieder hart. Nu was er geen hoop meer !

„Ik kan u met die brief toch niet gelukwensen,” riep een vrouw, die reeds ingelicht was, haar toe, toen zij met de noodlottige brief in de hand zich naar de tent van een vriendin haastte.

„Neen, neen ! Doe dat ook niet,” antwoordde zij met teleurgestelde gebaren.

Enkele burgers begonnen reeds binnen te komen. Generaal De Wet zou met een deel zijner krijgslieden het kamp bezoeken. De Superintendent aldaar was een Ier, met de naam van Dwyer. Op zijn eigen kosten gaf hij de vrouwen alles wat zij tot een receptie ter verering dier helden behoeften. Tevens stond hij hen op hun verzoek toe een ereboog op te richten en zelfs die met Oranje en Wit te versieren. Met aandoening inderdaad moeten de dappere krijgslieden, die moedige, edele helden, hun verloren kleuren aangezien hebben !

Bij de boog wachtten dan ook allen die maar benen hadden hen op. Nauweliks een half uur en daar kwamen zij! Zij, die hun alles veil hadden en zich de grootste ontberingen getroostten. Zij, die de overmacht van het machtige Albion bijkans drie jaren trotseerden. Zij, die alle bloedverwanten en liefdepanden vaarwel zeiden voor vaderlandsliefde! Zij, die onafhankelijkheid boven alles schatten en toch te vergeefs! Al hun lijden en strijden, al de honger en kommer, al de slapeloze nachten en de rusteloze dagen, alles! ja alles te vergeefs! Zij droegen geen lauweren der overwinning; geen dierbare Oranje-vaan wapperde boven hun hoofden; geen geliefde Mausers blonken in de Zuiafrikaanse zon! Op de boezem, na aan het hart van ieder burger, was een vierkleurig strikje! maar helaas, met een stukje somber lamfer overdekt.

„Zusters,” zo sprak Gen. De Wet. „Geliefde zusters! gijlieden die samen met ons die leeuwenstrijd gestreden hebt, gij die ons meer dan eens met moed in de harten bezielde, wanneer die ons bijkans geheel begaf! Zeker verwachten jelui het beste van mij, maar helaas, niets dan treurigheid kan ik u mededelen. Op de 31ste Mei, 's avonds om elf uur, is onze dierbare onafhankelijkheid in het graf gelegd!” En met die woorden werd een zwarte vlag met lamfer omzoomd omhoog geheven. Bijna nodeloos is het te zeggen dat van alle kanten luide snikken gehoord werden en zelfs die grote krijgsman sprak met een onvaste stem.

Met hernieuwde wonden in het beroofde moederlik hart zag mevrouw Van Graan groepjes burgers het kamp binnenkomen. Zij had zelfs de moed niet naar het laatste van haar zoon te vragen. Zij stond met haar man en zoon voor de tentdeur. Enige ruiters hielden een eindje van daar halt en spraken met een vrouw. Eén kwam in volle galop op hen af. „Zeker brengt hij een laatste boodschap van mijn arme kind,” zei de arme moeder diep bewogen.

„Mijn machtig Willem! Man! Van waar kom je? Jack Viviers zei dat je gesneuveld was!” riep Jacobus verrukt, de ruiter te gemoet snellende.

„Van het kommando natuurlijk, kerel! Wees maar gerust,

„Ik ben vlees en been en was dus nog nooit dood!” De laatste woorden waren met een blijde lach vergezeld; maar toen de doodgewaande zoon in de levende armen der tedere moeder lag, snikte hij even luid als zij. Door de donkerste wolken breekt ook wel een lichtstraal.

Welk voordeel de lage Brown, van wie wij reeds gehoord hebben, er in zag die leugen te verspreiden, liet zich niet gissen. Vele doodgewaande Boeren kwamen ongedeerd bij hun families terug.

XXXI.

BOER ESKIMOS.

„Maar Eva, waarom maakt de tent zulk een ellendig lawaai? Ik voel de wind erg hier binnen en ook verbeeld ik mij de lijnen te horen slaan. Zou die geweldige wind niet reeds een deel van de pennen uitgerukt hebben?” vroeg Karolina op een stormachtige nacht, verschrikt ontwakende.

De vrede was reeds enige dagen geleden gesloten.

„Met ons dubbel voer eisten wij zeker te veel van de pennen. Ik zal een kaars aansteken,” antwoordde Eva opspringende.

„Wie slaat mij zo?” riep Frikkie, door de slagen der lijnen ontwakende.

„Niemand slaat je. Onze tent gaat omvallen, spring haastig op en help mij,” zei Eva, die te vergeefs getracht had een kaars aan te steken. „Wij moeten ons allen haastig kleden, Lina! De storm wordt sterker, haastig! Er is geen tijd meer, de lijnen slaan mij reeds om het hoofd!”

Met de weinige kleren die in de tastbare duisternis te vinden waren, overhaastig gekleed, grepen zij naar de lijnen.

Zwart-blauwe wolken rolden over elkander. Een bliksemstraal was nauwelijks verdwenen, of die werd door een tweede gevolgd, vergezeld door donder, die de aarde deed beven. Een verschrikkelijke, sterke, koude wind sneed hen als messen in

het aangezicht en drong koude rillingen door merg en been. Zo geweldig woedde de wind voort, dat de lijnen hen telkenmale uit de verkleumde handen gerukt werden. Schotels en emmers begonnen op de vleugels van de wind hen voorbij te ritselen. Een bliksemstraal wierp een ogenblik wat licht op de bleke, moedeloze gelaatstreken van een buurvrouw. „Zijn jelui op de vlakke?” vroeg zij terug.

„Ja, wij zijn bezig de pennen in te drijven, maar wij kregen nog niet één in,” antwoordde Karolina, terwijl een pen haar geweldig in 't aangezicht sloeg.

„Je tent staat toch nog, mijne is al omver! Ik liep in der haast met mijn blote voeten naar de korporaal om pennen en toen ik terug kwam, lag zij overeind en sommige van mijn goedjes reeds weg. Wat van nacht van mij en mijn kindertjes moeten worden, weet de genadige God alleen,” zei de arme vrouw radeloos.

„Gaat je tent ook omvallen, Frikkie?” riep een knaap, de zoon van mevrouw De Bruyn, die in de duisternis vast tegen hem liep. „Laat ik u helpen, Miss De Villiers,” zei hij, Karolina de hamer uit de hand nemende. Nadat ook hij vruchteloze pogingen aangewend had, was hij verdwenen.

„Ik geloof nu niets meer van: „Doe barmhartigheid en u zal barmhartigheid geschieden,” zei de altoos moedige Eva, nu gans moedeloos de hamer neerwerpende, „want ik ben zeker dat geen van ons huisgezin ooit een hond in zulk een nacht buiten de deur joeg en hier zijn wij nu zonder zelfs de beschutting van een enkel zeil! Mijn handen zijn werkelijk verstijfd van koude.”

Het is karakteristiek van moedige mensen, dat wanneer hun moed zinkt, die ook helemaal te gronde is.

Een oorverdovende slag sloeg enige schreden van hen neder en verlichtte door de vreselijke stralen een tragies toneel. Tenten lagen omver. Vrouwen en kinderen bibberden van kou en liepen angstig heen en weer.

„Ma zegt: jelui moet naar ons huisje komen, juffrouw De Villiers! Je vergaat hier. Ik zal het beddegoed helpen dragen, kom,” sprak de vriendelijke knaap, die, toen hij zag dat alle

hulp te vergeefs was, naar zijn moeder gesnel was en haar gevraagd had hen in te nemen.

Heel spoedig waren zij en twee andere huisgezinnen in de hut van de vriendelijke mevrouw De Bruyn, wier ogen met meewarige tranen blonken.

„Hoe is het nu met geloof omtrent barmhartigheid, Eva?” vroeg Karolina op berispende toon.

„Moet je mij ook nog beoordelen? Ik voel zelf schaam over mijn ongeduld. Ik zal voortaan meer barmhartigheid uitoefenen; want waarlik, zij keert weder.”

Sneeuw lag de volgende morgen een voet dik en om iedere tent en hut veel dikker en nog bleef er vallen tot omstreeks elf uur. Sneeuw is in de Vrijstaat zeer zeldzaam; derhalve vonden de ongelukkige bannelingen het bewonen van sneeuw hutten, slechts met dun zeil overdekt, dubbel ellendig. Door ongemak, koude en een zwaarmoedig gevoel ter neder gedrukt, lieten wij nauweliks op de schilderachtige schoonheid van onze omgeving. Alle randjes en omliggende kopjes waren met zuiver wit bedekt. Een hoge spitse kop was in een ijsberg te midden van een onafzienbare oceaen van sneeuw herschapeu. Marquees en fraaie Indiaanse marquees met hun sierlike, kleine verandas, vreemdsoortige kleine zeilen of linnen hutten, hier en daar een overgebleven ronde tent, waren allen met vlekkeloos wit bekleed. Vele tenten met enkele stukken huisraad lagen in ellendige hopen. De natuur echter wist ook die met een gelijke dikke witte verf van haar kwistige borstel te bedienen. Maar zie, het toverachtige toneel werd een treurspel, een treurige werkelijkheid! Daar is een vrouw, schamel gekleed, bezig sneeuw van een kleine haard te werpen. Haar kinderen schreien van honger en koude en de onzelfzuchtige moeder ijvert om met nat brandhout een weinig warme soep gereed te krijgen. Na veel moeite flikkert het vuur op, maar blijkt te veel voor de omliggende sneeuw en verandert de plaats in 'n ellendige modderpoel. Hier is een ander met opgebonden rokken bezig sneeuw in een emmer te pakken, om koffiewater te koken. Zij is een der gelukkigen die paraffin en een stooftje konden bekostigen. Ginds kwam een ander, die dat verstand niet had, met water

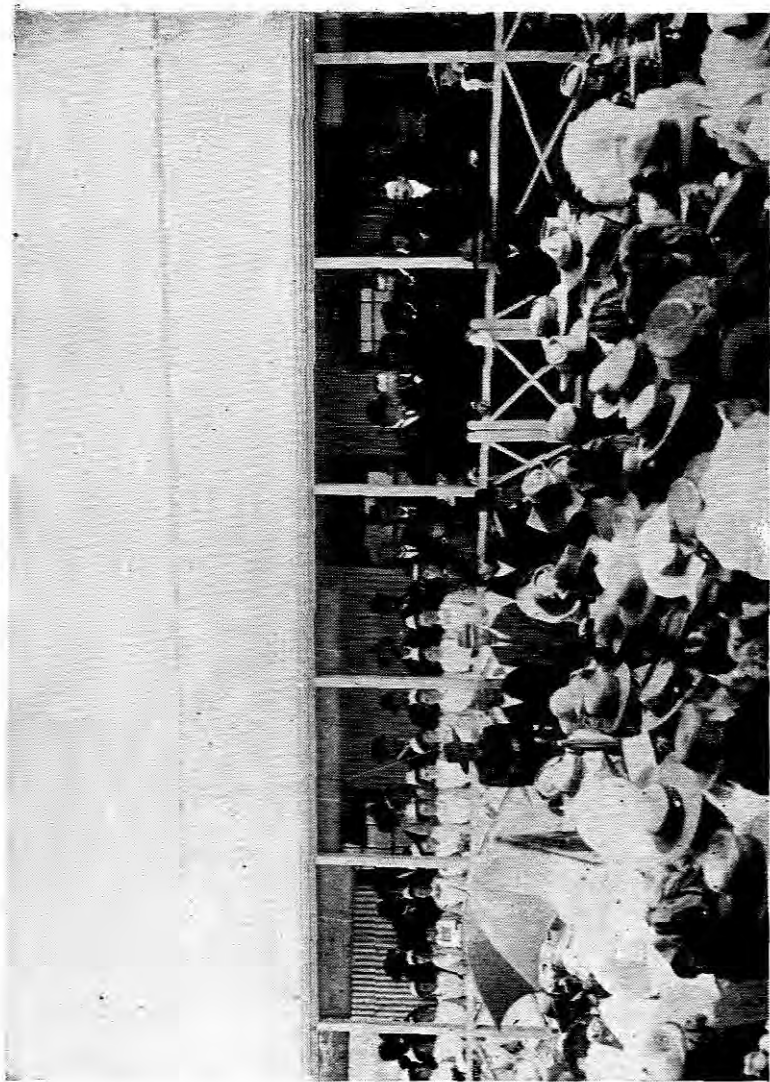
zelfs de blokken der zijposten in de muren en de palen der verandas, zowel als de kostbare meubelen, hadden aan de troepen tot brandhout moeten dienen. Dankbaar toch nog muren met een dak te hebben teruggevonden, namen zij intrek in de verwoeste, geliefde woning, die echter nooit weer het gelukkige verblijf als van ouds zou kunnen zijn, want de lieve, zachte stem van de tedere, zorgzame moeder en trouwe, minnende echtgenote zou er nimmer meer gehoord worden.

Geen levend dier was op de werf, noch in de velden, noch langs de wegen te zien. Zelfs de vogelen schenen de wijk genomen te hebben.

Op ieder dorp was een magistraat en een komitee van vier leden, „The Repatriation Board” genaamd. Bij hen waren graan, meel en vee te koop. Het was een ellendige tijd voor de mensen op het platteland, een ware wildernis. Iedere Boer moest zich persoonlijk bij de magistraat gaan aanmelden. Of hij wel een landeau met een fraai paar bespannen had, of vijftien of twintig mijlen te voet moest afleggen, scheelde hem weinig.

Mnr. De Villiers ging met een buurman, die in Basutoland gedurende de oorlog was en dus zijn vee behield, naar het dorp. Daar zou een veevendutie zijn. Hij kocht schapen tegen £1 6s. per stuk; koeien tegen £17 10s.; paarden tegen £18 en £20. De algemene prijs van schapen vóór de oorlog was van 15s. tot 18s., en de gewone prijs van beesten na de runderpest £10. De onzen werden echter door gewetenloze spekulanten gedurende de oorlog van rovers of van het Engelse Goevernement tegen £3 of £5 gekocht en schapen van 2s. 6d. tot 5s. Die spekulanten kwamen nu terug en lieten ons voor ons eigen vee zulke ongehoorde prijzen betalen. Hoe velen had de oorlog schatrijk gemaakt en hoe velen brandarm!

Hun begraven geld kregen ze alles veilig terug. Na dat in de bank geplaatst te hebben met het uithouden van enige honderden tot het beginnen van een kleine boerderij en het herstellen van een paar vertrekken, (want hout was bijkans onverkrijgbaar wegens schaarste van vervoermiddelen van de stations), waren zij binnen enige maanden enigszins in hun vroegere waardigheid hersteld.

Geliefde Zusters! Gijlieden die samen met ons die Ieenwenstrijd
gestreden hebt...Blz. 158.

Eva ontving een brief van Wijnie, haar meldende dat zij in Oktober een bezoek van hem kon verwachten. Niemand wist nog iets van hun verloving. Zij waren overeengekomen het geheim te houden tot na de oorlog en dat hij dan eerst behoorelijker wijze de toestemming van haar ouders kon vragen. Zij was verstandig genoeg en had aan de predikant, aan wiens gemeente zijn ouders behoorden, geschreven, hem vriendelijk verzoekende hen in te lichten hoedanige mensen Wijnie's familie waren. Van hemzelf behoefde zij niemand iets te vragen. Zij leefden maanden tezamen in een kamp en zij vertrouwde hem volkomen. Van zijn bezitting was zij ook verzekerd. Toen zij beloofd had hem te trouwen, had hij haar verteld, dat hij veel schade gedurende de oorlog leed. En na zijn rebellie zou zijn ganse bezitting waarschijnlijk verbeurd verklaard worden, behalve zijn weinige geld, voor hetwelk hij gezorgd had. Zij moest dus geen rijk man in hem verwachten. Hij toonde haar het onbelaste transport van zijn plaats, twee duizend morgen groot.

Een brief van de predikant verzekerde haar dat de oude heer en mevrouw Cronje achtenswaardige, voornamen lieden waren. Die brief toonde zij aan haar vader, nadat zij hem zoveel zij wist van Wijnie zelf verteld had, om hem op het bezoek van de vreemdeling voor te bereiden.

De bezittingen der Koloniale rebellen werden niet gekonfiskeerd, dus met zijn plaats en een weinig geld, bij de £3,000, die ze van haar moeder had geërfd, zag zij wel een kans een begin te maken en wachtte blijmoedig op de komst van haar minnaar, naar wie zij vurig verlangde. Het was bijna een geheel jaar geleden, sedert zij hem op een donkere nacht in het concentratiekamp vaarwel gezegd had. Zij had gedurende die tijd niets van hem gehoord, echter had zij hem niet één dag vergeten en nooit kwam er een vonkje van wantrouwen in haar hart op. Zij vertrouwde hem volkomen. „De uwe. De uwe voor altoos” had zij bij het afscheid op zijn kommervolle vraag van haar trouw met een kloppend, warm hart geantwoord. „Yours for ever,” had zij met de laatste afscheidskus gefluisterd, en die kus was nog op hare lippen.

XXXIII.

VERSTANDIGE KOOS.

Het was een Maandag morgen in Oktober. Het eerste Nachtmaal van de Nederduitse Gereformeerde Kerk na de oorlog was voorbij. Het dorpje was zo druk; aardige rijtuigen, naar allerlei nieuwe modellen vervaardigd uit stukjes en brokjes van rijtuigen die gedurende de oorlog vernield en overal verspreid en teruggevonden waren. Zelfs kon een wagentje op grote ploegwielen door de straten rollende gezien worden. Een eerste klas Kaapse Buggy, met een paar fraaie, vette „Boer paarden” bespannen, hield voor een winkel stil. Een net in het zwart geklede jonge dame sprong er vlug uit, was in enige minuten de winkel binnen gelopen en terug.

„Miss de Villiers! niet waar?” vroeg een vreemdeling die pas bij het hotel vlak tegenover de winkel had afgezadeld aan een bewoner van het dorp met wie hij voor de deur stond te spreken.

„Ja, het is Lina de Villiers. De dame in de kar is haar zuster met haar verloofde.”

„Wat! Is Eva verloofd! met wie?”

„Het is iemand van de Kolonie, Cronje, denk ik.”

„Sedert wanneer? Wat is zijn voornaam, weet u niet?” vroeg de vreemdeling nieuwsgierig weder twee vragen te gelijk.

„Neen, dat heb ik werkelijk niet gehoord. Maar hij is een ‘smart’ kerel, dit is zeker. “I admire Eva’s taste!” Dat moet ik erkennen.”

„Hij moet inderdaad iets biezonders wezen; daar zij gewoonlijk de beste „suitors” met verachting behandelde,” antwoordde de vreemde, uit z’n humeur.

„Daar kan ik niet met je instemmen, „ou” vriend, want ik zelf had haar een offer gemaakt en als een eerlik man gesproken, zou ik niet denken dat ik juist een biezonderheid was en toch weigerde zij mij op de vriendelijkste wijze, ofschoon be-

slit zonder een enkel teken van verachting," antwoordde de ander.

„Ik zou die 'danige' Mnr. Cronje dan ook willen zien. En haar zuster is die ook verloofd?"

„Zo ver ik weet niet."

„Denkt u, Cronje zal nog morgen daar zijn? Dan ga ik aan. Ik wil hem zien."

„Misschien, ik kan het niet zeggen," antwoordde de ander schouderophalend.

„Nu heb ik dan eindelijk mijn loon gekregen, omdat ik zo vele knappe meisjes bedrogen heb en door mijn trots geloof dat ik enige dame trouwen kan. Goed dat ik het echter weet. Nu kan ik mij wachten, verder een gek van mijzelf te maken en haar voor haar gedrag tegenover mij terug betalen," zei Koos Naude, want de vreemdeling was niemand anders, tot zichzelf, toen hij de volgende morgen Canossa naderde. Hij had wel aan zijn nieuwe vriend voorgegeven Canossa te bezoeken, slechts om Cronje te zien, maar zijn hele komst daarheen was, dat hij Eva's hardnekkige tegenstand maar niet vergeten kon.

„Mijn tijd! Koos, van waar kom jij? Ik ben waarlijk blij je weer te zien," sprak Karolina, met een gelaat dat haar woorden beaamde, toen zij de deur voor hem open deed. „Hoe gaat het? Je bent spekvet."

„Ik moet het compliment weergeven, Lina, en er bijvoegen dat je er bijzonder goed uitziet," antwoordde hij en dacht nog nooit een dame zo bekoorlijk gezien te hebben als Karolina tans was met haar blozend gelaat en gouden haar, in een ongekunsteld zwart cashmere japon en witte schort.

„Ik houd niet van complimenten, Koos! en je weet heel wel, dat ik nooit complimenten maak."

een feit, je bent werkelijk "improved". Ik dacht dat de kampen

„Ik heb het niet voor een compliment gemeend. Het is alle dames hun roosjes ontnomen hadden, maar je 'complexion' is beter dan ooit. Je moet nu bijzonder gezond zijn," zei hij in een goed humeur.

„Mijn gezondheid is uitstekend, dank je! Vertel mij liever welke ondervindingen jij opdeed en hoeveel meer „nooiens"

je gekuld hebt sinds wij elkaar laatst gezien hebben, in plaats van nieuwe, onnodige komplimenten te maken," lachte zij.

„Oude vrienden kunnen zich van verre laten horen," zei Eva, met een vriendelijke glimlach binnen komende. „Ik heb van achter het huis gehoord, hoe aangenaam je samen lachte. Hoe gaat het Koos?" zijn hand nemende.

„Eerste klas! dank u. Hartelijk geluk," antwoordde hij, de kostbare ring van diamanten en robijnen aan de derde vinger van haar linkerhand met een verbitterd gevoel opmerkende.

„Met wat? Door de oorlog heb ik zowel als alle anderen alle goederen verloren, zelfs mijn „portmanteau" verloor ik op de trein," zei zij lachend. „Het is niet Kerstmis, noch mijn verjaardig. Waarom word ik dan eigenlijk geluk gewenst?"

„Waarom draag je een ring aan die vinger?" antwoordde hij met een vraag, zijn linker achtervinger ophoudende.

„O, is dat het? Verschoon mij! Ik dacht niet dat je wist dat ik verloofd ben. Dank u," zei zij koel, ofschoon blozend.

Die onmiddellijke erkenning harer verloving verbitterde hem nog meer. Het bewees hoe volkomen de andere geslaagd was om haar hart te winnen.

„Iemand heeft het mij op het dorp verteld. Ik stond voor het Vrijstaat Hotel, toen jelui voorbij reed. Zo kwam ik onschuldig aan uw geheim," zei hij, het erg licht nemende.

„Je bent zeker niet de enigste deelgenoot van mijn geheim. Onze verloving is publiek," antwoordde zij met een liefdevolle gedachte aan haar mooie minnaar. Zij was zeer trots op hem. Zij beminde hem innig, hem en hem alleen en zij geloofde vast dat zijn gevoel tegenover haar ook zo was. Zij deed nooit iets ten halve en nu zij eenmaal beminde, waren haar liefde en haar vertrouwen volkomen.

„Is Cronje nog hier? Ik wil hem graag zien," vroeg hij.

„Het is jammer. Hij is juist vanmorgen weg. Ik kan je zijn portret wijzen," terwijl zij met een trots, gelukkig gevoel een groot met leder bekleed album voor de dag bracht, welks eerste plaats met een portret van Wijnand Cronje vereerd was, wiens schone trekken door de bekende afnemers, Gebrs. Deale, Bloemfontein, wel opgevangen waren.

„Wijnand Cronje ! ongetwijfeld,” riep hij.

„Ja, het is Wijnand Cronje, van de plaats Many Waters in de Kolonie.”

„Van Many Waters ! Inderdaad dezelfde persoon ?” herhaalde hij verbaasd. „Je weet, hij heeft Many Waters verkocht ?” en met een licht in zijn zwarte ogen, hetwelk zij niet verstond : „Ken jij hem, Eva ?”

„Natuurlijk ! Wij waren bijkans vier maanden samen in één kamp.”

„In een refugee kamp ! lafaard,” riep hij met verachting in zijn stem.

„Cronje is een held ! Hij liep weg uit het kamp en vocht tot het bittere einde ! En niettegenstaande dat, is hij een Koloniaal, die nimmer Republikeinse grond betrad, behalve eenmaal, toen hij per spoor naar Durban reisde, en nu bijkans vijf maanden na de vrede,” zei zij verontwaardigd.

„Dat is waar. Tot zijn eer moet ik zeggen dat verscheiden mensen mij verteld hebben dat hij zeer dapper vocht, maar ik had het op het ogenblik vergeten, daar je zelve gezegd hebt, dat hij in een kamp was. Hij is een held ! Dat moet ik erkennen; net één ding is jammer.”

„En wat is dat, Koos ?”

„Je hebt vier maanden samen met hem doorgebracht en behoorde hem dus te kennen,” was het antwoord.

„Ik ken hem heel goed,” en het bloed steeg haar naar de hersenen en op 't punt zijnde er bij te voegen : „Je behoeft mij niets van hem te zeggen”, overmeesterde nieuwsgierigheid haar, en vroeg zij : „Maar wat is zo jammer ?”

„Neen, ken je de Van der Walts daar ?”

„Neen, wat van hen ? Alsjeblief Koos ? waarom spreek je in raadsels ?” pleitte zij.

„Arme Lettie ! arme meisje,” was het enige antwoord, met diezelfde onverstaanbare blik.

„Nu versta ik je in het geheel niet. Heeft hij een juffrouw Van der Walt gekuld ? of wat is het ?” vroeg zij in koortsachtige nieuwsgierigheid.

„Wanneer zijn jelui van plan om te trouwen, Eva?” zei hij nadenkend, zonder acht op haar laatste woorden te geven.

„O, dat zal niet gauw gebeuren. Van dat ik een kind was, ben ik beslist van plan niet te trouwen vóódat ik vijftientig ben; dus heb ik toch nog drie jaren voor.”

„Dan zul je in die tijd wel je „mistake” zelf uitvinden. Maar ik twijfel of het zolang duren zal; want wanneer een man eenmaal het woord van een vrouw heeft, doet hij maar al te dikwels zoals hij wil!”

„Ayoka! Indien vrouwen zich waarlik in het algemeen door mannen laten overrompelen, ben ik een uitzondering op de regel. Ik ben genegen mijn man, gelijk Sara, zoals het huweliksformulier luidt, „als mijn heer te erkennen”, met een gelukkige glimlach bij de gedachte aan de jeugdige, toekomstige echtgenoot, „maar ik zal mij nooit door een man laten buigen of neigen tot zijn eigen zelfzuchtige vermaken, wanneer die in mijn opinie verkeerd zijn.”

„Ik ben blij dat te horen. Het is een van de beste punten die de „noui” van Cronje bezitten kan. Ik denk, jelui zult heel goed over weg komen. Wees maar niet haastig en wacht nog drie jaren zoals je meent te doen.”

„Je kan waarlik ook verstandig wezen als je wil, Koos,” lachte zij. „Maar wat is jammer? Welke „mistake” zal ik uitvinden?”

Karolina was weg om koffie te krijgen.

„Je was altoos zo slim om wenken te vangen, Eva. Hoe kun je dat dan nu niet?”

„Maar ik kan niet begrijpen wat je bedoelt. Ik kan je totaal niet verstaan,” herhaalde zij.

„Kun je dan niet verstaan dat het zeer jammer voor mij is dat Cronje de gelukkige vent is en niet ikzelf “

„Ach! nonsense, Koos ”

„Het is een feit,” antwoordde verstandige Koos, terwijl Karolina met de koffie binnenkwam en hij beleefd opstond om het presenteerblad van haar over te nemen.

XXXIV.

IN DE SMELTKROES VAN TWIJFEL.

„Jan, weet je, bijna al de bekende burgers, die hier omtrent in de nabijheid zijn of kwamen, waren al hier om ons te komen zien. Ik voel altoos zo blij hen weer te ontmoeten. Het lijkt juist zoals in de oude kommando-dagen,” zei Karolina tot Jan Swanepoel, die in de Kaap Kolonie vee ging kopen en een omweg maakte om hen te bezoeken.

„Ja, ik zoek al de oude plekjes op waar wij in die dagen vriendelijk behandeld werden.”

„Ja, is het niet wonderlik dat de weinige mensen, die tot aan het einde vochten en de vrouwen die laat uitbleven, zich zo aan elkaar verbonden voelen,” stemde Eva met hem in.

„Het voelt of wij een afzonderlik klein volk of grote familie zijn,” antwoordde Swanepoel, terwijl hij een album van de tafel nam, dat open deed en bij het eerste portret een vragende blik tot Karolina richtte.

„Het is Cronje, Eva haar „kerel”. Weet je Eva is verloofd?” Eva bloosde, zij deed dat altoos wanneer van hem gesproken werd.

„Een mooi kerel, voorwaar Eva. Maar is het niet misschien die „damned” die Scheepers verried? Men zegt dat het Cronje was.”

„Nee, Jan, je begint nodeloos weer te vloeken. Hij was nooit gevangen en hij kon het dus niet geweest zijn.”

„Juist zo! Zij vertellen dat enige Khakies door vijf burgers gevangen genomen werden. Een van hen was een hoge officier en zeer schrande en hij kwam met een verklaring van twee van hen, de luitenant en de korporaal, terug, die sterk tegen Scheepers getuigden.”

„Dat zal ik echter nooit van Wijnie geloven. Er moet een fout zijn niettegenstaande hij een tijdje luitenant was,” antwoordde Eva.

„Ach, Eva, ik wou je maar tergen. Ik ben niet zeker van de naam, die kon wel Kroomie, Crogh of Krantz of zo iets ge-

weest zijn. Ik weet ook niet of het eigenlijk tegen Scheepers of tegen andere rebellen was. †) Maar heel de oude lot van hen betekent niet veel. Daar bij ons lagen een klomp in refugée kampen; „ou Piet” liet hem omsingelen en vangen en was dus de eerste die het mes op de keel der Boeren zette; daar is.....”

„Nee, nee, wacht een beetje Jan,” viel Eva hem in de rede. „Je zegt in refugée kampen liggen. Hoeveel De Wet's en Botha's, die grote helden, van u lagen er? En van Swane-poels wil ik niet eens spreken. Hoeveel bleven op het veld, terwijl je allen over een kam wilt scheren!”

„Ik!” antwoordde hij op een pochende toon, „en nog veel meer.”

„Ik denk die veel meer zullen niet tien tellen,” en op half ernstige, half schertsende toon: „En denk je ik heb vergeten hoe je gevlucht bent, toen Corrie Trichardt en een paar anderen de omsingelde burgers gingen los schieten!”

„Ik wou wel eens weten, wat van ou Cor geworden is. Ik zag hem nooit weer na die morgen,” zei hij het onderwerp veranderende.

„Hij vocht tot aan het einde. Ik vergat om je te zeggen, hij is gister hier weg,” zei Karolina.

„En dan wil je Generaal Piet Cronje beledigen!” hervatte Eva. „Weet u wat een Engelsman, een die tegenwoordig was met het omsingelen, tot mij gezegd heeft? „Ik,” zeide hij, „zal het gemeenste werk voor generaal Cronje doen; want er zijn weinig helden in de ware zin van het woord bekend. Hij had een ellendige positie en wij een uitstekende, honderd kanonnen en de geweren van 45,000 van ons waren op hem gericht, en toch hield hij met zijn handjevol negen dagen uit en doodde honderden der onzen. Ik zag” zo vertelde hij verder, „zijn portret in een Australiese koerant met eenvoudig de woorden er onder: De man die met 5,000 man 45,000, de bloem

†) Vele verdenkingen en geruchten waren er gedurende en na de oorlog tegen de trouw van sommige burgers, die zelfs tot aan het einde streden. Om hun schuld of onschuld te bewijzen, zouden wij echter de scherpe speurders van „Scotland Yard” behoeven.

Deze zenuwos werden als slachtoffers der menschlievendheid als

van Engeland, negen dagen tegenhield!" „Nu, dat in een vijandelik land gepubliceerd en door een vijand met geestdrift oververteld! Is dat niet genoeg bewijs van zijn dapperheid," eindigde zij met een voldaan gelaat.

„Ik wil liever niet over Cronjé's argumenteren; want ik heb zo 'n haat tegen een van hen, die mijn nicht zo diep in de ellende gedompeld heeft, dat ik liever niet die naam wil horen."

„Is zij door hem bedrogen geworden?" vroeg Karolina medelijdend.

„Meer dan bedrogen! Misleid en in de diepste schande en ellende gedompeld. Arme Lettie! Zij was een wees en de Van der Walts, bij wie zij groot werd, waren zo goed voor haar. Zij moest echter vernederd hun huis verlaten, en hij, zoals ik ook hoor, is een groot mijnheer, waar zijn lage karakter niet bekend is," antwoordde hij opgewonden.

„Waar woonden die Van der Walts, Jan?" vroeg arme Eva twijfelachtig.

„In het distrikt G——, in de Kaap Kolonie," kwam het verpletterende antwoord en hij sprak voort: „Zijn ouders joegen hem uit het huis en wilden hem niet voor een zoon erkennen. Hij stoorde zich daar echter niet veel aan. Hij had zijn eigen plaats, vee en geld; want zijn ouders zijn rijke mensen en hij is een zeer goede bezigheidsman; hij had voor de oorlog gespekuleerd en 't wordt gezegd dat hij duizenden in de bank heeft. Of dat zo is weet ik niet; maar ik weet dat hij een menigte vee had hetwelk hij op de ene of andere manier door de oorlog, niettegenstaande zijn rebellie, behield. Zijn ouders zijn zulke goede, fatsoenlike mensen en de dochter ook. Zij hadden maar vier kinderen en twee van de dochters zijn gestorven. Ik zou wel eens willen weten wat hij nu al meer voor schurkestreken aangevangen heeft; want hij was toen maar negentien jaar oud. Hij is zo verwaand zegt men, omdat hij rijk is. Een rijk mans zoon geboren, denkt hij alles maar te kunnen doen of laten zoals hij wil."

„Karolina!" riep Eva, die onder dit laatste spreken in een kamer ging.

„Goede hemel! Kind! wat scheelt je? Je bent zo wit als een laken,” riep Karolina verschrikt.

Ik voel een beetje slecht. Ik denk ik heb mij van morgen te veel overhaast, ik was zo nieuwsgierig om Marie Corelli's „Thelma” te lezen. Ik zal gauw „allright” wezen. Trek de deur toe, ik wil een beetje slapen; daarom heb ik je geroepen; jelui moet mij het eerste uur niet hinderen.”

„Die schurk woont in G——,” mijmerde zij, alleen zijnde. „Zijn ouders zijn rijke, fatsoenlike mensen en hij verliet hen toen hij negentien was. Hij had voor de oorlog gespekuleerd. Koos vroeg of ik de Van der Walts kende. Dat ongelukkige meisje had bij de Van der Walts gewoond. Dezelfde naam, arme Lettie! O, grote barmhartige God! Wat heb ik misdreven! O, wat, wat staat mij te wachten!” zeide zij overuid en terwijl haar oog bij toeval op haar hand viel, rukte zij met geweld de ring van haar vinger en riep verbitterd: „Die robijnen zullen voortaan als gloeiende kolen in mijn hart branden; maar op mijn vinger zullen zij nooit weer schitteren!”

In een lange, vreselijke, slapeloze nacht dacht zij de toestand van zaken honderdmaal over en rangschikte die wel in duizend vormen. Hij had drie zusters en twee waren gestorven. Zo had hij zelf haar verteld, zo had ook die schurk van wie Swanepoel sprak. Alles, ja alles, was juist hetzelfde. Maar in romans komen ettelike malen zulke fouten voor. Waarom kon hij ook niet een ander persoon zijn? Jan wist niet eens wat de voornaam van die persoon was. Hij kende hem niet persoonlijk en mocht wel die twee verwarren. Hij kon ook wel een ander gevoel van haat tegen hem koesteren en zich also willen wreken. Zijn eigen naam was maar niet te rooskleurig; maar met dieven moet men dieven vangen. Maar zij had reeds in de kommandotijd uitgevonden dat Jan maar al te zelden de waarheid sprak. Neen, zij zou haar Wijnie nooit wantrouwen alvorens zij er betere reden toe had dan 't ijdele gesnap van Jan Swanepoel. Zij dacht aan haar belofte en zij kon des middernachts gevoelen hoe haar het aangezicht bloosde. Zij die zo zeker was van haar trouw, zij die gemeend had dat niets

hem van haar kon scheiden dan de dood alleen, ja, dat vuur zelfs haar liefde en trouw slechts kon louteren, maar nimmer kon vernietigen. O, hoe weinig had zij haar eigen hart toen gekend. Hoe schandelijk was het om zich zo door achterdocht te doen overmeesteren. Slechts enige weken geleden had zij die ring, welke zij nu met asfchuw van haar vinger gerukt had, met een warm hart ontvangen en beloofd hem het overige van haar leven te dragen. Hoeveel beter dan zij is hij misschien. En zij kon zich verbeelden te zien, hoe hij in 'n dergelijk geval voor haar naam opstak als de held waarvoor zij hem hield en zulk een man als Swanepoel zelf met zijn krachtige armen buiten de deur plaatste omdat hij zijn schandelijke leugens niet wilde staken. Maar, o wee, nogmaals kwamen de ongunstige woorden van Koos Naude haar te binnen. Zij dacht en peinsde, totdat haar brein gans beneveld scheen te zijn. Slaap was geheel van haar geweken, elke zenuw was geheel van haar in werking door de inspanning der hersenen. Zij kon hem niet veroordelen noch vertrouwen. Eindelijk viel haar te binnen dat hij haar gevraagd had: „En hoe heb je 't aangelegd, dat je vader zoveel vertrouwen in mij, een totale vreemdeling, stelde, om mij zo geredelik de toestemming voor de hand van zijn schone dochter te geven?”

Zij herinnerde zich, hoe zij bij die woorden „schone dochter” gebloosd had. Tot haar verdediging moet gezegd worden dat zij niet van vleien hield; maar vrouweliker wijze wilde zij gaarne bekoorlik in de ogen van deze edele minnaar zijn. „Je wordt altoos voor mij mooier,” had hij er met een kus bijgevoegd. Zij had hem toen alles verteld en hem vriendelijk gevraagd haar toch niet van wantrouwen te beschuldigen, omdat zij omtrent de goede naam van zijn familie schreef, want zij moest toch enig bewijs hebben om haar vader daaromtrent gerust te stellen.

„O, neen, zeker niet mijn lieveling!” had hij geantwoord. „Mijn ouders deden hetzelfde. Vergeef mij? Ik was aan onze verstandhouding van strikt geheim die ene maal ontrouw. Ik was zo trots op mijn geluk dat ik niet nalaten kon om mijn ouders uw portret te tonen en alles te vertellen toen ik hen eens

stilletjes bezocht, echter op belofte van strikte geheimhouding. En toen ik tehuis kwam, twee maanden na de vrede, wensten zij mij van harte geluk met het winnen van de uitstekende Eva de Villiers. Zij hadden aan de agent Weber alhier geschreven. Mijn ouders wilden natuurlijk ook graag weten op hoedanige dame hun enigste zoon zijn genegenheden gevestigd had. Zie je" had hij er lachend bijgevoegd, „het is als generaal Brand altoos placht te zeggen, wanneer iemand hem om enige inlichting omtrent de oorlogsgeheimen vroeg op de verzekering van strikt geheim te houden: „Kan je een geheim bewaren?" En wanneer dan geantwoord werd: „Zeker," kregen zij lachend terug: „Ik ook! Geheimen bestaan slechts tussen twee personen."

Hier was dan eindelijk een lichtstraal. Zij zal Weber, die een goede vriend van haar was, naar die brief gaan vragen. En weder begon zij van het begin; maar zij kon geen enkele vlek in zijn karakter vinden.

„O! schrikkelijke twijfel!" zei zij luid, „Goddank! daar breekt de dag aan die mij misschien," zij aarzelde de woorden te uiten, „nieuwe smarten zal baren," en zij viel enige minuten in een rusteloze sluimering.

XXXV.

DE WAARHEID EINDELIJK.

Haar besluit was eindelijk genomen. Zij zou diezelfde dag naar het dorp gaan en Weber raadplegen. „Vader," zei zij aan de ontbijttafel, „wij hebben verleden week nog geen post gekregen; ook wil ik zo gaarne enige kleinigheden van het dorp hebben. Frikkie en ik mogen vandaag gaan, niet waar?"

Vader had ettelike kleine verontschuldigen, nodeloos te zeggen dat zij echter als altoos haar zin kreeg. Ofschoon zij zich bijna overtuigd gevoelde dat haar een bittere smart te wachten stond en zij een zenuwachtige, slapeloze nacht doorgebracht had, kleepte zij zich met een vaste hand en vertoonde geen droevig gezicht.

„Colin,” zei zij lachend tot Weber, zijn kantoor binnenkomende, „andermans brieven zijn duister!” zeggen wij Boeren, maar ik moet vandaag een van uw brieven lezen. Je zult dat toestaan, niet waar? Ik zeg er bij dat 't geen „love letter” is.”

„Wat! mijn brieven lezen?” vroeg hij lachend, met wijd geopende ogen. „Heeft Cronje je nog niet op zij geworpen? Dan! Ja natuurlijk dan,” haar uitgestoken hand nemende en met de andere haar tergend op de wang kloppende, „begeer de helft van mijn koninkrijk!”

„„Don't be silly, Colin.” Hoe romanties! Ik kwam juist over hem spreken.”

„Is hij aan tien anderen ook verloofd? Dat zal hem zo veel meer ringen kosten! Of is zijn moeder een rijke weduwe? „How delightful,” riep hij met vrolijke gebaren. Of moet ik de huweliksvoorwaarde dokumenten opmaken?, want tegenwoordig willen jelui Afrikaanse dametjes ook al allen met huweliksvoorwaarden trouwen. En dan wordt nog al door de lieve goede vrouwtjes, die ons volkomen vertrouwen, met een opgetrokken neusje gezegd,” en hen nabootsende, trok hij zijn kort neusje op: „Geen vrouw met enige „common sense”, zal meer in gemeenschap van goederen trouwen!”

„Terg maar zoveel je wilt. Je denkt maar dat ik niets van Nora weet! Hoe ver is het nu? Kan ik u gelukwensen?”

„Ach Eva,” antwoordde hij, de allertreurigste trekken voorwendende, „zij wil mij niet hebben.”

„Aykona! Ik weet beter. Maar nu tot bezigheid komende. Ik heb niet veel tijd,” en met een lichte blos op haar thans enigszins bleek gelaat: „Het spijt mij je lastig te moeten vallen; maar ernstige omstandigheden maken het onvermijdelijk. Kan je mij alsjeblief de brief van Mnr. J. Cronje van het distrikt G....., in de Kaapkolonie tonen?”

„Ik zou zeggen, met alle plezier; maar mijn beste Eva, geloof mij, ik weet niets van een Mnr. Cronje van G....., of van een enkele brief van het gehele distrikt,” zei hij verwonderd.

„Hoe is het mogelijk! Ik ben bedrogen geworden! Ben je zeker?” vroeg zij met een beschaamde, bedroefde blik.

„Perfectly!” Wat zette die gedachte in je klein hoofdje? Wees maar niet jaloers of ongerust, alles is leugens,” zei hij op zijn schertsende wijze bemoedigend. „Wie kon dit arme meisje zo verdacht en ongelukkig gemaakt hebben? Cronje is voorwaar een knap man,” dacht hij.

„Alles is leugens,” zei zij tot zichzelf, „dat is wel geen troost, beste vriend,” want de leugens zijn niet van, maar door hem. O, schrikkelijke ondervinding! Haar minnaar was een leugenaar; en een leugenaar was voor niets goed! Maar, de zaak heeft weder twee einden; ieder ding in de wereld heeft er twee, een slang ook. Elke zaak kan van twee zijden beschouwd worden. „Misschien was er abuis omtrent de naam van de agent en dat hij Weber juist genoemd had, was omdat hij hem die morgen ontmoet had. Welk voordeel zou hij daaruit kunnen trekken? Neen, dat was geen bewijs van zijn onwaarheid,” dacht zij weder.

„O, liefde! welke bruggen kan uw onschuld over brede rivieren en diepe kloven spannen! Zij kon echter niet langer een prooi blijven van zulk een ondragelijke achterdocht tegenover hem, wie zij haar hart geschonken had. Neen, zij moest nu eenmaal de ongemengde waarheid weten. „Frikkie! wij kunnen nog een beetje bij Tante Nettie aangaan. Het is nog niet te laat, of is het?” zei zij op weg naar huis.

„O neen, de zon staat nog hoog,” antwoordde de knaap, naar de zon ziende.

„Werkelijk! Het is kwart voor vier,” op haar horloge ziende, een fraai ouderwets gouden, hetwelk haar vader aan haar moeder gegeven had nog voordat zij gehuwd waren. Zij droeg het aan een nieuwerwetse lange gouden ketting, het geschenk van Wijnie. Zij slaakte een diepe zucht bij het herdenken der dierbare moeder, terwijl een pijl van smart haar het hart door vloog bij de anders zoete gedachte aan haar minnaar.

Tante Nettie was de vrouw van de jongste broeder van haar vader en hare geliefdste tante. Die had een zuster in G..... Nu was haar plan om Tante Nettie, die zo ingenomen met haar

keus was, in haar geheim te nemen. Alles was heel spoedig afgesproken. Tante Nettie zou aan haar zuster schrijven omtrent alle bijzonderheden.

Het antwoord kwam per omgaande post. Er was geen andere familie met die naam in het gehele distrikt. Het was een feit, Jan Swanepoel sprak niet anders dan de waarheid. Het was een algemeen bekende zaak, welk harteverscheurend verdriet hij zijn ouders aandeed. Zij achtten Lettie Swanepoel niet de gewenste vrouw voor hun enigste en welopgevoede zoon. Diensvolgens verboden zij hem ten strengste enige vriendschap met haar te houden, aan welk gebod hij zich weinig stoorde, maar haar in 't geheim bleef bezoeken, echter met geen eerlijk doel. Zijn hooggevoelig hart begeerde 'n vrouw van een veel hoger stand. Hij vond haar zwakke punt heel spoedig uit en wist dat zij een goed voorwerp voor zijn laagheid wezen zou. Wanneer hij haar in voorname gezelschappen ontmoette, erkende hij haar nauweliks als zijns gelijke. In de eenzaamheid echter wist hij heel goed hoe haar met vleitaal en de uiterste voorwendselen van grote genegenheid te overladen. En wanneer zij hem op zijn koelheid daar of daar wees, wist hij haar met hartstochtelijke kussen te doen zwijgen en in haar eenvoud geloofde zij alles. „Zij wist,” werd haar dan gewoonlijk op een vleierende toon verteld, „dat hij haar van harte beminde en hoe hij door de trots van zijn ouders gefolterd werd en hij dus liever niets van hun liefde aan de dag wilde laten komen. De dag zou wel eenmaal aanbreken dat zij van hun wreedheid zouden afzien en hun volle toestemming tot het huwelijk geven. „My little darling”, kan zo lang voor mij wachten! Niet waar „my lovie”?” Daarop volgden weer hartstochtelijke kussen en veel hartstochteliker omhelzingen. Hij vond het vermakelijk dikwerf te spreken van: als wij getrouwd zijn, valse lippen! De gedachte aan een eerlijk huwelijk met haar kwam nimmer bij hem op. Het arme, eenvoudige meisje, heel weinig met de wereld bekend, geloofde in zijn woorden een Evangelie te horen en liet zich in grondeloze modder, in de diepste afgrond van ellende trekken en daar bleef zij! Alleen, zonder één helper!

Ook maakte die brief melding van een andere verloving

met een juffrouw Van der Bijl, en van zijn schandelijke leefwijze met een weduwe Kastelein. Als er van haar gesproken werd, werd zij nooit andere dan „Cronje's vrouw" genoemd.

Hij trachtte Eva nooit op onbehoorlike wijze te naderen. Tot zijn verdediging moet gezegd worden dat hij gemeend had Eva de Villiers te trouwen en dat hij haar beminde, zoveel als iemand met een laag karakter beminnen kan.

XXXVI.

DIEP TELEURGESTELD.

Het was een schone lentedag, in het begin van November. De zon was achter het oude randje verdwenen en wierp haar bekoorlike nastralen tegen de welbekende bergen. Een zacht noordewindje bewoog enige oude, witte graszaadjes en verkoelde de koortsachtige wangen en het duizele brein van een diep teleurgestelde minnares. Arme Eva! Haar enigste uitverkoren minnaar, haar hoogste ideaal van mannelike deugd, oprechtheid en trouw, was het masker afgerukt. En daar stond hij in ontmaskerde werkelijkheid: Laag, ontrouw, getrouwd! hoewel zonder de plechtigheid, welke het huwelijk heilig maakt. Zij zat een eindje tegen de berg op, het geliefd oude landschap te beschouwen. Aan het verre westen waren enkele zo dikwerf bij een Afrikaanse zonondergang merkbare dunne wolkjes, pas van schitterend goud in gloeiend vuur veranderd. Alles was gelijk zo vele vorige jaren, juist hetzelfde. Schapen grazende op hetzelfde randje, met kort, zacht, groen gras begroeid tussen ronde klippen. Fraaie, rode, glanshuidige Afrikaner koeien met hun lange, dunne horens, kwamen loeiende vlak onder hare voeten voorbij. Hetzelfde geliefde, oude, witte huis stond daar met nederhangende, verwoeste verandas. Dezelfde trotse blauwgom-bomen; dezelfde fraaie „blackwoods", met geurige, gele bloemen; dezelfde statige cipressen een fraaie tegenstelling met het nieuw geelachtig groen gewaad der eiken vormende;

dezelfde hoge populieren; grote sneeuwballen waren er aan dezelfde oude struiken en toch niet dezelfde! Was het omdat een treurige, zware droogte op de bittere oorlog gevolgd was, en het groene loof der welbemende bomen minder weelderig deed lijken, en de goudgele bloemen der „blackwoods” minder fraai; de prachtige witte sneeuwballen kleiner deed schijnen, of was alle schoonheid van voor haar geestesoog verdwenen? Ja, arme meisje! Dat was het geval, ofschoon de droogte er ook iets toe bijgedragen had. Verkwiste liefde, teleurgesteld vertrouwen, aangename, zoete, reine dromen, in wrede, tegenovergestelde werkelijkheid veranderd, hebben u dat gedaan! Wie kan teleurgesteld vertrouwen beschrijven? Voor het hopeloze hart was alle schoonheid verloren en het smaakte geen genot.

Nogmaals sloeg zij de oude vruchteboomgaard gade, en nogmaals rustte haar oog met weemoed op de donker-groen lommerrijke pereboom, ja, dezelfde onder wiens met bloemen beladen takken zij de eerste en enigste middag thuis met hem doorgebracht had. Zij had hem uit haar hart verbannen; zij had het met staal geharnast; want hij was niet waardig er een enkel hoekje in te behouden.

„Ik zal, ik wil hem niet meer liefhebben,” had zij gezegd, „hoe kan ik mijn reine, tere, waarachtige liefde aan iemand zo onwaardig wegwerpen!” Maar liefde zo oprecht gemeend, zonder een schaduw van twijfel; met zulke tedere gedachtenis gekoesterd, kan niet zo licht uitgeblust worden.

Hoe zeer was haar eerezucht, haar enigste hartstocht teleurgesteld: de oorlog verloren, het volk vergruisd en vernederd, de vijand was overwinnaar en haar enigste liefde en vertrouwen verbrijzeld!

Zij zat met een vreemde, onbeschrijfelijke blik van smart in haar bekoorlike ogen als een waanzinnige naar al die dingen te turen. Zij had die dag een brief van hem ontvangen en had de minnende woorden en warme ontboezemingen, die vroeger een liefdegevoel door hare leden zonden met een koude, harde blik van verachting gelezen. Zelfs in diepste eenzaamheid kon zij geen enkele traan storten. Neen, neen! Hij was haar tranen niet waard. Zij voelde zo jammer. O, hoe jammer, dat iemand,

aan wie door Gods liefde zóveel geschonken was, die gaven toch als met voeten vertreden kon. Zij dacht, hoe schoon zijn gelaat was, hoe edel zijn houding, hoe bevallig zijn gestalte, hoe wel ontwikkeld het talentvolle verstand en toch alles, lichaam, de schoonheid der ziel werd gemist en zij had een afkeer van hem, zij haatte hem bijkans. Zij dacht aan de edele ouders, uit wie hij sproot, en zij verbeeldde zich een schone, jeugdige moeder te zien, die met een aangezicht, in hetwelk een wereld van liefde en blijde hoop scheen, over de wieg van haar eerstgeboren zoon buigende, een stil gebed van dankbaarheid tot God opzond. Hoe na vele jaren datzelfde aangezicht door de zorgen en kommer van een moeder ernstiger was geworden, en hoe zij met een blik van goede verwachting haar bevallige jongen met een moederlike kus goede morgen bood, toen hij voor 't eerst naar school ging. Hoe na een tiental jaren diezelfde moeder met tederheid diezelfde zoon bij het station ging afhalen. Zijn schooljaren waren voleindigd en zijn eksamens met sukses afgelegd. Hoe straalden de enigszins doffe ogen van vreugde bij de ontmoeting, en het moederhart klopte warm van blijde verwachtingen en ware moedertrots bij het zien van die zoon, nu bijkans een man geworden. En nu datzelfde aangezicht verouderd door zielesmart; het fraaie gouden haar in zilveren veranderd; de bekoorlike gestalte nedergebogen door schaamte en verdriet, in haar eenzame kamer thans tranen van droefenis stortend om de goddeloosheid en schande van diezelfde eens veelbelovende, teerbeminde zoon. En Eva's eigen tranen vloeiden over de koortswangen.

Eerst dacht zij hem te schrijven, maar dan zou hij in de gelegenheid gesteld worden haar de naam van ontrouw, welke zij in 't minst niet verdiende, toe te voegen. Hoe ondragelijk het ook al wezen mocht aan zo'n schurk verbonden te zijn, zou zij dat verduren, totdat zij hem persoonlijk spreken kon. Doch zo huichelachtig zijn om die brief in de oude stijl te beantwoorden, was voor de oprechte, eerlike Eva de Villiers een onmogelijkheid. Zij zou dus in het geheel niet schrijven. Zij zou hem na enige weken ontmoeten, want hij had gezegd dat hij bezig was met het kopen van een plaats in de Vrijstaat met

een vals, vleierend : „Ten einde nader aan u te zijn, mijn be-
minde !” Zij dacht aan Swanepoels woorden en een rilling ging
haar door de leden. „Dan,” zo schreef hij, „zal ik u, mijn
lieveling, een bezoek kunnen brengen, hetwelk ik van harte zou
waarderen.” Hij vond het prettig zoete woorden en fraai ge-
vormde zinnen aan dames te schrijven.

Enige weken later was Karolina bezig sentimentele liede-
ren te zingen begeleid door haar nieuwe piano. Zij hield van
muziek en bezat een uitstekend talent er voor. Zij had een
zoete stem en zong gaarne, voornamelijk sentimentele liederen
kon zij met waar gevoel zingen. Zij was alleen in de kamer en
bemerkte niemands binnenkomen behalve Francois, die ge-
woonlijk met een gedruis van honden of katten binnen kwam.
Zonder zich aan hem te storen zong zij treurig :

O, flugtige tijd
Wat skielik weg glijd,
Mijn smarte kan jij ni genees ni.
Ferdowende tijd
Wat alles laat slijt !
Geen trooster fer mij kan jij wees ni !

O, dorre woestijn !
Di trane van mijn
Hoef jij ni tot rose te groei ni,
Rol foort Kliprivier !
Fer mij tot plesier
Hoef jij ni so saggies te floei ni.

Wijk frijers van mij !
Want jul flijerij
Kan tog nooit mijn hart meer bekoor ni,
Hoe mooi ook jul praat
Dit sal tog ni baat;
Mijn hart sal tog nooit daarna hoor ni.

Mijn hart blijf maar zeer !

Dis wat ik begeer.....

Laat nooit tog di wonde genees ni !

Di mijn is mijn lus

Tot hij mij weer kus

Wil ik tog getroosnie weer wees ni.

„Ik wist nooit dat je zulk een zangeres was, Lina !”

Verwonderd opziende, riep zij : „En van wanneer af was jij hier Wijnie ? Ik wist niets van je.”

„Ik was net in tijd om 't laatste van „Love's Golden Dream” te horen.”

„En dan zat je al die tijd naar mijn laffe deuntjes te luisteren,” zei zij blozend.

„Bekoorlike lafheid inderdaad ! Je hebt uitstekend gespeeld en „Pass under the rod,” heb ik nooit zo fraai gehoord. Ik dacht niet zo spoedig na de oorlog piano's hier te vinden.”

„Ja, hier zijn er maar weinig. Wij kregen die van een vrouw die naar Basoetoland gevlucht is. Haar man is nog in de Bermuda's en zij was verplicht haar huisraad te verkopen om voedsel te krijgen.”

Cronje kende een minnende vrouw door en door en miste terstond de glans van welkomstvregude in Eva's ogen, toen zij hem enigszins koel groette. Daarom bekommerde hij zich echter weinig. In zijn verwaandheid steunde hij op zijn betoverende overwinningskracht. „Alle vrouwen zijn gelijk,” was zijn leuze. Hij geloofde vast dat geen een zijn liefde kon wederstaan wanneer hij de moeite wilde nemen die te winnen. „Ik hoorde je nog nooit spelen, Eva ! Mag ik tans het genoegen hebben ?” vroeg hij beleefd.

„Ik ben geen ware dochter van een De Villiers. Ik ben niet muzikaal,” antwoordde zij zonder belangstelling.

„Ja, waarlik ! dat is een talent aan die naam eigen. Speel je werkelijk niet ?” vroeg hij met teleurstelling in zijn stem. Hij was zo zeker, dat zij in muziek bedreven was. In zijn zelfzuchtige trots zou hij gaarne geen beter muziek-

speelster dan zijn vrouw willen zien. Hoe zou hij, die eenvoudig een vrouw kiezen kon, iemand trouwen, die geen piano speelde.

Geen innerlike, ware vrouwelijke deugd had enige waarde in zijn oog, als het uiterlik maar volkomen was. Een schoon aangezicht, een bekoorlike figuur; kleine, witte, zachte handjes die goed piano spelen; zachte rode lippen die sentimentele liedjes zingen, vloeiend Engels spreken en voornamelijk zijn kussen met hartstocht beantwoorden konden, en die bij dat alles geen aangeboren verstand bezat maar zwak en onnozel in zijn handen zou wezen, dat was zijn ideale vrouw! Hij haatte niets meer dan een vrouwelijk genie. Van waar, onschuldig huiselijk geluk had hij geen denkbeeld. Een beminnelike, verstandige huisvrouw met een krachtig karakter die in dagen van voorspoed de waardigheid van een milionair kan ophouden, en in dagen van tegenspoed met een blijmoedig gelaat het schrale of eenvoudige middagmaal van een werkman toch eetbaar bereiden kan, en die weet hoe, met een kleine beurs toch een huis te onderhouden en behoorlik gekleed voor de dag te komen, woog bij hem niets.

„Ja, ik speel wel een beetje; maar ik geef niets om muziek. Ik leerde het omdat mijn moeder het verlangde,” zei zij onachtzaam, met een koude blik door het venster ziende.

„Ik dacht zo! Speel als je blief iets?” zeide hij met een zelfvergenoegd gelaat.

Zij gehoorzaamde met tegenzin en speelde lusteloos met lichte vingers een onbezonnen wals.

„Dank u,” zeide hij beleefd, toen zij heel spoedig ophield. „Zing nu iets? „Do please!””

Na een ogenblik nagedacht te hebben begon zij „The Gipsy's Warning,” met een waarschuwend stem en zulk een gevoel in de stijl als ware zij de Gipsy zelve.

„Ik haat „The Gipsy's Warning,” zeide hij met een gefronst voorhoofd zonder enige dank.

„Heb je het al ooit in 't Hollands gehoord? Ik ben zeker van niet. Misschien zal je dat beter bevallen. En zonder op een antwoord te wachten begon zij:—

Bouw op hem niet die bevend,
 U liefdevol zijn hart opdraagt
 Hoor hem niet, schoon hij wellevend
 Smekend om het uwe vraagt.

(Koor).

Hoor niet naar zijn zoetste smeken,
 Zuchtend en zo zacht van aard,
 Knielen, zweren, minnaarslijden;
 Want uw trouw is meerder waard.

Al zijn lijden, al zijn streven,
 Is misleiding, ogenschijn.
 Eens uw hart aan hem gegeven
 Volgt verdriet met smart en pijn.

Hoor verleide onschuld spreken
 Die zich argloos aan hem gaf.
 Zij die hij het hart deed breken,
 Roept u toe uit 't kille graf!

Onder wilgen en cipressen
 Op 't kerkhof diep in d' aard,
 Onder wilgen en rosetten
 Ligt mijn lieveling tans bewaard.

„Ik dacht dat je de laatste dame in de wereld zou zijn, om zulke „foolishness” met zo 'n pathos te zingen,” zei hij met een veelbetekenende blik.

„Nooit bezong iemand het mannelik karakter in een meer waar licht,” zei zij met nadruk, haar bekoorlike ogen op zijn aangezicht richtende.

„Hoe moet ik je van daag verstaan?” lachte hij.

Wat een prachtige middag,” door het venster ziende.
 „Wil je niet meegaan naar de tuin?” vroeg zij onachtzaam een matrozen dames hoed op het hoofd zettende; vroeger werd dat altoos met zorg voor een spiegel gedaan.

Uit 't gezicht gekomen, wilde hij haar hand nemen, „en waar is je ring?” vroeg hij verwonderd.

„Ik zal die ring nooit meer dragen! Hij is de uwe en niet meer de mijne. Raak mij niet aan,” terwijl zij met afschuw haar hand terug trok en enige stappen achterwaarts ging.

„Wat scheelt u Eva! wat heb ik misdreven? „Fickle women!” Ik dacht dat je een uitzondering was.”

„Wat misdreven? „Fickle women!”” riep zij met glinsterende ogen en gloeiende wangen. „Denk zelf, wat je misdreven hebt en als je nog enig geweten bezit zal dat je van 'e huichelachtigheid overtuigen.”

„Ik versta je niet,” antwoordde hij bedaard, een onschuldig gelaat voorwendend.

„Ja, je verstaat mij niet omdat je meent dat ik niets van mej. Van der Bijl weet!

„O! is dat het,” lachte hij, „wie ontstelde je nodeloos zo? Ik flirt maar met mej. Van der Bijl. Ik zal haar nooit trouwen, Jij bent de enigste die ik bemin. Eva! „Don't be silly and kiss me, my little love!””

„Ik zal je voor je gewicht in goud nooit weder zoenen! Dan durf je nog lachen; ik flirt maar met mej. Van der Bijl! Lafaard! Daar zijn je juwelen en kom nooit weer voor mijn aangezicht! Indien wij elkaar ooit weer ontmoeten, moet dat als vreemdelingen zijn,” waarop zij een lederen doos uit haar zak nam die zij daar geborgen had nog voor dat zij hem ging begroeten. Ja, zo spoedig mogelijk moest zij van die ondragelijke verbintenis verlost worden.

„Eva, beste Eva! Vergeef mij,” pleitte hij, „Ik bemin je teder, en jou alleen, ik kan zonder jou niet leven! Ik dacht niet dat mijn onschuldige kleine bezigheid met mej. Van der Bijl je zo kwaad zouden maken. Je zegt dat ik nooit weer voor je aangezicht moet komen, dat is eenvoudig een onmogelijkheid! Ik zal nooit ophouden je mijn liefde aan te bieden en zulke warme liefde als de mijne moet en zal liefde terugwinnen. Ach, geef mij slechts je hand als teken van vriendschap en breek mij het hart niet!

Ieder trek in zijn schoon gelaat getuigde van verdriet en

de door haar zo beminde ogen waren zwaarmoedig nederge-
slagen. Wijnand Cronje was een goede toneelspeler. Iemand
die goed en oprecht is kan niet licht de laagheden van een
medemens geloven. Arme Eva! Zij had hem innig bemind. Zij
vond hem in zijn verdriet schoner en beminneliker dan ooit.
Zij had haar hart zo als staal tegen hem gemaakt; maar een
diep gewortelde boom laat zich niet zo gemakkelijk ontwor-
ten.

„Kan een schuldige zulk een gezicht vertonen, kan een
mens zo slecht zijn,” dacht zij. „Nee, hij is onschuldig!”
Het zachte hart smolt en bijkans vloog zij naar hem toe, om
hem te kussen tot vergiffenis; maar als een bliksemstraal scho-
ten haar zijn woorden te binnen: „Alle minnende vrouwen
zijn als was in de handen van mannen.” En zij antwoordde
met een harde, trotse, spottende stem: „O, je blijft nog bij
bij 't geloof dat iedere vrouw met dat huichelachtig voorwend-
sel, liefde te winnen is! Je zal wel uitvinden dat Eva de Villiers
een uitzondering op de regel is en wees verzekerd dat er
meer tot die soort behoren. Ik geloof heel wel dat zulke
vrouwen als Let Swanepoel en mevrouw Kastelein als was in
de handen van schurken zijn!”

De slag was te schielik en voor een ogenblik verloor hij
zijn zelfbeheersing; ware zijn doodvonnis uitgesproken dan kon
hij geen bleker of schuldiger gelaat vertoond hebben.

„Als je meent dat ik iets van je onschuld geloven moet,
ga zie je aangezicht tans in een spiegel en oordeel voor jezelf
of ik 't kan,” zei zij, en stapte met opgeheven hoofd gelijk
een beledigde koningin weg.

XXXVII.

EEN KRANS VAN BLOEMEN.

De zon was reeds laag naar het westen gedaald en wierp
haar brandende stralen over verwelkte velden, verdorde, gele
korenakkers en verdroogde, half opgeschoten treurig uitziende
mielielanden. Het oog bespiedt geen enkele wolk, het oor hoort

niet het geringste suizen van wind. Alles was stil, drukkend heet, dordroog, gelijk menige dag in Januarië van het jaar 1903. Een kweepeer- en een vijeheg, een winkelhaak vormende, wierpen een aangename schaduw over de kaatsbaan in de tuin te Canossa.

„Zullen wij niet een „set” spelen? Zie welk een heerlike, koele schaduw is er al,” zei Eva, bij de deur van het dik met verwelkt of liever verschroeid klimop begroeide zomerhuisje uitzijende.

„Ach neen, de kraaien gapen nog van hitte en zelfs hier binnen gevoel ik maar niet al te koel. Wat een schrikkelike dag! Gaat het nooit meer regenen?” Zij zelve geeuwde twee of driemaal. Zij sliep gaarne en haar middagdutje werd door een reiziger verstoord.

„Mijn tijd! Je bent toch lui, daarom ben je zo vet. Zullen wij een beetje later gaan paardrijden? Wij hadden verleden week ruim zo weinig lichaamsbeweging als in het kamp. Daar moesten wij ten minste nog de rivierwal op en af voor water. Is het niet vreselik aan die tijd terug te denken? Hoe kwamen wij er door! „Stilzwijgen is toestemmen”, zeggen de oude mensen. Zal ik Booi nu maar om de paarden zenden?”

„Ach neen, wat,” geeuwde Karolina weder, „ik geniet het rijden op een manszadel toch niet.”

„Je kunt mijn zadel nemen, ik zal dat van François nemen. Ik vind het niet zo erg ongemakkelijk. Waarom kreeg je nog niet een ander? Ik kan niet begrijpen dat je zo weinig om paardrijden geeft. Ik kan mij niet verbeelden iets meer te genieten dan een galop vroeg in de morgen over onze groene velden, met een zacht, suizend koeltje langs mijn oren.”

„En wat een galop over gindse droge, vale, treurige vlakten daar onder die brandende zon,” antwoordde Karolina lommerig, „maar waarom ben ik zo lui. Het is werkelijk een schande.”

„Zeker komt een van je vrienden aan. Dat is dat een oud Hottentots bijgeloof. Je weet, oude Mevr. Venter gelooft het zo goed als de eerste vijf boeken van Mozes! En dan had je verleden week een brief van Koos Naude?”

„Ja, hij gaat naar Grikwaland Oost en denkt hier langs te komen.”

„Zo, gaat hij voorgoed?”

„Ja, indien het hem bevalt, hij is er nog nooit geweest. Ik ga naar huis voor koffie, anders zit ik nog hier en slaap,” zei Karolina opstaande en zich lomerig uitstrekkende. „Ziedaar je voorspelling,” riep zij, toen zij het huis in 't zicht kregen. „Daar is iemand bezig af te zadelen!”

„Ha! een prachtig paard! Een „vrijer hotnot” *) zeker! Pas op! Je was zo slaperig, je behoort je ook bij dat geloof aan te sluiten,” lachte tergachtige Eva.

„Hush! Eva, zij horen je. En is het niet Koos? Spreek van de duivel en hij is nabij! Hoe lijkt het nu met je bijgeloof?” lachte Karolina op haar beurt.

„Wie van jelui gaat mij morgen te paard naar Roodepoort vergezellen? Het is een aangenaam, kort, klein pad. Ik weet je rijdt niet graag, Lina; „but you are a dear unselfish little girl!” Doe het maar voor mijn plezier?” zei Koos Naude die avond.

Het was reeds over één en Eva lag destijds gewoonlijk tot twaalf uur en later op haar bed rond te wentelen, wanneer de zoete slaap weigerde haar rust van de knagende worm van teleurstelling te geven. Derhalve vond zij het veel prettiger in gezelschap door te brengen, ofschoon niets haar geluk aanbracht en Karolina gevoelde zelfs nu geen slaperigheid meer in de tegenwoordigheid van die oude vriend. Arme Karolina, zij was op het punt te antwoorden: „met plezier,” maar zij dacht hoe Eva haar diezelfde middag niet tot paardrijden had kunnen bewegen en voor haar spot vrezende, antwoordde zij: „Eva praate juist van middag van het lekkere paardrijden in de vroege morgen. Zij zal zeker graag willen gaan. Ik ben niet zo onzelfzuchtig als je meent!”

„You are rude, Lina!” schaam je je niet! Waarom wil je niet gaan?” zei Eva, bevreesd voor de onaangenaamheid van een nieuw aanzoek te weigeren.

*) Iemand die op een loer naar dames uit is.

„Ik zal morgen vreselik laat willen slapen. Ziedaar, het is al half twee en ik weet, Koos rijdt altijd vroeg,” antwoordde zij, naar de klok ziende.

„Luiwaard! „How nasty!” Je kan de hele middag gaan slapen. Het is zo fris en aangenaam om vroeg op te staan,” be-weerde Eva.

„Je zult gaan, Eva, niet waar? Je zult het rijden genie-ten, al is het net om mij te plezieren,” zeide arme Koos be-dremmeld.

„Zeker! Indien ik je daarmee plezieren kan, „and I myself should enjoy it immensely.”

Toen de volle maan een doelloos bolletje geleek in de verblindende stralen van de vroege morgenzon, waren Koos en Eva reeds een kwart uur in de zadel. Een treurig westewindje speelde over het lange, vale gras. Geen dauwdrop was te zien, geen blauw bloemetje langs de weg, noch een gele boterbloem, het was te droog. Een schuchter haasje liep over het pad. Hij kwam van het nachtelik bezoek aan een half verdroogde, half door insecten verteerde groentetuin. Een „Graatje-meerkatje” zat op zijn achterpootjes, loerde met zijn blinkende, gitzwarte oogjes nieuwsgierig rond en verdween bij hun nadering in zijn onderaardse woning. Eva genoot niet veel van dit tochtje en 't hart van Koos zullen wij later wel kunnen gissen. Thans was hij onverstaanbaar, zelfs slimme Eva verstond hem niet.

Niettegenstaande het weder die middag niet minder heet was, wat nog door een warm windje verergerd werd, bewil-ligde Karolina met Koos kaartspel te spelen. Beiden deden hun best. Eindelijk was Koos winner, hetwelk hij voor een gunstig teken aanzag. Zij zaten hijgend en blozend in het zomerhuisje. Griet had lemoenstroop ingebracht en na zijn verdroogd ge-hemelte gelaafd te hebben, plaatste hij het glas met een paar „hm, hm, hms” neder, nam een plaats naast Karolina, en met een herhaald hm! hm! begon hij: „Ben je verloofd, Lina?”

„Neen, waarom? Ik draag geen ring,” haar linkerhand ophoudende.

„O, dat is het juist niet. Verlovingen zijn in onze verlichte twintigste eeuw nog dikwels geheimen.”

„Dan baat het toch niet te vragen, niet waar?” glimlachte zij.

„Het is echter in ieder opzicht niet recht geheime verlovingen te houden. Vooral is het niet eerlijk voor dames. Het geeft arme drommels, die verliefd zijn, valse hoop, of anders is er een of ander bedrog bij. Misschien denken zij over de arme kerel niet heel goed en zijn op de loer om een betere te vangen, of.....”

„De preek is nodeloos, eerwaarde! Dat is paarden voor de zwijnen werpen,” viel zij hem lachend in de rede. „Ik zie geen kwaad in geheime verlovingen, maar ik ben werkelijk niet verloofd. Ook niet in 't geheim.”

„Heb je ook geen verstandhouding met iemand?” vroeg hij, zijn knevel opstrijkende.

Karolina wist zo goed als enige jonge dame in Zuid Afrika, wat die vragen door een jongman onder vier ogen bedoelden. Echter voorgevende niets van zijn mening te verstaan, antwoordde zij verwonderd met opgeheven wenkbrauwen: „O! dat is iets anders. Verstandhoudingen zijn meestal geheimen, niet waar?”

„En ben je waarlijk niet verloofd?” herhaalde hij een weinig zenuwachtig. „Kan je er niet toe komen een beetje van mij te houden?”

„Een vriend in nood is een ware vriend! En was ik dat zelfs niet in tijden van gevaar? Hoe kan je mij vragen van je te houden!”

„Heb je iemand lief?” vroeg hij verder.

„Welk een vraag! Ben ik dan geen mens? Ik heb vader, Eva, François en Frikkie innig lief.”

„Nonsense, Lina! You don't help a fellow a bit!”

„Met wat moet ik je helpen? De Hollandse woorden van zekere zinnen te krijgen?” lachte zij. „Onzin! je helpt niet een beetje! Is dit de vertaling van je laatste zin?”

„Waarom speel je de gek met mij, Lina?” zei hij enigszins opgewonden, hoe geduldig hij ook was.

„Dat doe ik niet. Ik heb nog niets dan de reine waarheid geantwoord.”

„Heb je geen man lief?”

„Van de vier, die ik reeds opgenoemd heb, zijn drie mannen.”

Hij zuchtte. „Lina! wil je nooit trouwen? Weet je niet wat liefde is? Heeft geen man een plaatsje in je hart?”

„Hoe zal ik mijn hart als een open boek voor je leggen! Dat is een beetje te veel verlangd.”

Nog eens werd hij in de wind geslagen en was verplicht rechtstreeks voor de dag te komen. „Heb je mij lief?” vroeg hij met een ernstig gelaat.

„Waarom vraag je dat?”

„Omdat ik je lief heb, dat 's al! Als je mij ook lief hebt, kunnen wij trouwen.”

„Dat is een koele manier van vrijen,” antwoordde zij, niet zeer ernstig.

„Je wou mij geen kans geven het warmer te maken, Lina! Hoewel ik niet vele zoete en vleierende woorden tot je spreken kan, bemin ik je toch oprecht! God weet het! Kun je mij een dag trouwen?”

Zijn laatste ernstige woorden en op haar gerichtte zwarte ogen, die zijn woorden beaanden, verdreven haar lichtzinnigheid. „Maar je hebt Eva zo dikwels gevraagd, ik dacht dat je haar beminde.”

„Ik wist niet recht wat liefde was, voordat ik je laatst zag. Je vriendelijke verschijning ging rechtuit naar mijn hart. Eva behandelde mij altoos met verachting,” en mannelijkerwijze voegde hij er bij: „Ik heb haar nooit zo lief gehad als ik u thans lief heb, van af dat ogenblik, toen je de deur voor mij open deed.”

Met twee gewoonten van het tegenwoordige jonge geslacht in Zuid Afrika kon Karolina zich niet verenigen. Ten eerste haar gesprekken met Engelse woorden en zinnen te vermengen en ten andere een man in het vrijen aan te moedigen. „Dat krijgen zij uit de Engelse romans,” placht zij opgewonden te zeggen. „Indien een man waarlik om mij geeft, zal hij niet op

mijn aanmoediging wachten. Mannen zijn nog niet zo schaars, dat wij vrouwen, zoals in Engeland, het vrijen, en zij slechts het vragen moeten doen." Zij achtte Koos en had geen verstandhouding of groter achting voor iemand anders, maar hij moest het niet zo gauw weten. Zij had vast besloten een man niet zo maar in de handen te loopen; derhalve antwoordde zij twijfelachtig: „Ik weet werkelijk niet wat te zeggen. Ik ben een te goede vriendin van je om je zo maar de takken in te jagen, en ik heb nooit aan je gedacht in die zin."

„Zul je schrijven?" vroeg hij hoopvol.

„Ja, als je na veertien dagen nog die gevoelens hebt, en mij dan schrijft, zal ik een beslist antwoord kunnen geven."

„Schaam je, Lina! waarom twijfel je zo aan mij. Ik ben oprecht," en een ware liefdeglans blonk in zijn zwarte ogen.

... ..
 Wij hebben nog nooit weer een enkel woord over Lodewijk van de lippen van Karolina gehoord. Had zij hem dan zo vergeten?

Laten wij vanmorgen met Karolina gaan en wij zullen zien dat zij hem geenszins vergeten had. Met een bevende hand plaatste zij een krans van nagemaakte bloemen op een uit Afrikaans vaalklip opgebouwd graf, pas voltooid, aan welks hoofd een eenvoudig kruis van marmer stond, met deze weinige woorden:

LODEWIJK BERNARDUS VAN GRAAN,
Een Vrijheidsoffer.

Meer dan drie jaren geleden had zij hem die belofte gedaan. Zij viel niet in flauwte bij het aanschouwen van zijn graf of bij het herdenken van die dag, toen zij die belofte gedaan had, want zij had die altoos herdacht. Geen tranenvloed vloeide langs haar wangen; maar aanschouw het gelaat, bleek en van innige ontroering getuigende. „Arme Lodewijk! Liefste Lodewijk! U zie ik hier nooit weer," sprak zij met een bewogen stem en veegde een traan uit het oog.

Hoe vaak zien wij iemand die met zenuwachtige tranen van „zijn dierbare overleden vrouw" of „dierbaar overleden

man'' spreekt, heel spoedig in een nieuw huweliksbootje stappen. „Uit de volheid des harten spreekt de mond,’’ wordt gezegd; maar lippen zijn ook dikwerf werktuigen om de valsheid van het hart met de helderste kleuren van deugd te beschilderen. Liefde die op de daken gepredikt wordt, is geen liefde. Ware liefde zetelt in de diepst verborgen hoeken van het hart en het enigste bewijs daarvan ligt in onzelfzuchtige, tedere daden, niet in schone woorden en zuchten. Een verloofd paar, die gaarne hun liefde uitbazunen; die altoos tezamen op straat gezien worden, maken dikwerf geen benijdenswaardig echtpaar.

Karolina betreurde Lodewijk van harte, maar sprak slechts van haar droefheid tot Eva en enkele boezemvrienden.

Bijkans tien maanden later. Huweliksklokken luidden vrolijk. Een prachtige spider, met een paar fraaie zwarte paarden bespannen, voerde vader en dochter naar de Ned. Geref. Kerk, alwaar hij zijn eerstgeboren geliefde dochter aan een man ging toevertrouwen. Gelukkige man, die de geduldige, verstandige, oprechte Karolina tot zijn levensgezellin kreeg. En die gelukkige man was Koos Naude.

XXXVIII.

HET NOODLOT BESLIST.

Twee jaren zijn voorbij gesnel sedert Eva met een verscheurd hart onder een onverschillig masker haar verbintenis met Cronje zagen afbreken. Zij was een nieuw mens geworden; maar, helaas, geen beter mens. Romans spreken vaak van mensen die door een grote smart zo goed, zo onzelfzuchtig en zachtvaardig worden. Het werkelijke leven ondervond zij heel anders. Zij was hard, koud, onverschillig; ja diezelfde zachtmoedige, medelijdende Eva had met niemand enige sympathie meer. Het hardste lot van een medemens kon haar geen traan

afpersen en niets kon haar van harte verblijden, zij had geen hoop. „Mijn zon is eenmaal ondergegaan,” placht zij tot zichzelf te zeggen. „Mijn leven is met donkere wolken zo beneveld dat ik in de verre toekomst zelfs geen lichtstraal zie!” In gezelschappen echter, toonde zij een vrolijk en opgeruimd voorkomen. Slechts de meest nauwlettende opmerker zou nu en dan een klank van koude bitterheid in hare stem kunnen vernemen en iets van haar geheim raden.

„En kan je waarlik niet proberen om mij een beetje lief te hebben, Eva,” zei arme Corrie Trichardt wel voor de tiende maal die avond, terwijl zij naar een deftig bal wandelden, het bruiloftsfeest van een harer vriendinnen, dat in een hotel gevierd werd.

Zij schudde slechts het hoofd.

„Probeer net, ik vraag niets meer,” pleitte hij.

„Ik kan niet,” was het enige antwoord.

„Waarom niet?”

„Ik kan geen man ooit vertrouwen, ik kan niemand lief hebben. Ik geloof niet dat een man beminnen kan. Ik geloof niet dat je mij lief hebt. Ik geloof niet dat mannen enig gevoel hebben, anders zou ik de een of ander misschien iets kunnen terugbetalen voor de harten die zij in hun onverschillige zelfzucht gebroken hebben,” zei zij zonder enig gevoel.

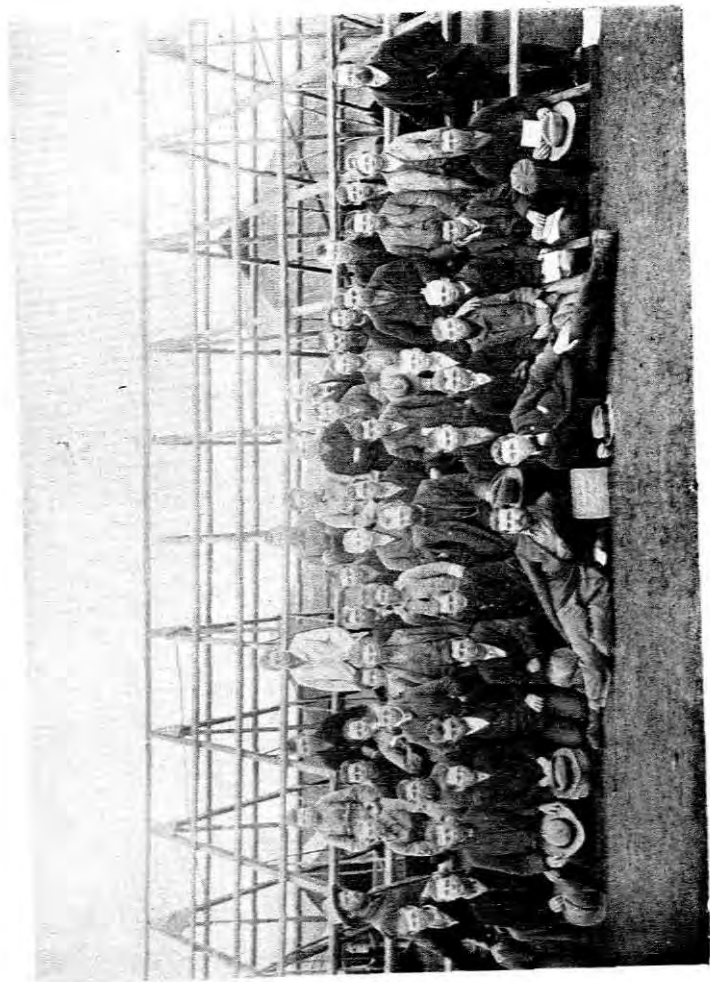
„Foei Eva, schaam je! Je hebt mij reeds genoeg terugbetaald, meer dan ik ooit verdiend heb. Denk je dat ik weer kon terugkomen, nadat je mij zoveel maal geweigerd hebt, indien ik je niet lief had, en dat ik de hele avond zo geduldig pleiten kon? Probeer slechts? Ik zal doen al wat in mijn zwak, eenvoudig vermogen is om je gelukkig te maken en je te leren mij te beminnen! Geef mij slechts de gelegenheid! „Only try to care for me! Just a little!” ”

„Ik kan niet! Ik ben zo koud en hard als steen. Ik kan niet vals wezen. Het zal toch niets baten!”

„Heb je al ooit getracht om mij lief te hebben?” vroeg hij ernstig.

„Nee,” was het korte antwoord.

„En ik heb mijn uiterste gedaan om jou te vergeten maar

Z. Eerw. Ds. Abram Louw houdt Zondagsschool met de jengdige

ik kan niet. Probeer mij slechts, indien je dan niet kan zal ik tevreden zijn."

Zij waren bij het hotel gekomen en zij kon slechts fluisterend zeggen: „Onmogelijk."

De ruime zaal was goed verlicht. Een piano, gitaar en viool lieten in vrolijke tonen een opwekkende wals horen. Deftige dames in avondtoiletten in de armen van heren met zwarte manellen zweefden dartel in 't rond. De dames deden hun best en zagen er lief uit. Niemand echter kon onze Eva nabijkomen in strookleurige tabbaard van crêpe de chine, met geplooid „chiffon" opgemaakt en een smal satijn lint kunstmatig met borduurzijde doorschijnend aaneen gehecht en overal ingelast, over een zijden voering van diezelfde kleur. Zij droeg nooit een vol avondtoilet. „Dat is niet behoorlijk voor fatsoenlike vrouwen," placht zij te zeggen, „om met een laag ontblote hals en naakte armen in gezelschap van mannen te verschijnen." Zij zelve bestelde dus haar tabbaard naar haar smaak van Robinson en Brown in Engeland; met de mouwen tot bij de elleboog en twee volanten van geplooid „chiffon" was maar weinig van de schone, ronde armen te zien. Slechts de fraaie witte, volle hals met een gering deeltje achter en voor was bloot. Een olijfgroene gordel van satijn en ene natuurlijke licht rode „magna charta" roos, met groene bladeren op de boezem versierden met hun heldere kleuren de eentonige strookleur van het geheel. Een dunne gouden ketting met een klein goud hart in welks midden een enkele diamant, blonk om de hals en een ring van smaragden en diamanten, de gift van haar moeder, aan de middenvinger van haar rechter hand waren haar enige juwelen.

„Welk een onverwacht genoeg u hier te zien, mejuffrouw De Villiers!" Zij zat na enige dansen met een vriendin te spreken en door de welbekendheid der stem verschrikt opziende kon zij haar eigen ogen niet geloven. Niemand anders dan Wijnand Cronje stond voor haar. Zelfbeheersende als zij was, bloosde zij erg en kon geen geschikt woord vinden; legde derhalve zwijsend haar hand, als teken van een onverschillige groet, voor een enkel ogenblik in de zijne. Dat ogenblik was

genoeg haar met gewaarwordingen tegenstrijdig met haar tegenwoordige gevoelens te bezielen, gewaarwordingen welke zij gemeend had voor altoos dood te zijn.

„Zul je mij met die dans vereren?“ vroeg hij met een statige buiging.

„Het spijt mij, maar ik dans niet. Het is te vermoeiend. Ik dans om mij te plezieren en niet te vermoeien,“ zei zij met iets van de oude tergachtigheid.

Zij wou een aanraking met hem zo veel mogelijk vermijden. Zij wist dat spelen met vuur gevaarlijk was. Later geen verontschuldiging meer vindende, en terwijl zij een dartele polka in zijn armen danste, dacht zij met smart aan haar woorden twee jaren geleden: „Raak mij niet aan!“ Ja nu, na twee lange jaren van scheiding gedurende welke zij hem met het zwartste roet geschilderd had, en met verachting dacht, dat er niet meer een vonkje van de oude onwaardige liefde in haar hart was, ondervond zij, hoezeer zij hem beminde. Slechte mannen bezitten een soort onverstaanbare toverachtigheid. Van daar zovele diep ongelukkige vrouwen. Arme meisjes, die niet sterk genoeg zijn om hun liefde door hun verstand te doen overheersen. Hoe vaak lopen vrouwen met open ogen hun verderf, hun ellendig ongeluk te gemoet in het sluiten van een onherroepelijk verschrikkelijk huwelijk met iemand met wie zij nooit gelukkig kunnen zijn. Arme, zwakke vrouwen! Verbreekt zulke onverstandige genegenheden, voordat het te laat is. Beter een kleine hartverscheuring nu, dan een geheel leven van berouw en ellende of schande. Als men zelf eerlijk, oprecht en getrouw is kan men nooit met iemand, die vol bedrog of valsheden is, gelukkig zijn. Het mag soms wel een tijdje duren; maar een gebroken kruikje gaat niet lang te water.

„Wie is die mooie grote man daar?“ vroeg Corrie aan Eva.

„Cronje,“ was het antwoord.

„Ik dacht zo iemand gezien te hebben! Hij was een Koloniale rebel, niet waar? Wij hebben een tijdje onder dezelfde kommandant gevochten. Hij deinsde werkelijk voor niets terug. Hij is een held. Ik hield veel van hem,“ zeide hij zonder iets van de zaak tussen haar en Cronje te weten.

Voorgevende niet veel van hem te weten zei zij: „Hoe gedroeg hij zich op kommando? Ik meen met meisjes, hij lijkt zo 'n flirt?”

„Wij waren niet lang tezamen, maar ik heb nooit iets verkeerd van hem gezien of gehoord.”

Hoe zoet klonken deze woorden. O, was het mogelijk, dat hij onschuldig was en zij nog eens geluk op deze aarde mocht smaken. Alle twijfel verdween en iets van een gelukkig gevoel, dat zij de laatste twee jaren nooit gekend had, kwam terug; maar, helaas, hij was niet meer haar eigendom. Hij was bezig vlak tegenover haar complimenten aan een schone, blonde jonge dame, niet ouder dan achttien, te maken, en zij dacht met foltering: ik ben reeds drie-en-twintig geweest. Niets kan liefde zo opwekken als het denkbeeld, dat de beminde verloren is, dat iemand anders de eerste plaats in dat hart ingenomen heeft, dat hart dat vroeger uw eigen was; of dat iemand anders schoner of beter in die ogen is. Voor de eerste maal drong jaloezie in haar hart. Zij wist niet dat haar eigen schoonheid, de schoonheid der vrouw zich tans in haar volle glans ten toon spreidde, en die der kinderachtige, blonde schoonheid verre overtrof.

Zijn schoon gelaat straalde van opgeruimdheid en zij kon zijn mannelijke schoonheid niet genoeg bewonderen. De langesterke, en welgebouwde gestalte, de grote blauwe ogen, het fraai gouden haar: de witte gelijke tanden en zachte rode lippen gelijk die ener vrouw. Hij leek zo goed, zo beminnelik, wie echter gelaatkunde bestudeerd had zou wel zijn zelfzuchtige hartstocht kunnen bespeuren. Zij echter, slim als zij was, kon door de dichte sluier uit gouden draden van ware liefde geweven, niet dan ongeschonden deugd in hem zien gelijk in de vorige gelukkige dagen toen haar achterdocht niet gaande was gemaakt.

„Ach, hoe weinig kent men zichzelf,” zei zij tot haarzelve die avond toen zij bezig was zich te ontkleden: „Ik dacht, dat ik zulke sentimentele gevoelens reeds lang achter mijn rug geworpen had. Slechts enige uren geleden vertelde ik aan Trichardt hoe koud mijn hart was; maar hoe brandt het

nu! Hoe hard is het om hem meneer Cronje te noemen. O, waarom zegt hij niet Eva. Hoe zoet klonk die naam in oude dagen van zijn lippen. Ik kan nog beminnen; maar helaas, hem en hem alleen! Ach, onzin! Dat is verbeelding. Ik wil niet! Ik kan oneer niet beminnen. Danie Van Reenen is zo knap, zo eerlijk, ik vond nooit iets tegen hem. Ik dacht altoos dat zijn offer de overweging ener dame waard was. Zijn brief is nog onbeantwoord, ik ga hem proberen. Ik ben blij uitgevonden te hebben dat ik nog beminnen kan."

Zij probeerde moedig om Danie van Reenen, wiens brief zij reeds twee maanden onbeantwoord, onaangeroerd had laten liggen, in zijn plaats te zetten. Maar neen, zij kon de andere niet vergeten.

„Ik kan die foltering nu eenmaal niet langer dragen," dacht zij uiteindelijk, „met hem kan ik nooit ongelukkiger, ellendiger zijn dan zonder hem. Ik geloof niets meer. Het is een opgemaakte belasting. Waarom wist Corrie van niets en boven alles is hij een held. Het is niets anders dan een of ander kinderachtig misdrijf dat zij honderd percent verergerd hebben. Nu is mijn besluit genomen: Als hij morgen avond naar ons uitkomt en mij om vergiffenis vraagt, ga ik hem zo spoedig mogelijk trouwen. Indien niet, dan ga ik vrolijk een nieuw leven leiden zonder een enkele gedachte aan hem. O, God beschik mijn lot!"

„Maar man! was mijn nooi niet op verre na de mooiste in de zaal?" zei Cronje des morgens tot Trichardt. „Waarlijk! Een ware Franse vrouw! Gelijk haar naam, met haar bekoorlike figuur „and round bust", golvend bruin haar en fonkelende ogen!"

Zij overnachtten in hetzelfde hotel en als oude kommando vrienden waren zij blij elkaar te zien en te spreken.

„Wie was zij?" vroeg de andere verwonderd. „Ik dacht je was een vreemdeling."

„Eva de Villiers. Ten minste wij waren verloofd; maar door schenderij verbrak zij de band."

„Hoe is dat? Zij praatte gisteravond of zij niet veel van je wist."

„Dat zal zij zeker doen, trots klein schepseltje. Zij was uiterst boos op mij omdat ik met een dame, „a pretty little girl,” nabij de Kaap een beetje geflirt had. Zij verklaarde dat wij voor altoos als vreemdelingen moesten zijn. Ik weet echter dat zij mij lief heeft, en kan haar ook maar niet vergeten. Van avond ga ik mijn kans nog eens beproeven. Ik zal een vroom gezicht zetten, om vergiffenis te vragen en zeggen hoeveel berouw ik heb.”

„Nu eerst,” zeide Trichardt tot zichzelf, „versta ik u, mijn lief dametje. Dat edel hartje van u is diep gewond. Ik geloof echter niet dat het reeds zó koud is dat in tijd geduldige, verstandige, oprechte liefde het niet verwarmen kan. Ik heb maar één doel in de wereld.”

Hoe hangen wij soms over een diepe afgrond aan een enkel dun touw; wordt dat touw afgesneden, dan liggen wij in de diepte!

XXXIX.

ZAL IK WEER VERTROUWEN?

Nog een jaar later en weer bevinden wij ons te Canossa. Het was een stormachtige middag en bitter droog. Het weder stak op en aller ogen waren naar de dikke, zwart-blauwe wolken gericht; een sterke westewind kwam echter op met oogverblindende stofwolken en dreef die uiteen. Een herbegravenis van het stoffelijke overschot of liever in het geliefde Afrikaanse zand verouderde beenderen der gesneuvelde burgers zou die dag plaats hebben. Op ettelike dorpen waren destijds al reeds monumenten opgericht en prijzenswaardige hulde aan de edele helden bewezen.

Onze Eva zou zich de grootste moeite getroosten om die gelegenheden bij te wonen. Haar nationaal gevoel was zo warm als ooit ondanks haar onverschillige koudheid omtrent alle andere dingen.

„Hoe ik ook al mannen wantrouw, ben ik echter voor

hun deugden niet blind. Ik kan niet nalaten helden, vrijheids-helden te bewonderen. Hoe behoren wij niet die bleke, akelige, dorre beenderen van onze getrouwen te vereren," zei zij eens tot Karolina, toen zij beiden bij een dier gelegenheden bij een grote doodkist met beenderen van wel tien of twaalf burgers stonden. „Ik kan niet geloven," vervolgde zij, „dat diezelfde edele mensen, die bloed en leven veil hadden, ja die zelf met doodsverachting voor onze ongelukkige onafhankelijkheid gestreden hebben, toch mannen, ja, als allen zelfzuchtige, harts-tochtelike mannen waren !"

„Je bent gek, Eva ! Mannen zijn net zo goed of slecht als vrouwen. Je spreekt of zij heel andere afschuwelijke wezens zijn. Ja, je bent inderdaad gek," antwoordde Karolina enigszins opgewonden, zonder te weten hoeveel recht Eva volgens haar eigen ondervinding had om mannen te wantrouwen en te verachten. Zij was reeds drie jaren getrouwd en twintig mijlen van Canossa woonachtig. Zij, die een beminde minnaar, edel en getrouw, door de dood verloren had, had geen denkbeeld dat er een verlies bitterder dan de dood is. Hoe menigmaal zuchtte arme Eva in hare eenzaamheid : „Ik had zoveel medelijden met Lina, maar ach, hoeveel gelukkiger is zij dan ik !"

Vandaag was zij tot haar grote spijt verhinderd geworden om naar gemelde begrafenis te gaan. Haar vader werd schielik ernstig krank : derhalve vinden wij haar thans in haar nieuwe bloemetuin voor de deur. Hoeveel moeite en kosten ook al daaraan besteed waren, de bloemen bleven toch treurig. Ja, het plan was een totale mislukking.

Zij had al haar vertrouwen in mensen verloren en keerde zich bijkans wanhopig tot het kweken van bloemen en bomen. „Helaas," zei zij, de nieuwe vrienden bedroefd aanzijnde, „ook jullie lieve bloemen willen niet eens voor mij tot plezier groeien." De ogen hemelwaarts richtende, zag zij teleurgesteld, hoe schielik de wolken naar het oosten verdwenen. Al haar leed droeg zij alleen en haar hart was thans zo vol, dat zij voor 't eerst in die drie jaren naar een menselijk hart verlangde, om het hare uit te storten. De droefheid van haar ziel spiegelde zich thans in al haar smart op het schone gelaat af.

„Hoe gaat het? Waarom ben je zo treurig?” vroeg een stem onverwachts op sympathieke toon.

Zij was zo in gepeins verzonken, dat zij Corrie Trichardt niet zag, alvorens hij haar zijn hand met die woorden toestak.

„Goed, dank u. Er scheelt mij niets,” antwoordde zij met een gedwongen lachje, dat meer trekken van droefenis dan van vreugde vertoonde.

„O neen! Er is iets verkeerd.”

„Vader was ernstig ziek, maar hij is nu beter.”

„Dan moet er iets anders ook zijn, want je lijkt zo van harte bedroefd! Waarom is dat? Anders was je altoos zo vrolijk, zo gelukkig.”

„Welk een spotachtig voorkomen voor mijn verscheurd hart,” dacht zij, en wierp nu voor eens dat huchelachtige masker weg en antwoordde met een treurige blik, die hem als een dolk door het hart drong: „O, Mnr. Trichardt, welk een vraag! Waarom! Ach, mijn hart is vandaag zo verscheurd, daar is geen heel hoekje in! De wereld, ja, de ganse wereld is tegen mij!”

Als slechte mensen konden gevoelen en zij konden zien hoe hun laagheden gelijk zwaarden goede, trouwe, minnende harten vaneen klieven; hoe die harten maanden, ja jaren gestadig en pijnlik bloeden, zouden zij dan in hun zonden kunnen volharden?

„Wat! De ganse wereld tegen je! De mooie, beminnelijke dochter van de rijke Piet de Villiers,” zeide hij, voorgevende, niets van haar geheim geraden te hebben.

„Is er in paleizen geen droefheid?” heeft Genoveva gezegd, antwoordde zij met een onvaste stem. „Leek ik altoos zo gelukkig als toen je mij voor 't eerst zag?”

„Neen, niet zo, want toen stonden er geestdriftige tranen in je ogen.”

Zij keek verwonderd op. „O, nu herinner ik mij. Je hebt mij voor 't eerst gezien toen ik met de lafhartigen twistte, omdat zij gevlucht waren. Dat was maar voor een ogenblik. Ik meen pas na de vrede, leek ik altoos zo gelukkig als toen?”

„Ja, ik zou zo denken.”

„Ach, welk een grote veinsaard moet ik dan geweest zijn, want sedert enige maanden na de vrede heb ik mij nog nooit een ogenblik gelukkig gevoeld. Ach, wat heb ik geleden,” zuchtte zij en sloeg haar ogen bedroefd neder.

„Ik kan nu iets van je verdriet verstaan, waarde vriendin. Ik heb reeds sedert enige tijd teruggedacht, dat je op de een of andere wijze teleurgesteld bent. Ik herinner mij nog wel dat je eens tegen mij gezegd hebt mannen nimmer weder te zullen vertrouwen. Ik voel innig medelijden met je.”

„Dank u,” was het enige antwoord.

„Hoe zal ik je van enige dienst kunnen zijn? Ik wil zo gaarne. Wat kan ik voor je doen”, zei hij met ware sympathie.

„Niets. Mijn zoon is voor altoos ondergegaan,” zei zij met bitterheid in de eens zo zachte stem.

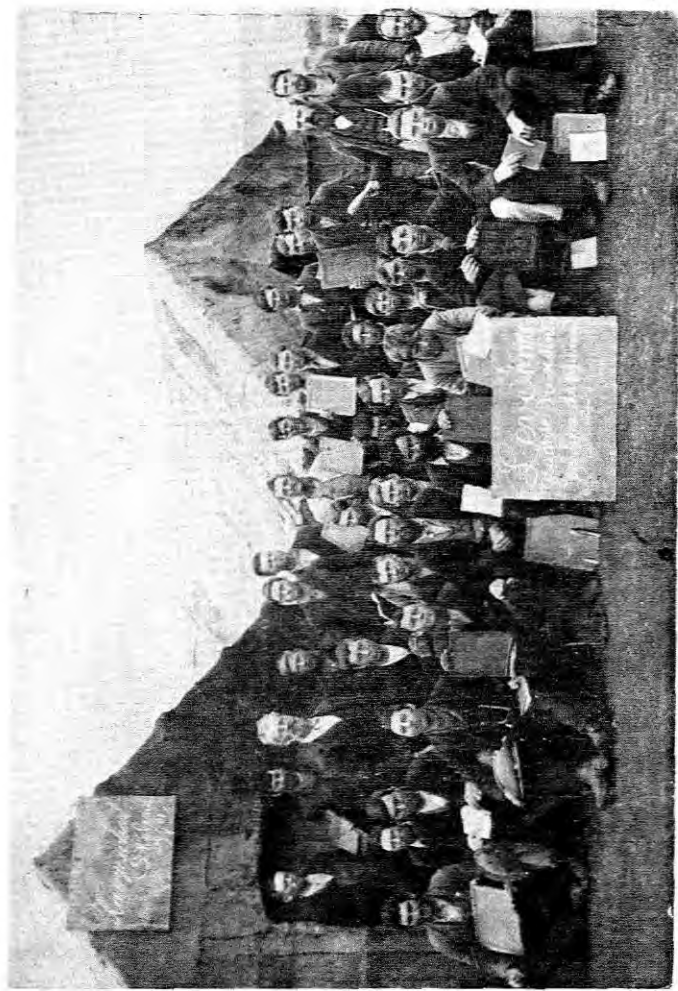
„Vergeef mij mej. De Villiers, maar wat is het eigenlijk? Ik beloof plechtig uw geheim te bewaren. Een zware last kan door twee beter gedragen worden.”

Met een strakke blik zag zij hem in 't aangezicht. „Zal ik weder vertrouwen?” was haar gedachte.

„Vertrouw mij. Ik wil uw trouwe vriend zijn. Ben je dan waarlijk zo ongelukkig?” Het oog is de spiegel der ziel en het medelijden dat hij in zijn hart voor haar gevoelde, straalde uit zijn oprechte grijze ogen en boezemde haar enigszins vertrouwen in.

„O, ik ben diep ongelukkig. Ik heb maar eenmaal bemind. Zulk een hart als 't mijne kan maar eenmaal beminnen. Ik was zo getrouw en had hem zo volkomen vertrouwd en ik werd met zulke schreidende ontrouw terugbetaald. Ik heb mijn vertrouwen in het ganse menselijke geslacht verloren. Ik wist niet hoe mijn gedachten af te trekken; hoe mij bezig te houden ten einde mijn zinnen niet te verliezen. Ten laatste kwam ik op de gedachte romans te schrijven. Ik begon en vond er meer belangstelling en genoeg in dan ik dacht ooit weer te hebben; maar helaas, ook dat genoeg mocht ik niet smaken. Mijn zenuwgestel verzwakte door het aanhoudend studeren. Ik had mij nooit een ogenblik tot ontspanning vergund. Wanneer ik niet meer met de huishouding bezig was, was ik bij mijn ge-

EEN SCHOOL IN KRIJGSGEVANGENSCHAP.

Meester J. Köt.

Meester L. H. Verboeten.

liefde roman. Des avonds lag ik tot middernacht wakker in mijn bed rond te wenden en s' morgens was ik vroeg op. Dat was te veel voor mijn hersenen. De dokter waarschuwde mij, dat ik mijn ogen, die zeer zwak werden, zou verliezen en met tranen (zul je mij geloven, de einge tranen in de laatste twee jaren) moest ik mijn geliefd werk opgeven. Ik begon eigenhandig bloemen te planten en zie voor je zelf hoe zij er uitzien. Nu, ben ik inderdaad niet ongelukkig? Ik trachtte echter de moed niet op te geven, maar om sterk te worden, opdat ik mijn werk hervatten kon. Ik plantte gindse bomen met de gedachte eens, wanneer ik een eenzame oude vrijster zal zijn, mijn boeken onder hun schaduw te schrijven. En zie! zij zijn bijkans alle dood en mijn ogen zijn zwakker dan ooit. O, hemel! Bewaar mij voor wanhoop!"

Wanhoop stond haar op 't gelaat; over geheel haar lichaam beefde zij; de zenuwen waren gans ontsteld. Dat was zij die eens zei: „Ik heb zenuwen van ijzer en een wil van staal.”

„Neem dat voor een teken, dat je geen oude en eenzame romanschrijfster moet worden,” zei hij en voegde er bemoeidigend bij: „Er zullen wel betere tijden komen, wanneer bomen zullen groeien en bloemen bloeien, naar welke je met innig geluk zult staren. Heb slechts geduld. Blijf maar hopen. Die geloven haasten niet!”

Met zachte betraande ogen als vanouds zag zij hem aan. „Die geloven haasten niet,” waren welbekende woorden, die haar vrome moeder dikwels gezongen had. Dit bracht weder eens een teder gevoel in haar hart. „Ik zal trachten tevreden te zijn, beste vriend!” zei zij met een bevende stem.

„En neem je mij waarlik voor je vriend aan, Eva?”

„Ja Corrie. Hier is mijn hand,” terwijl haar een traan over de wang rolde.

Voor de eerste maal noemde zij hem „Corrie” en het klonk hem als muziek in de oren. Hoe brandde zijn hart om haar in z'n armen te nemen en die tranen, die zijn ziel doorsneden, weg te kussen. Hij was echter verstandig genoeg, en slechts haar uitgestoken hand nemende, zei hij: „Uw vriend zijnde, ben ik tevreden!”

XL.

OUDE LIEFDE ROEST.

Wij hebben Eva de Villiers wel genoeg leren kennen om te weten dat het niet zo gemakkelijk ging haar eens genomen besluit te doen veranderen. Hoe zien wij haar dan heten, een jaar later nog, Eva de Villiers thuis; daar wij reeds gehoord hebben, hoe Cronje besloten was juist volgens haar geheim besluit te handelen.

Als wij de werkelijkheid van onze hedendaagse levens oplettend gadeslaan, hoe vaak zullen wij ons dan te midden van twijfelingen bevinden! Eindelijk beslist zijnde, keren wij ons naar één zijde. Maar een vriend, een moeder roept met een vriendelijke, angstvallige stem: „Gij gaat een leven van gewis ongeluk te gemoet!” Juist zo gebeurde het met onze Eva. Zij was op de rand van een vreselijke afgrond. Cronje moest die morgen een telegram van zijn geboorteplaats hebben omtrent het kopen van paarden. Toen hij naar het kantoor ging om dat te krijgen, werden hem er twee overhandigd. Het ene luidde als volgt:

Van Ella. Moeder is uiterst ellendig. Wenst net één ding voor zij sterft, u te zien. Kom ogenblikkelijk.

Zelfzuchtig als Cronje was, had hij toch voor zijn moeder een tere plaats in zijn hart. In minder dan een uur was hij gereed en draafden zijn vurige paarden naar het naaste station.

De feiten dat mevrouw Cronje herstelde; dat bijkans een jaar later Wijnie nogmaals door Eva in de diertuin te Pretoria gezien werd en dat zij zonder een blozend gelaat of kloppend hart haar hand koud met verachting in de zijne legde, en dat het antwoord van Danie van Reenen, die haar nooit van harte bemind had, zijn bruiloftskaart was, zijn duidelijke blijken hoe de Voorzienigheid 's mensen lot bestiert.

Dat gebed: „O God! Beschik mijn lot!” bleef niet onverhoord. Nu een jaar later moest zij met Olive Schreiner uitroepen: „Gods molen maalt langzaam, maar zeer fijn!”

Zij had twee brieven ontvangen en zonder acht op het

handschrift te slaan, had zij er een geopend en las in 't Engels de volgende vleitaal, zo koel als een kolom van *De Vriend des Volks* :

Meest Geliefde Eva,

Nadat ik nu drie ganse, lange, lange, pijnlike jaren de wreedste folteringen door mijn dwaasheden verduurd heb, beproef ik nog eens mijn liefde, die nooit wankelen kan, u aan te bieden.

Gij weet, beminde Eva, hoe gij mij op die noodlottige dag, welke ik nimmer vergeten kan, gezegd hebt, nooit weder voor uw aangezicht te komen. Het noodlot heeft ons reeds tweemaal doen ontmoeten en mijn lot harder dan ooit gemaakt! Geloof mij lieve, ik kan niemand anders beminnen. Ik heb van harte berouw, dat ik, ten einde mijn ijdelheid te strelen, een ongemeende vrijerij met juffrouw Van der Bijl aangeknoopt had. Wilt gij mij vergeven, beste Eva? Ik heb mijn dwaasheid ingezien. Ik weet dat ik slechts met u en u alleen gelukkig kan zijn. Gij alleen kunt mij gelukkig maken, beminde! Ik kan er niet over denken, dat ik mijn toekomstig leven zonder u moet slijten, dat zal inderdaad een onwaardig leven van folteringen zijn. Wij moeten soms zulke donkere dagen voor ons eigen welzijn doorleven, want dat heeft mij voor altoos van mijn vlinders genezen. Hoe vreselik, hoe hartroerend is het voor mij te denken dat gij, eens mijn eigen Eva, thans zo ver uit mijn bereik zijt. Dat die zachte armen mij nooit weder aan dat warme, edele hart zullen drukken! Dat die rode lippen nooit weder mijn kussen zullen teruggeven of „Liefste!” als in gelukkiger dagen in mijn oren zullen fluisteren: „De uwe voor altoos.” Indien er een vonk van liefde voor mij in uw hart was, laat die thans door dit vuur van het mijne herleven, lieveling, en pijnig mij niet langer. Vergeet toch de donkere wolk die tussen ons kwam en neem mij als uw berouwvolle minnaar terug.

Liefste Eva, doe mij toch zo spoedig mogelijk weten of er enige hoop voor mij is. O, hoe gaarne zou ik vleugelen willen aannemen om des te spoediger tot uw aangenome, gewenste tegenwoordigheid te kunnen vliegen. Hoe gaarne zou ik deze

brief willen zijn, om door uw lieve, kleine handjes aangetast te worden.

Ofschoon gij mij uw liefde zo wreed ontnomen hebt,

Blijf ik steeds,

Uw meest liefhebbende minnaar,

W. J. CRONJE.

„Een onwaardig leven! Die weinige woorden zijn voorwaar de enige waarheid in dit lang geveinsde schrijven,” zei zij luid, het met minachting in de enveloppe terug plaatsende. „Uw vleitaal ontbrandt meer wantrouwen dan liefde in mijn hart,” dacht zij. Haar vertrouwen in hem was volkomen vervlogen en dan verdwijnt reine, ware liefde, zeker, schoon soms langzaam en pijnlik.

Laten wij nu ook de andere met haar lezen. Die was in 't-Hollands :

Zeer Geachte Vriendin,

Daar wij zo aangenaam als oude vrienden samen spraken, toen wij bij elkander waren, hoop ik dat gij mij dit schrijven niet ten kwade zult duiden.

Ik gevoel zeer innig met u. Sedert ik u verliet, heb ik uw woorden overdacht en, geloof mij, ze vervulden mij met innige sympathie. Vergeef mij, indien ik oude wonden heropen; maar houd moed, waarde vriendin! Gij zult overwinnen! Ik herinner mij nog zowel toen ik u voor de eerstemaal zag met geestdriftige tranen in uw ogen, hoe uw aangezicht van heldinnen-moed getuigde. Meer dan eens, toen onze zaak zo hopeloos begon te lijken en ik de moed tot verdere worsteling niet meer had, kwam het betraande aangezicht van een heldin voor mij en deed mij over mijn lafhartigheit blozen.

Ik kwam heel wel thuis. Ook hier is 't bitter droog.

Ik hoop gij zult mij niet kwalik nemen, als ik meermalen schrijf, en zult gij mij nu en dan met een antwoord willen vereren?

Met beste groeten en wensen,

Uw welmenende Vriend,

CORRIE TRICHARDT.

Bij die woorden: „Houd moed! Gij zult overwinnen,” schoten haar tranen naar de ogen. Wat van harte gemeend is, gaat ter harte. Zijn oprechte woorden bemoedigden haar zeer. „Dan hebben mijn oorlogstranen toch een hart getroffen,” zei zij tot zichzelf.

Op die brief volgde een vriendschappelijke briefwisseling. Zij begon zijn oprecht gemeende brieven te waarderen, en beantwoordde die met plezier. Hij was de enigste vriend, wie zij hare geheimen toevertrouwde en zij begon hem van harte te vertrouwen. Na verloop van een tijd schreef hij op zekere dag, dat hij voor bezigheid nabij haar moest zijn, en dan van plan was haar te gelijktijd te komen zien en o.a.: „Hoe lijkt nu alles weder groen en fris na die fraaie regens. Hoe lijken uw bloemen nu? In die regen moeten ook zij zich verlustigen! Is u nog zo bedroefd?”

De beloofde tijd ging echter voorbij, zonder dat zij iets van hem gewaar werd, en deed haar zo koud als ooit uitroepen: „Alle mannen zijn gelijk! Welk een gek was ik, hem bijkans als een oprecht vriend te hebben vertrouwd! Hij is maar een man! En allen zijn gelijk!”

Toen zij echter de volgende dag een brief ontving, meldende dat zijn moeder hem een bezoek bracht en hij dus zijn plan moest uitstellen, kwam het nieuwe vertrouwen terug. Toen zij die een week later beantwoordde, zag zij voor 't eerst in de laatste drie jaren, dat God mannen zowel als vrouwen geschapen heeft en dat Hij in Zijn wijze raad besloten heeft, dat man en vrouw samen zullen leven. „O God! Niemand heeft zijn hart in zijn hand! O, hoe hard hebt Gij mij voor mijn trots gekastijd!” En ze schreef met een soort van nieuwe treurigheid o.a.: „Hoe kan ik anders dan bedroefd zijn om mijn hard lot; want teleurstelling is mijn deel, al zal maar een vriend beloven mij te komen zien en dan niet kunnen. Ik was zo blij toen gij schreef bij ons te zullen aankomen.”

XLI.

EEN KNAPPE ZOON.

Wij hebben al telkemale van Corrie Trichardt gehoord, en toch weten wij maar weinig van hem. Toen hij slechts negentien jaren was, nam de dood zijn vader, die enigszins een waaghals was, weg. Hij was de oudste van zeven kinderen, zijn moeder was een zeer knappe vrouw, werkzaam, spaarzaam, oprecht en talentvol. De plaats besloeg niet meer dan 1,200 morgen, en tot haar schrik vond zij die na de dood van haar echtgenoot zwaar belast. In haar kommer en verdriet was Corrie haar enigste steun. Hij was een gehoorzame liefhebberende zoon die alles tot troost en hulp voor zijn moeder en de jongere kinderen deed. Slechts enige weken voor de dood zijns vaders had hij zijn eksamens met goed gevolg afgelegd. De opvoeding der andere kinderen was ook niet verzuimd; maar liet echter nog veel te wensen over. Mevrouw Trichardt kon de gedachte, dat hare kinderen niet ten volle geleerd zouden worden, niet verdragen. Zij wist dat zij met de zware rente hen nauweliks behoorlik zou kunnen voeden en kleden zonder insolvent te worden. Er bleef haar niets over dan de plaats te verkopen, die fraai bebouwd en beplant was, en die voor een hoger prijs ging dan zij verwacht had. Derhalve behield zij haar dorps huis en hield genoeg over om dat te laten verbeteren, geriefeliker te maken en beter te meubileren dan een gewoon Boeren dorps- of liever kerkhuis is. Ook behield zij een weinig schapen en enige koeien. Naar het dorp vertrokken, konden al hare kinderen naar school gaan.

Corrie had de talenten en beminnelijke geaardheid zijner moeder. Hij kreeg de betrekking van eerste assistent in een hogeschool. Hij zond de helft van zijn geld van het eerste jaar aan zijn moeder. Een van zijn broeders kreeg een betrekking in een winkel en een zuster, na haar eksamens afgelegd te hebben, ging ook onderwijzen en een andere maakte klederen. De goede moeder hield met één meid huis. Met eerlik en onvermoeid werk hield die moedige familie dus haar waardigheid op.

Kort vóór de oorlog, zoals wij reeds gehoord hebben, vertrok Corrie naar Johannesburg, menende daar spoediger een fortuin te maken. De wrede oorlog maakte echter al te spoedig een einde aan zijn verwachtingen.

Zijn eerlik verdiend geld was veilig in een bank. En hij ging moedig en tevreden naar het oorlogsveld.

Na de oorlog lag er groot voordeel in vee, voornamelijk schapen spekulaties. Naar dit bedrijf greep hij met zijn verstandig hoofd en weinig geld. De brave Cornelius Trichardt had geen behagen in de nieuwe regering en wenste niet in haar dienst te zijn. De grond echter, die ook iets van zijn bloed gedronken had, alwaar er met heldenmoed gestreden en meer dan eens met een kloppend hart gevlucht was, was hem dierbaar geworden. Dat, waarvoor geleden is, wordt altoos ge waardeerd.

God zegent onvermoeide ijver en standvastige volharding. Tans, het einde van Maart, 1906, vinden wij hem als een goede boer, welgemoed bezig op een huurplaats in de Oranje Rivier Kolonie. Hij heeft reeds enige honderden in de bank en hoopt met volhardende ijver en geduldige spaarzaamheid in de naaste toekomst een grondeigenaar te zijn.

„Welk een ellendeling was ik,” riep hij, toen hij Eva's brief gelezen had. „Arme bedrogen Eva! Hoe heb ik, die zo zeer met u medegevoel, tot uwe teleurstelling kunnen bijdragen! Wat zou ik liever verloren hebben, wat zou ik geen moeite gespaard hebben, wat zou ik niet ontzien hebben om u de geringste pijn te sparen. Morgen, ja morgen zal ik gaan. Indien mijn tegenwoordigheid u tot enig plezier kan zijn, zult gij, mijn lieve vriendin, die heel spoedig genieten.” En op mannelijke wijze voegde hij er met een gelukkig glimlachje bij: „Ik denk, ik heb gewonnen. Ik ken de vrouwen ook al een beetje.”

Iemand die hem van kindsheid af gekend had vertelde aan Eva, hoe hij zijn moeder bijstond en als een beminnelijke, tedere zoon en eerlijke man alle moeilijkheden wist te boven te komen, hoe hij zich van een arme knaap, hoewel drie jaren in de oorlog weg geworpen waren, tot een goeude en van allen

geachte man opgewerkt had. Deze mededeling versterkte de bewondering, die zij reeds in haar moedig hart voor hem droeg.

En, mijn jeugdige lezer, bemint gij een meisje, wenst gij hare liefde te winnen? Win haar bewondering! Wanneer gij eenmaal groot en edel in de ogen ener vrouw zijt behoeft gij slechts haar liefde te vragen. Liefde zonder bewondering, zonder hoogachting is niet de kostbare liefde, die tijd, noch scheiding, noch armoede kunnen uitblussen. Welke vrouw van verstand kan haar hoogste, beste liefde aan een gewone of zwakke lafaard geven? Slechte mannen kunnen dat, zij bezitten een soort van toverachtigheid, met vleitaal, minnende voorwendse-len en beschaafde manieren vrouwen binnen enige uren te betoveren, het hart van een behaagzieke vrouw te winnen, de levens van zwakken te vernietigen, maar de ware liefde van een verstandige, oprechte vrouw, welke een man zich gelukkig zou kunnen noemen te bezitten, zullen, zij ofschoon misschien volkomen gewonnen, heel spoedig verliezen.

XLII.

BESLUIT.

Zes maanden zijn voorbij gegaan. Zes maanden waarin grote dingen voor onze vrienden gebeurden. De oude heer De Villiers was andermaal in het huweliksbootje gestapt. Er moet inderdaad zo iets als een „Deel” zijn! Want in weerwil van vele minnaars en menig aanzoek bleef de knappe mejuffrouw Dana van Niekerk voor onze oude vriend bewaard, en is tans gewillig, hem zijn laatste dagen te veraangenamen.

Francois was in de Kaap op school. Fritsje was hun een ware zoon geworden. Koos en Lina leven nog gelukkig op hun hoeve voort. Gelijk de denkbeeldige romans kan ik er niet bijvoegen: „voor altoos gelukkig,” want in 't werkelijke leven wordt het helderste water troebel. Indien er echter in die drie jaren voor hen troebele wateren kwamen, gingen die heel

spoedig voorbij. Karolina ziet er schoner en frisser uit dan ooit. Er zijn sommige mensen wier schoonheid tot bij de zes-en-dertig jaren toeneemt; zij was een van hen. Koos liep, ondanks de ijdele behaagzucht zijner jeugd en zijn enigszins wilde geaardheid op een voorbeeldig echtgenoot uit.

Wijnand Cronje viel van kwaad tot erger. Toen hij Eva's koude en besliste weigering op zijn laatste brief kreeg was hij boos. Hij was door het meer roekeloos leven van de laatste jaren in schulden geraakt. Hij wist, dat zij geld had en meende dat zij spoedig veel meer van haar vader zou krijgen. „Want die „ou kring” kan niet meer te lang leven,” placht hij tot zijn vrienden te zeggen. „De haat alleen, die hij tegen de Engelsen en „Boer Khakies” draagt, moet genoeg zijn hem te doden en hij is reeds bijkans zeventig. Als vrouwen maar niet zo wispelturig waren,” voegde hij er gewoonlijk met een vloek bij, „dan was ik weer gauw een hele man!”

Zulke schurken als Wijnand Cronje durven nog zulke woorden als „wispelturige vrouwen” gebruiken! Zij, die geen idee van waarachtige trouw hebben! Gaarne zou hij zo velen als hem behaagde in zijn sluw net willen vangen, en echter Eva de Villiers trouwen voor zijn eigen voordeel en praalziek hart.

De voorgenomen huweliks-spekulatie, die allengs in de verlichte twintigste eeuw ook in ons werelddeel doordringt, gelukte hem echter niet. Hij moest op een ander plan komen. Hij was rijk geboren en rijk moest hij zijn. En voor geld werken wilde hij niet; voor geld trouwen kon hij niet. Geld, dat zo velen behouden, geld, dat zo velen verwensen, moest hij hebben. En de schuld drong al meer. Het was de oude manier: de plaats moest verkocht worden, want hij was al weder te goed bekend. Ditmaal werd ook het vee verkocht, en was hij heel spoedig met £1,000, nu zijn enige bezitting, in een andere hoek van de Vrijstaat, en na een andere list gewaagd te hebben zou hij die voor goed verlaten.

Iemand had een mooie kleine hoeve duizend morgen groot die hij tegen drie duizend pond verkopen kon. „Kom aan! Ik geef je vier duizend,” zei hij op zijn slinkse manier tot die

persoon terwijl hij de glazen voor de derde maal met de verderfelijke whisky vulde; hij echter zorgde wel zelf niet veel naar binnen te krijgen. „Kom aan man! Vier duizend! Net één voorwaarde: wij schrijven de koopbrief van daag, waarin wij duizend pond de koopsom noemen. „Ik betaal die dadelik en ik geef je een bewijs voor de andere drie duizend pond, heden over een maand betaalbaar. Dan betaal ik je honderd pond nog boven op, net om het verd..... Goevernement niet zo veel herenrecht te betalen. De £3,100 met een echt bewijs blijft maar tussen ons meisjes. Niet waar, oudje? Jij wint één duizend-een-honderd, en het verd..... Goevernement, dat zo veel van ons nam, krijgt veertig inplaats van honderd-n-zestig!”

Diezelfde dag nog werd de plaats getransporteerd en geregistreerd op de naam van Wijnand Johannes Cronje, en de gehele koopsom, belopende één duizend pond, betaald. Hij zelf schreef een bewijs voor £3,100 aan de verkoper van gemelde hoeve schuldig te zijn. Zeer voldaan was de rampzalige, beschonken man met het bewijs, dat vermeldde, dat van de gehele koopsom, belopende vierduizend pond, duizend ontvangen en drie duizend met een percent van honderd pond over een maand betaald moest worden, en vergat dat hij met dat bewijs recht moest zoeken van hetzelfde Goevernement, dat hij voor £120 bestal, en dat zijn meined: „Heden heb ik genoemde plaats verkocht, niet vroeger, niet later, niet minder, niet meer dan een duizend pond sterling”, aan het licht zou komen.

Toen hij een maand later met zijn bewijs verscheen, wist de sluwe Wijnand Cronje hem in een erg sombere toestand de gevaren voor ogen te brengen. „Ik schuld je niets! Ik heb mijn onbelaste kaart en transport. Durf maar met het bewijs van je meined voor de dag te komen en zie of je niet heel spoedig in het ijzer zal lopen,” was zijn antwoord aan de misleide man. Recht drijft echter boven. Die man stierf plotseling. De hoeve was reeds tegen £3,000 verkocht, en de eerste termijn van £1,000 betaald. De vrouw, die van de hele zaak wist, was slim genoeg om te weten wat haar nu met dat bewijs te doen stond, daar Cronje als koper diezelfde eed gedaan had. Zij vertelde

haar plan aan een vriendin; een zwakke, schone, jonge vrouw, aan wie Cronje reeds zijn ondeugden geleerd had, of, zoals hij het noemde, aan wie hij geleerd had hem te beminnen. Heel spoedig was hij achter het geheim en wetende met dat bewijs voor het hof de straf van meened niet te zullen kunnen ontsnappen, vluchtte hij naar de Argentijnse Republiek, de ongelukkige vrouw aan een trouwe, goede echtgenoot ontrovende en met zich meevoerende. Dat was in Afrika het einde van de grootmoedigste en edelste man, eens in de ogen van de trotse Eva de Villiers.

De nieuwe koper van de merkwaardige hoeve ging de ene vervalldag na de andere naar het agentskantoor en vond geen verkoper, noch kon hij iets van hem vernemen. En nadat al het bedrog uitgevonden was, betaalde hij twee duizend pond aan de onschuldige, verongelijkte weduwe en kinderen.

Eva, die een goede, hoewel harde les geleerd had, stond met een jonkman aan het strand te Kaapstad. De oude glans van opgeruimdheid, verenigd met een nieuw licht van geluk, schitterde in hare bekoorlike ogen; haar aangezicht straalde van inwendig geluk. Zij had weer leren vertrouwen, zij had weer leren beminnen, en ditmaal was het voorwerp van haar liefde niet een ideale, schone man met een ziel van broze klei, maar de knappe, eerlike, edele Corrie Trichardt! „Maar Corrie”, zei zijn jonge vrouw tot hem: „ik kan het niet over komen dat Cois ook al verloofd is! En dat nog al met Ella Cronje!”

Zij gevoelde zich nu eens weder volkomen gelukkig, en sedert haar verloving met Trichardt, kwam het eerste wolkje haar over het gelaat bij het horen van de verloving van haar broeder.

„Lief vrouwtje, maak arme Cois niet ongelukkig door hem iets van je afkeer van Ella te doen zien. Ik ben zeker dat wanneer je haar kent, je zelf haar zou moeten hoogachten. Mijn zuster kent haar zeer goed en zij kan haar niet genoeg bewonderen. Zij is door en door een goede, beminnelijke dame, op wie ieder man trots zou kunnen zijn. En zij is het enigste kind van rijke, achtenswaardige mensen. Wat kun je meer voor je

enigste broeder verlangen? Al is hij maar negentien en nog een schooljongen."

Bij die woorden, enigste kind, dwaalden haar gedachten onwillekeurig naar een schone en beminde zoon, diep in schande gezonken in het verre Zuid Amerika, wiens naam zo uitgelegd was, dat zijn zuster een enigst kind genoemd wordt. Zij dankte in het binnenste van haar hart de liefderijke, goede God, die haar van de rand van een verschrikkelijke afgrond teruggetrokken had. Zij dacht, hoe zij in een onbedacht, zwaarmoedig ogenblik aan haar dierbare overleden moeder gezegd had: „zou mijn leven dan in de toekomst zo bewolkt moeten zijn?" En hoe die geantwoord had: „maar kind, wij waarden de heldere zonnestrallen slechts naar waarde na... donkere wolken."

Tranen schoten haar in de ogen, terwijl zij die gedachte aan haar beminde echtgenoot mededeelde. „Hoe zeer moet ik u niet waarden, beste Corrie," zei zij aan het eind, hem met een liefdevolle glimlach ondanks de vochtige ogen aanziende. „Met u zijn heldere zonnestrallen door mijn donkere wolken gebroken."

En hij antwoordde met een zachte stem en ernstig gelaat: „Ieder heeft zijn fouten, maar ik zal alles in mijn vermogen doen om je gelukkig te maken." En haar in zijn armen sluitende en tederlik kussende, fluisterde hij: „Lieve! God zegene u en behoede u in de toekomst voor DONKERE WOLKEN!"

EINDE.